י. מאטענקא

געזאַמעלטע שריפטען

פון

פּרץ הירשביין

פינפטער באנד.

י. מאטענקא

ארויסגעגעבען פון די ליטעראריש־דראמאטישע פעראיינען אין אמעריקא.
ניו־יאָרק 1916.

ספריה עממית בטורונטו
יידישע
פאלקס ביבליאטעק
טאראנטא
JEWISH PUBLIC LIBRARY, TORONTO

Copyright by Peretz Hirschbein
1916.

אינהאלט פון פינפטען באנד:

באַרג אַראָפּ.

וואו דאָס לעבען פערגעהט.

אויף יענעם זייט טייך.

גרינע פעלדער.

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/collectedwriting0000jmat

באַרג אַראָפּ

1904

פערזאנען:

שמעון
דבורה, זיין פרוי.
לאה } זייערע קינדער
יוסף׳ל }
יונה, לאה׳ס חתן.
משה, א טרעגער, וואָהנט ביי שמעונ׳ען אין דירה.
דוואַשע, זיין פרוי.
מרים
זילבערמאַן
גרוניע
נאַטאַלקע

ע ר ש ט ע ר א ק ט.

ביי שמעון׳ען אין דירה. אַ גרויס צימער אין אַ קעלער. פון נאַסקייט זיינען די ווענד טונקעל־גרין. אין דער וואַנד רעכטס צוויי פענסטער טיעף איינגעגראָבען אין מויער און קומען אַרויס אונטער דעם טראָטואר צום גאס צו. רעכטס, אָב־געצוימט מיט ברעטער — מ ש ה ׳ס דירה. ניט ווייט פון טיר, לינקס, שטעהט אַ פעררויכערטער ציגעל־אויוועז און נעבען איהם הענגט אַ וויגעל אויף שטריק. ווייטער פון אויוועז, לינקס, אַ פאָרהאנג אין רויטע קווייטען און פון אונטער איהם קוקען ארויס צוויי הילצערנע בעטען. צווישען די פענסטער שטעהט אַ גרויסער טיש און נעבען איהם אַ טור־בארעטקע, וועלכע דיענט פאר אַ שוסטער־ווארשטאַט.

אַבענד. ש מ ע ו ן און י ו נ ה זיצען ביי זייער אַר־בייט און לאטען שיך. נעבען זיי ברענט אַ לאָמפּ און אויפ׳ן גלאָז זיצט אַ בלויער פאַפּיער כדי דאָס פייער זאָל לייכטען אויפ׳ן טיש. מ ר י ם שטריקט זאָקען אויף אַ מאַשין וואָס איז צוגעשרויפט צום גרויסען טיש. ד ב ו ר ה וואשט די כלים. י ו ס ף ׳ ל זיצט אויף דער ערד און ווארעמט זיך אַנטקעגען אויוועז, וואָס הייצט זיך. פון צייט צו צייט הערט זיך קלאפּען הינטער׳ן פענסטער די טריט פון דורכגעהער אויפ׳ן טראָטואר. ענדע שבט.

מ ר י ם

פערבינדט דעם פאָדעם וואָס האָט זיך אָבגעריסען פון מאַשין. זינגט מיט אַ רחמנות־קול:

עלענד בין איך ווי א — שטיין.
גע—לא—זען האט מען מיך א—ליין,
האט רח—מ—נות, גוטע לייט!
כ'זאל ניט פא—לען פאר דער צייט...

איך האב אזוי ליעב די ליעד. אז איך זינג פערגעס איך גאר, אז איך זיץ ביים מאשין ביז דער פאדעם רייסט זיך איבער.

ד ב ו ר ה

כ'וויים דארט ווער, ס'האט אזא ליעד אויסגעטראכט. ווען כ'וואלט וויסען אפילו, אז איך שטארב, וואלט איך אויך ניט געגאנגען זיך שווארצען דעם פנים פאר אימעצען. דו מיינסט טאקע, אז עס זע־נען פארהאן אזעלכע גוטע לייט?

מ ר י ם

דאס קלאגט דאך גאר די בלינדע יתומה. כ'מיין אז א בלינדע יתומה האט געמוזט אויסקלערען די ליעד. פון דעסטוועגען איז נאך דא גענוג גוטע מענשען אויף דער וועלט.

י ו נ ה

כ'האב שוין לאנג געזאגט, אז דו ביזט נאך גאר א קעלבעלע. ביי אייך אין שטעדטעל וויסט מען מעהר ניט ווי בעבלעך מיט לאק־שען... ווארט אביסעלע, די רויטע בעקעלאך וועלען אקארשט נעלם ווערען; די ליפעלעך וועלען... פיו, פיו אוועק! יעמאלט, קעצעלע מיינס, וועסט שוין פערשטעהן ווי אזוי...

מ ר י ם

שווייגט דארט! ער האט שוין געעפענט זיין מויל און גענומען דרשן'ען.

י ו נ ה

מירע'לע, מירענקע, מירטשעלע!...

מ ר י ם

וואס גוט'ס?

י ו נ ה

בעבלאך האסטו ליעב?

מ ר י ם

איז וואָס ?

י ו נ ה

כ׳דאַרף עס וויסן.

מ ר י ם

כ׳האָב ליעב — נו, איז וואָס ?

י ו נ ה

געננוג ; מעהר בעדאַרף איך ניט.

ש מ ע ו ן

פּאָרעט זיך שטאַרק מיט אַ קאָפּול.

ד ב ו ר ה

שטעלט צו קאָכען.

וואָס איז דער געלעכטער ? דאַריבער איז מען טאַקי אין די קליינע שטעדטלאַך געזונד און שטאַרק. ווי האָב איך אויסגעזעהן פאַר דער חתונה ? די ערד האָט געציטערט אונטער מיר. יעדע האַנד — אַ טשאַבע אייזען, און די באַקען — בלוט און מילך ! און וואָס האָט מען געגעסען ? גאָר ניט...

י ו נ ה

אין די קליינע שטעדטלעך געהן אום די מיידען ליידיג גאַנצענע טעג, באָרוועס ווי די קעלבער און דרעען זיך אָב די קעפּ.

מ ר י ם

דרעעט שנעל די מאַשין.

ס׳אַליגען ! ס׳אַליגען !

ד ב ו ר ה

געוויים. איך ווייס מעהר ניט איינס : אַז זייענדיג אין דער היים, ביים טאַטען, בין איך שטענדיג געווען איינגעשפּאַנט אין יאָך ווי אַן אָקס. די מאַמע איז געשטאָרבען און אויף מיין קאָפּ איז געבליבען די גאַנצע שטוב. כ׳האָב געהאָרעוועט אפשר נאָך אַ סך מעהר ווי איצטער — פון דעסטוועגען... דער קעלער, ער עקט די יאָה־

רען. כ׳שפּיר וואָס ווייטער אז די כחות געהן מיר אויס; די הענד דאַרען און די אויגען זינקען אין קאָפּ.

מ ר י ם

דאָס איז אמת. דער קעלער איז א מלאך המות. מיר שטיקט עפּעס אויך אין האלז די לעצטע צייט. איהר הערט ניט אז כ׳רעד אביסעל הייזעריגלעך?

י ו נ ה

קלייבסט זיך דאָ נעהמען די חזנות אין שול?

ש מ ע ו ן

צו דבורה׳ן.

פאר וואָס האָסטו ניט געוואָלט איך זאָל נעהמען דאָס אויבערשטי־בעל, דאָרט אויבען? טרוקען און וואַרעם — אז אמת׳ער פּאַלאַץ!

י ו ס ף ׳ ל

דאָרט אויבען? דאָרטען איז זעהר גוט! אַ... אַ... מיט איין שפּרונג אויף די טרעפּ בין איך שוין אין דער הויך! איך שפּרינג אויף דריי טרעפּלאַך — ניין, אויף פיער טרעפּלאַך פאר א מאָל שפּרינג איך... זאָג, מאמע, פאר וואָס האָסטו ניט געוואָלט, אז מיר זאָלען דאָרט וואוינען?

ד ב ו ר ה

דער טאַטע דיינער האָט געוואָלט דינגען א אויבערשטיבעל; ער זאָרגט א סך פאר דיין מאמען. די פיס זיינען מיר ווי איבערגע־בראָכען. איין גאָט אין הימעל ווייס מיט וואָס פאר א יסורים איך שלעפּ זיך דאָ ארויף אויף די עטליכע טרעפּלאַך — דער קאָפּ פערדרעהט זיך מיר; אין די אויגען ווערט פינסטער. ער האָט גע־וואָלט כ׳זאָל איהם נאָך שלעפּען די וואסער אויפ׳ן צעהנטען שטאָק. מילא, זאָל שוין געהן ווי עס געהט. סיי ווי וועל איך לאַנג ניט אָנציהען. א נאַרישע וועלט! נאָר פאר די שטיקלאַך קינדער רייסט מיר דאָס האַרץ.

ש מ ע ו ן

זי האָט שוין דאָרט אָנגעהויבען, מיין ציטריגע נשמה! פּונקט ווי

איך וואָלט געוווּסט פון אייזען אויסגעשמידט. די ווייבער, איז שטענ־
דיג געאָכצט און שטענדיג געקרעכצט... זעה בעסער דאָרט אין אוי־
ווען ס'זאָל זיין וואָס אין מויל צו נעהמען. לאה קומט שוין באַלד
א הונגעריגע אהיים.

מ ר י ם

נעהמט ארויס פון אונטער'ן מאַשין אַ פּאַרטיגען זאַק.

איהר ווייסט, יונה, פון וואָס איך טראַכט?

י ו נ ה

וועגען א שעהנעם בחור?

מ ר י ם

טראַגט זיך! איך האָב קיין געשעפטען ניט מיט אייערע בחורים.
איך טראַכט שוין פון א טייערע זאַך... גאָר א טייערער געדאַנק!
ווען איך וואָלט האָבען אפולע געלד, איז יעמאָלט...

י ו נ ה

איז יעמאָלט וואָלסטו זיך דריי מאָל אין טאָג געקאָכט לאָקשען מיט
בעבלאַך — אמת?

מ ר י ם

פּש... א טייערע מעשה!

י ו נ ה

זאָג מיר, קעצעלע שיינס, וואָס וועסטו טהאָן, אז דו וועסט האָבען
אפולע געלד — וועסט מיר מאַכען אן הלואה עטליכע קאַרבען?

מ ר י ם

איך רעד שוין גאָר ניט פון עטליכע קאַרבען — אפילו פון טויזענ־
דער קלער איך אויך ניט. ווען איך וואָלט, למשל, האָבען אפולע
געלד — גאָר א סך... עטליכע מיליאָן — טויזענד מיליאָן. למשל...
וואָלט איך יעמאָלט געלאָזט מודיע זיין אין דער גאַנצער וועלט:
ווער עס האָט ניט אויף חיונה — זאָל קומען צו מיר! וועמען
ס'פעלט אויס נדן פאַר זיין טאָכטער — צו מיר!... און אז אלע
וועלען זיך צוזאַמענקלייבען, וואָלט איך זאָגען: נא דיר א הויפען
געלד, נא דיר א הויפען אימפּעריאַלען... דיר... דיר... און געהט

אהיים! יעמאַלט וואַלטען שוין מענשען ניט געוואוינט מעהר אין די קעלערן...

י ו נ ה

אלע קבצנים האָבען גוטע הערצער! איהר הערט? די גאנצע וועלט וואַלט זי איבערקעהרען מיט'ן קאָפּ אראָפּ און פיס — ארויף!

ש מ ע ו ן

ווען וועסטו זיך אויסקלייבען פאר א חתן? א דאָקטאָר, מסתמא — א טייערע פרנסה!

י ו נ ה

מיך וועט זי נעהמען פאר א חתן — כאַ־כאַ־כאַ. זעהט נאָר ווי ס'געפעהלט איהר... זעהט נאָר אקאָרשט ווי זי איז רויט געוואָרען! אויב אזוי, קעצעלע מיינס, וועל איך דיר געבען א קוש... שוין אויף יענעם חשבון...

מ ר י ם

בעסער זיצט אויף אן אָרט. אַט מיט דעם העקעל וועל איך אייך אויסשטעכען די אויגען!

י ו נ ה

אַ־אַ ווי זי שאַנעוועט עס איהרע בעקעלאך! פאר ווען האַרע־וועסטו זיי?

מ ר י ם

ווידער פּאַסקודנע רייד! איך לאַך שוין גאָר ניט. ווען איך וואָלט האָבען עטליכע מיליאָן, וואָלט קיין איין אָרימאַן ניט געבליבען...
זינגט.

על—ענד בין איך ווי א—שטיין,
גע—לאָזען האָט מען מיך אליין...

ד ב ו ר ה

עט: א מענש דארף דאגה'ן נאָר פאר זיך אליין, ווייל פאר איהם זאָרגט קיינער ניט. צי ווייסט דען ווער, ווי איך פויל דאָ אָפּ טעג און יאָהרען אין דעם פינסטערען קעלער?

ש מ ע ו ן

די וועלט איז געגליכען צו א חתונה — ווער עס קען כאפט פאר זיך און עסט.

ד ב ו ר ה

איך קלאג אויף דעם גאר ניט. ווארום וויפיעל בעדארף איך אין אמת'ן האבען? אז כ'האב נאר מיט וואס אנצוקארמענען די ברעקלעך און מיט וואס דעם אייוועז אויסצוהייצען איז שוין גאר גוט.

דאס קינד אין וויעג כאפט זיך אויף און הויבט אן וויינען. גיט דעם קינד די ברוסט, זינגענדיג:

א־ליו־ליו — ליו־ליו,
אונטער דעם קינד'ס ווי—געלע
שטעהט א—קלאר ווייס צי—געלע...

י ו נ ה

מיליאנערשע! גיב א קאפיקע, וועלען מיר שיקען נאך א קאן טיי. ס'איז מיר עפעס קאלט געווארען.

מ ר י ם

פאר וואס איז מיר ניט קאלט? אט געה איך נאר א דינע בלוזקע און מעהר ניט. שעהמט זיך! אזא בחור זאל מורא האבען פאר קעלט — ווי אזוי האט איהר געדיענט דעם קיסר, אויב איהר זייט אזא פערפרארענער?

י ו נ ה

כ'וויים שוין פון לאנג, אז דיר איז ווארים. מען קען זעהן אויף די בעקעלאך. איהר זעהט בעקעלאך, מחותן!

מ ר י ם

ווידער מיט זיינע מיאוסע רייד! איהר קענט זיך עס גאר ניט איינהאלטען?

י ו נ ה

די קליין שטעדטילשע מיידלאך זיינען אמת'ע רבי'צינס. מיין ערשטע כלה איז אויך געווען א גרויסע צדקניות — האב איך איהר טאקי די תנאים אומגעקעהרט... נו, נו, קעצעלע, כ'וויים, אז ריידען

טאָר מען ניט, נאָר טהאָן מעג מען. א נייע וועלט, כ׳לעבען! אויב אַזוי, טאַ גיב א קאָפּיקע און מיר וועלען אריינכאַפּען א קאַן וואַסער. דו זיצט אין מיטען שטוב און איך זיץ נעבען פענסטער. ברררר... ווי קאַלט!

יוסף׳ל פערקריכט אין בעט אונטער׳ן פאַרהאַנג.

מרים

כ׳האָב קיין האַלבע פּרוטה ניט. אַט זעהט! מאָרגען וועל איך האָבען געלד. — איין מאָל פאַר אַלע מאָל! כ׳האָב היינט, אפשר, מיט א האַלב טוץ זאָקען מעהר אויסגעשטריקט.

דאָס קינד הייבט וויעדער אָן צו וויינען.

דבורה

דער טייוועל ווייסט איהם וואָס ער וויל היינט פון מיר האָבען! זאָל עס גאָר אויף א מינוט די אויגען פערמאַכען.

זינגט.

תּו—רה, תּו—רה אין קע—פּע—לע,

קאַ—שע קאָ—כען אין טע—פּע—לע... צו שמעון׳ען.

מיר דוכט, אַז דו האָסט געהאַט א צענערעל — ווייז אהער, איך וועל שיקען נאָך א הערינג. די מיידעל וועט באַלד קומען א הונגעריגע. אַט געהט זי שוין!

ס׳עפענט זיך די טיר און ס׳קומט אריין משה דער טרעגער און נאָך איהם לאה.

משה

אָנגעטהאָן אין שמאַטעס און ארומגעבונדען מיט אַ שטריק, טראָגט אונטער׳ן ארעם אַ בינטעל שפענער.

א גוטער אבענד! א שטאַרקער פראָסט היינט אויף דער גאַס!

לאה

דאַ הינטער׳ן טיר האָבען מיר זיך די נעז אָנגעשלאָגען. כ׳האָב אימיצער געראַבעלט זיך אויף די טרעפּ — כ׳האָב זיך דערשראָקען: כ׳האָב זיי ניט דערקענט אין דער פינסטער. א סימן, אַז ר׳ משה וועט אין גיכען ווערען א גביר. אין הארצען האָט אזש פערקלעמט

פון קעלט. אונטער די נעגעל שטעכט ווי מיט נאָדלען! קוקט אין אויווען. קאַרטאָפּעל! אך! ווי גוט! כ'בין אזוי הונגעריג.

מ ש ה

וואַרפט אראָב די שפּענער נעבען אויווען, וויל אפּבינדען פון זיך דעם שטריק.

אך־כא־כא־כא! בינד מיר נאָר, יונה, אָב דעם שטריק. די פינגער זיינען מיר פערפראָרען ממש ווי קלעצלעך; האָסט זיך עפּעס היינט אזוי שפּעט פעראַרבייט. נו, א טאָג, א טאָג אביסעל. פון אין דער פריה ביז שפּעט אין דער נאכט קיין גראָשען נישט פער־דיענט. שוין גאָר שפּעט איז צו מיר צוגעגאנגען א קריסט און גע־רופען אז איך זאָל איהם איבערטראָגען האָלץ פון הויף אויפ'ן דריטען שטאָק. פיערציג קאָפּיקעס האָט ער מיר געגעבען און אבי־סעל שפּענער האָב איך פערכאַפּט מיט זיך. דער אויווען איז שוין אויסגעהייצט?

ד ב ו ר ה

וואָס איז דען?

מ ש ה

לעגט אריין אין אויווען די שפּענער — לאָמיר א מאָל רעכט אָנ־וואַרמען אונזער דירה; מען זאָגט, אז דער פראָסט האָט היינט געהאַלטען ביי צוואַנציג גראַד.

וויל אריינוואַרפען אין אויווען די שפּענער.

ד ב ו ר ה

לאָזט עס רב משה. אן עבירה צו פערברענען אזוי פיעל האָלץ פאַר איין מאָל. אנטקעגען נאכט איז גאָר איבעריג צו הייצען אזוי פיעל. מען קאָרטשעט זיך ווי ס'איז צונויף אין בעט און מען שלאָפט. איך האָרעווע זיך אָן דעם גאנצען טאָג און ביינאכט פאַל איך ווי א שטיין.

יונה און לאה שעפּטשען זיך. שמעון דאַווענט מעריב. משה געהט אריין צו זיך אין צימער.

מ ר י ם

צו לאה'ן.

איהר ווייסט, אז כ'האב היינט אפשר מיט א האלב טוץ זאקען מעהר ווי נעכטען אויסגעשטריקט.

ל א ה

איהר וועט דאך גאר נתעשר ווערען. מאמע, מאמע! איך שטארב עסען, גיב מיר וואס... אפשר ווערסטו יונה, היינט ביי אונז נעכטיגען? וועסט זיך לייגען אויפ'ן טיש. צוקאפען וועלען מיר שוין געפינען דיר וואס צו געבען.

ד ב ו ר ה

וואס ביזטו עפעס היינט אזוי שפעט געקומען?

ל א ה

איך האב בעדארפט פערענדיגען א קלייד אויף מארגען פריה. גיב מיר, מאמעלע, גיכער!

ד ב ו ר ה

כ'האב כמעט נאר צוליעב דיר אליין צוגעשטעלט קאכען. ס'איז, א דאנק גאט, דא פון אלעמען: ברויט, קארטאפעל א גרויסער טאפ. א שאד, וואס די קינדער שלאפען שוין... די קליינע, קוים וואס זי לעבט. האט אבגעהוסט די גאנצע נאכט.

מ ר י ם

לאמיר איבערשטעלען דעם טיש צום ווארעמען אויוועז, דעם לאמפ אויך נעהמען אהער און מיר וועלען זיך אלע איבערזעצען ביים אויוועז — א גן־עדן געפעלט איך מיין עצה?

ל א ה

א טייערע עצה! פאר וואס איז עס אונז ביז אהער ניט איינגעפאלען צו טהאן? אן איינפאל! נעהם נאר אראב די מאשין פון טיש. די וויג־בעט דארף מען אויך אראבנעהמען, פארזיכטיג דאס קינד זאל זיך גיט אויפכאפען. יונה! נעהם נאר פאר'ן אנדערען ברעג.

מ ר י ם

וואַרט, וואַרט, כ׳וועל די מאַשין אַראָבנעהמען, לאָזט, איהר וועט צובּרעכען!

ד ב ו ר ה

דאָס קינד נאָר וועקט מיר ניט אויף! זי שיט קאַרטאָפּעל אין אַ גרויסע שיסעל, אַ געדיכטער פּאַר הויבּט זיך אויפ׳ן ביז׳ן באַלקען. ל א ה הויבּט אויף די וויג און י ו נ ה בּעפרייט די שטריקלעך פון האָקען. מען שטעלט איבער דעם טיש צום אויווען און אַלע זעצען זיך אַרום און טוליען זיך צום אויווען. ד ב ו ר ה דערלאַנגט קאַרטאָפּעל צום טיש. רב משה, רב משה! וואו האָט איהר זיך בּעהאַלטען? קומט אהער צום אויווען, ט׳איהר עסען קאַרטאָפּעל. כ׳האָב אָבגעקאָכט א גרויסען טאָפּ, ניט צו פערזינדיגען, שיילענדיג האָב איך אייך אויך געהאַט אין זינען.

מ ש ה

פון זיין צימער.

א גרויסען דאַנק אייך. איך דאַווען מעריב, כ׳בּין זיכער, אז מיין חלק וועט איהר ניט אויפעסען.

דער עולם עסט די קאַרטאָפּעל מיט הוילע הענד; מע בּלאָזט.

מ ר י ם

רב משה! איך עס אויף אייער חלק! כ׳וועל פאַר אייך גאָר ניט לאָזען.

מ ש ה

איך געה שוין.

י ו נ ה

ער בּעט גאָט, אז זיין דוואָשע זאָל וואָס גיכער קומען אהיים. דער אַלטער האָט זיך שטאַרק פערבּענקט נאָך זיין פלונית׳טע — אמת, רב משה?

מ ש ה

מסתמא בּענק איך נאָך מיין אַלטער! איהר מיינט, אז איך בּין נעראָטען אין אייערע יונגאַטשעס? ביי אייך איז דאָך רעכט דעם

גאנצען לעבען אבפוילען אהן א ווייב.

ל א ה

יונה איז נישט קיין יונגאטש. יונה איז א גרויסער חכם. ווען ער וואלט זיך איילען חתונה האבען, וואלט ער א פייג איצטער געהאט אזא כלה ווי איך.

ד ב ו ר ה

אלע קרעמער לויבען זייער סחורה.

מ ש ה

נו, אויף אייער חתונה, אז גאט וועט לאזען לעבען, וועל איך עס א גערה טהאן א טענציל — די ערד וועט אזש ציטערען אונטער מיינע פיס!

מ ר י ם

איהר וועט אפשר מיט מיר, רב משה, געהן א קאזאצקע?

י ו נ ה

זי שארט זיך צו ר' משה'ן, כא־כא־כא, האט דערשמעקט, אז זיין ווייבעל איז אוועק געפאהרען...

מ ש ה

וואס מיינט איהר טאקי איז דער מעהר וואס מיין ווייב קומט ניט? אפשר וועט זי מארגען קומען? אן עולה, ווי איהר זעהט מיך לעבען! לאזען א שטוב אליין אויף גאנצע צוויי וואכען.. .

נעהמט פארזיכטיג מיט צוויי פינגער א קארטאפעל.

ד ב ו ר ה

הלואי וואלט איך געקענט לאזען די שטוב און אוועקפאהרען ערגעץ אויף א חודש — וואס רעד איך? חאטש אויף איין וואך — כ'וואלט, דוכט זיך, די אויגען געעפענט...

ש מ ע ו ן

היינטיגע וואך, דוכט זיך, האט זי יאהרצייט. זי איז מסתמא שוין פערבליבען. ט'זיין אויף קבר אבות.

ד ב ו ר ה

עט; אלץ נארישקייט! וואס געהט מען אויף קבר אבות? שטערען

די מתים זייער רוה... יעדער האָט זיך געֶנוג זיין אייגענעם פּעקיל; זאָלען זיי זיך דאָרטען רוהען אין פרידען... גו, רב משה! פאר וואָס עסט איהר ניט? דאגה'ט ניט; אין טעפּיל איז נאָך פאַרהאַן געֶנוג.

זי ברענגט דעם גאַנצען טאָפּ צום טיש, שאָקעלט איהם איבער'ן שיסעל, פון איהם פאלען קאַרטאָפּעל.

מ ש ה

דאָס איז אפילו א שטיק אמת; משטעהנסגעזאָגט, וואָס האָבען מיר פון די טויטע? נאָר אזוי איז זיך שוין דער שטייגער. אז מען וויינט זיך אביסעל אויס, ווערט גרינגער אויפ'ן הארצען... ווי זאָגט די וועלט — אז מען טרינקט זיך, כאַפּט מען זיך אָן פאַר א שטרוי... א זיידען האָב איך געהאט; א שמיד איז ער געווען... אָן אָרענטלי־כער מאַן געווען — ער פלעגט שטענדיג זאָגען: „דו גיב, וועט זיך גאָט אויך געבען", און — זאָל ער מיר מוחל זיין — געשטאָרבען א קבצן, אז ס'איז אפילו ניט געווען מיט וואָס קבורה געלד צו בעצאָהלען. ער האָט מיך שטאַרק האָלד געהאַט — איך בין דאָס געווען פון זיין איינאיינציגער טאָכטער. — בשעת ער איז גע־שטאָרבען, בין איך אַלט געווען זעכצעהן יאָהר. דאָס איז געווען פאַר מיין חתונה מיט דער ערשטער ווייב, זאָל זיין אין גן־עדן. א טאָג פאַר'ן שטאַרבען האָט ער מיך צוגערופען צום בעט — ביי אונז אין שטיב איז ער געלעגען — און מיט די לעצטע כחות האָט ער צו מיר געזאָגט: „משה'לע... דיר האָב איך האָלט... כ'וועל אָן דיר ניט פער־געסען... ביים כסא הכבוד וועל איך פאַר דיר בעטען... אויב כ'וועל נאָר זוכה זיין אהין זיך דערשלאָגען... ניט יעדער איז זוכה דאַצו..." אז כ'האָב עס דערצעהלט דער מאַמען, עליה השלום, האָט זי צו מיר מיט טרערען אין די אויגען געמאַכט: „ביזט א בר־מזל, מיין קינד, וועסט אי"ה זיין א מזל'דיגער"... נאָך זיין טויט איז שוין אריי־בער... איז שוין אריבער, דוכט זיך... ניין און דרייסיג יאָהר, זיינען אריבער; און מיינע גליקען זעהט איהר דאָך... מען זאָגט, אז אפילו די גרעסטע רשעים האַלט מען אין גהינום ניט מעהר ווי א יאָהר און דאָס איז — ניין־און־דרייסיג יאָהר!...

*　　*

יונה

אפשר האָט ער תפילה געטהאָן פאַר׳ן כסא־הכבוד, נאָר איהר, רב משה, זענט זעהר זינדיג...

משה

די יונגגווארג לאַכען אָב... גלויבען ניט — האָב זיי א גוט יאָהר. אפשר זענען זיי גערעכט. סיי ווי האָט מען קדחות מיט כשר׳ע פּאָדעם. איך בין א פּראָסטער חי־זקים, א טרעגער, בטבע האָב איך פיינט צו קלערען, זיין איבערגעשפיצט — געה שריי אויפ׳ן רבונו של עולם...

דבורה

זינדיג, זאָגען זיי. וואָס פאַר א זינד קען האָבען אזא מענש ווי רב משה? משטעהנסגעזאָגט, וואָס זעהט ער אָן אויף זיין וועלטעל.

שמעון

רעדסט ווי א אידענע, כ׳וויל פון מיין מויל ניט אויסרעדען. רב משה איז א געזונדער מענש, האָט קיין עין הרע כח צו שלעפּען אויף דער עלטער משאות — איז גענוג! אפשר איז דאָס דעם זיידען׳ס הבטחה — דאָס האָט ער געמיינט. א מענש, וויבאַלד ער איז נאָר געזונד, איז שוין גענוג — וואָס נאָך? מען דאַרף זיין צופריעדען!

משה

שמעון איז גערעכט! כ׳האָב דאָך אייך געזאָגט, אז כ׳בין ניט פון די אויפגעקלערטע פון דער נאַטור. נאָר אז כ׳שפּאַציר זיך מיר איבער׳ן גאס מיט א גרויסען אלמער אויפ׳ן פּלייצע, יעמאָלט טראַכט איך מיר, אז איך בין קיין עין הרע א גליקליכער מענש. איך בין דאָך שוין אן אלטער מאַן; אנדערע אין מיינע יאָהרען ליגען לאַנג, אָדער אין דער ערד און אניט — איז אויפ׳ן אויוועז...

יונה

אָבער פאַר וואָס טראַכט איהר ניט בשעת איהר שלעפּט זיך מיט דעם שווערען אלמער: פאַר וואָס דאַרף איך צו דער עלטער ברע־כען דעם קאַרק אונטער דעם דעמבענעם אלמער בעת מענשען ווע־רען געשוואָלען פון וואוילטאָג, געזונד ווי די פערד און הויבען זיך

ניט אויף פון אָרט נעהמען פאר זיך אפילו אביסעל וואסער?

ל א ה

בעוויייזט אויף מרים'ען.

און פאר וואָס קלערט ניט אַזאַ מיידעל זיצענדיג איינגעבויגען ביי דער אַרבייט: פאר וואָס בעדארף איך זיצען און פוילען דאָ אין נאַסען קעלער איבער'ן זאַקען־מאַשין בעת אנדערע מיידלאך ווי איך זיצען זיך אין פּאַלאַצען און לעבען א גוטען טאָג?

מ ר י ם

איך וויל גאָר ניט טראַכטען פון אזוינע זאכען. איך בין צופריעדען מיט מיינס. מען דארף קוקען ארונטער און ניט אריבער...

מ ש ה

גערעכט — ווי איך בין א איד! א חכמה א מיידעל! מען טאָר ניט טראַכטען צופיעל.

י ו נ ה

א פערד האָט אויך א גרויסען קאָפּ און טראַכט ווייניג.

מ ש ה

איך ווייס שוין פון לאַנג אָט די אַלע טענות. פאר אזוינע טענות קאַטעוועט מען אין יענעם אָרט... דו, טאַכטערעל, הער זיך ניט איין צו אזוינע מעשות; גאָט האָט דיר געגעבען הענד — וואָס דאַפּסטו נאָך?... אזוי רעדען ליידיג־געהערס. די וואָס טראָגען שטיינער אין די ארבעל רעדען אזוי... פערשטעהסט? נאָר געהאָרעוועט אין וואָס קנאַפּער געטראַכט... עט, הבלים!... איהר ווייסט, רבותי? איהר האָט מיר אָנגעקאַרמעט מיט קאַרטאָפּעל און איך וועל אייך פונדעווען מיט טיי. קום, מירע'לע, נאַ דיר א קאָפּיקע און כאַפּ אריין א קאַן טיי.

מ ר י ם

זעהר גוט! כ'האָב נאָך פריהער געוואָלט געהן.

נעהמט אראָב פון אויווען אַ טיי־קאַן.

ל א ה

ווארט, מרים, איך געה אויך. דו וועסט דאָ נעכטיגען היינטיגע

נאכט, גוט, יונה?

י ו נ ה

ניין; איך געה אויף. כ'דארף מאָרגען אויפשטעהן פריה; כ'מוז ענ־דיגען די פּאָר שיך. אין דער היים וועל איך זיך אברוהען. דאָ איז ניטאָ וואו, — מירעלע האָט מיין אָרט פערנומען.

מ ר י ם

ווען איך וואָלט וויסען, אז כ'פערגעהם אייער אָרט, וואָלט איך דאָ ניט געדונגען קיין דירה.

ל א ה

צו יונה'ן.

פון דעסטוועגען — נעכטיג דאָ — כ'האָב דיר עפּעס וואָס צו דער־צעהלען...

ד ב ו ר ה

אפשר וועסטו אין אמת'ן דאָ בלייבען? וואו'סטו זיך שלעפּען אין אזא גרויסען פּראָסט?

י ו נ ה

כ'מוז געהן אהיים. כ'האָב צוגעזאָגט דער מאמען צו קומען.

מ ר י ם

נו, רירט זיך שוין! איהר געהט אין א ווארימען מאנטעל און איך בלויז אין א דין בלוזקעלע. בררר!

זיי געהען ארויס.

מ ש ה

שרייט זיי נאָך.

פערגעסט נאָר ניט צו זאָגען, אז מען זאָל אייך אריינגיסען געגוג טיי אין קאַן — וואסערדיגען טיי האָב איך פיינד! יע, מרים איז א מיידעל אָהן חכמות: אָט אזוינס האָב איך ליעב... וואָס איז דאָ צו טראַכטען פון יענעם? יעדערער טהוט זיך ווי ער ווייסט און ווי ער קען. מקנא זיין יענעם... ווער עס פערמאגט עסט פליייש, און ווער ס'קען ניט, זאָל עסען ברויט. בנאמנות, ס'איז אן עולה פון יונה'ן, וואָס ער רעדט פאר איהר אין די אויגען אזוינע ווערטער.

ש מ ע ו ן

בהמות, ניט קיין מענשען...

ד ב ו ר ה

פון דעסטוועגען; דאָס האַרץ איז יונג, די אויגען זעהן אַלצדינג, ס'איז גאָר קיין עולה ניט...

מ ש ה

יונה איז א כוואט א בחור; איהר וועט אי"ה האָבען נחת פון זיי. ער איז א מענש. דער עיקר וואָס ער איז ניט קיין פוילער—דאָס איז אן ענין!

ס'הערען זיך טריט הינטער'ן טיר. אַלע הערען זיך צו. עס קומט אריין ז י ל ב ע ר מ אַ ן. אַ געזונדער בחור.

ז י ל ב ע ר מ א ן

גוט־נ'אבענד! פאר וואָס איז דאָ אזוי פינסטער אויף אייערע טרעפ? מען קען דאָרט פאַלען און ארויסנעהמען זיך ביידע אוי־גען. ס'איז דאָרט גאָר קיין לאָמפּ ניטאָ?

ד ב ו ר ה

זייער פאפא זשאַלעוועט געלד... אויף די אויבערשטע שטאַקען ברענט יא פייער. נאָר אַלץ איינס. משטעהנסגעזאָגט, ווער געהט צו אונז ביי־נאכט? אפילו ביי טאָג קומען אויך גאנץ ווייניג צו אונז מענשען.

ז י ל ב ע ר מ א ן

אָט בין איך געקומען — איך בין שוין ביי אייך גאָר ניט פעררע־כענט פאר א גאסט?

ד ב ו ר ה

דערלאנגט איהם אַ שטול.

זיצען זיי.

ז י ל ב ע ר מ א ן

דאנקע. מיין פאפא איז אביסעל קארגלעך, נאָר אז מען פאַרעדט פון איהם, גיט ער. וויפיעל דארף עס קאָסטען א לעמפּיל אויף די

טרעפ? איך אליין וועל שוין בעזארגען, אז ביי אייך אויף די טרעפ זאל זיין ליכטיג.

ד ב ו ר ה

איך דאנק אייך זעהר. מיר האבען ניט געוואנט אריינגעהן דרעהען א קאפ צוליעב אזא נארישקייט.

ש מ ע ו ן

דער הער איז געקומען מסתמא נאך די שליטלעך? איך האב זיי שוין פעררוכט; איך האב גערעכענט מארגען פריה זיי אייך אריינ־טראגען. כ'האב זיי שוין איינמאל פעררוכט! זעצט זיך ביים אויווען — ס'איז היינט א פראסט א גרויסער — ביים אויווען איז ווארימער... אט איז ער! איהר זעהט ווי כ'האב געמאכט? פריהער האב איך צוגעגעהט גאנץ שטארק און דערנאך האב איך פון אויבען געלעגט א לאטקע — ס'איז גאר ניט צו דערקענען, אז דא האט מען געלעגט א לאטקע.

ז י ל ב ע ר מ א ן

נעהמט דעם שוך אין האנד, אבער ער בעקוקט איהם גאר ניט. קוקט זיך אום.

נ'האב היינט געהאט א מיאוס'ען טעות: אויפ'ן הויף האב איך בעגעגענט דאס פריילין וואס וואוינט דא ביי אייך, האב איך גע־מיינט, אז דאס איז אייער טאכטער און כ'האב זי אבגעשטעלט. כ'האב איהר געוואלט בעטען אייך איבערגעבען, אז מען זאל מיר דעם שוך פארריכטען... נאר כ'האב מיר באלד ארומגעזעהען, אז כ'האב א טעות געהאט... א שעהנע פריילין... פון וואנען איז זי עם?...

מ ש ה

א וואויל קינד... פון א קליין שטעדטעל.

ד ב ו ר ה

פון א קליין שטעדטעל איז זי. זי איז געקומען אהער פערדיע־נען. איז א זאקענמאכערקע.

ז י ל ב ע ר מ א ן

כ'האָב גלייך דערקענט, אז זי איז פון א קליין שטעדטעל. כ'האָב די ניט־היגע פריילינס זעהר ליעב... ביי אונז דיענט א קליינשטעדטעלדיגע מיידעל, שעהמט זי זיך צו ריידען מיט מיר...

ד ב ו ר ה

זי דארף זיך נאָך אביסעל צוגעוואוינען צו מענשען.

מ ש ה

הויבט זיך אויף, נעהמט דעם שוך און בעקוקט איהם.

ווי אזוי האָט עס דער הער צוריסען אזא שטארקען שוך?

ז י ל ב ע ר מ א ן

ס'איז פּראָסט א חרפה צו דערצעהלען ווי אזוי איך האָב צוריסען דעם שוך: איך בין געגאנגען אויפ'ן גליטש; איהר דארפט וויסען, אז איך בין אויפ'ן גליטש א מזיק... אהין קומען אַן א סך אזוינע וואָס לערנען זיך נאָך, און יעדער מינוט פאלען זיי. איך האָב אויך ניט איינמאָל געכאפּט דעם פּסק, ווען איך האָב זיך נאָך געלערענט. לאָז איך מיר, ווי מיין שטייגער, ווי א פייל פון בויגען, און אויפ'ן וועג רוקט זיך מיר אונטער אַן אנפאנגער און פאלט נעבען מיינע פיס. כ'האָב איהם געוואָלט אויסמיידען, נאָר דאָ האָב איך זיך פערטשעפּעט אין א קוסט און דער שוך האָט געפּלאצט...

מ ש ה

בעת איך בין געווען א קליינער אינגעל, געלערענט נאָך אין חדר, פלעג איך זיך אויך גליטשען מיט מיינע חברים, אבער ניט אויף קיין שליטלאָך... און דער רבי פלעגט שמייסען... הינטער'ן טיר הערט זיך אַ געלעכטער. מ ר י ם און ל א ה רייסען זיך אַריין אין שטוב מיט קוראזש פרעהליך. בעמערקענדיג זילבערמאַנען, ווערען זיי עפּעס איבעראשט. קוקען האַלב פערוואונדערט, האַלב מיט חשד. מרים שטעלט אויפ'ן טיש דעם קאַן טיי.

ז י ל ב ע ר מ א ן

מאָרגען וועל איך אייך אריינברענגען געלד.

מ ש ה

טראָגט אַ גלאָז צום טיש.

גוט געלד... וואָלט איך נאָר האָבען ביי דעם הערען א פּאָר מאות...

ז י ל ב ע ר מ א ן

גיט די האַנד לאה'ן און מרים'ען.

נו, א גוטע נאכט! מאָרגען וועל איך ווידער קענען גליטשען זיך... דערווייליע א דאנק.

ד ב ו ר ה

נעהמט, קינדער, און לייכט צו די טרעפּ. מען קען נאָך פאַלען.

ז י ל ב ע ר מ א ן

מאָרגען וועט שוין ברענען א לעמפּעל אויף די טרעפּ.

מ ר י ם נעהמט דעם לאָמפּ פון טיש און געהט נאָך זילבערמאַנען. קומט צוריק מיט'ן לאָמפּ.

ד ב ו ר ה

דערלאנגט גלעזער צום טיש.

א חשק פון א מענשען... כדאי געווען אליין צו קומען נאָך דעם...

ל א ה

א שטיק שארלאטאן! ער וויים וואָס ער טהוט...

משה און שמעון זופּען די טיי.

מ ר י ם

ער האָט מיר היינט געטראָפען אין הויף... ער האָט זיך אזוי פּער־אינטערעסירט מיט מיר. א טעות — זאָגט ער — האָט ער געהאט: ער האָט געמיינט, אז דאָס איז לאה. אזוי ווי ער וואָלט איהר גאָר ניט קענען... ער האָט מיר אויסגעפרעגט פון וואנען איך בין? ער האָט מיר דערצעהלט, אז ער איז געווען אין א סך קליינע שטעדטלעך... די קליינשטעדטעלדיגע פריילינס, זאָגט ער, דער־קענט ער שוין נאָך די באקען זייערע. ער האָט מיר געפרעגט ווי איך פיהל זיך דאָ — ס'איז נאָר צום לאכען!... ער האָט געזאָגט, אז ער וועט היינט קומען — זעהט ווי ער האָט געהאלטען וואָרט?

ד ב ו ר ה

ער געהט גאָר ניט ווי אַלע מענשען — ער שפּרינגט...

ל א ה

צוליעב אייך האָבען מיר עס היינט געהאַט די זכיה צו האָבען אַזאַ טייערען גאַסט. לאָזט זיך נאָר ניט צו צו איהם — איך קען איהם גוט, דעם לייט.

מ ר י ם

צוליעב מיר איז ער געקומען? איך האָב איהם דען געבעטען ער זאָל קומען?... וואָס האָב איך מורא פאַר איהם? וואָס וועט ער מיר טהאָן? איהר מיינט, אַז כ'בין נאָך אַ קליין מיידעלע... כ'וויים פון קיין מעשה ניט — איך געה אַהיים — אין מיטען הער איך מען רופט מיך — אַ טעות, זאָגט ער, האָט ער געהאַט.

ל א ה

איך מיין גאָר ניט צו זאָגען; סתם אַזוי... איך זאָג, אַז פאַר אַזוינע בעדאַרף מען זיך היטען.

מ ש ה

נו, קינדערלאַך, מיין גלאָז איז שוין לעדיג. טרינקט טיי און איך וועל מיר געהן אביסעל אָברוהען... אַ פיינע ירושה וועט ער כאַפּען... כ'האָב שוין פאַר איהם פער'דאגה'ט... ער ט'שוין פון הונגער ניט שטאַרבען.

ד ב ו ר ה

ס'איז זעהר גוט, אַז אַ מענש געפעלט יעדערען — און בפרט נאָך אונזערען אַ געמיינעם מענשען... נאָר פאַר אַזוינע לייט דאַרף מען זיך היטען ווי פאַר פייער. מען קען גאָר גרינג אריינפאַלען, בלייבען אויף אייביג אומגליקליך...

ל א ה

איהר מיינט, מרים, אַז דאָס מיינט עס אייך די מאַמע? וואָס האָט איהר זיך אַזוי בעליידיגט?

מ ר י ם

איך ווייס ניט וועמען מען מיינט.

געהט אַוועק פון טיש און שטעלט זיך מיט'ן פּנים צום פענסטער.

ל א ה

אוייב אזוי, זענט איהר דאָך גאָר א נארעלע. איך האָב מיט דעם גאָר ניט אויסען געווען. כ'האָב נאָר געוואָלט זאָגען אז מען בעדאַרף זיך היטען; איהר ווייסט נאָך גאָר ניט וואָס אין די גרויסע שטעדט טהוט זיך אָב...

ד ב ו ר ה

דער אָרימאַן, ניט געגונג וואָס ער ליגט אזוי טיף אין דער אדמה, סטארעט זיך נאָר יעדערער איהם וואָס טיפער בעגראָבען.

ל א ה

און יעדערער דאַרף זיך אליין היטען... קומט גאָר, מרים, לאָמיר זיך לערנען טאַנצען... איהר וועט דאָך טאַנצען אויף מיין חתונה?

מ ר י ם

שווייגט.

ל א ה

איהר זייט ברוגז וואָס מיר האָבען גערעדט?

מ ר י ם

איך בין ניט ברוגז....

ל א ה

טאָ וואָס זייט איהר עפּעס אזוי?...

ד ב ו ר ה

איך האָב, חלילה, מיט דעם גאָר ניט געמיינט... סתם אזוי... כ'האָב געזאָגט...

ל א ה

קומט!

ש מ ע ו ן

עפּעס ביזטו מיר היינט פרעהליך, מיין טאָכטער...

לאה

וואָס האָב איך צו זיין אומעדיג? וועטשערע האָב איך געגעסען— א חתן האָב איך נאָר קלעזומער — פעלט. א לעב טהאָן אביסעל!...

הייבט אָן טאַנצען אין קאַראַהאָד. שלעפּט מיט זיך מרים׳ען אויך. מרים שלעפּט זיך נאָך אָהן חשק.

צווייטער—אקט.

ס'איינענע צימער וואס אין ערשטען אקט. יונה זיצט ביי זיין ארבייט. געגענאיבער אויף א בענקעל זיצט זילבערמאן. מרים שטעהט ביים גרויסען טיש און פארריכט וועש. דער פענסטער איז אפען. א שעהנער ווארעמער זומטער־טאג.

זילבערמאן

האלט אן אהל אין האנד.

ווען איך וואלט דא יעדען טאג געזעסען ביי אייך א שעה און אכטונג געגעבען ווי מען נעהט, וואלט איך געקענט זיין א גוטער שוסטער. איך האב א גוטען קאפ — און נעהם איבער גלייך.

יונה

עס דוכט זיך אייך. איהר מיינט אז צו זיין א שוסטער בעדארף מען גאר קיין שכל ניט האבען — אין שוסטעריי שטעקט אויך א חכמה. נאר למאי דארפט איהר עס אין גאנצען? געלד ציילען קענט איהר — וואס פעהלט אייך נאך?

מרים

איך מיין, אז זילבערמאן האט גאר ניט אזוי ליעב געלט ווי איהר טראכט.

זילבערמאן

כ'שפיי אויף די געלד! א סטראשנע מעשה... גלויבט מיר, יונה, אז גאנץ אפט בין איך מקנא א פראסטען ארבייטער.

יונה

דרעהען מיט'ן צונג איז גרינג. אלע מקנא דעם ארבייטער... פונדעסטוועגען האב איך נאך ניט געזעהען, אז אייערער א מענש זאל

אוועקוואַרפען די טייערע סאַליעס און זיך אוועקזעצען אויפ׳ן שום־טער בענקעל... נאָר צו וואָס דאַרפט איהר דאָס? ניט כדאי די הענ־איינצוריכטען.

מ ר י ם

איהר קענט ניט זילבערמאַנען.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

און איך זאָג אייך נאָכאַמאָל, אַז פראַסטע אַרבייט געפעהלט מיר זעהר גוט.

י ו נ ה

שטעהן פון ווייטען און קוקען ווי יענער שוויצט איז אפשר גע־שמאַק; אבער צו שוויצען אליין... אָט אויף טשיקאַוועס — נאָט אייך אַ פאַרטיגע דראַטווע מיט אַ נאָדעל און נעהט.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

אָט לאָמיר זעהן! רייבט די הענד אייגע אָן דער אַנדערער און קוקט אַריין אין שוך. אַ סטראַשנע מעשה! מיין האַנד איז ווי געבאָרען צו אַזאַ אַרבייט.

מעסט זיין האַנד צום שוך פון אויסווייניג.

י ו נ ה

כאַ־כאַ־כאַ, ווייזט אהער דעם שוך. אַ שוסטער ווילט זיך איהם זיין — איהר האָט דאָך גאָר מורא פאַר׳ן שוך. פאַר וואָס האָט איהר מורא אַריין צו שטעקען די האַנד אין שוך אינעווייניג? אָט אַזוי טהוט מען ביי אונז!

שטעקט אַריין די האַנד אין שוך מיט אַ בעזונדער הנאה.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

אַז איהר האָט אַרויסגעריסען פון האַנד — וואָס לאַכט איהר?

י ו נ ה

נאָך אַ זאַך פערגעסט איהר; אַז זייענדיג אַ שוסטער מוז מען פוילען אין נאַסע קעלערען. דאַצו, פערשטעה איך האָט איהר ניט קיין שטאַרקען חשק... געלד צעהלען — דאַצו זיינען אייערע איי־דעלע הענטעלאַך ווי געבאָרען.

מ ר י ם

קאַקעטיש.

איך מיין, אַז מיין האַנד איז אַביסעל איידעלער, אפילו אַ העלפט פון אייערע וועלען זיי ניט זיין.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

אדרבא — לאָמיר צומעסטען!

מ ר י ם

לאָמיר מעסטען!

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

ווייזט אַהער!

הויבט זיך אויף, גייט צו מרים'ען. זיי מעסטען זיך די הענד.

מ ר י ם

זעהט, אדרבא זעהט! יונה! איהר זעהט אַביסעל? מיין האַנד בע־האַלט זיך אין זילבערמאַנס. אפילו דער פינגער מיט'ן פינגערהוט איז אַ סך קירצער פון זיינע פינגער... די מענער דאַרפען נאָך אַבי־סעל וואַרטען ביז זיי וועלען זיין אַזוי איידעל ווי מיר.

י ו נ ה

גרויסע פאַרשוינען זענט איהר אַלע, פון דעסטוועגען הענגט איהר זיך מיאוסע בחורים אויפ'ן האַלז. אַלע מיאוסע בחורים נעהמען שעהנע כלות. אַט קוקט אויף מיר; וואָס פעהלט מיין לאַה'ן? שוין גאָר ניט קיין מיאוסע, האַ?

מ ר י ם

ווען איך וואָלט געוועזען אויף לאַה'ס אָרט, וואָלט איך אפילו ניט געוואָלט קוקען אויף אייך... איך וועל מיר אויסקלייבען אַ חתן — קוקט חנ'עוודיג אויף זילבערמאַן. שוואַרצע האָר וועט ער האָבען. שוואַרצע אויגען. ווי מילך דאָס געזיכט, עטוואָס ראָז וועלען זיין די באַקען; די ליפען רויט ווי בלוט... נו, געפעהלט אייך מיין געשמאַק?

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

שוין איינמאָל אַ געשמאַק!

מ ר י ם

און הענד, אייערעלע — כ׳האב גאר פערגעסען רעכענען.

י ו נ ה

ווינטער חלום׳ט זיך איהר מיליאנען און זומער קריכען איהר אין קאפ שעהנע בחורים... נאר גלייכער, מירעלע, טראכטען פון קראסאווצעס... דאס קענסטו אמאל כאפען... אבער מיליאנען — א פסיק !...

מ ר י ם

איך וועל קריגען !... איך וועל קריגען — זאג איך אייך.. און אניט— ווער וועט עס מיר הייסען חתונה האבען ? ביי מיר איז די ברירה— וואס, ניט ? וואס זאגט איהר, זילבערמאן ?

ז י ל ב ע ר מ א ן

געהט צו צו מרים׳ען, נעהמט זי ארום.

גערעכט, גערעכט.

מ ר י ם

געהט אוועק ! איהר לאכט פון מיר...

ז י ל ב ע ר מ א ן

איך לאך שוין גאר ניט... כאפט זיך פאר׳ן קעשענע. א סקאנדאל ! איך האב ביי זיך דעם שליסעל פון שטוב און דער פאפא מיינער קען נאך אנשפרינגען... ס׳פעהלט מיר מעהר ניט, ער זאל זיך נאך דערוויסען, אז איך בין אן איינגעהער צו אייך ; אז ער עפענט די מויל, פערגעסט ער שוין צו פערמאכען... איך קום גלייך צוריק.

לויפט ארויס פון שטוב.

י ו נ ה

א פיינער תכשיט ! א שוסטער וויל ער זיין. ווערסט גלייך ברוגז, אז מען רעדט צו דיר וואס... גלייכער, אז איך וועל שווייגען.

מ ר י ם

רעדט זיך, רעדט זיך.

י ו נ ה

גלייכער שווייגען. וואס איז די פעולה ? שטראפען יענעם און ער

הערט דיך אין טראַק.

מ ר י ם

איך ווייס דאָך שוין פאַראויס אייערע רייד. דבורה האָט מיר שוין אויך גענוג דערעסען מיט איהר מוסר זאָגען.

י ו נ ה

און אין אמת'ן, וואָס דארפסטו אונז צוהערען — מיר זיינען דאָך אַלע ווילד פרעמדע...

מ ר י ם

איך קען דאָך איהם ניט טרייבען פון שטוב, אז ער קומט אהער, ער ברענגט דאָך אייך ארבייט!...

י ו נ ה

ארבייט — איז זיך עפּעס אנדערש; און דאָס איז זיך ווידער — עפּעס אנדערש.

מ ר י ם

דבורה זאָגט מיר שטענדיג מוסר, גלייך ווי איהר וועט מען שמייסען אויף יענער וועלט פאר מיין אויפפיהרונג... מען טאָר שוין גאָר ניט רעדען מיט א מענשען — איהר מיט לאה'ן זענט עס גאָר די צדיקים.

י ו נ ה

וואָס האָט איהר גערעדט ווינטער?

מ ר י ם

וואָס געוועזן — דאָס געשעהן! אמאָל בין איך געוועזן א נאר און איצטער בין איך קליגער געוואָרען... אמאָל האָב איך געמיינט, אז דער רעכטער עיקר איז אויסצושטריקען מיט א האלב טוץ זאָקען מעהר. נאָר צי אזוי, צי אנדערש, וויל איך ניט, אז מען זאָל מיר קריכען אין דער נשמה אריין.

י ו נ ה

ביזט א קינד — אָט האָסטו מיין וואָרט. פון וואנען זאָלסט עס אַלצדינג וויסען? מיינסט אז מען איז א האלב יאָהר אין א גרויסע שטאָדט ווערט מען שוין אזוי געניט... איך האָב שוין, גאָט צו

דאַנקען, אויסגעדיענט פּאַניען... כ'האָב זיך גענוג אָנגעזעהען; איך האָב ליעב אויף אַלץ ווארפען אַן אויג, כ'האָב שוין, גאָט צו דאַנקען, אַ ווייב... און כ'האָב זי ליעב ווי מיין לעבען — פערשטעהסט? קיין שום הינטער־דריידלעך איז דאָ ניט פאַרהאַן... אויף סלוזשבע, די סאָלדאַטען מאַכען אויך חבר־לאַווער מיט מיידלעך... די מיידלעך פּלעגען שוין קומען צו דער קאַזאַרמע — אין פּוילען האָב איך געדיענט. וואָס קומט אָפּ פון סאָלדאַט? גאָר ניט! אַ סאָלדאַט — היינט איז ער דאָ און מאָרגען — פּאַשאָל! קיין געדעכעניש פון איהם ניט געבליבען... מען דאַרף זיך היטען... מען דאַרף האָבען שכל... אָט וואָס כ'האָב דיר געוואָלט זאָגען...

מ ר י ם

און איהר זענט עס אַזאַ צדיק געווען?... קיין מאָל גאָר מיט קיין פריילין ניט פערבראַכט?

י ו נ ה

זי און זילבערמאַן — אַ שאַרפע פּאָר!

מ ר י ם

צי קען איך איהם אַרויסטרייבען?... ריכטיג ווי איך וואָלט איהם רופען.

י ו נ ה

קוקט איהר אָן גלייך אין פּנים.

דו האָסט ניט געשפּאַצירט מיט איהם הינטער'ן שטאָדט?... כ'ווייס אַלצדינג...

מ ר י ם

ער האָט מיך דאָרט בעגעגענט.

י ו נ ה

אַז מיר געהט עס גאָר ניט אָן... מעהר וויל איך שוין ניט רעדען.

מ ר י ם

און גוט וועט איהר טהאָן. איהר און דבורה פערגעסט גאָר, אַז כ'בין אַ ווילד־פרעמדע ביי אייך אין שטוב און יעדער מינוט קען איך פון דאַנען אַרויסגעהן.

PUBLIC LIBRARY TORONTO

י ו נ ה

ווער איז שולדיג, אז דו ביזט א נאר.

זילבערמאַן רייסט זיך אַריין אין שטוב.

ז י ל ב ע ר מ א ן

אַט בין איך ווידער דאָ. בעמערקט מרים׳ס צוטראַגענקייט. צו אַלדע רוחות! בין איך דורשטיג — הערט, יונה; איהר ווילט זיין אַ מאַלאַדיעץ — כאַפּט אריין אַ פּאָר פּלעשלעך ביער — גוט? וועלען מיר טרינקען. וואו זיינען עס אייערע בעלי־בתים?

י ו נ ה

זיי זיינען אוועקגעגאנגען.

ז י ל ב ע ר מ א ן

איז וואָס?

י ו נ ה

איך ווילט זיך דוקא ביער — אפשר וועט איהר דאָס מאָל יוצא זיין מיט א קאלטען טרונק וואסער?

ז י ל ב ע ר מ א ן

וואס וועט איהר דערלעגען? צוויי טריט פון דאנען.

י ו נ ה

ס׳איז אביסעל מעהר ווי צוויי טריט. נאָר סיי ווי סיי קען איך ניט געהן. איך דארף זיך נעהמען פאר אייערע שיך — איהר האָט דאָך פיינד צו קוקען אין די צייהנער.

ז י ל ב ע ר מ א ן

אויב אָן מיר ווענדט זיך עס, קענט איהר אוועקגעהן חאָטש אויף א גאנצען טאָג. איהר ווייסט דאָך, אז כ׳בין א גוטער ברודער, מיט מיר דארף מען קיין סך ניט שמועסען, נאָט אייך קליינגעלד, זייט א בראַט און ברענגט ביער — וועט איהר אויך טרינקען.

י ו נ ה

איך טרינק ניט קיין ביער.

ז י ל ב ע ר מ א ן

אבער ניט גערעדט. נאַט אייך געלד.

י ו נ ה

וואָס פאַר אַ ביער זאָל איך קויפען?

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

שוואַרץ־ביער; צוויי פלעשלאַך. קאַלטע זאָל זיין!

י ו נ ה

איהר וועט אָבער דאַרפען לאַנג וואַרטען.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

פאַר וואָס?

י ו נ ה

כ'וועל שוין פאַר איין וועגס אַריינשפּרינגען צו מיין פּלונית'טע.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

טאָ וואָס קלעהרט איהר? ער וועט זעהן זיין טייבעלע — און איהם דאַרף מען נאָך צוצאָהלען...

י ו נ ה

אפשר וועט איהר קאָנטשען מיין אַרבייט?

געהט אַרויס.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

קומט באַלד!

מ ר י ם

געהט אַרויס אויף דער גאַס און קומט גלייך צוריק.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

אָבער אַ חכם בין איך!... ווי דער בחור האָט זיך געʼעקשנ'ט! כאַ־כאַ־כאַ — אָט אַזוי פיהרט מען אַריין דעם נאַר אין זאַק... וואָס זיינט איהר אַזוי אומעדיג? איהר ווילט מיר גאָר ניט קוקען אין פּנים אַריין. זאָגט, וואָס איז אייך?

מ ר י ם

גאָר ניט.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

וואָס איז מיט אייך? זאָגט.... וואָס שווייגט איהר?

מ ר י ם

כ'האָב נאָך זונטאג געזוכט א גוטע צייט מיט אייך עפּעס רעדען... כ'האָב זעהר א סך, וואָס מיט אייך צו רעדען... איהר מאכט מיר אונגליקליך...

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

איך?... וואָס איז מיט אייך געוואָרען פּלוצלונג? וואָס וויינט איהר, מרים?

מ ר י ם

וויינט.

אָבער מעהר וויל איך ניט; כ'וויל ניט מעהר... גענוג... גענוג...

בעפרייט זיך פון איהם. בעהאלט דאָס געזיכט אין ביידע הענד.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

איך הויב אייך ניט אָן צו דערקענען. וואָס רעדט איהר? איהר לאכט אפשר גאָר פון מיר? איהר לאכט, מרים?

מ ר י ם

ניין, ניין... מעהר וויל איך ניט... איהר מאכט מיר אונגליקליך. איך בין שטענדיג געווען צופריעדען און איהר...

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

איהר געדענקט, מרים, וואָס איהר האָט אליין געזאָגט...

מ ר י ם

וואָס האָב איך געזאָגט? כ'האָב גאָר ניט געזאָגט. איך בין א נאַר געווען. כ'האָב גאָר ניט פערשטאַנען. איך וויל זיין אַן ערענטליכע. כ'בין ניט ווי יענע מיידלעך... באשר איך זיץ איבער'ן מאשין...

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

אַט, זעהט, אדרבא, איך בין יונג, פריש, געזונד... וואָס האָט איהר מיר געזאָגט? איהר האָט דאָך עס מיר אליין געזאָגט. מיר איז שוין שווער אליין, אָהן אייך... איך קוק אויף קיין שום זאַך ניט. איך קריך אהער אין קעלער אריין, צו שמעון דעם שוסטער—דאָס איז דאָך אלץ צוליעב אייך. אלץ צוליעב אייך...

מ ר י ם

אָבער איך טראַכט שטענדיג איינס: וואָס לאָז איך זיך צו צו אייך? דאָ אין שטוב רעדען זיי מיר אויך אַלע אויס, זיי זיינען גערעכט. איך בין אן אָרימע מיידעל, א פּראָסטע. וואָס וועט דאפון ארויס־קומען?... איהר קענט מיר ניט ליעבען... איך בין אן עלענדע יתומה. ניין, כ'וועל מעהר ניט... מעהר וויל איך ניט...

ז י ל ב ע ר מ א ן

נעהמט זי ארום.

איהר זענט נאָך אַ נאַרעלע... איהר אליין האָט גאָר קיין שכל ניט אויף אזעלכע דבורים... נאָר וואָס איז די שמועסען. אז איהר האט א טעות. איהר האָט מורא, וואָס איך בין א גביר'עשער — נו. איז וואָס? וואָס איז מיר די רייכקייט — צו אלדי רוחות! זעהט איהר דאָך, אז כ'האָב זיך געוואָלט בעקאָנען מיט אייך, האָב איך אויף קיין זאַך ניט געקוקט. איהר געפעהלט מיר און גאָר! אַט אזוי ווי איהר זענט — מעהר וויל איך ניט וויסען. כ'האָב אייך געפרעגט אמאָל פון וואנען איהר זענט? אין דר'ערד מיט די גאנצע געלד!... איך פערשטעה אליין; דאָ אין שטוב רעדען זיי אייך אָן... איהר פאָלגט זיי. וואָס, טאטע־מאַמע אייערע זענען זיי? און ווען אפילו זיי וואָלטען זיין טאטע־מאַמע, פאָלגט מען זיי אויך ניט, פונקט ווי איך פרעג א סך ביי מיין פאַפּאַ... יונגע מענשען ווי מיר — ווע מען דארפען מיר פרעגען?... ווער האָט עס אונז א גרויסע דעה צו זאָ־גען?...

קושט זי.

און אין א יאָהר ארום וועט איהר מיר אויך ליעב האָבען?

ז י ל ב ע ר מ א ן

פאַר וואָס דען ניט?

מ ר י ם

און אין דריי יאָהר ארום.

ז י ל ב ע ר מ א ן

איך פערשטעה אייך ניט, מרים; איהר פרעגט מיר אלץ אזוינע

מאָדנע פראַגעז...

מ ר י ם

און איהר וועט מיט מיר חתונה האָבען אויך?

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

פאַר וואָס ניט? אבי איהר געפעהלט מיר נאַר... דער פּאַפּאַ וועט ניט וועלען געבען מיר קיין געלד, אין דר'ערד מיט זיי! אדרבא, איהר האָט דאָך מורא דערפאַר וואָס איך בין אַ רייכער. נו, זעהט איהר שוין? איהר אַליין ווייסט ניט וואָס איהר רעדט, אבי געפּלאַ־פּעלט... וואָס וויינט איהר ווידער?

מ ר י ם

די מאַמע מיינע...

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

וואָס פאַר אַ מאַמע? איהר האָט דאָך געזאָגט, אַז אייער מאַמע איז שוין לאַנג געשטאָרבען.

מ ר י ם

איך שרעק זיך אָבער פאַר איהר זעהר.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

וואָס הייסט?...

מ ר י ם

זי קומט מיר אַלע נאַכט צו חלום. כ'האָב עס קיינעם ניט געוואָלט דערצעהלען... שוין באַלד צעהן יאָהר נאָך איהר טויט. כ'האָב שוין באַלד פערגעסען אפילו ווי זי האָט אויסגעזעהען... זי איז געווען אַ נידריגע. כ'האָב זי אַזוי ליעב געהאַט!... אַז זי איז געשטאָרבען, האָב איך אַזוי פיעל געוויינט! אפשר צוויי יאָהר נאָכאַנאַנד האָב איך אַלץ געוויינט... ביינאַכט פלעג איך תמיד קלערען: וואָלט עמעס גאָט מאַכען אַ נס, אַז זי זאָל צוריק לעבעדיג ווערען... כ'האָב איהר האַטש אין חלום געוואָלט זעהען — און קיין מאָל איז זי מיר צו חלום ניט געקומען... און איצטער, זינד מיר האָבען זיך ביי־דע בעקענט, קומט זי צו מיר כמעט אַלע נאַכט...

זילבערמאן

ווייטער אן עסק! חלומות גאר.. ווער קוקט אויף דעם?

מרים

דאס איז שוין גאר ניט קיין פּוסטער חלום. כ'וועל געהן ארומוואַ־שען דעם פּנים, מען זאל ניט דערקענען, אז איך האב געוויינט.

זילבערמאן

ייכה וועט שוין מסתמא באלד קומען.

מרים

ער וועט אזוי גיך ניט קומען. ער איז צו זיין ווייב געגאנגען — דבורה קען נאך אנגעהן. אט אדרבא איך וועל אייך דערצעהלען מיין ערשטען חלום. א קעלט געהט מיר אזש דורך דורכ'ן גאנצען לייב.

זילבערמאן

וואס איז דאס גאנצע דערצעהלען?

מרים

אדרבא, הערט זיך איין... אין אונזער שטעדטעל דארט, הינטער'ן שטאדט געהט דורך א טייך, ניט קיין גרויסער טייך. דארט אויף דעם וועג, נעבען טייך, געהט די גאנצע שטעדטעל שפּאציערען. איך פלעג דארט אויך שטענדיג שפּאציערען מיט מיינע...

זילבערמאן

בעסער דערצעהלט ניט.

מרים

פאר וועמען זאל איך דערצעהלען, אויב ניט פאר אייך?... דבורה'ן אדער לאה'ן קען איך דאך ניט דערצעהלען... דאס איז געווען נאכ־דעם ווי מיר האבען ביידע געשפּאציערט אין וואלד... יענע נאכט האב איך גאר ניט געקאנט שלאפען, כ'האב אפילו מיט אן אויג ניט צוגעמאכט. מיט אמאל הויבט זיך מיר אן חלום'ען, אז איך שפּאציר נעבען טייך, אין אונזער שטעדטעל... ארום מיר האט זיך אפילו קיין איין מענש ניט געזעהען... ס'האבען געשפּאצירט אפּי־

לע מענשען, נאָר באַלד ווי איך בין צוגעקומען, זיינען זיי איינציג־ווייז פערפאַלען געוואָרען... איך קוק אויפ׳ן טייך, נאָר עפּעס זעהט ער אויס אנדערש ווי שטענדיג... די וואַסער איז אַזוי שוואַרץ, אַקוראַט ווי פּעך... און אויף מיר איז אָנגעפאַלען אַזאַ אימה... כ׳האָב געוואָלט אנטלויפען — נאָר איך קען ניט. כ׳קען אַפילו קיין פוס פון אָרט ניט ריהרען... כ׳האָב געוואָלט אָנהויבען שרייען, רופען און כ׳קען ניט — ווי מען וואָלט מיר שטיקען פאַר׳ן האַלז... מיט אַמאָל — די ביימער און די טשראַט וואָס נעבען טייך, האָבען אָנגעהויבען וואַקסען... וואַקסען... העכער... העכער... העכער — איך שטעה און קוק... די ביימער וואָס אַנטקעגען מיר זיינען שוין אַזוי אויסגעוואַקסען, אַז מען קען שוין דעם שפּיץ ניט דערזעהען... דער קווייט וואָס אויפ׳ן וואַסער האָט פּלוצלונג אויך גענומען וואַקסען, הויבען זיך... ביסלעכווייז... פּאַמעלעכקע... אָט איז ער שוין ווי אַ קליין קינד... אָט איז ער שוין, מיט אַמאָל, אין גרויס פון אַ מענשען... כ׳וויל אַנטקלויפען, כ׳וויל שרייען — און כ׳קען נים. ווי אַ צוגעשמידטע בין איך צו מיין אָרט... מאַך איך צו שטאַרק די אויגען, איך זאָל ניט זעהן... זעה איך אָבער דורך די ברעמען... מיט אַמאָל — די מאַמע!... פון דעם וואַסער־קווייט איז זי אַרויס... קוקט אויף מיר, קוקט אויף מיר... רעדט קיין וואָרט ניט... כ׳האָב זי דערקענט — נאָכ׳ן שוואַרצען פלעק, וואָס אויפ׳ן זייט באַק, האָב איך זי דערקענט... ביי איהר נעבען אויער איז געווען אַ געבאָרענער צייכען גרויס ווי אַ גראָשען... זי האָט אַזוי שאַרף געקוקט... דורך און דורך האָט זי מיר אַריינגעקוקט... זי האָט געשוויגען, גאָר ניט גערעדט... אַפילו מיט אַן אויג ניט אַ פינטעל געטהאָן... מיט אַ גליעד קיין ריהר ניט געטהאָן, נאָר מען האָט שוין געקענט פערשטעהן, וואָס ביי איהר אין האַרצען איז... כ׳האָב שוין גוט געפיהלט... זי האָט מיר געשטראָפט וואָס כ׳פיהר זיך אַזוי אויף... זי האָט מיר גלייך אין האַרצען אַריינגעקוקט... כ׳האָב געשפּירט, אַז זי ווייס אַלצדינג וואָס ביי מיר אין האַרצען טהוט זיך... כ׳האָב איהר געוואָלט נעהמען בעטען: „מאַמעלע... זיי

מיר מוחל... איך פיהר זיך ניט גוט אויף... מאמעלע!" מיט אמאָל
דערהער איך שמעון'ס קול — וועקט מיך: מרים, מרים, שטעה אויף!

ז י ל ב ע ר מ א ן

כא־כא־כא! צו שטארבען פון געלעכטער! א פיינער חלום, גאָר א
פיינער... די בוימער ווערען גרעסער, גרעסער; אלץ ווערט גרעסער,
גרעסער, איהר זיינט אויך מסתמא אויסגעוואקסען דאמאָלס?
כ'וואלט וועלען א קוק געבען — ווי עוג מלך הבשן האָט איהר גע־
מוזט זיין. נארעלע! אז מען לעגט אין שלאָף אנידער די האנד
אויפ'ן ברוסט, דוכט זיך אוים, אז גזלנים, וועלפּע בעפאלען, ווי־
לען דערשטיקען... כ'הער זיך איין „די מאמע"... וואָס פאר א „מאַ־
מע"? — טראכט איך מיר.

מ ר י ם

טאָ פאר וואָס האָב איך ניט געזעהן אין חלום גזלנים, וועלף? דוקא
די מאמע איז מיר געקומען צו חלום — דאָס איז עפּעס ניט אומ־
זיסט.

ז י ל ב ע ר מ א ן

נאַרישקייטען!... פרעגט מיר, וואָס האָט זיך מיר היינט ביי דער
נאכט גע'חלום'ט? כ'געדענק גאָר ניט. אין דער פריה נאָך — פיו...
ניטאָ קיין חלומות!

מ ר י ם

קושט איהם אויפ'ן שטערען.

זאָגט איהר, אז פאר א חלום איז ניטאָ וואָס מורא צו האָבען?

ז י ל ב ע ר מ א ן

ער נעהמט זי אויפ'ן האַנד און טראָגט זי אום איבער'ן שטוב.

איהר זיינט נאָך גאָר א קליינע מיידעלע.

מ ר י ם

איהר האָט מיך זעהר ליעב?

ז י ל ב ע ר מ א ן

וואָס ווידער?

מ ר י ם

קוקט איהם גלייך אין די אויגען.

און איהר וועט מיך ניט אוועקווארפען?

ז י ל ב ע ר מ א ן

וואס מיינט איהר, איך בין א קליין אינגעלע?...

מ ר י ם

אבער, פאר וואס זאגט מען, אז א סך מאל ווערען חלומות מקוים?

ז י ל ב ע ר מ א ן

ס'האט קיינמאל ניט געטראפען.

מ ר י ם

איז ניטא, זאגט איהר, פאר וואס מורא צו האבען? די מאמע האט אזוי שרעקליך אויסגעזעהען...

ז י ל ב ע ר מ א ן

זעצט זיך מיט איהר.

גענוג... גענוג...

מ ר י ם

מיר ווילט זיך ווידער וויינען. איך וויים ניט וואס, עפעס א שלעכטע מחשבה טאטשעט מיר דאס הארץ. שטיל א ווײלע. דו געדענקסט, באריס, דעם ערשטען אבענד? איך וועל דיר זאגען ד ו, גוט? דו ביזט דאמאלס געווען עפעס אזוי גוט... איך האב זיך פאר דיר פערשעהמט, קומענדיג אין ואלד. צו וואס בין איך געגאנגען?... איך האב די ארבייט אוועקלעגט און ניט ווילענדיג בין איך ארוים פון שטוב... איך בין געגאנגען... געגאנגען... אלץ ווי גאר ניט איך האב עס געטהאן... הערסט, ווי דאס הארץ קלאפט... טיק־טאק... טיק־טאק... באריס, וועסט ניט זיין אין כעס, אז כ'וועל דיר וואס פרעגען?

ז י ל ב ע ר מ א ן

ווייסט דאך, אז איך בין א גוטער.

מ ר י ם

שווייגט.

זילבערמאן

נו, פאר וואס פרעגסטו ניט?

מרים

הער ווי דאס הארץ קלאפט... טיק־טאק... טיק־טאק... טיק־טאק...

זילבערמאן

נו, פאר וואס פרעגסטו ניט?

מרים

אז אייך וועט זיך מאכען...

זילבערמאן

וואס וועט זיך מיר?...

מרים

דיר וועט זיך טרעפען א רייכערע, א שעהנערע פון מיר —

זילבערמאן

וואס דארף איך קלערען דאפון, אז דו געפעהלסט מיר.

מרים

טא פאר וואס דא אין שטוב אלע זאגען?

זילבערמאן

וואס זאגען זיי?

מרים

איך זאל זיך דערוויטערען פון דיר. דו ביזט א רייכער, זאגען זיי... דו וועסט מיר נאך אונגליקליך מאכען...

זילבערמאן

הא—הא! איצטער פערשטעה איך שוין אלץ...

מרים

נעכטען אויך, אז איך בין אוועקגעגאנגען, האט מיר דבורה גע־מוסר'ט. יונה מאכט חוזק. אמאל הויב איך זיי אן צו גלויבען... דו זיצט אויבען ביי זיך און איך ליג דא אין קעלער... מיר ווילט זיך זעהן מיט דיר; זאגען דיר עפעס; און איך קען צו דיר ניט צוקומען...

ז י ל ב ע ר מ א ן

איך האָב דיר שוין לאנג געזאָגט, אז דו זאָלסט פון דאנען ארויס.

מ ר י ם

זיי פרעגען אלע מאָל: פון וואנען האָט איהר עס, מרים, קליינ־געלד ?...

ז י ל ב ע ר מ א ן

איין מאָל פאר אלע מאָל — היינט מאך איך א סוף. נעהמט ארויס פון קעשענע גאָלדענע מטבעות. נא דיר נאָך געלד, און נאָך היינט וועסטו פון דאנען ארויס...

מ ר י ם

וואָס וועל איך זיי ענטפערען, אז זיי וועלען מיר פרעגען: נאָך וואָס געהסטו פון דאנען ארויס ?

ז י ל ב ע ר מ א ן

וואָס פאר א פראווע האָבען זיי עס דיר צו פרעגען וואוהין דו געהסט ? וואָס זיינען זיי דיר ?!...

מ ר י ם

דבורה איז א טייערע אידענע... כ'האָב עפּעס דרך־ארץ פאר איהר...

ז י ל ב ע ר מ א ן

אָבער דאָך א פרעמדע.

מ ר י ם

היינט ביי־נאכט וועט זי מיט מיר אויף רעדען... זי וועט זיך נאָר דערוויסען, אז דו ביזט היינט דאָ געזעסען.

ז י ל ב ע ר מ א ן

אויב אזוי — געה איך מעהר ניט צו דיר !... נעהם די געלד. וועסטו האָבען גענוג אויף דער ערשטער צייט... אוים זאָקען ! איך בעדאַרף ניט, אז דו זאָלסט זיך פערדרעהען מיט די זאָקען שטריקען.

מ ר י ם

נעהמט פאַרזיכטיג דאָס געלד.

אזוי פיעל געלד — צו וואָס דארף איך עס ?

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

אויף אַלע הוצאות... אַלץ אויף מיין רעכענונג!

מ ר י ם

קושט איהם.

ווי גוט דו ביזט!... מיר דוכט, אַז מען געהט... זעץ זיך דו צוריק אויף דיין אָרט... מאַך זיך, אַז דו נעהסט! מיר דוכט, אַז דבורה געהט.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

קיינער געהט ניט.

מ ר י ם

פונדעסטוועגען דאַרף מען עפּעס געפינען אַ תירוץ, פאַר וואָס איך געה פון דאַנען אַרויס.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

קיין שום תירוץ בעדאַרף מען ניט. אומזיסט זיך דערשראָקען. קום צו מיר, קליינער נאַרעלע... גיב מיר נאָך איין קוש.

מ ר י ם

לאַכט קינדעריש.

געגנוג, געגנוג. איך וויל ניט, אַז זיי זאָלען וויסען... איך פיהל, אַז דו ביזט גערעכט. ס'איז ניט זייער דאגה; זיי דאַרפען מיר קיין דעות ניט זאָגען... נאָר מיין נאַטור איז שוין אַזוי... איך קען עפּעס ניט...

זינגט:

ע—ל—ענד בין איך ווי אַ שטיין,
גע—לאַ—זען האָט מען מיך אַ—ליין...

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

אויב דו האָסט מורא געהן צו מיר, וועל איך שוין אליין מטריח זיין מיין עלטער. געהט צו איהר, קושט זי. שטענדיג זינגסטו דאָס ליע־דעל — וואו האָסטו עס געכאַפּט?

מ ר י ם

כ'האָב עס געהערט. אבער געה זעץ זיך צוריק אויף דיין אָרט—

דאָס זינגט עס א בלינדע אָרעם־מענש, ס׳כאפּט פראָסט פאר׳ן הארצען... איך בין דאָך אויך אן עלענדע יתומה.

ז י ל ב ע ר מ א ן

קוקט אין פענסטער.

ווי געהען שוין! לאָמיר, מירעלע, שנעלער אָברעדען: היינט וועסטו פון דאנען ארויס... א בעזונדערען צימער נעהם... זשאַלעווע ניט קיין געלד... אויף מיין רעכענונג...

מ ר י ם

וועסט זיין היינט אין וואלד... כ׳האָב נאָך וואָס מיט דיר צו רעדען... כ׳האָב פערגעסען — וועסט זיין?

ז י ל ב ע ר מ א ן

איך וועל זיין.

שטעכט מיט׳ן נאָהל אַ שטיקעל לעדער. ס׳הערט זיך רעדען אונטער׳ן טיר. ד ב ו ר ה און י ו נ ה קומען אריין.

י ו נ ה

שטעלט אויפ׳ן טיש די פלעשער ביער.

מיר איז גוט צו שיקען נאָך דעם מלאך המות. מיין ווייבעל איז שולדיג וואָס כ׳האָב זיך אזוי לאנג געזאמט.

ז י ל ב ע ר מ א ן

און איך האָב זיך דערווייל אויסגעלערנט שוסטעריי... די פריילין האָט מיר דערצעהלט איהרע חלומות.

ד ב ו ר ה

מירעלע, דערלאנג א גלאָז.

ז י ל ב ע ר מ א ן

עטליכע גלעזער; אלע וועלען טרינקען!

ד ב ו ר ה

דאנק. איך טרינק גאָר קיין ביער ניט.

מ ר י ם

איך פערשטעה ניט, ווי קען מען גאָר טרינקען ביער... ס׳איז דאָך ביטער, ווי טשעמעריצע.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

מיט די ווייבער וויל איך גאָר ניט רעדן... טרינקט, יונה. נו, יונה!

י ו נ ה

ביער איז גוט צו טרינקען נאָך אַ פעטען מיטאָג... נאָך קאַרטאָפּעל איז געזינדער אַ פרישער טרונק וואַסער.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

איהר זענט דאָך געווען אַ סאָלדאַט!

ד ב ו ר ה

צו יונה׳ן.

טרינק, טרינק!

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

מיט איהם וועל איך קיין גרויסע קונצען ניט מאַכען — כ׳וועל איהם אונטער׳ן קאָלנער אריינפּליוכען...

י ו נ ה

גוטע ביער. אז כ׳בין געווען ביי פּאָניען, פלעג איך אָפטער טרינקען ביער.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

און ווייטער?

י ו נ ה

מעהר וויל איך ניט.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

איך וויל אויך ניט מעהר. איהר וועט בעהאַלטען די אנדערע פלעשעל — נו, מאָרגען וועל איך האָבען מיינע שיך?

י ו נ ה

פע, האַלט איהר דאָך ניט קיין וואָרט.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

נו, וועל איך וואַרטען ביז איבערמאָרגען. אַדיע!...

ד ב ו ר ה

וואָס וועט זיין מיט דעם ביער?

ז י ל ב ע ר מ א ן

איהר וועט אויסטרינקען. אדיע!

געהט ארויס.

י ו נ ה

נעהמט זיך פאר דער ארבייט.

זעהסט, מירעלע, אז איך בין א גוטער מענש...

מ ר י ם

מיט וואס?

י ו נ ה

וואס איך בין אוועקגעגאנגען.

מ ר י ם

וואס פאר א טובה האט איהר עס מיר מיט דעם געטהאן?

י ו נ ה

א שאד, שוויגער, וואס מרים איז ניט אייער טאכטער...

ד ב ו ר ה

ווארום וואס?

מ ר י ם

ער האט שוין אנגעהויבען דרשנ'ען.

י ו נ ה

וואלט איהר האבען א שעהנעם און א רייכען איידעם...

מ ר י ם

טפו!!...

ד ב ו ר ה

יונה, הער אויף.

י ו נ ה

וואס ביזטו אין כעס, קעצעלע? איך קען טהאן א טובה. בעצאהל מיר נאר גוטע שדכנות געלד — איז זילבערמאן דיינער. איהר זעהט, שוויגער, ס'טהוט איהר הנאה...

מ ר י ם

שווייגט.

י ו נ ה

וואס, דו ווײנסט וואס ער איז אוועקגעגאנגען?

ד ב ו ר ה

יונה, איך בעט דיר, הער אויף צו קאמאנדעווען... כ'וועל אוועק שטעלען די ביער אונטער די טרעפ, וועט זײן קאלט.

געהט ארויס.

י ו נ ה

וויצעלט זיך.

ווײן ניט; יונה קען אלץ. איך זאג דיר צו, אז איך וועל איהם פאקען פאר דיר.

מ ר י ם

הייבט אן וויינען.

וואס ווילט איהר האבען פון מיר?... ווער זײנט איהר מיר?... איך קען אייך ניט.

י ו נ ה

שא—שא—שא....

מ ר י ם

איך בין אייך ניט קיין קליין קינד; איהר האט זיך ניט וואס צו וויצלען איבער מיר. איך בעצאהל פאר דירה געלד... איהר קענט זיך וויצלען וויפיעל איהר ווילט, אבער אויף מיר האט איהר קיין פראווע ניט...

ד ב ו ר ה

איילט זיך אין שטוב אריין.

וואס איז?... וואס איז?! וואס איז דא געווען? פאר וואס ווײנט זי?... דו, יונה, ווייסט שוין גאר ניט, כ'לעבען, וואס דו טהוסט... ער רעדט און זי ווײנט ווי א קליין קינד. געזעהן אן ארבייט!

י ו נ ה

איך מאך גאר קיין שפאס ניט. איך וויל פראסט פערדינען

שדכנות־געלד. האסט דאך מיר אליין געזאגט, מירעלע, אז דו וואלסט מיט איהם חתונה געהאט...

ד ב ו ר ה

אבער וואס איז עס דיין דאגה? וואס מישסטו זיך אין פרעמדע עסקים?... זאל זיך יעדערער טהאן ווי ער פערשטעהט... איך האב גערעדט א פאר מאל... געזעהן, אז זי הערט ניט — שווייג איך...

מ ר י ם

בעסער וואלט איהר גאר ניט געווען אנהויבען.

ד ב ו ר ה

דו רעדסט דאך גאר ווי א קינד. דו מיינסט, אז איך האלט דיר פאר א פרעמדען אין שטוב... גלויב מיר, אז ביי מיר איז אלין איינס — מיט'ן רובעל וואס איך נעהם ביי דיר און אהן דעם רובעל... יעדער מענש דארף האבען א מדריך...

מ ר י ם

און איך דארף קיין מדריך ניט האבען.

י ו נ ה

לאכט.

איהר, שוויגער, זאלט געזונד זיין — איהר האט גאר א טעות. איהר האלט זי נאך פאר א פיצעל מיידעלע, און זי וויל שוין א חתן נאך פון פאר פינף יאהרען. נאר איך האב ליעב צו טהאן א טובה... כ'וועל פאר איהר אויסזוכען א רעכטס...

קושט די שפיצען פינגער.

ד ב ו ר ה

לאכט.

איך האב דאך דיר געבעטען, דו זאלסט אויפהערען...

מ ר י ם

שמיצט אוועק די העמד, וואס זי האט פעררוכט, און טהוט אן א טיכעל אויפ'ן קאפ.

י ו נ ה

זעהט, זי אנטלויפט! קום וועל איך דיך דורכלאָזען דורך א נאָ־הענטערע וועג — קום דורכ'ן פענסטער...

ד ב ו ר ה

וואוהין לויפסטו, מרים?

י ו נ ה

קום, וועל איך דיר בענשען פאר'ן אוועקגאנג.

ד ב ו ר ה

יונה, כ'בעט דיר, זאָלסט שווייגען!... צו מרים'ען, נעהמט זי פאר'ן ארבעל. זאָג, וואוהין לויפסטו מיט פערוויינטע אויגען, הא?

י ו נ ה

איינ'מסר'ן פאר זילבערמאנען מסתמא.

מ ר י ם

לאָזט מיך! לאָזט מיך! לאָזט מיר אנטלויפען פון אייער פינס־טערען קעלער... מיר איז דערשטיקט צו ווערען ביי אייך... איך וויל נאָך לעבען און איהר לאָזט מיר ניט... איהר זיינט מיר ווילד־פרעמדע... כ'קען אייך ניט...

געהט שנעל ארויס. דבורה און יונה קוקען זי פערוואונדערט נאָך.

י ו נ ה

האָ—האָ!... לעבען ווילט זיך איהר... לעבען... ווי אזוי אָבער?... מיט וואָס?...

דריטער אקט.

ביי שמעון'ען אין דירה. אסתר־תענית ביי נאכט. שמעון און יונה זיצען ביים טיש און געגענאיבער זיצט לאה און האלט א קליין קינד אויפ'ן האנד. דער עולם קיימ מיט עפעס א מידקיימ. דבורה גרייט צו א הערינג. ביים אויווען, אויפ'ן באנק, זיצען צוויי קינדער צוגע־טוליעט איינס צום אנדערען און דרעמלען.

דבורה

קענסט דאך איהם אוועקלעגען. וואס איז דאס האלטען רק אויפ'ן האנד? ער האט אהן עין הרע געטרונקען.

יונה

כ'פערשטעה אין גאנצען ניט; וואס איז געוועזען דאס פאסטען? אז מען זויגט א קליין קינד פאסט מען ניט.

דבורה

מיר טהוט אויך באנק וואס איך האב געפאסט — ס'פעהלט ב"ה ניט קיין תעניתים א גאנץ יאהר...

שמעון

מיר טשעפעט א תענית גאר ניט. א גרויסע זאך איבערצוקומען א ווינטערדיגען טאג אונגעגעסען.

לאה

וואלסט נאר, טאטע, פרואווען איין מאל זויגען א קינד; וואלסט וויסען ווי עס שמעקט... ס'ווערט אין הארצען פוסט נאר צום חלש'ן.

יונה

די חכמה רעדט נאך! זי מיינט אז דער רבונו של עולם קוקט

זעהר א סך אויף איהר מיט די תעניתים.

ד ב ו ר ה

דערלאַנגט אַ הערינג צום טיש.

אז ס'איז קיין מזל ניטאָ, איז אַלץ פערפאַלען... איידער צו גע־באָרען אין א בייזער דאָליע, איז שוין גלייכער גאָר ניט.

ש מ ע ו ן

ס'איז דאָך עפּס ערב פּורים אויף דער נאכט און זיי האָבען אָנ־געהויבען פלאפלען ניט ווייסענדיג וואָס און ווען.

ד ב ו ר ה

וואָס זשע ווילסטו?

ל א ה

מאמעלע, גיב מיר די ציקאָריע — כ'קען זיך ניט אויפהויבען. ער איז מיר אנשלאָפען געוואָרען אויפ'ן האנד.

ד ב ו ר ה

פריהער עס און דערנאָך וועסטו פערטרינקען. הערט, קינדער־לעך, אפשר זאָל איך גאָר ניט באקען קיין חלות? מען וועט קוי־פען פארטיג. ערשטענס, האָב איך פראָסט קיין כח ניט מיט דעם זיך צו פערנעהמען, און צווייטענס.... ס'איז א שאָד דאָס האָלץ...

ש מ ע ו ן

א ווינטער א ביסעל! נו, נו, אויף איין טאָג זאָל עס פאַלען דער פראָסט... פאר־א־יאָהרען, געדענק איך, איז קיין סימן שנע ניט געוועזן אין דער צייט. פאר־אַ־יאָהרען אין דער צייט איז שוין גע־לעגען א פּאָר גראָשען אויף פסח הוצאות...

ד ב ו ר ה

דו פערגעסט נאָך, אז פאר־א־יאָהרען ווינטער האָט מען צו דער חופה געפיהרט די חברה־לייט.

י ו נ ה

שטארק כדאי געוועזן...

ד ב ו ר ה

האָסט דאָך אליין געוואָלט; אפילו ביז פּורים איז דאָך דיר שווער

געווען צו ווארטען.

לאה

וואס איז דאס כאפעניש געווען ווייס איך ניט. ממש — די הויט האט געברענט אויף איהם. וואס וואלט מיך געארט איך זאל נאך געווען זיין א מיידעל?

יונה

איך האב מורא געהאט זאלסט קיין חרטה ניט האבען. וואלסט געפונען א שעהנערען בחור פון מיר, און מיר וואלסטו געוויזען די טיר...

לאה

ער איז גאר קיין נאר ניט, ער פערשטעהט כ'לעבען.

יונה

אודאי.

לאה

בחורים, גרעסערע בריות פון דיר, האבען זיך געהאנגען אויף מיר און איך...

יונה

טא פאר וואס האסטו טאקי מיט זיי ניט חתונה געהאט?

לאה

ווייל כ'בין געווען פערליעבט אין דיר; ווען דו וואלסט מיך ניט גענומען, וואלט איך אפשר געשטארבען פאר הארץ קלעמעניש.

יונה

זי לאכט און איך וועל אייך תיכף דערצעהלען, וואס זי האט מיר אמאל געזאגט פאר דער חתונה, זייענדיג אליין אין שטוב.

לאה

ווען, זאג, ווען?

יונה

יעמאלט ווען משה איז פון דאנען ארויס.

לאה

ניין; איך געדענק גאָר ניט. קיין נאַר בין איך קיין מאָל ניט געווען.

יונה

אויב אזוי, וועל איך דיר באַלד דערמאָנען — הערט אַלע.

לאה

נו, נו — שוויַיג דאָרט. טאַטע פערמאַך איהם נאָר דאָרט דאָס מויל...

שמעון

ס'קריכען מיר גאָר ניט אין קאָפּ אייערע נאַרישקייטען...

דבורה

איהר האָט זיך ניט וואָס צו שעהמען ביידע; איהר זיינט ביידע גענוג משוגע געוועזן...

לאה

ער האָט מיר גענאַרט.

יונה

איצטער מוז איך שוין אַלץ דערצעהלען...

לאה

דו ביזט גערעכט, דו ביזט גערעכט... שוויַיג, שוויַיג...

דבורה

וואָס פעהלט דיר נאָך, אז גאָט האָט דיר געבענטשט מיט אזא זוהן אַן אוצר.

לאה

כ'קען יונה'ן מוחל זיין די מתנה... בויך־וועהטאָג פריהער, און שפּעטער קאָפּוועהטאָג.

שמעון

אינ'ם קינדס מזל וועט גאָט העלפען.

לאה

פּיש... דו ביזט זעהר גליקליך אין דיינע קינדערס מזל...

ד ב ו ר ה

וואָס מיינסטו, מיין קינד, ס'זיינען צוגעקומען קינדער, מעהר גע־וואָרען מיילער, פון דעסטוועגען זיינען מיר פאר הונגער ניט גע־שטאָרבען.

י ו נ ה

ביי איך איז דער עיקר, אז מען שטאַרבט ניט פאר הונגער. אוי־סער קארטאָפעל איז דאָך נאָך עפּעס פאראהאן אויף דער ליכטיגער וועלט.

ש מ ע ו ן

וואָס, למשל?

י ו נ ה

איך זאָל איך אויסרעכענען?

ש מ ע ו ן

אזוינע זאכען וואָס ס'איז גאָר צו זיי קיין שיעור ניטאָ מיינסטו? צו ו ו ע ל ע ן איז גאָר קיין גרונד ניטאָ.

ל א ה

ביים טאַטען איז אַן איבעריגע זאך, אז עס זאָל זיין שטענדיג עסען צו זאַט און מיט וואָס דעם אויוען אויסצוהייצען.

י ו נ ה

דעם שווער האָט גאָט געבענשט מיט א גוטען מאָגען און ער האָט ניט מורא פאר קיין קעלט — וואָס דאַרף ער נאָך מעהר?...

ל א ה

טראָגט דאָס קינד אין וויעג.

וואָלט ער כאָטש שלאָפען היינטיגע נאכט, מיין טייערער אוצר! ווי א בעבעלע איז איינגעשלאָפען... כ'האָב קיינמאָל ניט געטראכט אז איך זאָל אזוי ליעב האָבען מיינ'ם א קינד.

ד ב ו ר ה

איהר וועט גאָר ניט טרעפען וועמען איך האָב היינט בעגעגנט... פון זינען איז מיר ארויס און כ'האָב ניט דערצעהלט.

ל א ה

װעמען?

י ו נ ה

מרים׳ען אודאי?

ד ב ו ר ה

אַלע, װאָס װינשען מיר בײז, זאָלען זײן אין איהר מצב.

ש מ ע ו ן

װאָס איז געװאָרען מיט דער מרשעת?

ל א ה

פאר װאָס רופסטו עס איהר, מרשעת?

ש מ ע ו ן

װײל זי איז עס װערט; אז אַן אַרענטליכע נעהמט און מאכט פון זיך בלאָטע...

ל א ה

דו האָסט איהר ניט געפרעגט, װאָס זי טהוט? װאָס מאכט זי? פאר װאָס קומט זי ניט אהער?

י ו נ ה

ער האָט דאָך איהר אװעקגעװאָרפען נאָך מיט א האלב יאָהר צוריק; װאָס טהוט זי איצטער?

ד ב ו ר ה

כ׳האָב מיט איהר ניט גערעדט קײן סך. װי עס װײזט אויס, מוז נאָך מאכען זאָקען. איהר װאָלט עס א קוק טהאָן אויף איהר. דאָס פנים געל און גרין.

ל א ה

װי שעהן און פריש זי איז עס געװען!

ש מ ע ו ן

זעה, װי מען נעהמט זיך עס צום הארצען... װער איז איהר שולדיג, דער בעסטיע? װי זי האָט זיך פערדיענט, אזוי האָט זי... קנאפּ האָט מען אין איהר ארײנגערעדט.

דבורה

זי האָט גאָר ניט געקענט רעדען מיט מיר. זי האָט גלייך אָנגעהויבען וויינען... געהט פערוויקעלט אין א פאַטשיילע...

לאה

פאַר וואָס איז זי די גאַנצע צייט ניט געקומען?

דבורה

זי איז מיר שיער אויפ׳ן האַלז ניט ארויפגעפאַלען, ווי כ׳בין דערגאַנגען פון איהרע רייד... פון איהר פּנים... ווי ס׳ווייזט אויס, איז זי שוין...

שמעון

טפוי!...

לאה

וואָס רעדסטו, מאַמע? דו ווייסט עס געווים?... ווי אונגליקליך דאָס האַרץ האָט מיר געזאָגט... ווי קען זי גאָר אַרבייטען אין אַזאַ לאַגע?

דבורה

ב׳וויים עפּעס ניט פאַר וואָס די מיידעל איז מיר געבליבען איינגעבאַקען אין האַרצען... מיט מיין גאַנצען לעבען האָב איך געוואָלט, זי זאָל בלייבען ביי מיר אין שטוב. דאָס האַרץ האָט מיר געזאָגט, אַז מיט איהר וועט עפּעס טרעפען אַן אונגליק. געזונדפלעגט מיר קאָסטען, זעהענדיג ווי ביז האַלבע נאַכט זיצט זי איינגעבויגען איבער׳ן מאַשין.

לאה

איהר געדענקט, ווען זי איז אָנגעקומען צו אונז?

יונה

איך האָב עס געוואוסט פאַראויס — א סך האָב איך אַזוינע מעשׂות געזעהען. פאַר איהר שעהמען זיך און פאַר איהר חן׳עוודיג פּנים׳ל האָב איך זיך שטאַרק געשראָקען...

לאה

ווי אַזוי האָסטו עס פאַראויס געוואוסט?

י ו נ ה

איך האָב עס געוואוסט פאַראויס — א סך האָב איך אזוינע מעשות. געזעהן — איהר ווייסט גאָר ניט, וואָס א גרויסע שטאָדט איז... איהר בייצוקומען דאַרף מען געבאָרען ווערען אַן עזות פּנים, אַ שייגעץ מחוצף... אַ, אַ, כ'האָב געזעהען וואָס עס ווערט פון אזוינ[illegible] מיידלאַך ווען זיי הויבען אָן ווערען פאר זיך בעלי הבית'טעס.

ל א ה

וואָס זשע האָט זי געקענט טהאָן אנדערש אויב זי איז געבליבען א א יתומה אָהן טאַטע־מאַמע?

י ו נ ה

ווערען א דיענסטמיידעל אין איהר קליין שטעדטעל.

ד ב ו ר ה

אז די מאַמע איז איהר געשטאָרבען, האָט זי געדאַרפט נעהמען א שטריק און אויפהענגען זיך.

י ו נ ה

דאָס איז א רציחה אין דער וועלט!...

ד ב ו ר ה

מיר האָבען איהם געדאַרפט אליין ארויסטרייבען פון שטוב... וויפיעל מאָל מען האָט עס אריינגערעדט אין איהר!

י ו נ ה

וויפיעל מאָל האָב איך אליין מיט איהר גערעדט! איהר ווייסט, אז איין מאָל האָב איך שוין געוואָלט נעהמען א שטעקען און ארויסטרייבען איהם פון שטוב... פאר וואָס האָב איך איהם ניט צושפּאָלטען דעם שארבען זיינעם?... איך האָב אייך ניט דערצעהלט. דער פּאַדליעץ האָט זיך צו מיר געווענדעט, נאָך פאר אונזער חתונה, אז איך זאָל איהם בעהילפיג זיין אריינצוקריגען מרים'ען...

ש מ ע ו ן

ווער איז זי אייערע? ווער זענט איהר און ווער איז זי? בפרט נאָך איצטער... זי האָט אָבגעוואוינט דאַ, בעצאָהלט און אוועק — איך

קען זי גאָר ניט. ווי זי האָט זיך אויסגעבעט, אזוי וועט זי שלאָ־פען!...

ל א ה

כ'ווייס שוין לאנג, אז דיר, טאטע, קריכען ניט אין קאָפּ אזעלכע זאכען.

ש מ ע ו ן

אז איך וויל גאָר ניט ריידען פון דער חצופה.

ל א ה

זי איז א חצופה, אויב ס'איז געקומען אן אויסוואורף און האָט איהר אונגליקליך געמאכט?

ש מ ע ו ן

ווער האָט איהר געהייסען איהם פאָלגען?

ד ב ו ר ה

טאָכטערקע, הער אויף צו רעדען מיט איהם.

י ו נ ה

אז מרים וועט האָבען א אינגעל, וועט מען אייך, שווער, מכבד זיין מיט סנדק.

ש מ ע ו ן

טפוי!

געהט צום אויווען.

ל א ה

זי האָט געמיינט, אז ער וועט מיט איהר חתונה האָבען.

י ו נ ה

מעגסט זיין זיכער, אז ער האָט זי שוין לאנג אין דער פיאטע אויך ניט...

ד ב ו ר ה

געהט צום טיש, כ'האָב נאָך עפּעס א געריכט פאר אייך... איהר האָט גאָר פערגעסען.

ש מ ע ו ן

וואָס פאר א געריכט?

ד ב ו ר ה

הירזש געדיכטע. דערלאַנגען באַלד, אדער בעסער לאָזען אויף שפּעטער?

י ו נ ה

פון מיינעטוועגען קען שוין גאָר זיין גענוג.

ל א ה

איך וויל אויך מעהר ניט עסען.

שטיל. דבורה לעגט אויס געדיכטע הירזש אויף אַ פלאַכען טעלער, בעשיט עס מיט מעל־צוקער און טראָגט צום טיש.

ד ב ו ר ה

נו, קינדער, געהט צום טיש. געהט עסען. איהר האָט דאָך גע־פאַסט דעם גאַנצען טאָג. יונה, לאה, וואָס איז מיט אייך?

ש מ ע ו ן

זיפצט זיך אָב.

מהום—הום—הום...

י ו נ ה

שטעלט אריין זיין לעפעל אין די הירזש.

כ'בין אַ פּראָסטער מענש, אַן עם הארץ, אַ פּראָסטער שוסטער... גע־דיענט פּאַניען און דאַרטען אויך מעהר ווי דעם מוזשיק ניט גע־זעהן... פון דעסטוועגען אַזוינע זאַכען כאַפּען מיר פאַר'ן הארצען... ווען מען לאָזט מיר — מיט אַ מעסער אין הארצען וואָלט איך איהם געגעבען! ס'איז ניט געהערט געוואָרען אין דער האַלבער וועלט... עס קומט אַן אָרימע, עלענדע יתומה, אַהן טאַטע־מאַמע— געקומען פערדיענען אַ שטיקעל ברויט — רייסט זיך אויס פון דער בלאָטע עפּעס אַ טייוועל און לעגט איהר אין דער ערד אריין...

ש מ ע ו ן, ד ב ו ר ה און ל א ה קייען אָהן חשק.

ד ב ו ר ה

גאָן ווען מען זאָל פאַר אַזאַ זאַך אָנגעבען אין סוד?

י ו נ ה

איז וואָס — וועט זי צוריק ווערען אַ מיידעל?

ס׳הערט זיך פלוצלונג אַ געשריי אויף די טרעפּ. אַלע ווערען אי־
בעױראַשט, ווארפען די לעפעל און קוקען צום טיר אָנגעשטרענגט.

לאה

וואָס איז עס? ווּעמעס קול?

דבורה

אויף די אויבערשטע טרעפּ.

לאה

עפּעס שלאָגט מען זיך!

עס הערט זיך ווידער אַ פרויען געשריי.

יונה

איך געה ארויס זעהן.

לאה

געה ג־ט. שטעה.

שמעון

זיי ־א — דאָס איז פון די אויבערשטע טרעפּ.

דער קול ווערט נעהנטער. ס׳הערט זיך אַ קרעכצען.

לאה

דאָס איז איהר קול!.. מרים איז עס. מען שלאָגט זי ביים בעל־
הבית אויף די טרעפּ!

יונה

איך געה ארויס.

די שטימע הינטער׳ן טיר: „ראַטעוועט!.. עפענט!...

דבורה

דאָס איז זי!

עפענט די טיר.

מרים

פאלט אַריין אין שטוב. דאָס געזיכט פלאמט. פון די אויגען איהרע
פליסען טרערען, אויסגעוויקעלט אין אַ שווארצע דיקע טוך. ווארפט
זיך דבורה׳ן אויפ׳ן האַלז.

דבורה׳לע, הארץ, קרוין! ראטעוועט מיך, ראטעוועט מיך!

ל א ה

וואָס איז געשעהן, מרים? זאָגט, וואָס איז געשעהן?

ד ב ו ר ה

אָבער זאָג, מרים, קינד מיינס, וואָס איז געשעהן?

י ו נ ה

וואָס האָט איהר זיך אָבגעשטעלט נעבען טיר?.... ווער האָט אייך געשלאָגען?

די קינדער ביים אויוועז כאַפּען זיך אויף און קוקען פערוואונדערט.

מ ר י ם

ראַטעוועט מיך... מען האָט מיר געשלאָגען, שיער צום טויט ניט געשלאָגען...

ד ב ו ר ה

זיץ דאָ, מיין קינד, ווער האָט דיר געטהאָן, רבונו של עולם!

מ ר י ם

האַלט פעסט דבורה'ן.

לאָזט מיר ניט אָב, מיין טייערע!

י ו נ ה

ווער האָט אייך געשלאָגען, מרים? זאָגט — זילבערמאַן? הא? ווער, זילבערמאַן? וואו איז מיין שטעקען?!... כ'וועל באַלד איהם צושפּאַלטען אויף צווייען זיין שאַרבען!

ל א ה

איך בעט דיר, יונה, זאָלסט ניט געהן... מען וועט דיר נאָך אַרעסטירען...

י ו נ ה

איין מאָל פאַר אַלע מאָל — איך וועל זיך מיט איהם אָברעכענען, לאָז!...

מ ר י ם

בעט מיט אַ שוואַכע שטימע.

יונה... כ'בעט אייך... יונה, געהט ניט...

ד ב ו ר ה

אבער ווער האָט דיך געשלאָגען?

ש מ ע ו ן

צו יונה'ן.

געה ניט! וועסט נאָך ארייננפאלען אין טורמע.

מ ר י ם

פון די טרעפּ האבען זיי מיך אראָבגעוואָרפען...

י ו נ ה

ווער האָט געוואָרפען? זאָגט, מרים! ווער האָט געוואָרפען — כ'מוז דעם שארבען שפּאלטען! דער ממזר האָט אייך געוואָר־פען?...

מ ר י ם

געוואלד, איך געה אויס! דבורה'לע, שענקט מיר... שענקט מיר... אוי, עס צוברעכט מיר אויף צווייען...

ש מ ע ו ן

זאָל מען אפשר דעם פעלדשער רופען?

ל א ה

פיהרט יונה'ן צום טיש.

אָט דאָ זאָלסטו מיר זיצען... דיר גלוסט זיך נאָך אָנמאכען א צרה...

מ ר י ם

לאָזט זיך אראָב אויף דר'ערד.

ראטעוועט מיר...

ד ב ו ר ה

זי געהט צו קינד, וואָס זאָל איך טהאָן?!

מ ר י ם

איך געה אויס... דבורה, ראטעוועט מיר...

ד ב ו ר ה

לאה'לע, געה בעט אוים דיין בעט... אין דיין בעט...

ש מ ע ו ן

געהט ארויס פון שטוב.

ל א ה

לויפט צו זיך אין חדר'ל.

ד ב ו ר ה

יונה, קום, זאלען מיר איהר אוועקלעגען אין בעט...

י ו נ ה געהט צו, זיי פיהרען זיי אין צימער אריין.

מ ר י ם

לאזט מיר שטארבען! געוואלד, לאזט מיר שטארבען... מאמעלע מיינע!

ל א ה

שוין פארטיג... איך וועל אנקלאפען אין וואנד צו דוואשען. לויפט צו צו א וואנד און קלאפט מיט א א האלץ און רופט:

דוואשע! דוואשע!

מ ר י ם

איהר קול הערט זיך איבער'ן ווענטיל.

לעגט מיך לעבעדיגערהייד אין קבר אריין... געוואלד, בעגראבט מיר... רופט איהר ניט!

ד ב ו ר ה

איהר קול פון צימער'ל.

זיי רוהיג... זיי רוהיג... גוט, וואס דו ביזט אהער געקומען... מיר וועלען דיך ניט לאזען פאלען... מיר וועלען דיר ניט לאזען קיין בייז טהאן...

י ו נ ה

קלאפט אין וואנד און שרייט.

דוואשע! דוואשע!

מ ר י ם

רופט ניט דוואשען... האט רחמנות! מאמעלע מיינע!... טייערע מאמעלע!... גיט מיר סם... מאכט מיר דעם טויט...

ד ב ו ר ה

קינד מיינס, הער אויף... בערוהיג זיך... אלץ וועט פערביי געהן... בערוהיג זיך... דאָס הארץ האָט מיר געזאָגט... ווער האָט עס געוואוסט, אז אזא בייזער סוף זאָל אויסגעהן...

מ ר י ם

כ'האָב דיר ניט געפאָלגט, טייערע מאמע, צו חלום ביזטו מיר געקומען... כ'האָב דיר ניט געפאָלגט...

ל א ה

וואָס וויינסטו אזוי... ביי אונז ביזטו דאָך...

מ ר י ם

אזוי אומגליקליך... אזוי אומגליקליך...

ד ב ו ר ה

מיט א פאָמוניצע האָב איך איהם בעדארפט אָבגיסען... מיט זודיגע וואסער האָב איך איהם געדארפט אָבקאָכען...

ס'לאָזט זיך הערען דוואָשע'ס גראָב קול הינטער דער טיהר.

ד ו ו אָ ש ע

קומט אריין. א דיקע אידענע אין די זעכציגער. דאָס געזיכט פערוויקעלט אין א פאטשיילע, נאָר די נאָז זעהט זיך אַרויס. קושט די מזוזה.

וועה צו דער מאמען דאָרט אין קבר... שמעון האָט מיר שוין די גדולה אָנגעזאָגט.

ל א ה

דוואָשע קרוין, איצטער הערט אויף, איך בעט אייך... הערט אויף...

פון צימער טראָגען זיך היסטערישע קרעכצען.

ד ו ו אָ ש ע

דער טייוועל וועט עס ניט נעהמען. כשר'ע ווייבער וועלען די כפרה געהן ביים געווינען פאר איהרע גוטע מעשים; אָבער דאָס... דאָס זיינען דאָך צייג... היינט וואָרפט עס אָפּ און מאָרגען...

ל א ה

דוואָשע, איך בעט אייך...

ד ו ו אָ ש ע

שטעלט זיך אין טיר פון צימער מיט אַ בייזע איראָניע.

נו, מירעלע, עס טהוט וועה די בויך, אַ?.. דער רוקען איז נאָך גאַנץ?... צו לאה׳ן. וואסער דארף מען צושטעלען...

ל א ה

גלעט דוואָשע׳ן.

אפשר זענט איהר גערעכט... נאָר דאָס מאָל...

ד ו ו אָ ש ע

וואָס דאָס מאָל? ! דעם טויט דארף מען זיי מאַכען אינאיינעם מיט זייערע ממזרים! אסור לרחם אויף דעם... ס׳איז אין דער האַלבער וועלט ניט געהערט געוואָרען... אַ חצופה, אָהן טאַטע־מאַמע... אַ קבצן׳טע זאָל זיך אַוועקלאָזען אויף אַזוינע דרכים... וועה צו טאַטע־מאַמע אויף דער וועלט און אַ בראָך צו זיי דאָרטען אויף יענער וועלט!... נאָך וואָס האָט איהר מיר גערופען?... ס׳וועט רעכט זיין אָהן מיר אויך...

מ ר י ם

דבורה׳לע, לאה! לאָזט מיר שטאַרבען!... האָט רחמנות!... מאַ־מעלע! נעהם מיר צו!... מאַ־מע־לע!... מאַ־מע־לע, נעהם מיר צו!...

ד ו ו אָ ש ע

ניש־קשה, וועסט נישט שטאַרבען; כשר׳ע גְעווינערינס וועלען צו־ליעב דיר פון קינדבעט אין דער ערד געהן פאַר דער צייט... דו וועסט ניט שטאַרבען... וועסט ניט שטאַרבען!

מרים׳ס היסטערישער געוויין רייסט איהר איבער.

פ י ע ר ט ע ר א ק ט.

ביי גרונען און נאַטאַלקע. אן אויבערשטיבעל ערגעץ אין עק שטאָדט. דער צימער איז גענוג גרויס, נאָר דער סופיט ליגט אויפ'ן קאָפּ. אין מיטען צימער שטעהט אַ רונדער טישעל, צוגעדעקט מיט אַ ריינעם טישטוך. ארום טיש שטולען. ביים אריינקומען, רעכטס, שטעהט אַ בעט פערבעט אין אָרדנונג, געגענאיבער אַ צווייטע בעט ניט פערבעט. אויף די ווענט העגגען וואו ניט וואו בילדער אָהן רעמלאך. דער פענסטער פערהאנגען מיט א גארדין. אויפ'ן טיש ברענט אַ לאָמפּ מיט אַ גרינעם אבאָזשור. נעבען איהם שטעהט אַ וועקזייגער, וועלכער טיק'עט כסדר. מרים, גרונע און נאַטאַלקע זיצען אַלע ביים טיש געפּרעסט איינע צו דער אַנדערער. אויפ'ן טיש איז אָנגעשטעלט בראנפּען, קאָנפּעקטען, אוגערקעס, שווארצע ברויט א. ד. גל.

נ אַ ט אַ ל ק ע

אַ גראָבע, אונגעלומפּערטע דאָרפישע קריסטען, גאַנץ זויבער געקליידעט, האַלט אַ האַלבע טיי־גלאָז בראנפּען, שטעקט מרים'ן צום מויל.

איך דיר זאָג, מירקע, טרינק!

מ ר י ם

כ'וויל ניט.

ג ר ו נ ע

מיט אַ מאָגער געזיכט. די אויגען ברענען.

טרינק! פריהער אָדער שפּעטער...

נ אַ ט אַ ל ק ע

כאַפּט מרים׳ן פאַר ביידע הענד.

איך איהר האַלט, דו, גרונטשע, גים — האַלז גים! גים!...

ג ר ו נ ע

גוט, גוט, האַלט איהר שטאַרק, איך וועל איהר גלייך אין האַלז אַריינגיסען...

מ ר י ם

אָבער פאָלגט מיר... כ׳וויל ניט, כ׳וויל ניט. איך האָב אייך וואָס צו דערצעהלען.

נ אַ ט אַ ל ק ע

גיס, גים!

מ ר י ם

אָבער...

ג ר ו נ ע

אָהן קיין שום תירוץ טרינק!

מ ר י ם

איך מוז געהן אַהין, צו מיין מאַדאַם... כ׳האָב שוין אַזוי אויך פערשפּעטיגט.

ג ר ו נ ע

און מיר וועלען דיר ניט לאָזען געהן אַהיים. היינט וועסטו שוין ניט געהן אַהיים. ביי אונז וועסטו נעכטיגען.

מען קלאַפּט אין טיר.

נ אַ ט אַ ל ק ע

קטאָ־טאַם?

ג ר ו נ ע

ווער איז דאָרט?!

מ ר י ם

ס׳איז אַ גאַסט.

א ש ט י מ ע

עפענט, עפענט.

ג ר ו נ ע און נ א ט א ל ק ע

מען קען היינט ניט.

ג ר ו נ ע

היינט נעהמט מען קיין געסט ניט צו.

נ א ט א ל ק ע

געדארפט עפענען.

ג ר ו נ ע

צו אלדי שווארץ יאָהר!

נ א ט א ל ק ע

געוועזן א וואזשנער יאָלד....

ג ר ו נ ע

דורך ד׳רערד קיין פעטערבורג! יום טוב היינט ביי מיר! איין מאָל פאר אלע מאָל. קיינעם ניט אריינגעלאָזען. דער ווינטער איז נאָך גענוג גרויס... ס׳וועט דיר נאָך קריכען פון האלז. טרינקט בראנפען, נעהמט מרים׳ען אונטער׳ן האַנד. קום, מירעלע! לאָמיר געהן א פאָלקע.

מ ר י ם

איך דארף געהן.

ג ר ו נ ע

פערגעס!

מ ר י ם

קענסט ניט מיין מאדאם.

ג ר ו נ ע

איך קען זיי, איך קען זיי. ב׳קען זיי שוין מעהר ווי פיער יאָהר! איך בין אבער קיין מאָל קיין פלאָקען ניט געוועזן... לאָז זיך נאָר... וועלען זיי פון דיר די הויט אראָבשינדען... הונדערט געסט א נאָכט... איך האָב זיך אנדערש געפיהרט מיט זיי... וואָס מ י ר איז מיר— האָב איך געזאָגט — און וואָס דיר איז דיר — און אניט... — קאָפּ אין דער וואנד — האָב איך געזאָגט — אליין מיט׳ן קאָפּ אין דר׳ערד, געה אין קאמער אריין!... אָ, אָ, פאר מיר האָט מען מורא

גערהאַט מרים! איך וועל דיך לערנען ווי צו לעבען. איך, מרים!

נ אַ ט אַ ל ק ע

און איך איהר זאָג דו מיר — צוויג, איך דיר די צייהנער האַק!...

ג ר ו נ ע

מיינסט, אז א דיענסט ביזטו ביי איהר? — זי איז די פּאַמויניצע... איך בין שטענדיג געווען דער תקיף. אלע געסט זיינען פאַר מיר געווען די כפּרה, פלעגען פרעגען: גרונדעל איז דאָ? די ערד האָט אונטער מיר געציטערט. קוקט אין דעם קליין שפּיגעלע וואָס הענגט אויפ׳ן וואנד. ניט אזוי בין איך געווען מיט פיער יאָהר צוריק, אפילו פאַר צוויי יאָהרען האָב איך נאָך אויך גאָר אַן אנדער פּנים געהאַט. ניטאָ יענע בעקעלעך... לחיים! איך טרינק היינט ביז... היינט טרינק איך... לחיים! דאָ וועסטו, מירעלע, נעכטיגען.

נ אַ ט אַ ל ק ע

נעהמט פּעסט ארום מרים׳ען און קושט זי.

דאָ נעכטיגען, דאָ נעכטיגען... פאַר וואָס, גרונטשע, דו טרייבסט **געסט?...**

ג ר ו נ ע

איך קען דיר לאָזען געהן אויף א גאנצע נאכט. נאָר דאָ ניט. היינט **ניט...**

נ אַ ט אַ ל ק ע

איך דאַרף געלד.

ג ר ו נ ע

געלד... געלד... ווארפט איהר דאָס! געלד־בייטעלע. נאַ דיר געלד וויפיעל דו ווילסט... מיין נשמה פערקויף איך ניט. פערשטעהסט? מרים, טרינק!

מ ר י ם

טרינקט.

אויב ניט אהיים, וועל איך בעסער געהן געוואָר ווערען צו מיין קינד.

ג ר ו נ ע

האסט א קינד?

מ ר י ם

שוין אלט א האלב יאהר. ביי אן אם — אַ אינגעל.

ג ר ו נ ע

האסט א אינגעל?

מ ר י ם

איך זאג דאך.

ג ר ו נ ע

כא־כא־כא! פלאקען! קארמענען נאך א נפש... דערשטיקען האסטו עס געדארפט.

נ א ט א ל ק ע

נעהמט צוזאמען אַלע פינגער און ווייזט ווי מען שטיקט.

זעה, מירקע, ווי טהוט — אט אזוי!... און גאטאווא!

מ ר י ם

פערקרימט דאס געזיכט.

געה... כ׳האב עס אזוי ליעב! גאר מיין לעבען. איהר וואלט זעהן ווי ער קוקט מיר גלייך אין פנים, אז איך קום צו איהם.

ג ר ו נ ע

כא־כא־כא־כא!

מ ר י ם

ווען דו וואלסט האבען אזא אינגעלע, וואלסטו עס אויך ליעב האבען.

ג ר ו נ ע

פאלג מיר, מרים, איז פאליציע גיב עס אוועק.

מ ר י ם

ער איז מיין טאטע און מיין מאמע... איך בין דאך אזוי עלענד... אזוי עלענד....

ג ר ו נ ע

ס׳פעהלט מיר נאך מיין טאטע און מיין מאמע.. זיי זאלען קומען אלע

מאָל בעקלאַגען דעם קאָפּ.

מ ר י ם

ווען איך וואָלט האָבען טאַטע מאַמע, וואָלט איך אין אזא לאַנגע איצטער ניט געווען.

ג ר ו נ ע

פערגעס, פערגעס אלץ! איך בין צוליעב זיי געוואָרען אָט דאָס וואָס איך בין...

מ ר י ם

נעהמט אַ פּאַפּיראָס.

אז איך רויכער, דרעהט זיך מיר נאָך דער קאָפּ. אַ־אַ, ווען מיינע טאַטע מאַמע וואָלטען געלעבט.

ג ר ו נ ע

איך וועל זיי ניט פערגעסען...

מ ר י ם

וואו זיינען זיי?

ג ר ו נ ע

געשטאָרבען.

מ ר י ם

צו נאַטאַלקע.

דו האָסט טאַטע מאַמע?

נ א ט א ל ק ע

האָב; איך זיי שיק געלד.

מ ר י ם

זיי זיינען ניט אין כעס אויף דיר?

נ א ט א ל ק ע

הויבט זיך אויף, לאָזט זיך אַוועק טאַנצען אַרום טיש, שלעפּט גרונען מיט זיך.

קום, טאַנצען... טאַנצען. וואָס איהר זיצט?...

זי טאַנצט און זינגט.

„עה, מוזשטשיני — ווי סקאַטיני!
„עה, דיוווטשינאַ — דוראַטשינאַ!

ג ר ו נ ע

האָסט א היהנערשע קאָפּ, נאַטאַשע, קענסט גאָר ניט טרינקען.

נ אַ ט אַ ל ק ע

נאַטאַלקע ניט קען טרינקען, דו זאָגסט... ווייז, נאַטאַלקע, וואָס דו קען... גיסט זיך אָן א גלאָז בראַנפען און טרינקט אויס מיט איין אָטהעם. אזוי, נאַטאַלקע, אזוי, אזוי!... שטעלט זיך פאר מרים'ען אויף די קניע. גיב, איך דיר קושען, גיב, מירקע, כי־כי־כי...

מ ר י ם

האָסט אמאָל געהאַט א קינד?

נ אַ ט אַ ל ק ע

אַ־אַ־אַ!

ג ר ו נ ע

צוועלף קינדער האָט זי שוין געהאַט און נאָך אכט וועט זיין צוואַנ־ציג.

נ אַ ט אַ ל ק ע

ליגען, ליגען — נאָר צוויי איך געהאַט.

מ ר י ם

וואו זיינען זיי?

נ אַ ט אַ ל ק ע

פיו! איך נישט האָב קינדער; איך נישט דאַרף קינדער...

ג ר ו נ ע

זי איז א מאַלאַדיעץ. ווי דען? אנדערש דאַרפען מיר לעבען.. אלע— קאָפּ אין דער ערד!... נאָר פאר זיך אליין גע'דאגה'ט, נאָר פאר זיך אליין... אויף קיינעם דאַרף איך קיין רחמנות ניט האָבען. אויף קיינעם ניט! אפילו אויף אייגענע טאַטע מאַמע אויך ניט... די גאַנ־צע וועלט, טיערפּעטי ניע מאָגו! טרינקט בראַנפען. קלאַפּט אין גלאָז. אָט, ווער מיין איינציגער גוטער פריינד איז — ביז צום טויט

טרינק איך זיך היינט אָן. טרינק, מרים! איך פליוכע ווי אויף הייסע שטיינער.

מ ר י ם

איך קען ניט.

ווישט די טרערען.

נ א ט א ל ק ע

גיב מיר... גיב מיר...

הויבט זיך אויף און פאלט צוריק אויפ'ן שטול. זי געהט און ווארפט זיך אויפ'ן בעט.

ג ר ו נ ע

צו מרים'ן.

וואָס ווייניסטו, דורע, פערגעס! אלץ פערגעס... וואָס האָב איך צו וויינען? אָט אזוי, אָט אזוי... טרינק, טרינק, וועסטו אלץ פערגעסען... אלץ פערגעסען... ס'האָבען זיך גאָר ניט געפונען „גוטהערציגע" מענשען, וואָס זאָלען צונעהמען דאָס קינד?

מ ר י ם

ער איז אריינגעפאלען צו דער פּאָליציי — האָב איך איהם קאָם צוריק בעקומען.

ג ר ו נ ע

וואָס הייסט?

מ ר י ם

נאָך דאָרט אין קעלער.

ג ר ו נ ע

און דו קלערסט. מען קלאפּט אין טיר. היינט ניט! מען קען היינט ניט!...

נ א ט א ל ק ע

הויבט אויף דעם קאָפּ.

קען! קען...

ג ר ו נ ע

איך לאָז קיינעם ניט אריין! איך בין קראנק! אָט האָט ער עס לעגט

אונז אין דער ערד אריין! זיי בעגראָבען אונז לעבעדיגערהייד אַט די קרעציגע הינט! זיי... צוטרעטען זיי ווי ווערעם... די פעל פון זיי אראָבשינדען! שווייגט אַ ווײלע. ווי אזוי, זאָגסטו, איז אריינ־געפאלען צו דער פאָליציע?

מ ר י ם

זאגסט, אז ס'איז גאָר קיין גוטע מענשען ניטאָ, גרונעלע! איך זאָג אייך, אז ס'איז יאָ דאָ... ס'איז דאָ... ס'איז דאָ... דעם שוסטער'ס ווייב, איך מוז ווײנען, ווען איך דערמאָן זיך אָן איהר... ווען ניט זי... א מלאך איז זי... שוין אפילו גאָר דערנאָך... אז כ'בין שוין געווען אזוי שולדיג, אזוי שולדיג...

ג ר ו נ ע

רייסט איהר איבער, קלאפט אין טיש.

וואָס שולדיג? ווער שולדיג?... קיינער ניט שולדיג! מען מעג! אלץ אין דער וועלט מעג מען — מרים! איך בין שוין אלט פינף־און־צוואנציג יאָהר... פינף יאָהר אין דעם ברויט... פינף יאָהר גע־וועלטיגט אויף מיר יעדער קרעציגער הונד... יעדער בלאָטע, יעדער כאָלעריע. הערסט, מרים! אלץ האָב איך געפּרובירט! כ'בין שוין געווען אויפ'ן באנק און אונטער'ן באנק — ניטאָ קיין רחמנות! ס'אליגען, מרים! ניטאָ קיין רחמנות!

נ א ט א ל ק ע

קריכט קוים צו צום טיש, נעהמט ארום גרונעס האלז.

וואָס דו שרייסט, גרונע? וואָס דו שרייסט?... איך ניט פער־שטעהן — דו גערעכט... גרויִע גערעכט... גיב די בראנפען, עך... שלעכט מיר...

„עך, מוזש־טשיני!

„ווי סקא־טיני!...“

וואָס דו טרייב געסט?... סקאטיני...

לאָזט זיך אראָב אויף דער ערד.

ג ר ו נ ע

ווי א פערד איז זי געזונד... בין איך שוין געווען אויפ'ן באנק אוי

אונטער׳ן — זאָג איך דיר... פערליעבט געווען — עטליכע מאָל געוועזן פערליעבט. טפוי! פּוסטיאקי, מרים, פּאָלג מיר, מרים, טראַכט בעסער ניט, גאָר ניט. סיי ווי פערפאַלענע...

מ ר י ם

איך בין נאָך ניט קיין פערפאַלענע. איך בין נאָך ניט קיין פערפאַלענע אין גאַנצען. כ׳וועל זיך נאָך ארויסרייסען פון דער בלאָטע... ביזט נערעכט, גרונע. איך פערשטעה, אז די מענער זיינען אין גאַנצען שולדיג... פון דעסטוועגען, גרונע, וועסט דאָך לאַכען, כ׳וויים, אז דו וועסט לאַכען... ער איז געווען... אמאָל איז ער געווען ווי א מלאָך.

ג ר ו נ ע

ניטאָ קיין מלאכים! ניטאָ — זאָג איך דיר... וואו איז ער איצטער דער מלאך דיינער?!

מ ר י ם

איך בין אליין שולדיג, איך האָב איהם אָנגעטהאָן אזוינע חרפּות... ער איז דערנאָך אזוי קראַנק געוואָרען... מען האָט מיר דערציהלט.

ג ר ו נ ע

וואָס פאַר א חרפּות?

מ ר י ם

איך האָב דעמאָלט געוואוינט אליין אויף אן אויבער־שטיבעל. אליין האָב איך געוואוינט. ער פּלעגט צו מיר קומען אלע מאָל און דערנאָך האָט ער אויפגעהערט. געלד האָט ער מיר איבערגעלאָזט. ער האָט מיר א סך מאָל געשיקט געלד... דער קאָפּ האָט זיך פערדרעהט: צופיעל געטרונקען.

ג ר ו נ ע

ס׳שאדט ניט; גוט!

מ ר י ם

כ׳האָב דאָרט געוואוינט גאָר אליין. כ׳האָב געשטריקט די זאָקען... אין דעם חודש פאַר מיין האָבען איז ער נאָר איין מאָל געקומען

און מעהר שוין ניט... כ׳האָב באַלד דערשפּירט, אַז ער וועט מיך אוועקוואַרפען... ער פּלעגט קומען צו מיר... זיצען, זיצען... ער פּלעגט דרעהען די מאַשין... באַלד ווי איך בין אַרויס פון שוסטער, האָב איך גלייך דערשפּירט, אַז איך בין שוין אַן אומגליקליכע... באַלד ווי איך בין פון דאָרט אַרויס... מיט איין מאָל איז מיר די גאַנצע וועלט פרעמד געוואָרען... אַלע, אַלע... נאָך אין פיערטען חודש... מען האָט נאָך אויף מיר ניט געקענט דערקענען... און איך האָב זיך שוין געשעהמט... כ׳האָב מיר געשעהמט אַרויסצוגעהן אויף דער גאַס... קיינער קען דאָך מיר ניט — און איך האָב זיך געשעהמט... כ׳האָב זיך געשעהמט פאַר מיין צימער, פאַר מיין מאַשין... עפּעס ווי די מאַשין וואָלט מיר אַנגעקוקט און געזאָגט מוסר... און פאַר וואָס? כ׳האָב דען וועמען שלעכטס געטהאָן?... כ׳האָב, דוכט זיך, קיינעם גאָר ניט געטהאָן...

גרונע

טרינקט, געהט אום איבער׳ן צימער.

עך נאַר, דו נאַר; כ׳האָב פיינד צו רעדען אַ פּולע, כ׳האָב פיינד צו רעדען... נאָר איצטער, אַ קוואַל האָט זיך דאָרט, אין האַרצען, אויפגעריסען... מרים, דו ביזט מיט אַ האַרץ, מרים... איך שפּיר. קושט שטאַרק מרים׳ען. איך רעד... ניט איך רעד עס... ס׳האַרץ רעדט... פערשטעהסט? — דאָס האַרץ... דאָרט אין די הויכע פענסטער, מיינסטו, טרעפען ניט אַזוינע מעשיות? ס׳טרעפט, ס׳טרעפט... אַ סך גרעסערע! זיי מעגען... דאָרטען מעג מען אַלץ... אַלץ מעג מען... דאָרט מעג מען האָבען ממזרים... האָבען מעג מען...

נאַטאַלקע

אין בעט... אין בעט!

מרים

לאָמיר איהר לעגען אויפ׳ן בעט.

לעגען איהר אויפ׳ן בעט. מרים בלייבט זיצען ביי איהר צוקאָפּענס.

ג ר ו נ ע

שווער ווי א שטיין איז זי.

מ ר י ם

כ'האָב דאָך קיינעם קיין שלעכטס ניט געטהאָן... נאָר מיר האָט זיך איינגעהאַקט א געדאַנק אין קאָפּ, אז כ'בין שוין ערגער פון אַלע־מען... מיר האָט זיך געדוכט, אז אויף מיין פּנים איז פאַרהאַן א שוואַרצער פלעק און אַלע קוקען אויף מיר... כ'פלעג געהן צום פאַבריקאַנט ער זאָל מיר געבען באַוועל צום שטריקען... און די מיידלעך דאָרטען קוקען מיר אָן... אַלע קוקען מיר אָן... כ'בין נאָך יעמאָלט געווען אין פינפטען חודש, ס'איז נאָך אויף מיר גאָר ניט געווען צו דערקענען... און זיי האָבען געקוקט... און עפּעס זיך גע־סוד'עט....

ג ר ו נ ע

גע'סוד'עט... ביי זיי איז אויך קיין רחמנות ניטאָ... שעהמען זיך אויך מיט אונז...

מ ר י ם

האָב איך זיי אַלעמען פיינט געקראָגען... כ'בין מעהר שוין ניט געגאַנגען צו זיי נאָך אַרבייט... געלד האָב איך נאָך געהאַט... אַרומצוגעהן איז מיר געוואָרען אַלץ שווערער און שווערער... די ברוסט האָט זיך אַלץ געהויבען, געוואַקסען... נאָר כ'האָב ניט גע־גלויבט, אז כ'זאָל וואָס האָבען... אז ביי מיר איז אין די געדע־רעם עפּעס פאַרהאַן... און די מאַמע... יעדע נאַכט מיר צו חלום גע־קומען... יעדע נאַכט...

ג ר ו נ ע

מיין מאַמע... אַ־אַ, נאָר צוליעב איהר בין איך געוואָרען א יענע זאַך... זעצט זיך אויף דר'ערד. דער טאַטע איז גלייך געשטאָר־בען... א קברן איז ער געווען... דאָרטען אויפ'ן בית עולם האָבען מיר געוואוינט...

מ ר י ם

און איהר האָט ניט קיין מורא געהאַט?

ג ר ו נ ע

צווישען די קברים פלעג איך זיצען... שטענדיג ביי נאכט. בחורים פלעגען קומען, פלעגען זיי ווארטען אויף מיר צווישען די קברים... אין א פרישען אויסגעגראבענעם קבר זיינען מיר אמאל געזעסען... קיינער האט ניט געוואוסט...

מ ר י ם

האסט ניט געהאט קיין מורא צו זיצען אין א קבר?

ג ר ו נ ע

די מאמע, זי האט עפּעס אנגעהויבען צו דערקענען אויף מיר... און האט גענומען שלאגען... פון וואנען האט מען אין שטעדטעל זיך דערוואוסט?... פּונקט ווי איך וואלט זיי אומגליקליך געמאכט... דערנאך האט דער טאטע גענומען שלאגען, וויפיעל ס'איז נאר אריין האט ער געשלאגען... אזוי ווי א רוצח האט ער געשלאגען..

מ ר י ם

מיר האט קיינער ניט געשלאגען... נאר אליין האב איך געוואלט ערגעץ אנטלויפען, פּונקט ווי מען וואלט מיך יאגען... כאטש אין גיהנום וואלט איך אנטלאפען...

ג ר ו נ ע

יעמאלט, איך האב נאך געטראגען, האב איך געוואלט אנטלוי־פען... ס'איז ניט געווען וואוהין. מען האט דעם טאטען געוואלט מאכען אויס קברן; האט מען איהם געוואלט מאכען... פּונקט ווי ער וואלט ניט געקענט בעגראבען די מתים אויב זיין טאכטער איז א מיידעל טראגעדיג... דיין טאכטער איז א נאפקע — האבען איהם אלע אין שטעדטעל געשטאכען די אויגען... און ער האט געשלא־גען... דער רב איז געשטארבען... פאר פּסח איז דאס געווען... די גאנצע שטעדטעל איז געגאנגען צו דער לויה... אלע האבען זיך אריינגעשפּארט צו אונז אין שטוב... און איך נעהם פּונקט געהן צו קינד... די מאמע חלש'ט... כ'וויל זיך איינהאלטען, ניט שרייען... כ'האב זיך איינגעהאלטען מיט אלע כחות... נאר ס'האט זיך אליין געשריען... נאך פאר פּסח איז דער טאטע געשטארבען. די מאמע

האָט ניט געוואָלט געבען צו עסען... האָט געשאָלטען... — כ'וועל קריגען צו עסען — האָב איך געזאָגט... שעהם זיך! — האָב איך געזאָגט... ביזט א מאמע און האָסט קיין רחמנות ניט — האָב איך געזאגט — איז דארף מען ניט! האָב איך געזאָגט... האָב איך אויך קיין רחמנות ניט... זאָלען זיי אלע קומען בעטען זיך... פאלען צו די פיס — ווי ווערעם וואָלט איך זיי צוטרעטען... טרינק, מירעלע! נאָך אין א יאָהר ארום וועסטו זאָגען, אז גרונע איז גערעכט גע־ווען...

מ ר י ם

כ'וועל זיך נאָך ארויסרייסען... כ'וועל זיך נאָך...

ג ר ו נ ע

דערלאנגט איהר בראנפען.

וועסט פערפאלען ווערען... ווי איך, מיט'ן קאָפּ פערלייגען... טרינק, שוועסטער! ניטאָ קיין אנדער וועג פאר אונז... מיט'ן קאָפּ אין דער ערד...

מ ר י ם

מיך האָט עפּעס אימיצער געשטויסען אלץ ווייטער, אלץ טיע־פער...

ג ר ו נ ע

קרעציגע הינט האָבען דיך דערשטיקט... הינט, אָהן רחמנות — פער־שטעהסט?

מ ר י ם

טרינקט.

אז כ'האָב גענומען פיהלען, אז כ'געה צו קינד — בין איך עפּעס משוגע געוואָרען... נעהם איך און לויף צו זילבערמאנען...

ג ר ו נ ע

ווער איז ער עם זילבערמאן?

מ ר י ם

ער, דאָס איז ער... און דאָרטען האָט מען מיך אראָבגעוואָרפען פון

אַלע טרעפּ... בין איך צום שוסטער אריינגעפאַלען... און יונה האָט איהם מיט א שטעקען צושפּאַלטען דעם קאָפּ...

גרונע

וואָס פאר א יונה?

מרים

דעם שוסטער׳ס איידעם... איך האָב געוויינט... פּאָליציע האָט איהם ארעסטירט.

(ווישט די טרערען.)

גרונע

גענוג... גענוג...

מרים

וואָלט מען ניט געוועסט לאכען פון מיר דערנאָך, ווי איך בין אראָב פון בעט... כ׳האָב ניט געקאָנט איינזיצען אין שטוב... א דוואָיש׳ע איז דאָרט געווען... זי האָט מיר פערטאַטשעט... דאָס הארץ האָט זי מיר אויסגעטאַטשעט... די מאשין האָב איך פערקויפט... די געלט איז אוועקגעגאנגען... די הענד האָבען צו קיין זאַך ניט גע־טויגט... פונקט ווי גאָר ניט מיינע הענד... אזוי ווי כ׳וואָלט מיט אמאָל מיינע הענד אָנגעוואָרען... ביי טאָג האָב איך בושה געהאט ארויסצוגעהן אין גאס... נאָר ביי נאכט פלעג איך זיך דורכלוי־פען ווי א גנב... כ׳בין ארומגעגאנגען אין די גאַסען... קאַלט איז מיר געווען... הונגעריג בין איך געווען... געהט דורך עפּעס א מענש... קוקט מיר אריין אין פּנים און שושקעט מיר וואָס... כ׳האָב גאָר ניט געהערט... נאָר איך בין איהם נאָכגעגאנגען... איך האָב צו איהר גאָר ניט גערעדט... ער האָט אויך מיט מיר קיין וואָרט מעהר ניט געהערט... נאָר איך בין איהם נאָכגעגאנגען... איך בין צו איהם געגאנגען... צו עסען האָט ער מיר אויך געגעבען... כ׳האָב ביי איהם גענומען א פּאַפּיראָס... ס׳האָט זיך מיר אזוי פערדרעהט דער קאָפּ כ׳האָב אזש שיער ניט גע׳חלש׳ט...

גרונע

שילט! אויב דו קענסט... גוט, שילט! אז זיי זאָלען מיט אמאָל די

מיתה משונה האָבען!...

מ ר י ם

ער האָט מיר געהייסען קומען מאָרגען אויף... איך בין א קראסאַ־וויצע, האָט ער געזאָגט... בין איך געגאנגען... אין שטוב זאָגט מען מיר מוסר אלמאי איך טהו גאָר ניט... און איך קען ניט... איך האָב מיינע הענד אָנגעוואָרען... איבערמאָרגען בין איך צו איהם ווידער געקומען... האָב איך דאָרט געטראָפען א גראָבע מאדאם, דאָס איז זי... שוין מיין מ א ד א ם געווען...

ג ר ו נ ע

טרינקט אויס דעם לעצטען בראָנפען און שליידערט דער גלאָז צום טיר. די גלאָז ווערט צושמעטערט אויף פיצלעך. זי ברעכט אויס מיט אַ ווילד געלעכטער.

כאַ־כאַ־כאַ־כאַ! אַט אזוי! אַט אזוי! כאַ־כאַ־כאַ־כאַ־כאַ!

מ ר י ם

וואָס טהוסטו? גרונע!...

ג ר ו נ ע

קלייבט צוזאמען די שטיקלעך גלאָז און שמייסט זיי נאָך אַמאָל אָן דער ערד.

אַט אזוי!... אַט אזוי!...

מ ר י ם

גרונע!

ג ר ו נ ע

דעם טיש וועל איך צוברעכען... אויף פיצלעך צושמעטערען!

מ ר י ם

נאָך וואָס, גרונע?!

ג ר ו נ ע

נעהמט אַרום פעסט מרים'ען און קושט איהר ווילד.

מ ר י ם

וויל זיך בעפרייען.

גרונע! גרו —

ג ר ו נ ע

כ׳בין אין כעס!... אויף אַלעמען אין כעס... נוקם זיין זיך אין דער גאַנצער וועלט!... אויסקוילענען... צוטרעטען אַלעמען... הינט מיאוסע! צו וועמען זאָל איך אויסלאָזען מיין כעס? ! לאָזט פריי מרים׳ען. צו וועמען, מרים! זאָלען מיר אויסלאָזען אונזער כעס? ! קלאַפּט זיך אין ברוסט. ס׳ברענט דאָרט... פּעך ברענט!... מרים, פערשטעהסט... עס ברענט א פייער, פלאַמען... וויין, מרים, פון מיינעטוועגען... קלאָג, מרים! איך וועל פיהלען... פערשטעהסט... איך וועל פיהלען... ביזט א גוטע... א ווייך הארץ...

מ ר י ם

איהר קול ציטערט.

און דו האָסט קיין מאָל ניט געוויינט?

ג ר ו נ ע

ניין!

מ ר י ם

קיין מאָל ניט?

ג ר ו נ ע

קיין מאָל ניט!

מ ר י ם

אפילו דעם ערשטען מאָל... האָסטו ניט געוויינט?...

ג ר ו נ ע

שכור בין איך געווען... קום צו מיר, מרים, קום, זעץ זיך אַט דאָ... פיהרט זי צו צום טיש און זעצט זי אַוועק אויף אַ שטוהל און אַליין זעצט זי זיך נעבען איהר. אַט אזוי זיץ...

מ ר י ם

וואָס ווילסטו?

ג ר ו נ ע

גיב מיר דיין הארץ. קושט מרים׳ען, בעגראָבט איהר קאָפּ אויף מרים׳ס ברוסט. אַט אזוי... אַט אזוי... גיב מיר, מרים, די פלעשעל, גיב מיר...

מרים

נאָך וואָס?

גרונע

אַבער גיב!

ציהט אויס די הענד.

מרים

נאָך וואָס?

גרונע

כ'וועל צושמעטערען!

מרים

מען דאַרף ניט...

גרונע

אויף פּיצלעך צושמעטערען!

מרים

מען דאַרף ניט.

גרונע

מען דאַרף!... מען דאַרף!... נוקם זיין זיך — איין מאָל פאַר אַלע מאָל! קלאַפּט זיך אין ברוסט. ס'ברענט אַ פייער דאָרטען... שטאַרקער נעהם מיר אַרום, מרים! שטאַרקער... מיין קאָפּ... שטאַרקער צו דיין האַרצען דריק!... שטאַרקער... וויין, קלאָג פאַר מיר... איך וועל אַלץ פיהלען... פיהלען... קלאָג... קלאָג...

מרים

דריקט גרונעס קאָפּ פעסט צו איהר ברוסט.

גרונע

שטאַרקער... שטאַרקער... אָט אַזוי!... אָט אַזוי! איך פיהל... איך פיהל... וויין, מירעלע... וויין פאַר מיר... איך קאָן ניט.. נאַטאַלקע קען ניט... שטאַרקער... נעהם מיר אַרום... שטאַרקער... שטאַרקער...

שטיל.

מ ר י ם

הייבט אָן זינגען מיט אַ ציטערענדע שטימע.

ע—לענד בין—איך—ווי—אַ שטיין,
גע—לאָ—זען האָט מען מיר אַ—ליין..

ע נ ד ע.

וואו דאָס לעבען פערגעהט

1905

פערזאנען:

שואל

קילע, זיין ווייב.

ציטעל
קדיש } זייערע קינדער
רעשיל

צביה

פנחס

דאקטאר

ע ר ש ט ע ר א ק ט.

בײ שואל'ן. אַ קעלער־װאױנונג. בײם טיר איז פון ברעט־לאך אָבגעצאמט אַ חדר'ל װאו צ ב י ה װאױנט. װינ־טער אבענד.

ק י י ל ע

שטעהט אײנגעבױגען איבער אַ באליעע און װאשט גרעט.

צ ב י ה

זיצט אױפ'ן שװעל פון איהר צימערעל, האלט איהר קינד בײם ברוסט.

ק י י ל ע

אַט בעסער לעג איהם אַרײן אין װיגעלע; גענוג שױן זײן איהם צו ציהען. קען נאָך חלילה איהם װעה טהאָן דאָס בײכעלע.

צ ב י ה

פײגעלע מײנס; איהר זעהט, לאָזט נישט אַרױסנעהמען די ברוסט פון מױל... נאָר אױף לאַנגע יאהרעלאַך זאָל עס מיר זײן!

ק י י ל ע

איך האָב געמײנט, אַז כ'װעל שױן זײן געראַטען אין דער מאמען מײנער, האָט אָבער גאָט נישט געװאָלט איך זאָל האָבען אַ פולע קינדער.

צ ב י ה

אײער מאמע האָט עס דען געהאַט אַזױ פיעל קינדער?

ק י י ל ע

שטענדיג אַ גיהנום געװען אין שטוב.

צ ב י ה

װיפיעל ברידער און שװעסטער, זאָלען געזונד זײן, האָט איהר?

קײלע

זאָלען זײ זיך זײן געזונד און שטאַרק, דרײ ברידער און דרײ שװעסטער האָב איך. דער פיערטער ברודער, װאָס איז געשטאָרבען איז עס געװען דער זיבעטער בײ אונז אין שטוב. זאָל זײן אָלע־מען אויף לאַנגע יאָהר — געװען דער געראָטענסטער; זלמן, האָט ער געהײסען.

צביה

אז גאָט העלפט, ס'איז קײן דאגות נישטאָ אין שטוב, איז טאָקי א גרױסער נחת צו האָבען א סך קינדער.

קײלע

דער טומעל, דער הו־האַ, װאָס איז שטענדיג געװען אין שטוב. נישט געקענט אױסקומען צװישען זיך.

צביה

איך קען הײזער װאו סע'פאַרהאַן א סך קינדער און פונדעסטװע־גען איז א נחת צו זעהן װי זײ לעבען צװישען זיך.

קײלע

צי האָבען מיר זיך דען חלילה געקריגט? מיר זענען דען חלילה געװען שלעכטע קינדער? נאָר, מישטענס געזאָגט, נישט אײן מאָל האָט געטראָפען אז אין שטוב האָט אױסגעפעלט דאָס שטיקעל ברױט. אז מען לעבט אין הרחבה, איז דאָך עפּעס אנדערש. װער בע־דאַרף זיך דען קריגען, װען אין שטוב איז פאַרהאַן פון אלדאָס גוטס? דער טאַטע, זאָל זײן אין גן־עדן, געװען א חלוש א איד, א שוסטער, קאָם װאָס די נשמה האָט זיך אין איהם אײנגעהאַל־טען. אָט, דאָ נישט װײט, אויף דער אנדערער גאַס, אין אזא קע־לער װי דאָ, זענען מיר אָלע אױסגעװאַקסען.

צביה

און די מאַמע אײערע, זאָל זײן אין גן עדן, האָט אלײן גאָר נישט נישט געטהאָן?

קײלע

נישט געקענט די שטוב לאָזען. זי װאָלט אפשר יאָ געװאָלט עפּעס

אָנהייבען; אפשר וואָלט זי וואָס פערדינט — גיעקענט נעהמען א קאָשיק עפּעל און מען געהט ארוים אין גאס, שלאָגט מען אוים די הוצאה. דער טאַטע, זאָל זיין אין גן־עדן, האָט נישט געוואָלט זי זאָל עס טהאָן.

צ ב י ה

געווען א טרייער מאַן אודאי.

ק י י ל ע

האָבען זיך חלילה נישט געקריגט.

צ ב י ה

א ברכה פון גאָט.

ק י י ל ע

און אז מען האָט זיך אמאָל צעווערטעלט, איז עס נישט געווען צוליעב א זיידענער קלייד, חלילה; אָדער צוליעב כ׳וויים דאָרט וואָס.

צ ב י ה

איהר זאָגט — א זיידענע קלייד. אָט, האָט זיך מיר פערוואָלט האָבען דוקא א זיידענע קלייד צו דער חופּה; וויפיעל טרערען האָב איך צוליעב דעם פערגאָסען... איצטער טראַכט איך טאַקי, אז ס׳איז געווען א גרויסע נאַרישקייט.

ק י י ל ע

צוליעב אזוינע זאכען, חלילה — וואָס בעדאַרף מען זיך קריגען— פרעג איך. מישטענס געזאָגט, וואָס? ווען מען קריכט עס דען אין קאָפּ — פּוצען זיך? אין קעלער איז מען ברוך־השם געבוירען געוואָרען; אין קעלער — אויסגעוואַקסען. אין קעלער מיין חתונה געווען און איז קעלער, ווי ס׳ווייזט אוים, וועל איך שוין איבערשטופּען דאָס ביסעל יאָהרען... ביי אונז אין שטוב, מען איז געווען קליינע קינדער, מען האָט זיך פּשוט צושלאָגען איבער א שטיקעל ברויט.

צ ב י ה

פונדעסטוועגען, א מענש האָט דאָך א שטיקעל הארץ. מען קען זיך

לעבעדיגערהייד אין דער ערד אריין נישט לעגען. נאָר צוליעב וואָס כ׳האָב מיר בעדאַרפט אָננעהען אַזוי פיעל שמאַטעס צו דער חתונה, ווייס איך אליין נישט. כ׳האָב קליידער, וואָס כ׳האָב זיי נאָך אפילו קיין איין מאָל נישט אָנגעטהאָן.

ק י י ל ע

נישט נאָר זיידענע קליידער — ביי אונז האָט גאַנץ אָפּט אויסגע־פעלט א העמד צום לייב. נישט איין מאָל האָט געטראָפען, אז כ׳האָב אראָבגענומען פון לייב מיין העמד, אויסגעוואַשען און אויפ־געהאַנגען טריקענען — און קיין אנדער העמד איבערצובייטען איז נישט געווען.

צ ב י ה

ברענגט ארויס פון איהר צימער א גאַנצען פּאַק קליידער.

ק י י ל ע

נו, זאָג אליין — בעדאַרפסטו עס דען איצטער האָבען?

צ ב י ה

איך בין דאָך נאָך גאָר א קינד. ניינצען יאָהר אלט. דאָך פאַרהאַן פינף און צוואַנציג יאָהריגע מיידלאַך אויך. כ׳האָב דרייסיג יאָהרי־גע מיידלאַך געזעהן. זאָל נאָר גאָט געבען, כ׳וועל פּיוועלען קענען אראָבלאָזען פון האַנט... אָט, אדרבה, טהוט נאָר א טאַפּ די סחורה... אמת׳ע זייד!

ק י י ל ע

לאָז מיר נאָר אָבווישען די האַנט... מהום... מיינסט כ׳בין טאַקי אַזאַ גרויסער מבין? זעהט אויס, א גוטע סחורה.

צ ב י ה

וואָס איהר רעדט! ס׳איז דאָך אמת׳ע זייד. דריי יאָהר צייט איז די סחורה געלעגען אין קאָמאָדע. מיין פעטער פון וואַרשע האָט עס מיר געבראַכט א מתנה. כ׳האָב מורא געהאַט, אז די מולבען זאָ־לען עס צועסען, האָב איך עס איבערגעשאָטען מיט שמעק־טאַבאַק. א לאַנגע צייט האָט זיך דער טאַבאַק געלאָזט הערען. און איצ־

טער... זאָלט איהר מיר געזונד און שטארק זיין, טהוט נאָר. כ׳בעט אייך, א שמעק... נו וואָס? הערט זיך!

קיילע

אז דו טהוסט עס קיין מאָל נישט אָן דארומעך האָט נישט אויס־געוועבט.

צביה

כא־כא־כא — די שניידערקע האָט די גאַנצע צייט געניסט, ווען זי האָט די קלייד גענעט.

קיילע

מיר האָט מען צו מיין חתונה אינגאַנצען איין שטיקעל קלייד אויפגענעט, און די אנדערע האָט מען ביי א שכנה אויסגע־באָרגט... כ׳האָב מורא, אז די קלייד איז שוין גאָר שמאָל אויף דיר.

צביה

אַז כ׳בין געוועזן נאָך אין פיערטען חודש, האָב איך די אַלע חתונה קליידער נישט געקענט אָנטהאָן. איז דאָך עס געוועזן יעמאָלט.

קיילע

איצטער אויך זיין ענג. ס׳זעהן מיין וואָרט.

צביה

איצטער מיין איך וועלען זיי ווידער פאַסען צו דערמאָס. אָט, אדרבה, האָלט נאָר צו דעם אוצר מיינעם; כ׳בין א בעלן אָנצו־מעסטען.

קיילע

קיין עין־הרע, א קינד ווי א שטיק גאָלד... וועסט זעהן מיין וואָרט: וועלען זיין ענג. אפילו נישט קענען איבערנעען אויך.

צביה

פאסט אָן אויף זיך די קליידער. ענג, די עקלאָך קומען נישט צו.

זאָלט איהר מיר לעבען, קיילעשו! ס׳איז דאָך ענג... אָט וועל איך דעם פארטוך אראָבוואַרפען... מאמעלאָך מיינע! איך קען דאָך

נישט פערשפּילען! כ'האָב מורא אז דאָס יאקעלע וועט אויך זיין...
וואָס איז דאָס? די גאנצע הארץ ארויס... איהר זעהט?

קיילע

וואָס האָסטו זיך אזוי דערשראָקען? וואָס דען האָסטו געמיינט?

צביה

אָבער זעהט, די גאנצע הארץ ארויס. מען וועט עס גאָר נישט קע־נען פערריכטען אפילו.

קיילע

וואָס מיינסטו, אויסגעטראָגען א קינד אין די געדערעם; איצטער בעדאַרף מען עס דערנערען מיט דער ברוסט... ביי די גבירים, אז מען האָט קינדער, מאכט מען זיך נייע זאכען...

צביה

וועה איז מיר... כ'האָב געמיינט, אז כ'וועל פּייוועלען אנטוואוינען וועל איך ווידער אבאטעמען. כ'האָב גאָר נישט געטראכט, אז אזוי גיך וועל איך האָבען א קינד... כ'האָב נישט געוואוסט, אז אזוי גיך וועלען אוועק מיינע יונגע יאָהרען. ווי מיט א מעסער וואָלט מען מיר אין הארצען געגעבען.

טהוט אויס פון זיך די נייע קליידער, לעגט זיי אַוועק טרויעריג אָן א זייט.

קיילע

וואָס האָסטו געמיינט, חתונה האָבען איז עפּעס א קלייניגקייט? נאָך דער חתונה איז שוין צו אלץ א סוף. נאָר, מישטענסגעזאָגט, איך האָב פאר דער חתונה אויך די ליכטיגע שיין נישט אָנגעזעהן.

צביה

איך האָב נישט געגלויבט, אז אזוי גיך וועלען מיינע יונגע יאָה־רען פערשווינדען. ווארום מיין גדליה איז דאָך א גאָלד, נישט קיין מענש. נישט אומזיסט האָב איך איהם אזוי ליעב... איך קען זיי גאָר נישט אויפהעננען צוריק.

טראָגט די קליידער צו זיך אין צימער אריין.

ק י י ל ע

חתונה האָבען, קינדער האָבען — ס'איז עפּעס נישט קיין קליינינג־קייט.

צ ב י ה

נעהמט דאָס קינד אויפ'ן האַנט.

פייגעלע מיינס; אוצר מיינער. מיין גאַנץ לעבען ביזטו דאָך. ביז כ'האָב עס אימשטאַנד געבראַכט און איצטער... אפשר צוויי מאָל אין גאַנצען האָב איך די קלייד אָנגעטהאָן.

ק י י ל ע

גאָט וועט געבען, גדליה וועט דאָרט פערדינען א סך געלד, וועסטו זיך אַנ'אַנדער קלייד מאַכען. געוועזען צייטען, ווען ביי מיר אין שטוב איז דער דלות נישט געוועזען אַזוי גרויס; האָט מען זיך געקענט ערלויבען עפּעס אריינשלעפּען אין שטוב אריין. איצטער אבער — כ'וואָלט נאָר וועלען, אז מיינע קינדער זאָלען די ליכטיגע וועלט אָנזעהן.

צ ב י ה

אָבער איך, כ'בין דאָך נאָך אפילו קיין גאַנצע צוואַנציג יאָהר נישט אַלט. פונדעסטוועגען רעכען איך, אז מען קען נאָך פעריכטען; ווען, למשל, מען זאָל אָט דאָ אין יאַקעלע אריינשטעלען א סאַמעטענע הערצעלע — אַזוי פון שוואַרצע סאַמעט... זאָל איך אַזוי געזונד זיין, קיילעשו. איהר זעהט?

ק י י ל ע

ווען איך זאָל דיך טרעפען אין גאַס, נישט קענענדיג, וואָלט איך דיך אָנגענומען פאַר א יונגע מיידעל. דיין פּנים איז נאָך גאָר יונג.

צ ב י ה

וואָרום כ'בין נאָך טאַקע גאָר א קינד. צומאָל שעהם איך מיר, ווען כ'בעדאַרף פּייוועלען געבען זויגען.

ק י י ל ע

ביזט מיט מיין צייטלען אין איינע יאָהרען.

צ ב י ה

פייוועלע! טיוטקעלע מיינער! ווייסט איהר, קיילע, אז אמאָל, ליי־גענדיג מיט פייוועלען אין בעט, טראכט איך: פאר וואָס האָט מען עס אזוי ליעב קינדער? כ׳נעהם איהם אזוי ארום אָט אזוי... און עס דאכט זיך מיר, אז ס׳הארץ האָט זיך מיר געעפענט און כ׳האָב איהם צו זיך אין הארצען ארייגענומען.. פייגעלע מיינס! האר־צעלע מיינס... זאָל מיר זיין פאר דיין קעפעלע.

ק י י ל ע

הא־הא, קינדער... עפעס א קלייניגקייט.

צ ב י ה

מיידעלוויין — איי האָב איך געקענט שלאָפען! אזוי ווי א שטיין בין איך געשלאָפען. ווען מען לעגט מיר אנידער א קליין קינד ביים זייט וואָלט איך עס געווים דערשטיקט, גאָר נישט פיהלענדיג. און איצטער? צעהן מאָל א נאכט כאַפּ איך מיר אויף, גלייך ווי אימע־צער וואָלט מיך וועקען: זעה, ווי איז דאָס קינד! און אזוי גאָר נישט וויסענדיג אפילו, זוכען די הענט ארום זיך... איז עס נישט א וואונדער?

ק י י ל ע

קינדער... עפעס א קלייניגקייט איז עס? ס׳איז דאָך א שטיק הארץ, א שטיק פון דיין לעבען. ווער רעדט נאָך, אז דער וואָס אין הימעל בענשט — מיט רעכטע קינדער; גוטע קינדער, דאָס איז דאָך א צירונג פאר גאָט און פאר לייטען.

צ ב י ה

פייוועלע, טיוטקעלע! זאָג מיר מיין פייגעלע, וואָס וועסטו זיין? נו, זאָג מיר; זאָג דער מאמען דיינער!

ק י י ל ע

מען קען נאָך נישט וויסען. וועט זיין אן עהרליכער מאן — וואָס נאָך קען מען פערלאנגען פון גאָט?

צ ב י ה

פייוועלע, פייגעלע... זיין אן עהרליכער מאן, זאָגט מען אויף דיר,

פייגעלע טיוטקעלע...

ק י י ל ע

איך קלער אמאל, וואָס וואָלט מיין לעבען ווערט געווען ביי גאָט ווען נישט די שטיקלאך קינדער? ווען איך זאָל זיין אן עקרה אָדער, די קינדער זאָלען חלילה קליינערהייד צושטארבען, ווי עס טרעפט ביי אַנדערע מאַמעס? ס'איז דאָך עפּעס פאַרהאַן צרות אויף דער וועלט...

צ ב י ה

אוי וועה, ס'איז מיר אזש א קעלט אריבער איבער די ביינער... פייגעלע מיינס, איך וואָלט אפשר פון זינען אראָב.

ק י י ל ע

כ'מעלד דיר, אז פון זינען געהט מען נישט אראָב. נאָר...

צ ב י ה

פאַר וואָס האָט צייטעל אויסגעקליבען אַזא מלאכה; דער טאַבאַק עסט דאָך אויף דאָס הארץ?

ק י י ל ע

גאָט ווייס וואָס זי האָט זיך אַזא מלאכה אויסגעקליבען... מיינסט מען קלייבט אוים? ס'האָט זיך שוין אזוי געמאַכט.

צ ב י ה

זעהט אוים שלעכט. און כ'מיין, אז ס'איז פון איהר מלאכה. מען זאָגט, אז א צווילינג זענען געראַטען איינס אין אַנדערען. — כ'וואָלט זאָגען: צוויי אינגלאך, אָדער צוויי מיידלאך; דאָס אבער — א אינגעל און א מיידעל — רעשיל און קדיש — ווי צוויי טראָפּענס וואסער!

ק י י ל ע

געבוירען געוואָרען אין א שלעכט מזל.

צ ב י ה

קלוגע קינדער.

ק י י ל ע

קלוגע קינדער... וואָס זעהען זיי אָן גוטעס אויף דער וועלט? מילא

צייטעל; די קלענערע אבער, וויפיעל זענען זיי אינגאנצען אלט? קינדער נאך קיין פופצעהן יאהר נישט אלט און רעשיל, שוין באלד פינף יאהר, אז דער טאבאק פרעסט זי אויף. קדיש איז שוין אויך באלד דריי יאהר אין פאבריק. וואלט איך געווען אין א בעסערען מצב... קדיש האט דאך, קיין עין הרע א מלך׳שע קאפ! און רע־שיל? האט זי דען ווער גלערענט שרייבען? און איהם?... פונ־דעסטוועגען ווי ער לעגט איין א בריוועל...

צ ב י ה

האט אזא שעהנעם האנדשריפט.

ק י י ל ע

און רעשיל? און צייטעל?

צ ב י ה

ס׳איז טאקע א ברכה פון גאט.

פ נ ח ס

קומט אריין.

צ ב י ה

דער חתן געהט! דער חתן קומט!

פ נ ח ס

גוט׳ן אבענד!

ק י י ל ע

א גוט יאהר... כ׳האב טאקע געטראכט, אז דו וועסט קומען. האסטו אפשר געזעהן די קינדער?

פ נ ח ס

כ׳האב זיי נישט געזעהן. נישט געהאט קיין צייט. דאס בין איך געקומען געוואר ווערען; כ׳האב געהערט אז זייער פאבריק האט זיך צוגעמאכט.

ק י י ל ע

וואס דו רעדסט! די טאבאק פאבריק? וועה איז מיר!

צ ב י ה

פאר וואס האבען די קינדער דערפון גאר נישט געוואוסט?

פּ נ ח ס

איך ווייס אויך נישט אויף קלאָר; כ'האָב אין גאַס געהערט רע־דען.

צ ב י ה

מסתמא נישטאָ קיין ארבייט.

פּ נ ח ס

אפשר ווינציג ארבייט, האָט ער פערמאכט. וואָס ארט עס איהם אז מענשען וועלען אויסגעהן פאר הונגער... זיין ווייב און קינד וועלען האָבען פון וואנען צו לעבען.

צ ב י ה

אפשר מעהר פון צוויי הונדערט מענשען האָבען דאָרט געארבייט.

ק י י ל ע

וועה איז מיר! אויב ס'איז טאקע אן אמת — כ'ווייס גאָר נישט וואָס אונז וועט אויסקומען צו טהאָן. עפּעס א קליינינקייט פופצעהן רובעל א חודש!

צ ב י ה

ס'קען זיין, אז נאָר אויף א קורצע צייט האָט מען די פאבריק פער־מאכט.

ק י י ל ע

מיר דאכט, אז די קינדער געהן שוין. באלד וועלען מיר וויסען.

צ י י ט ע ל, ר ע ש י ל און ק ד י ש קומען אריין, צייטעל טראָגט א פּעקעל אין פּאַפּיר איינגעוויקעלט.

ק ד י ש

גוט יום־טוב!

צ ב י ה

זעהט נאָר ווי ער איז עס פרעהליך.

ק י י ל ע

וואָס, קינדערלאך, טאקע אמת, אז מען האָט צוגעמאכט די פאב־ריק?

צ י י ט ע ל

אמת, אמת. וועלען מיר זיך אביסעל אברוהען.

ר ש י ל

פון וואנען ווייסט איהר שוין?

צ ב י ה

פנחס האט דערצעהלט.

ר ש י ל

מען האט בעצאלט פאר א גאנצע וואך.

ק י י ל ע

ווען איז מיר וואס וועט איצטער זיין? וואס וועלען מיר איצטער טהאן? דער טאטע האט זיך נעכטען אומגעשלעפט א גאנצען טאג אין די גאסען און האט קיין פרוטה נישט פערדינט. וואס האט איהר עס דארט פאר א פעקעל?

פ נ ח ס

מען האט נישט געזאגט, ווען די פאבריק וועט זיך ווידער עפע־נען?

ר ע ש י ל

ניין.

ק ד י ש

די מאמע וועט זיין אין כעס וואס מיר האבען אויסגעגעבען געלד.

צ י י ט ע ל

וועסט נישט זיין אין כעס, מאמע? מיר האבען געקויפט פאר דיר א ווארימע פאטשיילע.

ק י י ל ע

פאר מיר? ווער בעדארף עס דען האבען?

ר ע ש י ל

כ'האב פריהער געוואוסט, אז זי וועט אזוי זאגען.

ק י י ל ע

טאקע, ווער בעדארף האבען א נייע פאטשיילע?

צ י י ט ע ל

אלע בעדאפּען עס האָבען. מען קען זיך שוין צודעקען מיט דער־אלטער שמאטע.

ק י י ל ע

אזא אומגליק, אזא אומגליק... ווער זאָל עס גאָר גלויבען אזא זאך.

צ י י ט ע ל

בינט אויף דעם פּעקיל.

מען קען זיך דאך לעבעדיגערהייד נישט לעגען אין דר'ערד אריין. וואָס זיצטו פּנחס אזוי אומעטיג.

פּ נ ח ס

אזוי, איך טראכט.

צ י י ט ע ל

דו האָסט דאך ארבייט.

ק י י ל ע

ביי זיי איז עס א שפּילכעל.

צ י י ט ע ל

גיב מיר קדיש א מעסער, כ'וויל איבערשניידען דעם שטריקעל, האָ־בען אזוי פערקניפּט, אז כ'קען נישט אויפבינדען... אָט אזוי... איהר זעהט א פּאטשיילע!

צ ב י ה

א גרויע; אך, ווי שעהן!

ק ד י ש

קוק, מיט ווייסע פּינטעלאך.

ר ע ש י ל

אָט קום צום לאָמפּ — זעהסט?

ק י י ל ע

א פיינע פּאטשיילע, נישטאָ וואָס צו רעדען. וועה איז מיר...

צ י י ט ע ל

וועסט אפשר אויפהערען צו זיפצען?

ק י י ל ע

וויפיעל האָט איהר בעצאָהלט?

ר ע ש י ל

זאָל זי פריהער אָנמעסטען.

צ ב י ה

נאָך גרעסער פון מיין פאטשיילע!

ק י י ל ע

זאָגט מיר שוין, וויפיעל האָט איהר בעצאָהלט?

ר ע ש י ל

זאָלען זיי טרעפען. נו, טרעפט וויפיעל זי קאָסט?

פ נ ח ס

ווילסט איך זאָל טרעפען — טאָ לאָז מיר זי נאָר גוט בעטראַכ־טען.

ק י י ל ע

קאָסט אודאי מעהר ווי צוויי רובעל.

צ ב י ה

אודאי מעהר!

פ נ ח ס

איך זאָג אויך אז מעהר.

צ י י ט ע ל

איך בעט דיר, מאמע, הער אויף צו מאכען אזא טרויעריג פנים.

פ נ ח ס

וואָס טאקע, מחותנת'טע, נעהמט איהר זיך אזוי צום הארצען.

ק י י ל ע

איי, קינדערלאך, איהר ווייסט גאָר נישט וואס פאר א שווערע צייט עס רוקט זיך אָן. אזא ווינטער... אזא אומגליק.

צ י י ט ע ל

טהוט אָן די פאטשיילע אויף איהרע אַקסלען און שפאצירט אום.

אָבער זעהט, וואָס פאר א גרוים!

פּ נ ח ס

איך זאָג, אז איהר האָט בעצאָהלט דריי רובעל.

צ י י ט ע ל

איך האָב געוואוסט, אז זיי וועלען נישט טרעפען — אין איין ביסעלע האָסטו, פּנחס, נישט געטראָפען. אָט, לאָז, מאמע, איך ווע אָנמעסטען אויף דיינע אקסלען... קום אהער, וואָס אנטלויפסטו? אָט אזוי... ביזט גאָר יונגער געוואָרען אין דער נייער פאַטשיילע.

ק י י ל ע

קינדערלאך, איהר וועט מיר פאָלגען? נעהמט, פערפּאַקט עס אין פּאַפּיר און טראָגט עס אָב צוריק.

ר ע ש י ל

וואָס זאָגסטו?

ק ד י ש

מיר וועלען שוין בעדאַרפען עס אבטראָגען!

צ י י ט ע ל

מיינסט טאקע אין אמת'ן, מיר זאָלען אוועקטראָגען צוריק?

צ ב י ה

אָט, קיילעשו, מען בעדאַרף זיך שוין נישט אזוי אָבלאָזען. גאָט וועט העלפען. וואָס, די וועלט געהט שוין חלילה אונטער?

פּ נ ח ס

מען וועט עס נישט וועלען צונעהמען צוריק.

ק ד י ש

שטענדיג דאגהט זי: דו, מאמע, דאגהסט שטענדיג.

ק י י ל ע

איהר וועט אנווערען א פּאָר גראָשען, און זאָל מען עס אָבגעבען צוריק. קום, קדיש'ל, מיין קינד, וועסט מיר ווייזען וואו איהר האָט עס געקויפט, וועל איך אליין געהן אהין.

צ י י ט ע ל

כ'וויים נישט וואָס דו ווילסט האָבען. מיר האָבען זיך אזוי גע־פרעהט. מיר האָבען זיך צונויפגעלעגט אלע דריי אינאיינעם. גע־

מיינט, זי וועט זיין צופרידען — צום סוף...

ק י י ל ע

איך בעדארף עס נישט, קינדערלאך.

צ י י ט ע ל

דו בעדארפסט. האסט שבת נישט וואס אנצוטהאן.

צ ב י ה

וואס מיינט איהר טאקע, קיילעשו, מען קען זיך עס נעהמען און אריינלעגען זיך אין דר'ערד אריין? פאר דער צייט לעגט מען זיך נישט אין דר'ערד אריין.

ק י י ל ע

וואס בעדארף איך דען נאך האבען אויף דער וועלט? כ'וולט נאר וועלען זעהן א שטיקעל נחת פון אייך קינדערלאך; מעהר נישט. מיר איז שוין, קינדערלאך, גוט ווי אזוי איך געה שוין אנגעטהאן.

ר ע ש י ל

אט וועל מיר ווארטען וואס דער טאטע וועט זאגען. יועסט שוין זעהר אז ער וועט גאר נישט זאגען.

ק י י ל ע

וואס בעדארף איך הערען, צו דער טאטע וועט זאגען, אז גוט האט איהר געטהאן? כ'ווייס אליין אין וואס פאר א מצב מיר זענען, דער טאטע געהט ארום און פערדיענט קיין גראשען נישט.

צ ב י ה

מען קען דאך, חלילה, נישט אויפהערען צו זיין מיט מענשען צו־גלייך.

צ י י ט ע ל

קומט לאמיר געהן א טענצעל ארום איהר, אפשר וועט זי פרעהלי־כער ווערען. גיב א האנט פנחס.

צ ב י ה

איי, צייטעל, דערפאר האב איך אייך ליעב. מען בעדארף זיך נישט נעהמען צום הארצען.

ק ד י ש

דערװייל האָבען מיר אזוי פיעל געלד!

פּ נ ח ס

א סך מיט נאָך.

ק י י ל ע

אודאי א סך מיט נאָך.

ר ע ש י ל

און מיין געלט, וואָס כ'האָב אין באנק?

ק ד י ש

און מיין געלט, וואָס כ'האָב אין באנק?

ק י י ל ע

אלץ וואָס איהר האָט וועט אפילו אויף איין חודש נישט קלעקען.

ק ד י ש

איך וועל געהן העלפען דעם טאַטען אויפקויפען אלטוואַרג.

צ ב י ה

וואָס מיינט איהר, ער וועט וואָלט נישט געקענט?

ק י י ל ע

זאָל שוין זיין ווי ס'איז. אז איהר ווילט אזוי — זאָל זיין אזוי.

ק ד י ש

וואָס בעדאַרף איך האָבען געלד אין באנק? איך בעדאַרף קלייבען נדן?

ר ע ש י ל

און איך בעדאַרף אויך נישט קלייבען קיין נדן:

צ י י ט ע ל

וועסט קריגען אזא חתן ווי איך, וועט ער דיך אויך נעהמען אָהן נדן — אמת, פּנחס?

ק י י ל ע

איהר חכמה'ט זיך קינדערלאַך. וואָס וועט פון די חכמות ארויס־קומען?

צ ב י ה

פנחס האָט טאַקע געקענט קריגען א שעהנעם נדן, אבער אזא מיי־דעל ווי צייטעל...

צ י י ט ע ל

פאַר וואָס עפּעס, קנאַפּ מיידלאַך זענען דאָ אין שטאָדט?

פּ נ ח ס

איך האָב טאַקי חרטה, וואָס מיינסטו?

צ י י ט ע ל

קענסט נאָך חרטה האָבען.

צ ב י ה

אזוינע בחורים ווי פנחס האָבען שוין נישט קיין חרטה. אָבגעטהאָן און פערפאַלען.

ק י י ל ע

נו, וואָס וועט זיין, קינדערלאַך, געהט קיינער נישט מיט מיר?

פּ נ ח ס

אָט, לאָזט געמאַכט. איך וועל אומקעהרען דאָס געלד און א סוף זאָל עס נעהמען. איך גיב עס אייך א מתנה, גוט מחותנת'טע?

צ ב י ה

פיין! אָט דאָס הייסט א חתן.

צ י י ט ע ל

דאָס וועלען מיר נאָך זעהן. זאָל די מאַמע נישט מיינען, אז די וועלט געהט שוין אונטער.

ק י י ל ע

וואָס וועט זיין, וואָס וועט זיין? דער טאַטע קאָם וואָס ער שלעפּט די פיס. געהט אום איבער די הויפען שרייען מיט די לעצטע כחות.

צ י י ט ע ל

וואָס ווייניסטו? זעה נאָר אויף איהר — וואָס האָסטו זיך צע־וויינט?

ק י י ל ע

איי, קינדערלאַך, קינדערלאַך...

פּ נ ח ס

מחותנת'טע, ווייסט איהר, וואָס איך וועל אייך זאָגען? טאָמער וועט נישט זיין קיין ארבייט וועלען מיר גאָר פּראוּוען א חתונה.

צ ב י ה

אנ'איינפאל.

צ י י ט ע ל

כ'האָב מיר אזש פערשעהמט.

צ ב י ה

וואָס שעהמט איהר זיך? כ'האָב פריהער געוויינט, און איצטער טראכט איך טאַקי, אז מיר איז, קיין עין הרע, גוט.

צ י י ט ע ל

אייך איז שוין טאַקי אזוי גוט, צביה'שו?

צ ב י ה

איך האָב פריהער געוויינט: מיינע חתונה קליידער זענען אויף מיר אזוי ענג געוואָרען, כאָטש נעהם און וואַרף זיי ארויס.

צ י י ט ע ל

מסתמא פעט געוואָרען.

צ ב י ה

פון צרות פעט געוואָרען.

צ י י ט ע ל

וואָס האָט איהר פריהער געזאָגט?

פּ נ ח ס

דאָס בענקט זי נאָך איהר מאַן.

צ ב י ה

איך בענק טאַקע. אז קדיש'ל וועט זיין א גוטער וועט ער מיר ווידער אנשרייבען צו מיין מאַן דעם אדרעס.

ש ו א ל

קומט אַריין. טראָגט אויפ'ן האַנט אַ פּאַק אַלטע קליידער.

א גוטען אבענד! וואָס זיצט איהר עפּעס אזוי אומעטיג?

ק י י ל ע

די קינדער זענען געבליבען אהן ארבייט.

ש ו א ל

וואס, טאקע פערמאכט די פאבריק? מען האט שוין לאנג גע־שמועסט פון דעם. אלע מענשען אבגעשיקט אהיים?

פ נ ח ס

אודאי.

ש ו א ל

נו, דאריבער איז וואס, בעדארף מען אזוי דאגה'ן?

צ י י ט ע ל

מיר האבען געקויפט פאר איהרעטוועגען א פאטשיילע, נו, הייסט זי אונז, אז מיר זאלען צוריק אבטראגען. זי זאגט, אז מען בעדארף נישט. זאגט, אז די שמאטעס זענען גענוג פאר איהר.

ש ו א ל

דאס איז עס? א פיינע פאטשיילע. זעהר א פיינע. אליין אויסגע־קליבען?

ק ד י ש

יא, מיר אליין.

ש ו א ל

מען בעדארף נישט אבגעבען צוריק. קאסט מסתמא אריבער דריי רובעל. זאל שוין זיין, אויב מען האט עס שוין געקויפט.

ר ע ש י ל

אבי זי האט מורא.

ש ו א ל

איך קלער אפשר, איז גוט, וואס אזוי האט זיך געמאכט. דאס געלד האט מען דאך אייך אבגעצאהלט?

צ י י ט ע ל

פאר א גאנצע וואך.

ק י י ל ע

וואס מיינסטו מיט דעם?

ש ו א ל

איך האָב עס נאָך פריהער געטראַכט, אז ס'וואָלט געווען די גלייכס־טע זאַך.

צ י י ט ע ל

וואָס מיינסטו, טאַטע?

ש ו א ל

איך מיין, אז מען זאָל אריינעהמען טאַבאַק אין שטוב — אהיים מיין איך.

פ נ ח ס

און דאָ אין שטוב מאכען פּאפּיראָסען?

ש ו א ל

־אָס מיין איך.

ק י י ל ע

מען קען נאָך אריינפאַלען.

צ ב י ה

איך מיין אויך, אז ס'איז א קרומע זאַך.

פ נ ח ס

און איך טראַכט, אז ס'איז שוין גאָר נישט קיין קרומע זאַך.

ק ד י ש

זעהר גוט, טאַטע.

ק י י ל ע

וואָס ווייסטו, נאַריש קינד?

ש ו א ל

נישטאָ פאר וואָס מורא צו האָבען. קיינער וועט זיך נישט דער־וויסען. און טאָמער כאַפּט מען אונז... אבער ווער וועט עס כאַפּען?

ק י י ל ע

כ'האָב מורא.

ש ו א ל

ביזט א נאַר.

ק י י ל ע

מען קען נאך חלילה אין קייטען אוועקגעהן.

ש ו א ל

אט לאז געמאכט.

פ נ ח ס

נישטא וואס מורא צו האבען.

צ ב י ה

און אפשר טאקע, ווער ווייסט?

צ י י ט ע ל

איך זאג אויך, אז ס'איז נישטא וואס מורא צו האבען.

ר ע ש י ל

פאר וועמען בעדארף מען דען האבען מורא?

ש ו א ל

און מען וועט אויסמאכען א סך מעהר ווי פריהער.

ק י י ל ע

דאס הארץ שרעקט מיר.

ש ו א ל

ס'איז מיר שווער ארומצוגעהן אזוי פיעל און שרייען אין די גאַסען. כ'וועל פערשפארען צו שרייען אזוי. וועל מיר נעהמען א פעקעלע אונטער'ן ארעם און צוטראגען עס אין בעקאנטע הייזער. ווער וועט דען וויסען וואס איך טראג דארט אונטער ארעם?

צ י י ט ע ל

אודאי דער טאטע איז גערעכט.

ש ו א ל

אזוי בלייבט עס. מען וועט אבווארטען א פאר טעג און דערנאך, וועט מען אנהייבען. מיט גאטס הילף, ס'איז נישט קיין קרומע זאך.

ק י י ל ע

איך בין מעהר נישט ווי א אידענע. כ'וויים מיינט איהר?

ש ו א ל

אודאי ביזטו נישט מעהר ווי א אידענע און הער זיך איין וואס

מען זאָגט דיר.

צביה

קיילע האָט שוין פריהער געוויינט אויך.

רעשיל

נו האָבען מיר שוין טאקע געמעגט קויפען די פאטשיילע?

צייטעל

אָט, אדרבה מעסט נאָר אן מאמע, דער טאָטע זאָל זעהן ווי שעהן ס'איז.

רעשיל

קום אהער, מאמע... אָט לאָז אָנמעסטען.

צייטעל

האַלט זי צו... אָט אזוי נעהם איהר נאָר פאר די הענט... אָט אזוי וועל איך איהר אָנטהאָן אויף די אקסלען.

מען טהוט דער מוטער אָן די טוך מיט געוואלד.

צביה

צורייסט געזונד!

שואל

מילא, וועסט עס פערנוצען געזונדערהייד.

קדיש

כי־כי־כי, נישט אויסגעפיהרט...

צווייטער אקט.

די אייגענע דירה. ארום האַלבען טאָג.

צייטעל

זיצט ביים טיש און מאַכט פאפיראָסען. נעבען איהר אויפ'ן טיש ליגט אַ גאַנצער בארג טאַבאק.

פנחס

זיצט נעבען איהר העלפט איהר בלמורשט.

שואל

ליגט קראנק צו בעט.

צייטעל

דו טאַרסט, פנחס, איצטער דערפון נישט רעדען. דער טאַטע ליגט קראנק; דאַס איז ערשטענס און...

פנחס

ווערסט דאָך שפעטער אויך קענען מאַכען פאפיראַסען. און וואו בין איך אין דער וועלט? איך פערדין דאָך אויך.

צייטעל

איך נעהם דאָך די פערדינסטען נישט פאר זיך אליין.

פנחס

מיינסט, אַ גרויסע חכמה טהוסטו מיט דעם.

צייטעל

און דו וואָלסט מיר הייסען, אז איך זאָל זיי לאָזען אויסגעהן פאר הונגער? לאָזען, אז דער טאַטע זאָל שטארבען.

פנחס

איך וויים נישט, פאר וואָס דו זאָגסט עס.

צייטעל

און אויסער דעם אלעמען, צי קען איך גאָר טראכטען פון אזא זאַך.

פ נ ח ס

אז דו פערשטעהסט נישט וואָס איך מיין.

ש ו א ל

חוסט.

צ י י ט ע ל

אַט אדרבה, זאָג אליין: צי קען איך גאר איצטער קלערען פון חתונה האָבען? ווי ער הוסט! וואָס איז דיר, טאַטע?

זי געהט צום קראנקענס געלעגער; הערט זיך צו.

פ נ ח ס

ער איז אויף? כ'האָב געוואָלט מיט איהם רעדען אביסעל.

צ י י ט ע ל

ניין, ער שלאָפט. דאָס הוסט ער פון שלאָף.

פ נ ח ס

פריהער האָסטו אלץ אבגעלעגט, ווייל כ'בין נאָך נישט געשטאַנען צו מיליטער. איצטער ווידער ווייל...

צ י י ט ע ל

ווען דו וואָלסט געווען א זוהן דאָ אין שטוב וואָלסטו אזוי נישט גערעדט.

פ נ ח ס

אנטקעגען וואָס זאָגסטו עס?

צ י י ט ע ל

איך מיין עס טאקע אנטקעגען דעם, וואָס דו וואָלסט וועלען איך זאָל נעהמען און לאָזען זיי דאָ אויף הפקר. שלאָג זיך עס ארויס פון קאָפּ, פנחס.

פ נ ח ס

זעהר שלעכט וואָס דו האָלסט מיר דאָ פאר א פרעמדען. אפשר איז גלייכער אז איך זאָל שווייגען.

צ י י ט ע ל

קענסט אפשר טראכטען, כ'ווייס דאָרט וואָס.

פ נ ח ס

וואָס קען איך טראַכטען? איך קוק, וואָס דו זעהסט אויס אַזוי שלעכט. דאָס טראַכט איך.

צ י י ט ע ל

פון וואַנען זאָל איך אויסזעהן גוט? פון דעם גרויסען נחת וואָס כ'האָב?

פ נ ח ס

ער נויגט איהר קאָפּ, קושט זי.

צ י י ט ע ל

טהו עס נישט, פּנחס.

פ נ ח ס

ווילסט עס נישט ליידען...

צ י י ט ע ל

נישט איצטער איז א צייט דערפאַר.

פ נ ח ס

ביזט גערעכט.

צ י י ט ע ל

צייטענווייז דוכט זיך מיר אויס, אַז דו ביזט נאָך גאָר אַ פרעמדער ביי אונז.

פ נ ח ס

איך פערשטעה עס נישט.

צ י י ט ע ל

כ'וואָלט וועלען אַמאָל מיט דיר פון אַלצדינג רעדען; אויסווייינען זיך, און איך קען עס נישט.

פ נ ח ס

עפּעס רעדסטו היינט אַזוי...

צ י י ט ע ל

אַך, ווען דו וואָלסט אַלצדינג וויסען; ווען איך זאָל קענען אַלצדינג פאַר דיר אויסדערצעהלען.

פ נ ח ס

כ׳וועל שוין גאָר שווייגען .וועל איך אפשר מאכען בעסער.

צ י י ט ע ל

גאָט ווייסט, וואָס דו קלערסט איצטער איבער.

פ נ ח ס

כ׳וויל דיר זאָגען, אז היינט פערשטעה איך שוין גאָר נישט וואָס מיט דיר איז. עס דאכט זיך מיר, אז דו בעהאלסט א סוד פֿון מיר.

צ י י ט ע ל

איך?

פ נ ח ס

עס זעהט אויס, גלייך ווי היינט וואלטען מיר זיך צום ערשטען מאָל זיך געטראָפען: גלייך, ווי דו וואָלסט מיר גאָר קיין מאָל נישט געקענט.

צ י י ט ע ל

אפשר ביזטו גערעכט.

פ נ ח ס

האָסט קיין מאָל אזוי נישט גערעדט צו מיר. פערשאפסט מיר עגמת־נפש און איך ווייס נישט פאר וואָס און פאר ווען.

צ י י ט ע ל

פערקערט, איך וויל דיר קיין עגמת נפש נישט פערשאפען, דארי־בער רעד איך נישט פון אלץ. נישט נאָר פון דיר אליין בעהאלט איך זיך אוים. די שטוב־לייט, ווען זיי וואָלטען וויסען...

פ נ ח ס

זאָג איך דאָך, אז דו בעהאלטסט זיך מיט עפעס אוים פון מיר. אויב דו האָסט עפעס אויפ׳ן הארצען — האָסטו עס נישט וואָס צו בעהאלטען.

צ י י ט ע ל

ווי לאנג איך וועל קענען אָנציהען...

פ נ ח ס

אויב אזוי, וועל איך מעהר נישט פרעגען; טהו זיך ווי דו פער־שטעהסט.

ד אָ ק ט אָ ר

קומט אריין.

דאָ איז א קראנקער?

צ י י ט ע ל

יא, הער דאקטער; מיין פאָטער איז קראנק.

ד אָ ק ט אָ ר

נעהמט פון זיך אראָב זיין פעלץ.

פ נ ח ס

דער הער דאָקטער וועט מיר געבען וועל איך צוהאלטען.

ד אָ ק ט א ר

לעגט איהם אנידער וואו ס'איז. א פאטער איז עס. ער שלאָפט?

פ נ ח ס

איהר פאָטער.

ד אָ ק ט א ר

שוין לאנג קראנק?

צ י י ט ע ל

עס טהוט איהם וועה אין הארצען שוין גאנץ לאנג, נאָר אז ער ליגט איז איינגאנצען פיער טעג.

ד אָ ק ט א ר

וואָס איז זיין ארבייט?

צ י י ט ע ל

קויפט אויף אלטע זאכען. ווען ער זאָל נישט בעדארפען שרייען דעם גאנצען טאָג.

ד אָ ק ט א ר

ער הוסט?

צ י י ט ע ל

נאָך ווי!

ש ו א ל

הוסט פון שלאָף.

צ י י ט ע ל

דו שלאָפסט, טאטע? דער הער דאקטאר איז געקומען.

ש ו א ל

הא, דער הער דאָקטאר..

ד אָ ק ט אָ ר

אָט אזוי, וועט איהר זיך אויפזעצען... וואו טהוט אייך וועה?

ש ו א ל

די הארץ, אוי...

ד אָ ק ט א ר

דעקט אויף אַ טייל פון'ם חולה'ס אויסגעטריקענטען קערפער און הויבט אָן אויסצוקלאפען.

אפשר איז פארהאן א ריינער האנטוך?

צ י י ט ע ל

אַביסעל צוטומעלט.

יא, הער דאקטאר... אפשר גוט אנ'אנדער זאך; כ'וועל פון א ריי־נער העמד אברייסען א שטיק...

ד אָ ק ט א ר

גיט, דאָרט וואָס איהר וועט געפינען.

צ י י ט ע ל

דערלאנגט איהם אַ העמד. ער פערשפרייט אויפ'ן חולה'ס אָבגעדעק־טער פלייצע און הערט איהם אויס.

ד אָ ק ט א ר

ציהט דעם אטעם. אָט אזוי. נאָך אביסעל; טיעפער... טהוט וועה?

ש ו א ל

שטעכט, אוי.

ד אָ ק ט א ר

איהר קענט איהם צוריק אנידערלעגען. אָט אזוי, פאָרזיכטיג. פאר־האן טינט און פעדער?

צ י י ט ע ל

געה, פנחס, געהם ביי א שכנה טינט און פעדער.

פ נ ח ס

אט שוין.

געהט ארויס.

ד א ק ט א ר

טהוט וועה דער קאפ, וואס?

ש ו א ל

אלע אברים טהוען וועה.

צ י י ט ע ל

דערלאנגט א שטול דעם דאקטאר.

וועט מוחל זיין זיצען.

ד א ק ט א ר

דאנק!

ש ו א ל

די כחות געהן אוים. מיט אמאל געבליבען אזוי פערשוואכט...

פ נ ח ס און הינטער איהם ק י י ל ע קומען אריין.

צ י י ט ע ל

אט איז שוין טינט און פעדער.

פ נ ח ס

אין דריי הייזער געוועזן ביז כ'האב געקריגען.

ק י י ל ע

געהט צו אהן ווערטער צום קראנקענס בעט און ווישט די טרערען.

ד א ק ט א ר

א מוטער?

ק י י ל ע

יא. די מאמע... איז דא א שטיקעל האפנונג, אז ער וועט פון בעט אראב?

ד א ק ט א ר

נו געוויס.

ק י י ל ע

און וואָס איז איהם?

ד אָ ק ט אָ ר

שוואַך, דאָס אַלץ.

שרייבט אין זיין ביכעלע אויפ'ן קניה אַ רעצעפּט.

ק י י ל ע

פון וואַנען זאָלען זיין כחות? מישטענס געזאָגט, פון דעם גרויסען נחת וואָס מען האָט?

ד אָ ק ט אָ ר

האָט קיין מאָל ניט געשפּיגען מיט בלוט?

ק י י ל ע

זאָל גאָט בעהיטען! ניין חלילה.

צ י י ט ע ל

קערט זיך אָב אָן אַ זייט, ווישט די טרערען.

ד אָ ק ט אָ ר

דאָ האָט איהר אַ רעצעפּט. וועט עס בעשטעלען אין אַפּטייק. וועט זיין אַ טראָפּענס. אַלע צוויי שעה צו צעהן טראָפּענס אין אַן עסלעפעל וואַסער. ווי איך זעה מאַכט מען דאָ פּאַפּיראָסען אין שטוב. ס'איז זעהר שעדליך פאַר אַזא חולה.

ק י י ל ע

וואָס זאָל איך טהאָן? מיין ביטער מזל... ס'וואָלט אונז אויסגעקומען פון הונגער צו שטאַרבען. כ'וויים, אַז ס'איז אַ סם־המות. פריהער האָבען די קינדער ביי דעם געאַרבייט אין פאַבריק. געוועזן ווי ס'איז מיט וואָס זיך דורכצושלאָגען... אַזא פינסטערע פּרנסה. אָהן הערצער זענען זיי אַלע געבליבען. אָט, דאָס איז מיינע אַ טאָכטער, אויך קאַם וואָס די נשמה האַלט זיך אין איהר... ס'טהוט איהר וועה אין הארצען, קלאָגט זי זיך.

צ י י ט ע ל

מיר איז גאָר נישט... איך בין געזונד...

ד אָ ק ט אָ ר

אויב איהר ווילט, אז ער זאָל ווערען געזונד מוזט איהר דעם טאַ־באַק ארויסנעהמען פון שטוב.

צ י י ט ע ל

אפשר קען מען אָבצאַמען?

ד אָ ק ט א ר

דער שטארקער ריח וועט דאָך אָבער בלייבען אין שטוב

ער טהוט אָן זיין פּעלץ.

ק י י ל ע

זי רופט אָב אָן אַ זייט ציימלען, זוכט אין קעשענע און צעהלט אין אייגעניש מטבעות.

ד אָ ק ט א ר

מען בעדאַרף נישט. רעכט אזוי...

די פרויען אַ ווייל צומומעלט.

ק י י ל ע

דאנק אייך, הער דאָקטאר... וואָס זאָל איך טהאָן צו מיין ביטער מזל... נישט געוועזן פאר וואָס צו רופען א דאָקטאר. געטראכט אפשר וועט עס מיידען...

ד אָ ק ט א ר

איהר קענט איהם געבען אלץ צו עסען, וואָס נאָר ער פערלאַנגט. אזוי פון שארפע מאכלים זאָלט איהר זיך אביסעל אָבהיטען. יאָ, דעם טאבאק בעדארף מען צונעהמען פון שטוב... כ׳וועל מאָרגען אין דער צייט ווידער זיין באַנ׳אייך. א גוטען טאָג.

געהט אַרויס.

צ י י ט ע ל

ס׳אַרא טייערער מענש!

פּ נ ח ס

א פיינער מאַן.

ק י י ל ע

ווי אזוי ער האָט עס בעמערקט! כ׳האָב געהאט אין קעשענע עמ־

ליבע גראַשען; מורא געהאט טאָמער איז עס צו קנאַפּ, קאָן נאָך ווערען אין כעס... צום סוף...

פּ נ ח ס

איך וועל געהן אַבטראַגען די טינט און פּעדער.

געהט אַרויס.

ש ו א ל

זיפצט.

ק י י ל ע

דו שלאָפסט, שואל? נו, ווי פיהלסטו זיך?

ש ו א ל

אוי, מיר איז שלעכט.

ק י י ל ע

וועה איז מיר, ווינד איז מיר...

ש ו א ל

כ'האָב געזאָגט, אז דער טאַבאַק וועט מיר עקען די יאהרען. סם־המות.

צ י י ט ע ל

אפשר וואָלט מען בעטען, אז צביה זאָל איהר צימער אבטרעטען? זי וועט שלאָפען מיט אונז דאָ, ביז דער טאַטע וועט ווערען געזונד.

ק י י ל ע

ווי קען מען עס גאָר פערלאַנגען פון איהר? מיט א קליין קינד... וואָס האָסטו זיך, צייטעל אזוי פערטראַכט?

צ י י ט ע ל

הא?... גאָר נישט, גאָר נישט.

ק י י ל ע

וואָס איז מיט דיר?

צ י י ט ע ל

איך זאָג דאָך דיר גאָר נישט. כ'האָב זיך אזוי אביסעל פערטראַכט... געקלערט ווי מען ווערט פּטור פון דעם טאַבאַק.

ק י י ל ע

גאָט ווייסט, גאָט ווייסט.

פ נ ח ס

קומט אריין.

צ י י ט ע ל

מען וועט בעדאַרפען ארויסנעהמען פון באנק דאָס ביסעל געלד וואס מיר האָבען דאָרט; וועט זיין אויף דער הוצאה.

פ נ ח ס

אָט וועל איך אייך געבען... מען בעדאַרף מאכען דעם רעצעפּט. גאָט אייך, מחותנת'טע, וועט איהר געהן בעשטעלען דעם רעצעפּט.

גיט איהר געלד.

ק י י ל ע

אפשר וועט נאָך דער וואָס אין הימעל זיך דערבארימען. מיט גאָטס הילף, כ'וועל עס דיר אבגעבען. זאָל ער נאָר פון בעט אראָב.

ש ו א ל

קיילע... וואו ביזטו?

ק י י ל ע

האָסט מיר עפּעס געוואָלט זאָגען?

ש ו א ל

וואָס האָט געזאָגט דער דאָקטאר?

ק י י ל ע

ער האָט געזאָגט, דו וועסט מיט גאָטס הילף זיין געזונד.

ש ו א ל

מיט עפּעס זיך צו דערקוויקען... אפּלעצינען... כ'וואָלט מיר דער־קוויקט.

ק י י ל ע

יא, כ'וועל אפשר קריגען.

ש ו א ל

וואָס האָט געזאָגט דער דאָקטאר?

צ י י ט ע ל

ער זאגט, אז דו וועסט ווערען אין גיכען געזונד.

פ נ ח ס

אפשר וואלט מען בעדארפט געהן אין משמרת־חולים; נעהמען ביי זיי א צעטעל?...

צ י י ט ע ל

ניין, ניין, כל־זמן מיר קענען.

ק י י ל ע

ווישט די טרערען. געהט ארויס.

צ י י ט ע ל

דעקט אריבער דעם טאבאק, אויפ'ן טיש מיט א פאפיר.

איך בעדארף עם נאך האלטען דעם מלאך המות אין שטוב! ווי אזוי ווערט מען פטור פון דעם? וואס זאל איך טהאן? וואס פאר אן עצה קען איך מיר געבען?

פ נ ח ס

וואס ביזטו אזוי צושראקען?

ער זעצט זיך נעבען איהר און גלעט איהרע האר.

צ י י ט ע ל

איך וויים גאר נישט, איך וויים גאר נישט. וואס וועט איצטער זיין מיט זיי?

פ נ ח ס

וואס מיינסטו? וואס זאל זיין מיט זיי? מאלע וואס א מענ'ש ווערט קראנק? ער וועט ווערען געזונד און אלץ וועט זיין ווי געוועזן.

צ י י ט ע ל

הערסט ווי שווער ער אטעמט. ווי ער פאכט מיט דער נשמה... הערסט?

פ נ ח ס

נו, ער איז דאך קראנק. ס'איז פון שלאף אזוי.

צ י י ט ע ל

גאט ווייסט.

הוסט.

פ נ ח ס

דו האסט אויך אנגעהויבען די לעצטע צייט צו הוסטען.

צ י י ט ע ל

איך?

פ נ ח ס

יא, דו זעהסט אויס די לעצטע צייט אזוי שלעכט. אלע דאקטוי־ רים זאגען, אז טאבאק איז זעהר שעדליך פאר'ן הארצען.

צ י י ט ע ל

יא...

פ נ ח ס

וואס ביזטו אזוי צוטראגען? עפעס יעדער מאל, אז איך זיץ נע־ בען דיר ווערט מיר אזוי אומעטיג. פאר וואס וויים איך נישט. מיר האבען דאך געדארפט זיין פרעהלאך.

צ י י ט ע ל

רעד עס נישט איצטער. איך קען עס איצטער נישט הערען. כ'וואלט אפשר שוין בעדארפט פון אלץ פערגעסען... ווארום וואס קען איך נאך האפען...

פ נ ח ס

וואס רעדסטו?!

צ י י ט ע ל

איך זעה דו שרעקסט זיך, פנחס.

פ נ ח ס

איידער דער דאקטאר איז געקומען האסטו עפעס אנגעהויבען צו רעדען אזוי פערשטעלט; און איצטער — איך פערשטעה נישט וואס מיט דיר איז, צייטעל. שוין באלד דריי יאהר אז מיר קענען זיך און דו, ווי דו וואלסט זיך פון מיר ווע‍לען מיט עפעס אויסבע־ האלטען. דארפסט וויסען, אז מיר טהוט עס וועה. יא, עס פער־

דריסט מיר; ס'האָט נישט בעדארפט זיין אזוי. נאָר איך פערשטעה אלצדינג.

צ י י ט ע ל

וואָס פערשטעהסטו, זאָג מיר?

פ נ ח ס

דו האלסט מיך פאר א נאר. מיינסט אז כ'זעה שוין גאָר נישט.

צ י י ט ע ל

אדרבה, וואָס ווייסטו? זאָג מיר.

פ נ ח ס

איך ווייס, אז אויסער דעם טאטענס קראנקהייט איז נאָך א זאך פארהאן, וואָס דו בעהאלסט אוים פון מיר. ווילסט נישט דער־צעהלען.

צ י י ט ע ל

אויב דו מיינסט, אז איך בעהאלט פון דיר אזעלכע זאכען... איי, פנחס, דו האָסט א גרויסען טעות.

פ נ ח ס

טאָ פאר וואָס פערשאפסטו מיר שמערצען.

צ י י ט ע ל

אז איך וועל דיר דערצעהלען וועט נאָך ערגער זיין.

פ נ ח ס

מיר מעגסטו אלץ אויסזאָגען. איך זעה, אז דו קענסט מיך נישט.

צ י י ט ע ל

געהט צום קראנקענס בעט. שטעהט דאָרט א ווייִלע זעהר טרויע־ריג, אויפגערעגט.

פ נ ח ס

קום צו מיר, צייטעל.

צ י י ט ע ל

אָט בין איך נעבען דיר, פנחס. וואָס ביזטו אזוי צושראָקען?

פ נ ח ס

איך בעט דיר, צייטעל, טהו מיר נישט אָן קיין צער.

צ י י ט ע ל

קוסט איהם צערטליך.

פ נ ח ס

וואס איז מיט דיר היינט, צייטעל?

צ י י ט ע ל

האסט דאך עס פריהער געוואלט.

פ נ ח ס

ניין, נישט דאס מיין איך.

צ י י ט ע ל

נארעלע דו, וואס שרעקסטו זיך? מיט מיר איז גאר נישט...

זי הויבט אן הוסטען. געהט אב צום טיר און ווערגט זיך, ווי זי וואלט זיך וועלען פון איהם אויסבעהאלטען.

פ נ ח ס

געהט צו איהר. פערקוקט איהר פנים.

וואס איז דאס, צייטעל?! בלוט?... ס'איז דאך בלוט!...

צ י י ט ע ל

בלאס, ציטערט פון קעלט.

פ נ ח ס

ס'איז נישט אמת, עס קען נישט געמאלט זיין.

צ י י ט ע ל

יא, פנחס; בלוט...

פ נ ח ס

פונדעסטוועגען זיי נישט אזוי צושראקען.

צ י י ט ע ל

כ'האב געמיינט, אז כ'וועל אמאל אנזעהן א שטיקעל ליכט, אין ביטער לעבען פערגעסען. איצטער — א סוף צו אלע האפנונגען.

פ נ ח ס

ווי לאנג איז עס שוין? פאר וואס האסטו עס מיר נישט דער־צעהלט? מען דארף פרעגען א דאקטאר. מען האט דאך בע־דארפט...

צ י י ט ע ל

וואָס האָב איך דען צו פרעגען? איצטער איז מיט אַלעמען א סוף. וואָס האָב איך דען נאָך צו האָפען?

פ נ ח ס

נאַרישקייטען רעדסטו, אַט וואָס. מען טאָר נישט רעדען אזוי אַט וואָס...

ווישט די טרערען.

צ י י ט ע ל

גיטע, פנחס, טהו עס נישט... איך האָב ד״ר נישט דערצעהלט; כ׳האָב דיר נישט געוואָלט אָנטהאָן קיין צער און דערצו...

פ נ ח ס

מיר האָסטו בעדאַרפט באַלד דערצעהלען. אַט וואָס.

צ י י ט ע ל

כ׳האָב געטראַכט... אזוי ביזטו נאָך מיט מיר; וועסט זיך אבער דערוויסען, אז כ׳בין אזוי קראַנק — אפשר...

פ נ ח ס

אז דו ביזט גאָר נישט אזוי קראַנק. ווער האָט עס דיר איינגערעדט, אז דו ביזט... וועסט זעהן, אז גאָר איין גיכען וועסטו ווערען צוריק געזונד.

צ י י ט ע ל

דו האָסט זיך דאָך אויך דערשראָקען.

פ נ ח ס

דערשראָקען.. ס׳איז דאָך עפּעס נישט קיין קלייניגקייט... בלוט פון האַלז... ס׳איז דאָך בלוט.

צ י י ט ע ל

ווען כ׳וואָלט כאָטש אויף איין הודיש געקענט ארויס פון דער שטוב; פטור ווערען פון דעם טאַבאַק. איך פיהל ווי עס דערקירצט מיר די יאָהרען.

פ נ ח ס

ווי לאַנג איז שוין, אז דו ווייסט עס?

צ י י ט ע ל

נאָך אין פאַבריק זייענדיג האָב איך געשפּירט עפּעס אזא וועהטאָג אין הארצען. כ'האָב געמיינט, אז ס'איז גאָר נישט. זיצענדיג מיט אנדערע מיידלאך, מען לאכט, מען זינגט — כ'האָב גאָר נישט געשפּירט ווי דער טאבאק נאָגט מיר אוים דאָס הארץ. דאָ, אין דער היים האָט זיך עס אלץ מיט אמאָל אראָבגעלאָזען. אלץ מיט אמאָל.

פ נ ח ס

הער, צייטעל, איך נעהם דיך צו פון דאנען.

צ י י ט ע ל

וואָס הייסט?

פ נ ח ס

אויף איין חודש וועסטו פון דאנען ארוים.

צ י י ט ע ל

וואוהין?

פ נ ח ס

ווייסט, וואוהין! איך וועל אויסגעפינען ערגעץ א טרוקענע דירה, וואו דו וועסט קענען זיין א חודש. כ'וועל דיך מיט געוואלד צונעה־מען פון דאנען.

צ י י ט ע ל

און דער טאַטע?

פ נ ח ס

מאכסט דען איהם גרינגער מיט דעם וואָס דו ביזט דאָ? רעשיל איז דאָך דאָ.

צ י י ט ע ל

זיי וועלען דאָך פון הונגער אויסגעהן.

פ נ ח ס

פאָלג מיר, צייטעל; דו פאָלג נאָר מיר. איך וועל זעהן אז אלץ זאָל גוט זיין. איך פערדין דאָך. איך וועל אלע מיינע פערדינסטען ברענגען אהער און דו פאָלג נאָר מיר.

ביבליאָטעק · ייִדישע ביבליאָטעק · JEWISH PUBLIC LIBRARY

צ י י ט ע ל

און אויף וועמעס פּלייצעס וועל איך ליגען?

פּ נ ח ס

איך וועל אלצדינג פון זיך פערקויפען. נאַקעט, אַהן א העמד וועל איך בלייבען און וועל דיך נישט לאָזען פאלען. אַט, זעהסט, דאָס קייטעלע מיט דעם זייגערעל — אויף כפרות! איך בעדארף עס נישט האָבען. ווער איז אין דעם שולדיג, אויב נישט דו אליין? גלייך ווי דו האָסט נאָר דערשפּירט, אז דיר איז נישט גוט, האָסטו מיר עס בעדארפט דערצעהלען. ווער איז שולדיג, אז דו האָסט געשוויגען. נאר מילא, וואָס געווען — איז פערפאלען. איצטער אָבער, מיינסטו, אז איך וועל מיר אזוי לאָזען דו זאָלסט זיין קראנק? איך וועל דיר נישט לאָזען, דו זאָלסט אזוי אויסגעהן ווי א ליכט.

צ י י ט ע ל

ניין, איך קען פון דאנען נישט אוועקגעהן.

פּ נ ח ס

פאר וואָס?

צ י י ט ע ל

איך קען עס דער מאַמען נישט אויסזאָגען. זי וועט זיך דערוווּסען... ניין, ניין איך קען נישט.

פּ נ ח ס

איך וועל רעדען מיט איהר.

צ י י ט ע ל

טהו עס נישט, פּנחס. זאָל שוין געהן ווי עס געהט. איך קען פון דאנען נישט געהן.

פּ נ ח ס

ער כאַפּט זי ארום און קושט איהר קאָפּ.

צ י י ט ע ל

פּנחס, מיין לעבען...

פנחס

איך וועל דיר נישט לאָזען זיין קראַנק; ניין, ניין.

ציימעל

איך שרעק זיך זעהר... מיר דאַכט זיך, אַז אַלץ איז שוין פערפאַלען...

פנחס

נישט פערפאַלען. דו ביזט געזונד. ס'איז אַלץ גאָר נישט. אפשר האָט זיך נאָר אַזוי אויסגעדאַכט...

שואל

וואַכט אויף. הוסט.

ציימעל

ביזט אויף, טאַטע?

שואל

מיר איז שלעכט... האָט מען געבראַכט די רפואות?

ציימעל

די מאַמע איז אַוועקגעגאַנגען בעשטעלען.

שואל

וואָס האָט געזאָגט דער דאָקטאָר?

ציימעל

אַז דו וועסט באַלד זיין געזונד. וועסט קענען אַראָב פון בעט.

שואל

אוי, ווער ווייסט... גאָט ווייסט... פנחס...

פנחס

אָט בין איך. וואָס מאַכט איהר?

שואל

איך ווער דערשטיקט. כ'וואָלט קענען אויף אַ ווײַלע זיך אויפהויבען... אַראָבגעהן... אויף איין ווײַלע...

שלאָפט איין.

ציימעל

געהט אויף די שפּיץ פינגער צוריק אויף איהר אָרט נעבען טיש.

פ נ ח ס

די מאמע געהט, איך וויל מיט איהר רעדען.

צ י י ט ע ל

ניין, ניין..

ק י י ל ע

קומט אריין.

נו, וואָס הערט זיך? אין א האלבע שעה ארום וועט זיין פארטיג די רפואות. אפשר וועט דער וואָס אין הימעל רחמנות האָבען. וואָס ער שלאָפט די גאנצע צייט? פון שוואכקייט שלאָפט ער, וועה איז מיר.

צ י י ט ע ל

זאָגסטו אז אין א האלבע שעה ארום וועט זיין פארטיג?

ק י י ל ע

וואָס ביזטו אזוי בלייך? זעהסט אויס אזוי שלעכט.

צ י י ט ע ל

פון וואנען זאָל איך גוט אויסזעהן? דער גרויסער נחת וואָס מיר האבען דאָ? פאר וואָס עסטו גאָר נישט, מאמע? האָסט דאך נאָך היינט גאָר נישט געהאט אין מויל?

ק י י ל ע

ביזט א קינד, וואָס דאגהסטו פאר דער מאמען? מיר מיין קינד וועט שוין גאָר נישט זיין... קינד מיינס הער אויף צו וויינען. גאָט וועט זיך דערבארימען. נו, און דו, האָסטו עפּעס גענומען אין מויל?

צ י י ט ע ל

יאָ, איך האָב נישט לאנג געגעסען.

געהט ארויס.

ק י י ל ע

נישטאָ קיין נחת. כ'האָב געמיינט, די קינדער וועלען אביסעל אונטערוואקסען; וועט אביסעל זיין גרינגער. צום סוף האָט זיך אליץ מיט אמאָל אראָבגעלאָזען אויף אונזערע קעפּ. ער איז קראנק. די קינדער געבליבען אָהן ארבייט... און דאָס קינד, צייטלען מיין

איך, זעהט אויס אזוי שלעכט. אלץ דער טאבאק, וועה איז מיר. וואָלט עפּעס אנ׳אנדער פאבריק געווען. וואָס רעדט מען אין שטאָדט, וועט זיך די פאבריק אפשר עפענען אין גיכען?

פּ נ ח ס

און, אז זי וועט זיך עפענען איז וואָס?

ק י י ל ע

ווייס וואָס רעדסטו? פריהער איז דאָך אזא דלות נישט געווען. כאָטש געווען געגוג אויף דער הוצאה. אָט, וויפיעל זיי האָבען נישט פערדינט — איז דאָך אזוי שלעכט נישט געווען.

ש ו א ל

קיי־לע, וואו ביזטו?

ק י י ל ע

ווילסט עפּעס, שואל?

ש ו א ל

מיר איז שלעכט. איך ווער דערשטיקט. וואָלט מען עפּעס צוקלער־רען. אפשר די רפואות... וואָס זאָגט דער דאָקטאר?

פּ נ ח ס

אפשר וואָלט מען גאָר בעטען אז מען זאָל זיי נעהמען אין הקדש אריין?

ש ו א ל

אין הקדש?

ק י י ל ע

ווען מען וואָלט נאָר וועלען צונעהמען.

ש ו א ל

כ׳וועל שוין בעסער דאָ בלייבען. וואָס וועט זיין — ט׳זיין. בליי־בען אין שטוב. ס׳הארץ איז שוואך. דעם טאבאק מ׳זאָל צונעה־מען.

ק י י ל ע

וואָס פאר אן עצה גיט מען זיך. וואוהין זאָל איך געהן? וואו זאָל איך מיר קערען און ווענדען?...

ש ו א ל

כ'וויל אין שטוב. אפשר בעשערט שוין... וויל איך אין שטוב.

ק י י ל ע

פאר געזונדע מענשען איז דאָ סם־המות. אָהן כחות איז ער גע־בליבען. אפשר זאָל מען ארויסנעהמען די לעצטע קינדערשע געלד און מען זאָל זעהן אנ'אַנדער דירה? אפשר ליכטיגער... טריקענער.

פ נ ח ס

אודאי בעדארף מען עס טהאָן.

ק י י ל ע

ווען מען וואָלט געקענט אויסזוכען עפּעס א קעלער, זאָל נישט זיין אזוי טיעף. די פענסטער זאָלען ארויסקומען אין א ליכטיגע־רער זייט... נאָר ווי אזוי... ווי אזוי?...

פ נ ח ס

צייטעל האָט אויך בעדארפט ארויסציהען פון דאנען.

ק י י ל ע

נו, אודאי. ס'איז פאר אלעמען דאָ א סם־המות.

פ נ ח ס

איך מיין טאקי איהר. זי האָט בעדארפט אוועק פון דאנען. ס'אַ סכנה פאר איהר, ווען זי זאָל דאָ בלייבען.

ק י י ל ע

דאָס זאָג איך דאָך אויך. קאָם וואָס די נשמה האלט זיך אין איהר.

פ נ ח ס

אז איהר ווייסט גאָר נישט וואָס מיט איהר איז. איך אליין וועל זעהן, אז זי זאָל אוועק פון דאנען.

ק י י ל ע

וואָס מיינסטו? ווילסט מיר עפּעס; הא? וואָס האָסטו נאָר וואָס געזאָגט?!...

פ נ ח ס

כ'מיין גאָר נישט. אזוי זאָג איך, אז איך וועל אליין, אויף מיין

חשבון נעהמען פאר איהר ערגעץ אן אנדער דירה... וואס האט איהר זיך אזוי דערשראקען? איך מיין דאך גאר נישט.

ק י י ל ע

פנחס'ל, מיין גאלד! מיר וועסטו נישט פערלייקענען. עפעס אזוינס וויסטו... זאג מיר, וואס איז מיט מיין קינד? האט חלילה עפעס געטראפען מיט איהר? איך בעט דיר... זאלסט מיר די מינוט אלץ זאגען.

פ נ ח ס

ניין, גאר נישט... זי אליין זי האט נישט געוואלט דערצעהלען.

ק י י ל ע

איך וועל דיך, מיין קינד, נישט אבלאזען ביז דו וועסט מיר נישט דערצעהלען. ווארום ווער זאל וויסען אויב נישט א מאמע?... לעגסט מיר גאר אן שטיינער אויפ'ן הארצען מיט דעם וואס דו ווילסט מיר נישט דערצעהלען. איך בין דאך א מאמע בין איך...

פ נ ח ס

איך זאג אייך, אז ס'איז גאר נישט. אומזיסט שרעקט איהר זיך.

ק י י ל ע

איך וועל דיך נישט אבלאזען. א מאמעס הארץ קען מען נישט פערלייקענען. ס'הארץ זאגט מיר עפעס... פנחס מיין גאלד... איך לאז דיך נישט אב...

פ נ ח ס

ווישט די טרערען.

זי האט מיר דערצעהלט אז זי איז קראנק... ס'צעך בעוויזען בלוט פון האלז.

ק י י ל ע

הא?! וואס, בלוט? צייטעל?... וואו איז זי? צייטעלע, מיין קינד! וואו ביזטו? וואו איז זי? וואוהין איז זי געגאנגען? נשמה מיי־נע... איך וועל עס נישט אויסהאלטען...

איילט אויף דרויסען.

פ נ ח ס

וואוהין לויפט איהר?

געהט איהר נאָך.

ש ו א ל

וואכט אויף. קרעכצט.

אוי, איך ווער דערשטיקט... איין ביסעלע לופט... גיט מיר אביסעל לופט...

ער וויל זיך אויפזעצען נאָר זיין קאָפּ פאלט צוריק.

ד ר י ט ע ר א ק ט.

די אייגענע וואוינונג ווי פריהער. ערב־שבועות. ארום האַלבען טאָג. צ ב י ה בעט אויס אַ בעט און קלאַפּט אויף די קישען, זאָל זיין ווייך. ק ד י ש שטעהט דאביי, האַלט צביה׳ס קינד אויפ׳ן האַנט. פון צביה׳ס צימער קו־מען אָן ק י י ל ע און ר ע ש י ל פיהרען אונטער די אָרעמס צ י י ט ל ע ן.

צ ב י ה

שוין די בעט אויסגעבעט!

צ י י ט ע ל

אין איין העמד. ס׳פּנים אויסגעטריקענט, בלויז אַ ראזער פארב שפּיעלט אין די איינגעפאלענע באקען. זי קוקט זיך ארום ווי צום ערש־טען מאָל וואָלט זי אין דעם צימער געוועזן.

ק י י ל ע

פאר א יאָהרען אין דער צייט, וועה איז מיר — כ׳האָב גאָר אליין נישט געוואוסט ווי גליקליך איך בין.

צ י י ט ע ל

דאָ וועט מיר זיין גוט. דאָ איז ליכטיגער. גרינגער צו אטעמען.

צ ב י ה

אין דער בעט וועט טאקע זיין ווייכער אויך.

צ י י ט ע ל

וואָס פאר א בעט איז עס?... ניין. כ׳וויל נישט אין דער בעט. ס׳איז דאָך... ניין ברענגט אריין יענע בעט.

ק י י ל ע

נו, גוט, מיין קינד. מע וועט דיר אריינברענגען דיין בעט. אָט אזוי,

שפּאַר זיך אָן אויף מיין אקסעל... אזוי וועט דיר זיין גוט. געה, רע־שעלע, וועסט העלפען צביה'ן אריינברענגען יענע בעט... וואָס פאַר אן אומגליק האָט זיך עס אויף מיין קאָפּ אראָבגעלאָזען.

צביה און רעשיל

טראָגען אריין פון צימער אָ בעט.

קיילע

איצטער, מיין קינד, קענסטו שוין זיין רוהיג. איצטער איז שוין גוט.

צביה

איהר קיילעשו זאָלט נאָר נישט אָנוועהרען די האָפנונג. איך זעה, אז איהר אליין זענט ביי זיך געפאלען. דער זומער קומט, גאָט וועט געבען צייטעל וועט ווערען געזונד.

צייטעל

שטעלט די בעט אין מיטען שטוב. ליכטיגער. געמיינט דאָרט ווער איך דערשטיקט.

קיילע

אלץ וואָס דו ווילסט, מיין קינד. אָט אזוי. קענסט זיך שוין לעגען.

צייטעל

איך קען זיך ניט האלטען אויף די פיס.

לעגט זיך.

רעשיל

דאָ וועט דיר טאקע זיין גוט.

קיילע

אין אזא שעה, וואָס מיר האָבען דיך ארויסגענומען אהער, זאָל דער וואָס אין הימעל אָנזעהן מיין פיין. וואָס וואָלט איך דען פער־לאַנגט פון זיין נאָמען, ווען ער וואָלט מיך נאָר געלאָזען אין מיין פריהערדיגען מצב? וואָס האָט מיר דען געפעלט ווען מיין מאַן און מיינע קינדערלאך זיינען מיר געוועזען געזונד. כ'האָב זיך דען חלילה בעקלאָגט אמאָל, אז מיר איז נישט גוט? שטענדיג בין איך דאָך געוועזען צופרידען. שטענדיג.

צ ב י ה

גיב מיר, קדיש, מיין אוצר. דיר טהוען שוין וועה די הענט האל־טענדיג פייוולען... פייגעלע מיינס! אוצר מיינער! נחת מיינער!

ק י י ל ע

דו, צביה, אומזיסט און אומגישט דארפסטו זיך פלאגען אזוי, וואס ביזטו געבעך שולדיג! האסט זיך געקענט ערגעץ וואוינען און נישט צוזעהן דאס אלץ.

צ ב י ה

אויב יעדערער וועט זארגען נאר פאר זיך אליין, וועלען דאך מענ־שען, חלילה, פאלען ווי פליגען אין די גאסען.

ק י י ל ע

ווי אזוי וועל איך עס קענען דיר אבדאנקען?

צ ב י ה

זאל נאר גאט געבען, אז צייטעל זאל ווערען געזונד.

ק י י ל ע

איך קלעהר, אז כ'זאל רעשלען אבגעבען ערגעץ דינען. וואס וועל איך דען נאך ווארטען?

ר ע ש י ל

און ווער וועט זיין אין שטוב?

ק י י ל ע

איך אליין, מיין קינד.

ר ע ש י ל

אזוי ווילט זיך דיר. וועסט דען קענען זיצען אליין אלע נאכט?

ק ד י ש

איך קען דאך ביינאכט אויף זיין.

ר ע ש י ל

ניין. איך קען די שטוב נישט לאזען. מיין הארץ וועט שטענדיג דא זיין. שטענדיג וועלען וויסען, וואס דא הערט זיך.

צ י י ט ע ל

זאל רעשיל בלייבען אין שטוב. מיר ט'זיין אומעטיג אהן איהר...

כ'וואָלט וועלען אַרוים אויף דער גאַס. כאַפּען אביסעל פרישע לופט. אימעצעך. און מענשען זיצען אַרום מיר, איז מיר נישט אַזוי שלעכט. מיין איך, אַז כ'וועל געזונד; מיר איז בעסער... אוי, אַלע ביינער טהוען מיר וועה. אַלע גלידער טהוען מיר וועה.

צ ב י ה

אודאי, אַז מען איז קראַנק איז נישט גוט. אַז מען ליגט לאַנג אויף איין אָרט הויבען אָן אַלע ביינער וועה צו טהאָן.

ק ד י ש

היינט איז ערב־שבועות.

צ י י ט ע ל

היינט איז ערב־שבועות.

ק י י ל ע

פאַר־אַ־יאָהרען שבועות.. מסתמא ווייס דאָך דער וואָס אין הי־מעל וואָס ער טהוט... צייטעל, נשמה מיינע, אפשר זאָל איך דיר עפּעס געבען צו קוויקען זיך?

צ י י ט ע ל

ס'איז מיר גוט. מהום....

צ ב י ה

אפשר זאָל מען אויפהעבען פון בעט, וועט צייטעל אביסעל איינ־דרעמלען. איז דאָך אַ גאַנצע נאַכט געוועזען אויף.

צ י י ט ע ל

זיצט נעבען מיר. מיר איז גרינגער, אַז איהר זיצט נעבען מיר. וואו איז קדיש? שטענדיג בעהאַלט ער זיך.

ק ד י ש

אָט בין איך דאָך. איך שטעה שטענדיג נעבען דיר.

צ י י ט ע ל

דו בעהאַלטסט זיך. האָסט מורא צו זיצען נעבען מיר... מיר איז לייכטינגער, אַז אַלע זיצען אַרום מיר. אַזוי שרעקט מיך... אַז איך כאַפּ מיר אויף פון שלאָף, קיינער נישטאָ... קיינער... כ'קוק מיר אַרום קיינער נישטאָ איז מיר..

ק ד י ש

דער דאָקטאר האָט דאָך אָנגעזאָגט, דו זאָלסט נישט רעדען קיין סך.

צ ב י ה

אודאי האָט ער אָנגעזאָגט. מיר זיצען אלע נעבען בעט. איהר קענט איינדרימלען. קיינער וועט נישט אוועקגעהן.

ר ע ש י ל

אָט וועל איך זיך זעצען נעבען דיר אויפ׳ן בעט.

צ י י ט ע ל

וואָס איז געווען פאר־א־יאָהרען ערב שבועות?

צ ב י ה

פאר־א־יאָהרען אין דער צייט איז נאָך מיין מאן געווען אין דער היים. אפשר איבער א יאָהר אין דער צייט וועל איך שוין אויך זיין אין אמעריקע.

צ י י ט ע ל

געהאט פון איהם א בריף?

צ ב י ה

איהר געדענקט? איך האָב דאָך אייך נעכטען דערצעהלט, אז כ׳האָב געהאט פון איהם א בריף.

ק י י ל ע

מיט דעם אויבערשטענס הילף, נאָך אביסעל און דיר וועט גוט זיין.

צ ב י ה

צייטעל זעהט היינט אויס בעסער. איידער איך וועל אוועקפאָהרען צו מיין מאן וויל איך נאָך טאָנצען ביי צייטלען אויף דער חתונה.

ק י י ל ע

הלואי. נו, וואָס, מיין קינד, איז דיר דאָ בעסער?

צ י י ט ע ל

דאָ זעה איך די ליכט. גרינגער. דאָרטען, געמיינט, יעדע שעה צעהן יאָהר...

ק ד י ש

מען קען שוין עפענען א פענסטער.

צ ב י ה

כ׳קלער, אז ס׳איז נאָך צו פריה.

צ י י ט ע ל

מיר איז גוט. זעצט מיך אנידער. אָט אזוי, האלט מיך צו. אָט אזוי.

ק י י ל ע און ר ע ש ע ל, פון ביידע זייטען האלטען זי אונטער.

צ ב י ה

איך האָב אייך געזאָגט, אז צייטלען ווערט בעסער!

צ י י ט ע ל

ווען איך וואָלט עס קענען אראָב פון בעט. ווען איך זאָל עס קע־נען ארויסגעהן דרויסען... לייענט מיר, צביה, דעם בריעף, וואָס איז אייך אָנגעקומען פון אמעריקע.

צ ב י ה

אודאי, צייטעלע, וועל איך לייענען. ווען איך זאָל נאָר וויסען, אז אייך וועט בעסער ווערען. כ׳וואָלט ביז׳ן עק וועלט געגאנגען פון דאָרטען אייך ברענגען א רפואה... אָט, איז דער בריף. קדיש וועט לייענען. גוט, קדיש׳ל? ער האָט אזא שעהנעם כתב, יעדער אות — ממש א חיות!

ק י י ל ע

דאָס שרייבט ער אליין?

צ ב י ה

מיט זיין האנט, ווייסט ווי דען? ער האָט געוואָלט מיך אויס־לערנען שרייבען, נאָר ער איז אוועקגעפאָהרען. נו, ווערסטו לייע־נען, קדיש?

צ י י ט ע ל

זאָל רעשיל לייענען. ס׳איז מיר אָבער שווער איינצוזיצען. בעסער

לענט מיך אנידער. אָט אזוי.. .האַלט די האנט, מאמע אונטער מיין קאָפּ. ס'איז מיר גרינגער.

ק י י ל ע

נו, שוין, מיין קינד.

צ י י ט ע ל

לייען הויך. איך זאָל הערען.

ר ע ש י ל

לעזט.

פיעל געליעבטע צביה, לעבען זאָל.

צ י י ט ע ל

ער שרייבט אליין?

צ ב י ה

אודאי אליין. שרייבט אפילו דעם אדרעס אויך אליין.

ר ע ש י ל

לעזט.

ראשית קום איך דיר, מיין טייערע, צו מעלדען, אז איך בין ברוך השם געזונד. גיב גאָט דאָס זעלבע פון דיר צו הערען אמן... צוויי־טענס, קום איך דיר צו מעלדען, אז איך פערדין מיט צוויי דאָלאר א וואָך מעהר: ס'הייסט, אז איך מאַך, גאָט צו דאנקען, ניין דאָ־לאר א וואָך, און איך האָף, אז כ'וועל אין גיכען פערדינען מעהר. איך בין געוועזן היינטיגען שבת אין שול האָט מען מיך אויפגע־רופען מפטיר. אז איך בין געקומען אהיים האָט זיך מיר זעהר פערבענקט אהיים... כ'האָב געמיינט, אז שוין צעהן יאָהר בין איך פון דער היים, אזוי האָט זיך מיר געבענקט צו זעהן, דיך און פייוועלען...

ק י י ל ע

גאָט וועט איהם העלפען וועט ער דיך אין גיכען אריבער־נעהמען צו זיך. וואָס וועט דיר דען פעהלען ביי איהם?

צ ב י ה

נו אודאי; כוואָלט כאָטש איצטער שוין געפאָהרען צו איהם. ווע־

מען און וואָס האָב איך דען דאָ? ער שרייבט, אז דאָרט מאכט מען א לעבען, אז...

צייטעל

הויבט פלוצלונג אָן וויינען. בעגראָבט דאָס געזיכט אין קישען.

קיילע

טאָכטער מיינע, וואָס איז דיר?

רעשיל

זאָל איך לייענען?

צייטעל

כליפּעט.

קדיש

אפשר געבען אביסעל וואסער?

קיילע

קושט צייטלען.

נשמה מיינע, פאר וואָס וויינסטו? דיר איז דאָך דאָ בעסער. האָסט דאָך אליין געזאָגט, אז דיר איז גוט. נו, הער אויף, קינד מיינס. פאר וואָס בין איך נישט קראנק געוואָרען אנשטאָט דיר?

צייטעל

פאר וואָס קומט עס מיר? פאר וואָס האָט מען מיך אזוי בע־שטראָפט?... צי דען בין איך אזוי...

צביה

אז איך בין אלט געוועזן פיערצען יאָהר בין איך אמאָל קראנק גע־וואָרען, נישט היינט געדאכט, אויף טיפעס. ווער האָט שוין דען געזאָגט אז איך וועל פון דער שלאָפקייט ארויסקומען. מ'האָט שוין געוועזן אָבגעזאָגט דעם לעבען. און זעהט איהר דאָך: גאָט האָט געוואָלט, איך זאָל פאר דער צייט נישט געהן פון דער וועלט — בין איך שוין א מאמע און האָב א פייוועלע אויפ'ן האנט... מהום... אוצר מיינער!

רעשיל

וויפיעל מאָל בין איך שוין געוועזן קראנק!

ק ד י ש

ווען דער טאַטע וואָלט נישט געווען אין דעם קעלער.

צ ב י ה

אַ, וואָס איז דער חילוק? אז גאָט וויל שיקען זיין רפואה — שיקט ער אין קעלער אריין אויך.

ר ע ש י ל

לייענען ווייטער?

צ ב י ה

צייטלען איז שווער צו הערען... עס טהוט איהר וועה דער קאָפּ.

בעהאַלט דעם בריעף אין קעשענע.

צ י י ט ע ל

ניין, צביה, מיר איז נישט שווער. ס'האָט מיר נאָר אזוי פער־קוועטשט אין הארצען אביסעל. מאמע!

ק י י ל ע

וואָס, נשמה מיינע?

צ י י ט ע ל

ס'איז דאָך ערב־שבועות, פאר וואָס גרייטסטו גאָר נישט צו... ס'איז דאָך יום טוב...

ק י י ל ע

ווישט די טרערען.

וואָס איז מיר שוין דער יום טוב, אז דער וואָס אין הימעל שטראָפט מיר אזוי?... ווען דו זאָלסט זיין געזונד...

צ ב י ה

פונדעסטוועגען בעדאַרף מען נישט זיין אזוי נידערגעפאַלען. איך וועל אייך לייען א רובעל און איהר געהט, קיילעשו, און קויפט איין אויף יום טוב. ס'וועט גאָר פרעהליכער ווערען אין שטוב. מען צינדט אָן ליכט ווערט טאַקע עפּעס פרעהליכער אין שטוב. מיין מאַמע פלעגט זאָגען, אז צוליב דעם זכות פון שבת און יום טוב העלפט גאָט. איך האָב געמיינט, אז איהר קיילעשו, וועט זיין א מענש, צום סוף גאָר זעה איך, אז איהר האָט אָנגעוואָרען די האָפ־

נונג. דערלאַנגט איהר געלד. מיין מאמע פלעגט זאָגען, אז א מעניש כל זמן ער לעבט, לעבט ער.

צ י י ט ע ל

קויף עפּעס איין מאמע; מאַך יום טוב אין שטוב.

ק י י ל ע

נו, גוט, מיין קינד. איך וועל מאכען יום טוב. כ׳וועל מאכען יום טוב.

ווישט די טרערען.

צ י י ט ע ל

הער אויף, מאמע. כ׳בעט דיר...

ק י י ל ע

נו, שוין, מיין קינד. כ׳וועל מעהר נישט וויינען. וועסט, קדישל, מיין לעבען, געהן צו פּנחס׳ן, זאָל ער דיר העלפען איינקויפען.

צ י י ט ע ל

געה נישט צו איהם. זיין מאמע איז אין כעס.

ק ד י ש

איך בעדארף איהם נישט האָבען. איך קען אליין אויך איינקויפען. זאָג מיר נאָר, וואָס איך זאָל קויפען.

ק י י ל ע

קויף א צוויי חלות. יא, א צוויי חלות... קויף ליכט. מען וואָלט אפשר פליגעלאך, א צוויי פיסעלאך קריגען, וואָלט איך פאר איהר אויך געקאָכט...

צ ב י ה

אָט, נאר דיר נאר, רעשיל, מיין אוצר. האלט מיר פּייוולען און איך וועל זיך אליין ארויסכאפּען. איך וועל שוין וויסען וואָס איינצוקויפען.

ק ד י ש

איך וויים אליין.

געהט ארויס.

צביה

וואַרט נאָר וואַרט, איך גיי אויך... אַט אַזוי רעשעלע, ער שלאָפט. האַלט איהם אַזוי... וועט ער שלאָפען ביז איך וועל קומען, וועל איך איהם געבען די ברוסט.

קיילע

מיט וואָס, צביה, וועל איך דיר עס קענען אָבדאַנקען?

צביה

איהר וועט מיר שוין אָבדאַנקען, אַז צייטעל וועט געזונד ווערען אין גיכען.

(געהט אַרויס.)

קיילע

ווער וואָלט עס גאָר געקענט זאָגען, אַז צביה זאָל אַזוי דאָס לע־בען מקריב זיין פאַר אונז? ווען נישט זי, וועה איז מיר, מיר וואָלטען חלילה דאָ אויסגעגאַנגען, און קיינער וואָלט נישט גע־וואוסט.

רעשיל

פייוועלע איז אויך אַזאַ גאָלד.

קיילע

איך האָב שוין גאָר דעם חשבון פערגעסען; איך ווייס שוין גאָר נישט אפילו וויפיעל כ'האָב ביי איהר אָנגעבאָרגט.

צביה

(קומט אַריין.)

איך בין אייך געקומען זאָגען, אַז מען קען שוין עפענען אַ פענס־טער, אַזוי וואַרים איז עס. איך וועל גאָר פייוועלען נעהמען מיט זיך. טאָמער כאַפּט ער זיך אויף וועל איך איהם קענען געבען זיי־גען.

קיילע

מען קען אויפראַמען ביי דיר אין צימער.

ציטעל

איך וועל שוין דאָ ליגען... ענטשולדיג, צביה, וואָס כ'לאָז אייך

נישט לעבען.

צביה

אַט, נעהמט זיך נייעט צום הארצען. ווערט נאָר געזונד. איך וועל טאַנצען באַנ׳אייך אויף דער חתונה... איך וועל פאַר מיר עפּעס איינקויפען אויף יום טוב... יאַ, צייטעלע מיר וועלען נאָך ביידע טאַנצען.

צייטעל

נאָך אַלעמען...

קיילע

טויזענדער מענשען ווערען קראַנק און ווערען צוריק געזונד. דער וואָס אין הימעל העלפט. קוקסט, מיין קינד, וואָס איך וויין?... ס׳איז מיר פינסטער, וויין איך. איך בין עלענד, ווי אַ שטיין, קיי־נער זעהט נישט אָן מיינע יסורים... דו ליגסט קראַנק און כ׳האָב נישט מיט וואָס דיך צו ראַטעווען. איך וויין... ווי אַזוי זאָל איך נישט וויינען...

וויינט אויפ׳ן הויכען קול.

צביה

מען טאָר נישט אַזוי, קיילעשו.

געהט ארויס.

צייטעל

וואָס אַ טאָג ווער איך אַלץ מעהר צוגעשמידט צום געלעגער. דאַכט מיר, אַז כ׳וועל שוין מעהר קיין מאָל נישט אַראָב פון בעט.

קיילע

עס דאַכט זיך דיר נאָר אַזוי, מיין קינד. וועסט ווערען געזונד, וועס־ט זעהן, ווי אַזוי דו וועסט פון בעט אַראָב.

צייטעל

איך וויל זעהן פּנחס׳ן. רעיזיל, רוף פּנחס׳ן אַהער מיר איז שלעכט.

קיילע

אפשר זאָל איך דיר עפּעס געבען אין מויל אריין? אפשר זאָל איך דיר געבען אביסעל מילך?

צ י י ט ע ל

כ'קען עס מעהר נישט פערטראגען. געה רעשיל רוף איהם...

ר ע ש י ל

טאמער איז ער נישטא אין שטוב?

ק י י ל ע

געה וועסטו זעהן.

ר ע ש י ל

געהט ארויס.

ק י י ל ע

שטעהט אויף.

צ י י ט ע ל

לאז מיך נישט אליין... מיר איז נישט גוט אליין.

ק י י ל ע

איך לאז דיך נישט מיין קינד. אפשר וועסטו איינדרימלען און איך וועל זיצען נעבען דיר?

צ י י ט ע ל

היינט איז ערב שבועות, הא, מאמע?

ק י י ל ע

האסט דען פערגעסען? האסט דאך פריהער אליין אונז דערמאנט אז היינט איז ערב שבועות?

צ י י ט ע ל

מיר דרעהט זיך דער קאפ. איך פערגעס... מיר דאכט זיך...

פערמאכט די אויגען.

ק י י ל ע

אט אזוי, דרימעל איין, מיין קינד.

צ י י ט ע ל

עפענט ווידער די אויגען.

זיצסט נעבען מיר, מאמע?

ק י י ל ע

שרעק זיך נישט מיין קינד. כ'וועל פון דיר נישט אבטרעטען.

צ י י ט ע ל

איך בין זעהר מיעד, זעהר מיעד...

ק י י ל ע

שלאָף, מיין גאָלד, איך זיץ נעבען דיר.

צ י י ט ע ל

מיט אַ העכערע שטימע.

נישטאָ פּנחס?

ק י י ל ע

וואָס איז דיר, נשמה מיינע? אזוי שלעכט איז דיר?

בעקומט נישט קיין ענטפער. ווישט אין דער שטיל די טרערען.

צ י י ט ע ל

אוי, מאמע!

ק י י ל ע

וואָס האָסטו זיך אזוי דערשראָקען? זיי רוהיג, מיין קינד. מיין לעבען, פאר מיין קינד. פערמאך די אויגען און שלאָף איין. איך וועל נישט לאָזען, חלילה, קיין בייז אויף דיר פאלען.

שטיל, זי שפּארט אָן דעם קאָפּ אויפ'ן קראנקענס בעט.

פּ נ ח ס

קומט אריין.

ק י י ל ע

ווינקט ער זאָל געהן שטילער.

פּ נ ח ס

קומט צו אויף די שפּיץ פינגער. שטעהט אַ ווײַלע ביים בעט, קוקט זי אָן שווייגענדיג.

ק י י ל ע

טרעט אָב שטיל פון בעט.

פּ נ ח ס

וואָס מאכט זי? זי שלאָפט?

ק י י ל ע

איצטער איינגעדרימעלט. הערט זיך נישט אויף צו פרעגען איי

דיר. כ'האָב נאָר וואָס רעשלען געשיקט צו דיר.

פ נ ח ס

נאָך וואָס ?

ק י י ל ע

זי האָט האָט געבעטען, מען זאָל דיך רופען.

פ נ ח ס

ווינט זי נאָך איצטער אויך ?

ק י י ל ע

זי האָט מורא. עס פאלט אויף איהר אָן א פּחד, אז זי בלייבט א ווײלע אליין. צוליב דעם האָבען מיר זי ארויסגענומען אהער.

פ נ ח ס

דאָ וועט טאקע זיין בעסער.

ק י י ל ע

וואָס פאר א פּעקעלע טראָגסטו דאָ ?

פ נ ח ס

דאָ האָב איך ווײן געבראכט אין ווייניגע צוקערקאלאך; זאָל זי האָבען וואָס אין מויל צו נעהמען.

ק י י ל ע

וואָס זאָגט דיין מאמע ?

פ נ ח ס

וואָס האָב איך צו פרעגען ביי איהר ?

ק י י ל ע

איך ווייס נישט, אויב איך וואָלט בעסער געווען. א מאמע וואָלט וועלען האָבען נחת פון איהרע קינדער. ס'איז גאָר נישט קיין וואונדער, אויב זי איז אין כעס.

פ נ ח ס

וואו זענען די קינדער ?

ק י י ל ע

רעשלען, זאָג איך דאָך, האָב איך צו דיר אוועקגעשיקט. און קדיש'ל איז געגאנגען עפּעס איינקויפען אויף יום־טוב. זי האָט געבעטען,

מען זאָל מאכען יום־טוב וועט איהר זיין פרעהליכער... וואָס וועט ווערען פון די שטיקלאַך קינדער, גאָט וויַיסט.

פ נ ח ס

געהט צום בעט און בויגט זיך אַריבער צום קראנקען. הערט זיך איין.

ק י י ל ע

ווי געפינסטו זי?

צ י י ט ע ל

כאפט זיך אויף דערשראָקען. מערקט נישט פנחס'ן נעבען בעט.

ק י י ל ע

וואָס פאר א גוט'ס איז דיר, טאָכטער מיינע, וואָס דו האָסט זיך מיט אמאָל אָנגעהויבען אזוי צו שרעקען?

צ י י ט ע ל

הא, פנחס, דו ביזט דאָ? כ'האָב דיך אזוי געוואָלט זעהן... פאר וואָס ביזטו נישט געקומען אהער?

פ נ ח ס

אָט בין איך דאָך. איך בין נעכטען אויך געווען. וואָס מאכסטו?

צ י י ט ע ל

הא? מיר איז ערגער. עס שרעקט מיך.

ק י י ל ע

וואָס האָסטו זיך איצטער אזוי דערשראָקען?

צ י י ט ע ל

עס דאכט זיך מיר אזוינע שרעקליכע זאכען.. עס דאכט זיך מיר... געמיינט, אז כ'בין אריינגעפאלען אין א וואַסער אריין. אין א ברו־נעם אריינגעפאלען. ס'האָט זיך מיר אויסגעדאכט... פנחס, פאר וואָס זיצטו נישט?

פ נ ח ס

אָט זיץ איך שוין. איז עס דיר אזוי שלעכט?

ארײַנלעגען אין מויל אַרײַן?

צ י י ט ע ל

רעגט זיך.

יאָ, כ'האָב געמײנט...

פ נ ח ס

כ'האָב דיר געבראַכט װײניגע צוקערקעלאַך, זאָל איך דיר אײנס

ק י י ל ע

נעהם אײנס אין מויל אַרײַן. פּנחס האָט געבראַכט.

צ י י ט ע ל

שרעק זיך נישט. מיר איז בעסער, פריהער האָט זיך מיר נאָר אויס־געװיזען. דער זומער געהט. מיר װעט בעסער װערען... אוראַי... גיב מיר אײנס אין מויל...

ק י י ל ע

לעגט איהר אַ ציקערל אין מויל.

צ י י ט ע ל

איך בין דאָך נישט אַזוי קראַנק. האַ? כ'בין דאָך נישט געפּער־לאַך... פאַר װאָס איז דער פּאָלאָפּ אַזוי שװאַרץ? אַ שרעק װי שװאַרץ ער איז... פּנחס! װאָס זאָגסטו? איך בין נישט אַזוי קראַנק.

חוסט.

ק י י ל ע

רעד נישט אַזוי הויך מײן קינד. קענסט דאָך רעדען שטילער; מיר הערען װען דו רעדסט.

צ י י ט ע ל

נעכטען איז דער טאַטע מיר געקומען צו חלום... כ'האָב איהם געזעהן. געמײנט, ער לעבט. געקומען זעהן, װאָס איך מאַך.

ק י י ל ע

אפשר האָט ער פאַר דיר אין הימעל געבעטען. אפשר װעט טאַקע דער װאָס אין הימעל אַנזעהן מײנע יסורים.

צ י י ט ע ל

האָ ?... כ'האָב געוואוסט אז ער איז געשטאָרבען. כ'האָב נישט געהאט קיין מורא... איך... פנחס, וואו ביזטו ?

פ נ ח ס

אָט זיץ איך דאָך נעבען דיר.

צ י י ט ע ל

זעהט אוים, אַז זי וויל איהם עפּעס זאָגען. קוקט צו דער מוטער צושטריוט.

ק י י ל ע

קינד מיינס, איך בעדאַרף אויף א ווײלע ארויסגעהן. פנחס וועט זיצען נעבען דיר. וועסט זיך נישט שרעקען, אז כ'וועל ארויס־געהן ?

צ י י ט ע ל

מיר איז גוט. מיר איז... קענסט געהן.

ק י י ל ע

געהט שטיל ארוים.

צ י י ט ע ל

געהסט אוועק, מאמע ?

פ נ ח ס

זי איז שוין אוועקגעגאנגען.

צ י י ט ע ל

זי קוקט איהם לאנג אָן.

פ נ ח ס

זאָל איך דיר אפשר געבען אביסעל וויין ?

צ י י ט ע ל

רעדט מיט אַלע כחות.

וואָס דאַרפסטו אזוי פיעל ליידען, פנחס ? צוליעב מיר... פאַר וואָס...

פ נ ח ס

רעד נישט אזוי הויך. איך הער דאָך אזוי...

צ ײ ט ע ל

כ'האָב זיך פריהער דערשראָקען. שטאַרק דערשראָקען. מיר האָט זיך אויסגעדוכט, אַז דו ביזט געשטאָרבען, פּנחס...

פּ נ ח ס

וואָס ביזטו אַזוי אומרוהיג?

צ ײ ט ע ל

די מאַמע איז אַרויסגעגאַנגען. כ'האָב רחמנות אויף דער מאַמען... פּנחס!

פּ נ ח ס

וואָס?

צ ײ ט ע ל

גאָר נישט. איך טאָר נישט רעדען... אפשר... וואָס ביזטו שולדיג...

פּ נ ח ס

איך האָב דאָך דיך ליעב ווי מײן לעבען... געוויס האָב איך צער, וואָס דו ביזט קראַנק — אָבער דו וועסט אין גיכען ווערען צוריק געזונד.

צ ײ ט ע ל

יאָ, דער זומער געהט... גיב מיר דעם שפּיגעל, פּנחס, איך וועל זעהן...

פּ נ ח ס

אומזיסט שרעקסטו זיך אַזוי. אָט זיץ איך דאָך נעבען דיר. האָסט דאָך אַלײן געזאָגט, אַז דיר איז גוט. אַז דער זומער געהט... יאָ, כ'האָב דיר פערגעסען צו דערצעהלען, אַז איך האָב געקריגען אַר־בײט. קען זײן, אַז נאָך יום טוב וועל איך קריגען אַרבײט פאַר די קינדער אויך.

צ ײ ט ע ל

פּנחס!

פּ נ ח ס

וואָס?

צ י י ט ע ל

האָב נישט קיין מורא... אויב דו ווילסט נישט — זאָג. האָב נישט קיין מורא.

פּ נ ח ס

ווילסט מיר עפּעס זאָגען — טאָ פאַר וואָס ווערגסטו זיך מיט די ווערטער? אַלץ וועל איך טהאָן פון דיינעטוועגען.

צ י י ט ע ל

וועסטו עס טהאָן?

פּ נ ח ס

איך זאָג דאָך דיר — אַלץ, וואָס נאָר דו וועסט מיר בעטען.

די טרערען ווערגען איהם אין האלז.

צ י י ט ע ל

בערוהיג זיך... פּנחס. אונז וועט נאָך זיין גוט. מיר ווילען נאָך זיין אינאיינעם. דער זומער געהט. איך וועל אראָב פון בעט... וויין נישט.

פּ נ ח ס

שטאַרקט זיך.

דאָס דאכט זיך נאָר אויס. איך וויין נישט. וואָס האָסטו מיר געוואָלט זאָגען?

צ י י ט ע ל

די מאַמע נישטאָ?

פּ נ ח ס

זי איז פריהער אוועקגעגאַנגען. וועט באלד קומען צוריק.

צ י י ט ע ל

דער פּאַלאַפּ אזוי שטאַרק שוואַרץ...

פּ נ ח ס

דיר דאכט זיך אזוי אויס. אָט בעסער קוק נישט צום פּאַלאַפּ. קוק צום פענסטער, איז ליכטיג.

צ י י ט ע ל

האַלט מיר צו. כ'וויל זיך זעצען.

פ נ ח ס

אַט אזוי נעהם ארום מיין האַלז וועט דיר זיין גרינג זיך אויפצו־הויבען.

צ י י ט ע ל

זי בינדט זיך אַרום זיין האַלז.

אַט אזוי מיין טייערער, פּנחס, מיין ליעבער, פּנחס... אזוי טייער ביזטו מיר... אזוי... הא מיר איז גוט; אזוי גוט... מיין...

קושט איהם זיין פּנים.

פ נ ח ס

אַט אזוי וועל איך דיר אונטערהאַלטען. דיר איז גוט?

צ י י ט ע ל

ווען כ'וואָלט אזוי געקענט זיצען לאַנג. אזוי... פּנחס!

פ נ ח ס

וואָס ווילסטו מיר זאָגען?

צ י י ט ע ל

לאָז נישט אונזער שטוב, אז כ'וועל שטאַרבען, הא...

פ נ ח ס

רעד נישט קיין נאַרישקייטען. וואָס האָסטו זיך אין קאָפּ אריינ־גענומען? דו וועסט ווערען געזונד. אומזיסט שרעקסטו זיך.

צ י י ט ע ל

רעשיל איז א טייער קינד.. לאָז זיי נישט... הא... פּנחס...

פ נ ח ס

איך בעט דיר, הער אויף.

צ י י ט ע ל

רעשיל איז... איך נויט דיך נישט... איך... לעג מיך אנידער...

פ נ ח ס

וואָס שרעקסטו זיך אזוי?

צ י י ט ע ל

ווילסט נישט... הא...

פ נ ח ס

אדרבה, איך געפין, אז דיר איז בעסער... דיין פנים זעהט אויס א סך בעסער ווי נעכטען. גאָר אומזיסט שרעקסטו זיך אזוי. גלויב מיר, דיר איז בעסער.

צ י י ט ע ל

איך נויט דיך נישט... אויב דו ווילסט נישט בעדארף מען נישט... כ'האָב געמיינט, רעשעל... פנחס...

פ נ ח ס

וואָס איז דיר?

צ י י ט ע ל

מיר איז שלעכט... נישטאָ קיין לופט. פינסטער... זעץ מיך אני־דער... פנחס!

פ נ ח ס

בויגט זיך אראָב צו איהר. לעגט ארום איהרע הענט ארום זיין האלז און אזוי, פאמעלאך, גלייכט ער זיך אויס אויפזעצענדיג זי.

פ י ע ר ט ע ר א ק ט.

וואוינונג ווי פריהער. זומער. פארנאכט.

ר ע ש י ל

קומט ארויס פון אנדערען צימער. אבגעריסען, בארוועס. קוקט זיך אומעטיג ארום, ס'פנים פול מיט עלענד. זוכט אין קליין אלמערעל, געפינט דארט קרישלאך ברויט און שיט עס אין מויל אריין. ווישט די טרערען. וויל, ווי עס זעהט אויס, ארויסגעהן דרויסען, נאר זי דערהערט טריט. בלייבט ווארטען ביים טיר.

ק ד י ש

קומט אריין.

ר ע ש י ל

קוקט איהם פארשענדיג אן.

נו?

ק ד י ש

כ'האב ניט געקענט. נישט געוואוינט.

ר ע ש י ל

האסט געזעהן דער מאמען?

ק ד י ש

איך האב זי גאר נישט געזוכט.

ר ע ש י ל

אפשר זאלען מיר עפעס פערקויפען פון שטוב?

ק ד י ש

וואס קען מען פערקויפען?

ר ע ש י ל

שוין באלד אלץ טאקע פערקויפט.

ק ד י ש

אזוי ווילט זיך דיר עסען?

ר ע ש י ל

קלעמט אין הארצען.

ק ד י ש

כ'וועל אפשר נאָך אמאָל פּרובען געהן... איך קען עפּעס נישט. ווי נאָר איך געה צו צו די קווישען הויבט מיר אָן צו ציטערען העגט און פיס.

ר ע ש י ל

מען קען דיך טאקע כאפּען.

ק ד י ש

כ'האָב געוואָלט ארויסנעהמען א קרענצעל בייגעל.

ר ע ש י ל

געה נישט. מען קען דיך נאָך טאקי כאפּען. די מאמע וועט זיך דער־וויסען וועט זי אפשר...

ק ד י ש

איך וועל טאקע נישט געהן מעהר.

ר ע ש י ל

איך בין עפּעס בלייך?

ק ד י ש

בלייך.

ר ע ש י ל

מיין פּנים איז זעהר דאר?

ק ד י ש

קלאפּט מיט'ן פינגער אויף איהר באַק.

אויסגעדארט. הויט און ביין. פאַר וואָס פרעגסטו?

ר ע ש י ל

הא?...

ק ד י ש

זאָל איך אפשר נאָך אמאָל געהן?

ר ע ש י ל

ווארט נאך אביסעל. אפשר וועט די מאמע קומען. זי וועט מסתמא ברענגען עפעס צו עסען.

ק ד י ש

ווייסט נישט וואוהין זי איז געגאנגען?

ר ע ש י ל

ניין.

ק ד י ש

לעגט זיך אויף ד׳ערד מיט׳ן פנים ארויף.

וואס מיינסטו, אפשר איז זי געגאנגען בעטען נדבות?

ר ע ש י ל

איך ווייס נישט. איך קלער, אז נישט.

ק ד י ש

פאר וואס זענען מיר אזוי ארים געווארען?

ר ע ש י ל

ווייסט, קדיש, אט דא טהוט מיר וועה. זעהסט אט דא, אין הארצען.

ק ד י ש

שטעכט?

ר ע ש י ל

ניין, עס טהוט אזוי וועה, ווי מען זאל דארטען מיט׳ן האנט קוועטשען.

ק ד י ש

און די זייט?

ר ע ש י ל

אין זייט.. איך ווייס נישט. דאכט זיך, אז נישט. הער זיך איין גוט.. לעג צו דעם אויער, ווי דער דאקטאר טהוט עס. אפשר וועסטו עפעס הערען.

ק ד י ש

וואס קען איך הערען?

ר ע ש י ל

אויב דאָרט איז עפּעס אינגוועניג. דער דאָקטאָר הערט דאָך מסתמא עפּעס ווען ער לעגט צו דעם אויער.

ק ד י ש

איך קען זיך נישט אויפשטעלען. זעץ זיך אויף דר׳ערד.

ר ע ש י ל

אָט זיץ איך שוין, נאַ לעג צו דעם אויער, אָט דאָ, צום הארצען.

ק ד י ש

מען הערט נישט.

ר ע ש י ל

אפשר ווייל די זאכען, לאָז איך וועל זיך אָבשפּילען. נו איצטער...

ק ד י ש

ביזט אזוי מאָגער... אלע ביינער זעהן זיך ארוים ביים זייט.

ר ע ש י ל

נו לעג צו דעם אויער.

ק ד י ש

איך הער גאָר נישט. ציה דעם אָטעם.

ר ע ש י ל

ציהט דעם אָטעם.

ק ד י ש

נאָך שטארקער!

ר ע ש י ל

איך קען נישט. ס׳טהוט וועה.

ק ד י ש

וואו טהוט וועה?

ר ע ש י ל

אָט דאָ, אונטער׳ן הארצען.

ק ד י ש

אפשר איז דערפאר וואָס דו האָסט נאָך היינט נישט געגעסען?

ר ע ש י ל

דאס איז דאך הונגער; דאס איז עפעס אנדערש. מיר טהוט וועה. אזוי ווי אינעווענינ וואלט געווען א וואונד.

ק ד י ש

לאז, איך וועל נאך אמאל הערען!

ר ע ש י ל

גוט, גוט, הער זיך איין. לאז, איך וועל נאך א קנעפעל אבשפילען.

ק ד י ש

איך פערשטעה גאר נישט. א דאקטאר וואלט שוין געהערט.

ר ע ש י ל

איך האב מורא.

ק ד י ש

הא?.. דיינע פיס זענען אזוי שווארץ.

ר ע ש י ל

הא?...

ק ד י ש

האב נישט קיין מורא. ס'איז גאר נישט.

ר ע ש י ל

א הארץ... עפעס נישט קיין קליינינקייט. פון וואס דען איז צייטעל געשטארבען?

ק ד י ש

צייטעל האט דאך געשפיגען מיט בלוט.. אבער איך וועל געהן נאך אמאל, כ'האב קיין מורא נישט.

שטעלט זיך ענערגיש אויף.

ר ע ש י ל

געה נישט קדישל; איך האב מורא צו בלייבען אליין אין שטוב.

ק ד י ש

וואס האסטו מורא? ס'איז דיר דען צום ערשטען מאל אליין צו בלייבען?

קדיש

עפּעס היינט האָב איך מורא.

קדיש

פאר וואָס?

רעשיל

כ'האָב מורא, אז ס'קען נאָך ארויסגעהן בלוט.

קדיש

וואָס?!..

רעשיל

דו האָסט אויך מורא.

קדיש

דו רעדסט נארישקייט. איך וועל געהן נאָך אמאָל. איך וועל עפּעס קריגען צום עסען. איצטער איז שוין פינסטערער, וועט זיין גרינגער. מען טאָר נישט הונגערען!

רעשיל

זיץ נאָך אביסעל נעבען מיר. באלד ווערט פינסטער און כ'וועל האָבען מורא.

קדיש

ווייסט וואָס, קום דו אויך מיט.

זעצט זיך ווידער אויף דר'ערד.

רעשיל

פאַר וואָס זיצען מיר אויף דר'ערד?

קדיש

וואָס ארט דיר? זעהסט, ס'איז שוין באלד גוט פינסטער.

רעשיל

איך קלער, פאר וואָס מיר זענען געוואָרען אזוינע גרויסע אָרימעלייט. פאר וואָס איז עס אזוי, קדיש'ל?

קדיש

וואו קען איצטער זיין די מאמע?

ר ע ש י ל

וויפיעל טעג קען מען לעבען אהן עסען?

ק ד י ש

מיט וואסער אליין וואלט מען געקענט לעבען?

ר ע ש י ל

כ'האב א סך מאל געטרונקען און פונדעסטוועגען ווילט זיך מיר עסען.

ק ד י ש

איך קלער, אז א וואך קען מען לעבען אהן עסען.

ר ע ש י ל

א וואך איז צופיעל.

ק ד י ש

איך קלער אז.. גאר נישט... כ'האב גאר נישט געוואלט זאגען...

ר ע ש י ל

אך, ווי צייטעל האט עס נישט געוואלט שטארבען!

ק ד י ש

זעהר נישט געוואלט.

ר ע ש י ל

וואס מיינסטו, קדיש, אז מען זאל זיך איינשפארען, נישט וועלען שטארבען — וועט עס העלפען?

ק ד י ש

ביזט א נאר.

ר ע ש י ל

מען שפארט זיך איין.. נישט פערמאכען די אויגען, און גאר נישט?

ק ד י ש

נו, אז מען וויל שלאפען, העלפט עס גאר נישט; מען מוז פערמאכען די אויגען און שלאפען. ס'איז גוט וואס מען כאפט זיך אויף דערנאך. אבער, אז מען כאפט זיך נישט אויף — איז מען געשטארבען.

ר ע ש י ל

אוי וועה!

ק ד י ש

וואס אי?

ר ע ש י ל

גענגעבען א שטאָף. דאכט זיך אין זייט.

ק ד י ש

לעג אנידער דיין קאָפּ ביי מיר אויף די קניה.

ר ע ש י ל

ווען מיר וואָלטען געווען רייך, וואָלט אפשר דער טאטע נישט גע־שטאָרבען. צייטעל וואָלט איצטער געלעבט.

ק ד י ש

גבירים שטארבען דאך אויך.

ר ע ש י ל

אבער ס'איז דאך נישט געווען מיט וואָס צו דערהאלטען איהר נשמה. די כחות זענען איהר אויסגעגאנגען.

ק ד י ש

מיר טהוט אביסעל וועה מיין קאָפּ. נאָר כ'קלער אז ס'איז פון הונגער. ווען דו וואָלסט נישט געווען קיין נאר, איז נישטאָ וואָס מורא צו האָבען. מיר וואָלטען איצטער נישט געווען אזוי הונגעריג.

ר ע ש י ל

באשר דו ווייסט נישט ווי מיר איז. באשר איך קען עס דיר נישט אזוי גוט זאָגען. אבער ס'מוז שוין עפּעס אינעווניג זיין.

ק ד י ש

איך וועל דערצעהלען דער מאמען.

ר ע ש י ל

קאם וואָס זי לעבט. מען בעדארף עס נישט דערצעהלען.

ק ד י ש

ווייסט וואָס, מארגען וועלען מיר ביידע אוועקגעהן צו א דאָקטאר. וועסט געהן מיט מיר?

ר ע ש י ל

וואוהין?

ק ד י ש

איך זאג דאך דיר...

ר ע ש י ל

איך האב אזוי מורא.

ק ד י ש

פרוב נאר גענבען א הוסט. מאך: קכי.!

ר ע ש י ל

כ'האב מורא טאמער...

ק ד י ש

פאלג מיר, איך וועל געהן מיט דיר צו א דאקטאר.

ר ע ש י ל

איך בין א בארוועסע.

ק ד י ש

נו, איז וואס? וועט ער קיין געלד נישט נעהמען ביי אונז.

ק י י ל ע

קומט אריין.

ר ע ש י ל

אט איז די מאמע!

ק י י ל ע

וואס זיצט איהר אויף דרערד? הויבט זיך אויף.

זיי הויבען זיך ביידע אויף.

ק ד י ש

מיר זענען זיך אזוי געזעסען.

ק י י ל ע

איהר האט גאר נישט געהאט אין מויל, וועה איז מיר. אט דא האב איך געבראכט.

נעהמט ארויס פון שירץ קובאלאך.

ק ד י ש

זעה נאַר וואָס די מאמע האָט געבראַכט!

ק י י ל ע

אַט וועל ארויסלעגען אויפ'ן טיש... נו נעהמט און עסט קינדער־לאַך.

ק ד י ש און ר ע ש י ל

קייען.

ק י י ל ע

מסתמא אויב דער וואָס אין הימעל טהוט ווייסט ער דאָך וואָס ע׳ טהוט. אויב ער האָט מיר מיין הארץ צוריסען אויף שטיקער — מסתמא האָב איך דאָך עס פערדינט.

ר ע ש י ל

דו האָסט עפּעס געגעסען, מאמע?

ק י י ל ע

אייער מאמען איז שוין אַלץ איינס... איך וועל נעהמען די קענדעל און זעהן אריינברענגען טע פון אייערטוועגען... מסתמא ווייסט דאָך דער וואָס אין הימעל, וואָס ער טהוט.

געהט ארויס.

ר ע ש י ל

די ליפּען ביי איהר טרוקען. האָט נאָך מסתמא גאָר נישט געהאַט היינט אין מויל.

ק ד י ש

מען טאָר איהר נישט דערצעהלען, אז איך בין געגאנגען אויפ'ן מארק עפּעס צו קריגען... זי וועט האָבען צער.

ר ע ש י ל

אוראי בעדארף מען נישט דערצעהלען.

שטעהן ביידע אין מיטען צימער און קייען.

ק ד י ש

זעהסט, אז די מאמע האָט אויפגעהערט צו וויינען. וויינט שוין נישט מעהר, אפשר טהוט זי עס, מיר זאָלען נישט זעהן...

ר ע ש י ל

האט נישט קיין כח מעהר.

ק ד י ש

איין קוכעלע האב איך אויפגעגעסען און דער קאפ האט שוין אויפ־
געהערט וועה צו טהאן.

ר ע ש י ל

אוי, קדיש׳ל, מיר איז דער ביסען שטעהן געבליבען אונטער׳ן האר־
צען... אוי, ווי עס קוועטשט!

ק ד י ש

לאז, כ׳וועל דיר געבען אביסעל וואסער... אט איז וואסער... טרינק,
טרינק.

ר ע ש י ל

אט דא, אונטער׳ן סאמע הארצען געבליבען שטעהן.

ק ד י ש

טרינק נאך.

ר ע ש י ל

טרינקט.

ק ד י ש

נו וואס, אראפ?

ר ע ש י ל

דאכט זיך אז יא.

זעצט זיך ביים טיש און בעהאלט דעם קאפ אויף די הענט.

ק י י ל ע

קומט אריין.

דער קאפ איז מיר אזוי פערדרעט, כ׳בין ארוים נאך טע און נישט
גענומען די קענדיל מיט זיך... וואס איז עס, נשמה מיינע? וואס
איז דיר רעשעלע?

ר ע ש י ל

גאר נישט, גאר נישט. א ביסען איז מיר געבליבען שטעהן אונ־
טער׳ן הארצען אבער ס׳אי גאר נישט.

ק י י ל ע

נעהם אביסעל וואסער, אפשר וועט אראָבגעהן.

ק ד י ש

זי האָט שוין געטרונקען.

ק י י ל ע

גאָטעניו, שטראף מיר נישט אזוי. האָסט מיר ס'ליכט פון מיינע אויגען צוגענומען; האָסט מיר ס'הארץ צוריסען אויף צווייען — זאָל שוין זיין גענוג. לאָז מיר שוין די איבער נעבען דער מאמען... נו וואָס, קינד מיינס?

ר ע ש י ל

מיר איז בעסער.

ק ד י ש

זי האָט פריהער געזאָגט, אז עס שטעכט איהר אין הארצען.

ק י י ל ע

וואָס רעדסטו?! רעשעלע מיין גאָלד, מיין לעבען וואָס איז דיר!

ר ע ש י ל

ס'אי גאָר נישט. כ'מיין ס'אי געוועזן פון הונגער.

ק ד י ש

זי האָט אליין געזאָגט.

ק י י ל ע

וואָס בעהאלסטו פון מיר? פאר וועמען, דו, נאריש קינד, — ווילסטו זיך אויסבעהאלטען.

ר ע ש י ל

איך זאָג דיר, אז ס'איז דערפאר ווייל כ'בין געוועזן הונגעריג.

ק י י ל ע

איז דיר גרינגער?

ר ע ש י ל

אודאי איז מיר גרינגער?

ק י י ל ע

ווילסט גאָר נישט עסען.

ר ע ש י ל

ניין.

ק י י ל ע

זאגט מיר, קינדערלאך, וואס זאל איך אייך אריינברענגען.

ר ע ש י ל

וואס קענסטו דען ברענגען?

ק י י ל ע

פאר וואס רעדסטו אזוי שטיל? דיר איז שווער צו רעדען. דו לייד־קענסט פאר מיר. האסט מורא צו דערצעהלען. וואס איז דען מיין לעבען ווערט אהן אייך? מישטענס געזאגט, וואס איז מיר שוין איבערגעבליבען אויף דער וועלט. די טרערען אויסגעטריקענט. כ'קען שוין אפילו נישט וויינען. ווארום וואס וועט שוין ארויסקומען, אז כ'וועל וויינען? איין אומגליק קען מען נאך אפשר בע־קלאגען. דא אבער האט זיך א פייער ארויבגעלאזען אויף מיין שטוב... כ'וועל געהן אריינברענגען טע.

געהט ארויס.

ר ע ש י ל

קדיש!

ק ד י ש

וואס?

ר ע ש י ל

נאך וואס האסטו דערצעהלט דער מאמען אז מיר טהוט וועה אין הארצען?

ק ד י ש

מען האט בעדארפט דערצעהלען. זי דארף וויסען.

ר ע ש י ל

אבער נישט איצטער.

ק ד י ש

נאר איצטער... זעהסט איך עס און מיר ארט עס נישט.

ר ע ש י ל

כאַפּט זיך ביים האַרצען.

אוי וועה!

ק ד י ש

ווייטער א שטאָך?

ר ע ש י ל

אוי מיר איז שלעכט.. אָט דאָ, דער ביסען... געהט ארויף און אראָב.
אוי מיר איז שלעכט.

ק ד י ש

טהו נאָך א זופּ וואסער. די מאמע האָט די קוואָרט צוגענומען.
טרינק פון עמער. לאָז כ'וועל איינבויגען.

ר ע ש י ל

אוי מיר איז שלעכט. רוף דער מאמען, איך וועל נישט אויסהאַלטען.

ק ד י ש

האסט דאָך מורא אליין צו בלייבען.

ר ע ש י ל

אוי כ'האָב מורא...

ק ד י ש

זאָל איך געהן?

ר ע ש י ל

האלט זיך ביים הארצען. קרעכצט.

ק ד י ש

וואָס איז דיר, רעשעלע? הער אויף אזוי... רעשעלע.

ר ע ש י ל

רוף דער מאמען.. גיכער, דער מאַ־מען.

ק ד י ש

אָט געה איך.

ר ע ש י ל

לאָז מיך נישט אליין!

ק ד י ש
איך וועל דורכ׳ן פענסטער...
קלעטערט ארויף צום פענסטער און שרייט ארויס:
מא־מע! מא־מע!..

ע נ ד ע.

אויף יענער זייט טייך

1906

פּערזאָנען:

מנשה, אַן אַלטער פּאַראָמשטשיק. בלינד.

יאכנע, זיין פרוי.

מירל, זייער אייניקעל.

און אומבעקאַנטער

מענשען.

ערשטער אקט.

אַ הילצערן שטיבעל ביים ברעג טייך. בעשטעהט פון אַ לאַנג־ליבען צימער און פון אַ קליין חדר'ל לינקס. אַ גרויסער באַק־אייוועז מיט אַ הרובע גלייך ביים אריינקומען. דאָס מע־בעל בעשטעהט פון אַ טיש מיט אַ פּאָר בענקלעך נים קיין גע־פארבענע, אַ פּאָר טאַפּשאַנעס. ארום האַלבע נאַכט. עס לאָזט זיך הערען אַ גערויש פון וואסער, דאָס קנאַקען פון די קריעס אייז, ווען זיי שלאָגען זיך צוזאמען. דער ווינד רייסט די פענסטער. אַ געל חלב־ליכטעל ברענט און קנאַקט אויפ'ן קאַפּטער איבער דער הרובע.

מ נ ש ה

זיצט אַליין ביים אויוועז. נאָך אַ לאַנגען שטילשווייגען.

ווי לאנג און שווער עס דויערט ביז דער זומער פערנעהמט זיין אָרט! דער ווינד פייפט זיך אלץ זייניגעס. אלץ זייניגעס... מירל, דו שלאפסט?

מ י ר ל

איהר שטימע הערט זיך פון חדר'ל.

און איך האָב געמיינט, זיידע, אז דו שלאפסט שוין — וואָס טהוסטו?

מ נ ש ה

וואָס כ'זעה נים, וויל איך דערהערען. ס'פּלאצט דער אייז, קריעס טראָגען, יאָגען זיך איינע נאָך דער אנדערער... נאָר אין אזא צייט פלעג איך ליעב האָבען פאָהרען אין שיפעל צום אנדער ברעג. וואו פּראָם ווען פּראָם, די קריע לויפט ווי נאָך א נפש, אָבער פלינקער

פון איהר בין איך געווען. איך האָב איהר וועג שטענדיג פערשטאָ־
נען, זי מיינעם קיין מאָל נישט. די גאַנצע קונץ בעשטעהט אין
אויסמיידען: מען דאַרף כאַפּען מיט'ן אויג, ווען צו קירעווען רעכטס
און ווען לינקס. זאָג מיר, מירל, עס ברענט וואָס אין שטוב?

מ י ר ל

אויפ'ן קאַפּטער אַ ליכט.

מ נ ש ה

טונקעלער ווי שטענדיג זעהט מיר היינט אַלץ אויס דורך מיינע
אויסגעלאָשענע אויגען. ווי מיט שוואַרצע פּעך וואָלט אַלץ אויס־
געפּלאַסטערט געווען. אפילו מיין גרויע ווייסע באָרד זעהט אויך
אויס שוואַרץ, ווי אין דער יוגענד. אַך יוגענד, יוגענד...

מ י ר ל

הערסט, זיידע, ווי דער טייך קעהרט די וועלט? ס'כאַפּט אַ שרעק!
וואָס וואָלט זיין, זיידע, ווען דער פּראָם וואָלט איצטער אויף איהם
געווען?

מ נ ש ה

ווי וואָלט ער געווען, מיין קינד?

מ י ר ל

אז מען וואָלט איהם פאַר ווינטער ניט אַראָבגענומען פון טייך.

מ נ ש ה

וואָלטען איהם די קריעס אייז אויף שפּענער צושלאָגען. די קריע
אייז איז, אפשר, נישט אַזוי שטאַרק, אָבער אז דער גאַנצער טייך
טראָגט זי. וואָסער איז נישט קיין קלייניגקייט. דאָס איז ניט פאַר
דיין געדענקען געווען. אונטער'ן בערגעל דאָרט, וואו עס ציהט
זיך דער ליימענער פּלאַץ, זענען אַמאָל דריי הייזער געשטאַנען—
איינס האָט צום פריץ געהערט. און אז דער טייך האָט זיך צו־
שפּילט, האָט ער זיי אַלע מיט זיך פערנומען. אין יענעם יאָהר
טאַקי איז עס דער צדיק דורכגעפאָהרען. זיין אויג האָט אַלץ גע־
זעהן: זיין מח האָט אַלץ פערשטאַנען. קיין זאַך איז פון איהם
נישט געווען פערבאָרגען...

מ י ר ל

איך גײ אַרויס, זיידע, צו דיר.

מ נ ש ה

שלאָף בעסער, מיין קינד.

מ י ר ל

איך קאָן ניט שלאָפן, די פענסטער קומען אַרויס צום טייך. עס רוישט און רייסט — הערסט דאָך ווי עס פייפט. רייסט דעם דאָך.

מ נ ש ה

אַלץ האָט זיין אויג בעמערקט. „מיט יענע הייזער איז גאָר ניט פרעהליך" — האָט ער צו זיין גבאי געזאָגט, ווען ער האָט אויף די דריי הייזער אַן אויג געוואָרפן. — איינע — זאָגט ער — איז דער פונדאַמענט נידריגער פון אַלע געבויט און דער דאָך שטאַרצט אַרויס העכער פון אַלע... דאָס איז דעם פריץ'ס הויז געווען.

מ י ר ל

ס'האָט אַמאָל געטראָפן, זיידע, אַז דאָס וואַסער זאָל אַ פּראָם פערטראָגן?

מ נ ש ה

מען דערלאָזט נישט, מיין קינד; עס וואָלט גריילעך געטראָפן — נאָר מען דערלאָזט ניט. — וואָס צונעהמט מען איהם, ווען דער טייך הויבט זיך אָן שטעלען? עס האָט אַמאָל יאָ געטראָפן, אָבער ס'איז אין מיטען זומער געווען.

מ י ר ל

לויפט אַריין. איינגעוויקעלט אין אַ טוך.

אָט זעץ איך מיר, זיידע, נעבען דיר. שלאָפען וויל איך סיי ווי ניט. דערצעהל, דערצעהל, ווי איז דאָס געווען, בעת דאָס וואַסער האָט דעם פּראָם געטראָגען?

מ נ ש ה

אין מיטען זומער איז עס געווען. דעם גאַנצען זומער האָט גע־מבול'ט — אַ הונגער איז טאַקי אין יענעם יאָהר געווען — אַלץ איז צופוילט, צושימעלט געוואָרען. און ווען ס'האָבען די רעגענס

דערגרייכט גאָר ווייט, האָט דער טייך זיך צושפּיעלט און האָט מיט זיך דעם פראָם פערכאַפּט. יאָ, איך געדענק עס נאָך ווי היינט.

מ י ר ל

עס איז, מסתמא, שעהן געווען צו זעהן, ווי דאָס וואַסער האָט איהם געטראָגען?

מ נ ש ה

ניין, מיין קינד, אַזוינע זאַכען זענען גאָר ניט שעהן. פון וואַסער זאָל שוין גאָט אַליין אויסהיטען. וואו ביזטו מיין קינד? זעץ זיך נאָהענטער צו מיר!

מ י ר ל

ס'איז דיר קאַלט, זיידע?

מ נ ש ה

ניין, מיין קינד. ווען דו ביזט געבאָרען געוואָרען האָט מיר שוין די ליכטיגע שיין געפעהלט; נאָר דיין שאָטען האָב איך בעמערקט, מיין ליעב קינד. פון אַ פּיצעל ביזטו שוין, מיט גאָט'ס חסד, אַ גרויס'ע אויסגעוואַקסען — און מיין אויג זעהט דיך נישט. ביזט געראָטען אין די מאַמע דיינע, דיין מאַמעס פּנים געדענק איך נאָך: שעהן איז זי געווען אין דער יוגענד, ווי די ליכטיגע זון; גוט איז זי געווען— נאָר קיין גלייכען... אָט אַזוי האָפּט אַ מענש דאָס גאַנצע לעבען זיינס אויף אַ שטיקעלע גליק, נאָר אַז דאָס גליק קומט יאָ, איז שוין דער מענש נישטאָ. וואָס האָט דיין מאַמע נישט געטהאָן, אַז דער בורא ברוך הוא זאָל זי בענטשען? צדקות איז צדקות; גמילות חסדים, קמיעות און ברכות פון גוטע אידען.

זוכט ביי מירל'ען אויפ'ן האַרצען.

מ י ר ל

וואָס זוכסטו זיידע?

מ נ ש ה

איך זעה צו די קמיע איז גאַנץ אויפ'ן האַרצען דיינעם.

מ י ר ל

שלעפּט אַרויס פון בוזעם אַ קמיע צוגעבונדען צו אַ בענדעל.

אַט איז זי, זיידע, צום בענדעל צוגעקניפּט... זאָג מיר, זיידע, וואָס איז דאָרט אַזוינס אינוועניג?

מנשה

זאָלסט עס היטען, מיין קינד, ווי דעם שוואַרצאַפּעל פון דיין אויג. דאָרט איז דיין גליק בעגראָבען. דאָס איז די שמירה, וואָס וועט דיך פון אַל־דאָס בייז פערהיטען. דיין מאַמע איז נישט ווערט געווען ביי גאָט צו זעהן מיט איהרע אויגען איהר בעגעהר, האָט זי דער טויט פערנומען גלייך ווי דו ביזט אויף די וועלט געקומען. איהרע אויגען האָבען דיך שוין ניט געזעהן, פערמאַכט האָט זיי דער טויט... נאָר איהר האַרץ האָט דאָס גליק געשפּירט: מיט אַ שמייכעל אויף איהר פּנים האָט מען זי אין קבר געלעגט.

מירל

האָט מיך די מאַמע גאָר ניט געזעהן?

מנשה

ניין, מיין קינד, די אויגען איהרע זענען שוין געשלאָסען געווען.

מירל

צוליעב מיר איז זי געשטאָרבען?

מנשה

צוליעב דיר, מיין קינד; דו ביזט איהר גליק געווען און איהר אויג האָט דיך שוין מעהר נישט אַנגעזעהן.

מירל

פערטראַכט.

צוליעב מיר איז זי געשטאָרבען?

מנשה

פאַר פּסח איז עס געווען. דער טייך האָט ווי היינט געראוישט און געליאַרעמט. דאָס וואַסער איז שוואַרץ געווען און מיט אַ ווייסען שוים בעדעקט. פון בוימעלע וואָס שטעהט אויף יענער זייט טייך, אַנטקעגען דעם בריקעל, האָט זיך קוים דער שפּיץ אַרויסגעזעהן. פון מינוט צו מינוט איז דאָס וואַסער געשטיגען און פון מינוט צו מינוט איז אין אונזער שטוב דאָס גליק געוואַקסען: דיין מאַמע

האָט געוואַלט אויף איהר האנד א קינד טראָגען; דיין טאַטע האָט געזוכט א טרייסט נאָך זיין שווערער ארבייט — און איך האָב געוואָלט פון אייך אַלעמען נחת האָבען... שטארקער און שטארקער איז געוואָרען דאָס וואסער, און אז דאָס בוימעל האָט זיך שוין אין גאנצען בעהאלטען, ווי א שרעקליכער ים האָט די גאנצע געגענד אויסגעגאָסען. איז ביי אונז די שמחה אין שטוב גרויס געוואָרען: דיין מאמע איז צו קינד געגאנגען; מיט דיר, מיין קינד... אַך־אַך, דאָס איז שוין די לעצטע שמחה געווען. אָט ווי איצטער האָט דעמאָלט אויך דער ווינד געפייפט. דער אייז האָט געפלאצט און געפלאצט. און אז דאָס וואסער האָט אָנגעהויבען אָבפאַלען — האָט זיך שוין דאָס אונגליק געדוקט צו אונז דורך פענסטער און טיר... פינף טעג האָט עס געדויערט — פינף מורא'דיגע טעג. שמחה אויסגעמישט מיט טויט־שרעק. אונזערע הערצער האָבען געקלאפט פון שרעק און פון חדוה. און אז דאָס וואסער איז אין גאנצען אָבגעפאלען, און שווארץ ווי שטענדיג אין די ברעגעס זיך בעהאלטען — האָט זיך דער בייזער צאָרן אויף דיין מאַמען אויסגעגאָסען...

מ י ר ל

קינדערש צושראָקען.

הערסט, זיידע, ווי דער טייך רוישט ווידער, פונקט ווי דו דער־צעהלסט. דאָס וואסער איז אזוי גרויס! איך האָב נאָך ביי טאָג געזעהן, אז דער בוים נעבען בריקעל האָט זיך שוין געטונקט אין וואסער.

מ נ ש ה

אַלץ האָט דאָס וואסער פערטראָגען. אַלץ מיט זיך פערנומען! ביי דיר — דיין טאַטען, דיין מאַמען; ביי מיר — די שיין פון מיינע אויגען... האָסטו געזעהן, מיין קינד, אז דאָס וואסער האָט זיך שוין ביז'ן בוימעל פערנומען?

מ י ר ל

געוויס; אַליין מיט מיינע אויגען געזעהן.

מ נ ש ה

איז עס שוין ארויס פון די ברעגעס?

מ י ר ל

געווים ארויס פון די ברעגעס — הערסט דאָך ווי עס רוישט. הערסט, זיידע, איך וויל דיר עפּעס דערצעהלען...

גלעט איהם זיין באָרד.

מ נ ש ה

נעהמט זי ארום.

איך פיהל אין די הענד מיינע, ווי דו וואקסט.

גלעט איהרע האָר.

מ י ר ל

כ'וויל דיר עפּעס דערצעהלען, זיידע!

מ נ ש ה

וואָס, מיין קינד?

מ י ר ל

נעכטען האָט זיך מיר גע'חלום'ט, אז איך שלאָף אויפ'ן פּראָם— זומער איז עס געווען. איז געקומען א ווייבעל און האָט געוואָלט, ביי מיר די קמיע אראָבנעהמען. אין א טשעפּעק איז זי געגאנגען. זי איז צו מיר אזוי שטיל צוגעגאנגען... אפשר איז עס די מאמע געווען?

מ נ ש ה

געוואָלט די קמיע אראָבנעהמען?

מ י ר ל

יא.

מ נ ש ה

פון הארצען?

מ י ר ל

אודאי פון הארצען; איך בין געלעגען מיט'ן פּנים ארויף.

מ נ ש ה

פאַר וואָס האָסטו עס מיר באַלד ניִשט דערצעהלט?

מ י ר ל

דער באָבען האָב איך דערצעהלט. הערסט, זיידע, מיר ווילט זיך אמאָל עפענען די קמיע און זעהן, וואָס אינוועניג איז.

מ נ ש ה

מיין קינד! וואָס האָסטו געזאָגט ? !

מ י ר ל

טאַקי, מיר ווילט זיך עס אמאָל טהאָן; עס הענגט אויפ'ן האלז: איך וויל אמאָל וויסען, וואָס איז דאָרט אינוועניג...

מ נ ש ה

דאָס איז עס צו דיר דיין מאַמע צו חלום געקומען. מען האָט זיך דערוואוסט, אז דו ווילסט א גרויסען זינד בעגעהן. מען האָט עס איהר אין הימעל אָנגעזאָגט. נישט אומזיסט איז דיין חלום געווען, מיין קינד. א שלעכטער געדאנק האָט זיך דיר אין הארצען פערגנב'עט... עס קאָן, חלילה, דעם גאנצען הימעל אויפריהרען.

מ י ר ל

הער, זיידע, די מאַמע איז אין א טשעפּעק געגאנגען ?

מ נ ש ה

ס'איז נישט בעוואוסט ווער יענער צדיק איז געווען. די ליכטיגע זון צינדט זיך מיר אָן פאר מיינע אויסגעלאָשענע אויגען און איך זעה ווי ביי טאָג — ווען נאָר איך טראכט פון זיין נאָמען. מיט זיין דורכפאָהרען האָט ער אונז מיט איין האנד געבענטשט און מיט דער אנדערער געשאָלטען. מיט איינער געשטראָפט און מיט דער אנדערער געטרייסט. נאָר פון זיין ליעבען נאָמען מוז מען אלץ מיט חדוה פערנעהמען. נישט אויפ'ן הארצען — נאָר — אין הארצען זאָלסטו די קמיע בעגראָבען: דאָס איז דאָס גליק דיינס. הימעל און ערד קאָנען, חלילה, אויפציטערן, ווען דו וועסט בעריה־רען וואָס אינוועניג איז.

ער הויבט זיך אויף און געהט צום פענסטער.

מ י ר ל

קוקט איהם נאָך צושראָקען.

וואוהין געהסטו, זיידע?

מ נ ש ה

עפּעס מעהר ווי שטענדיג רוישט דאָס וואסער..

מ י ר ל

זעהסט וואָס, זיידע?

מ נ ש ה

אויסגעלאָשען איז מיר דאָס ליכט, מיין קינד. ליכטיג איז מיר נאָר, ווען זיין הייליגער פּנים שטעלט זיך פאר מיינע אויגען... עפּעס מעהר ווי שטענדיג רוישט דאָס וואסער..

מ י ר ל

כ'האָב מורא, זיידע! וואָלט די באָבע ניט אוועק אין דאָרף אריין.

מ נ ש ה

נישט האָב קיין מורא, מיין קינד, זיין הייליגער נאָמען וועט דיך בעשיצען. פריהער מוז דאָס אונגליק קומען, דערנאָך קומט דאָס גליק... דער צאָרן האָט זיך שוין זייניגעס אָבגעטהאָן: צו א טויטען בין איך געגליכען אָהן אויגען — וואָס קאָן זיין האנד מיר נאָך טהאָן? מיין טאָכטער האָט ער פון מיר צוגענומען, און דיין טאַטען האָט דער טייך פערנומען. מיט מיר איז שוין געעקט און פאר דיר איז גאָט'ס חסד געגרייט... עפּעס מעהר ווי שטענדיג רוישט דאָס וואסער.

מ י ר ל

אפשר, זיידע, דערפאר, וואָס כ'האָב..

מ נ ש ה

דיין הארץ איז נאָך ריין. דיין מחשבה אונשולדיג. קינדער שטראָפט מען נאר פאר די זינד פון טאַטע־מאַמע. דיין מאַמע איז ריין ווי א מלאך אויף יענער וועלט געגאנגען; דיין טאַטע איז א קדוש געשטאָרבען. דיך האָט נאָך דער וואָס אין הימעל ניט פאר וואָס צו שטראָפען. ביזט ווארעם אנגעטהאָן? אין שיך, צו באָרוועס ביזטו?

מ י ר ל

וואָס מיינסטו, זיידע?

מ נ ש ה

כ׳וויל, זאָלסט מיך אויף דער גאַס אַרויספיהרען; כ׳וויל זעהר, ווי דאָס וואסער האַלט!

מ י ר ל

ביז די צווייגען אין וואַסער געשטאַנען.

גערהט אין צווייטען צימער. דער ווינד רייסט מורא׳דיג.

מ נ ש ה

עפּעס מעהר ווי שטענדיג רייסט דער ווינד... וואו ביזטו, מיין קינד?

מ י ר ל

קומט אַרויס.

קום, זיידע, האַלט זיך אָן אָן מיר.

מ נ ש ה

עס מוז שוין געווים זיין אַרום האַלבע נאַכט. קיין איין האָהן אין דער גאַנצער געגענד נישטאָ. היימליכער ווערט עס אין אַ פינסטע־רער נאַכט, ווען אַ קריי פון אַ האָהן הערט זיך...

מ י ר ל

זיידע! עפּעס פון דיינע ווערטער היינט האָב איך זיך גענומען שרעקען, כ׳האָב מורא.

מ נ ש ה

פאַר וועמען שרעקסטו זיך, מיין קינד?

מ י ר ל

כ׳ווייס אַליין ניט פאַר וואָס. דער ווינד... דער טייך עפּעס, כ׳ווייס אַליין ניט פאַר וואָס.

מ נ ש ה

פיהרסטו מיך אויף דער גאַס?

מ י ר ל

דו האָסט, זיידע, קיין מאָל אַזוי ניט גערעדט ווי היינט.

מ נ ש ה

יעדעס מאָל, ווען דאָס אייז פּלאַצט און די קריעס שווימען, ווען דאָס וואַסער כאַפּט זיך איבער די ברעגעס אַרויס, וואַרט איך אויף דעם גורל, דיינעם און מיינעם, מיין קינד... פיהר מיך אויפ'ן גאַס.

מ י ר ל

קום, זיידע, איך פיהר דיך.

מ נ ש ה

ביזטו וואָרעם אָנגעטהאָן?

זיי געהען אַרויס. דאָס פייפען פון ווינד, דער גערויש פון וואַסער שטאַרקט זיך. דאָס פייער פון ליכט לעשט זיך פון ווינד.

מ נ ש ה

זיין שטימע הערט זיך פון הינטער'ן טיר. אונרוהיג.

דאָס איז גאָר ניט פאַר מיין געדענקען.

ער קומט אַריין. נאָך איהם מ י ר ע ל זעהר צושראָקען.

מ י ר ל

זיידע? דאָס וואַסער וועט באַלד אין שטוב אַריין... לאָמיר אַנטלויפען פון דאַנען — כ'האָב מורא! וואָס האָסטו געלאָזט, די באָבע זאָל אין דאָרף אַוועקגעהן?

מ נ ש ה

האָסטו גוט נאָכגעזעהן? אפשר האָט עס זיך דיר נאָר געדוכט? איז דאָס וואַסער טאַקי אַזוי גרויס? ווייל דער טייך מיינע פּיער ווינקעלעך פערטראָגען? מירל! פיהר מיך אויפ'ן גאַס, כ'וועל אַליין מיט מיינע הענד אָנטאַפּען. איך גלויב עס נישט. פיהר מיך!

מ י ר ל

האָסט דאָך געזעהן: ווייטער האָב איך דיך שוין ניט געקאָנט פיהרען. מיינע שיך זענען פול מיט וואַסער — די פיס אויף בעך נעצט...

מ נ ש ה

שטעהט אין מיטען שטוב פערצווייפעלט.

אויף איין מינוט קעהר מיר, רבונו של עולם, אום דאָס ליכט פון מיינע אויגען... נאָר אויף איין מינוט!

מ י ר ל

לאָמיר, זיידע, גיכער אוועקגעהן פון דאַנען.

מ נ ש ה

האָלץ צו האָלץ האָב איך צוזאַמענגעטראָגען און די ווענד געבויט, שטרוי צו שטרוי האָב איך צוזאַמענגעקליבען און דעם דאַך גע־דעקט. דאָ איז מיין גליק געבאָרען געוואָרען און דאָ איז מיין אונגליק אויסגעוואַקסען... אויף איין רגע מיר די שיין קעהר אום, רבונו של עולם!

מ י ר ל

פינסטער — כ'וועל אפשר ניט טרעפען, ווי פון דאַנען ארויס־צוקלייבען זיך; וואוהין, זיידע, זאָלען מיר געהן?

מ נ ש ה

לאָז מיך, מיין קינד; צו דען קאָן עס געשיקט זיין, אז דאָס וואַ־סער זאָל ביז מיינע ווענד דערגרייכען?! כ'מוז עס אליין... פיהר מיך, מירל, נאָך אמאָל אויפ'ן גאַס ארויס.

עס גיט אַ שטאַרקען קלאַפּ אין וואַנד.

מ י ר ל

זיידע, כ'האָב מורא! הערסט? עפּעס האָט אין וואַנד א שטאַרקען קלאַפּ געגעבען. שפּרינגט אָב מיט שרעק פון פענסטער. עפּעס האָט אין פענסטער א קוק געגעבען... קום אוועק, זיידע, פון דאַנען. כ'האָב מורא.

מ נ ש ה

וואָס, מיין קינד, האָט זיך דיר געדוכט? ווען האָסטו אין פענסטער געזעהן? וואו ביזטו?

מ י ר ל

כ'האָב מורא — מיר דוכט זיך — עפּעס רעדט, איך הער... מיט'ן

ווינד... דו האָסט פריהער געריעדט און איצטער דוכט זיך מיר אוים.

מנשה

איך קאָן די שטוב ניט פערלאָזען. איך טאָר עס נישט טהאָן. וואו ביזטו, מיין קינד?

מירל

איך האלט פערמאכט די אויגען, איך זאָל ניט זעהן די פענסטער. עפּעס א מענש ווייזט זיך אין דער פינסטערניש.

עס גיט אַ צוווייטען קלאפּ אין וואנד.

מנשה

ווער קלאפּט עס? אפשר האָט זיך אזוי פיעל דאָס וואסער גע־שטארקט, אז די קריעס אייז קלאפּען שוין אין מיין שטוב? — זאָל דאָס וואסער מיט אזא גיכקייט וואקסען? כ׳האָב עס גאָר מורא צו טראכטען. פיהר מיך אויפ׳ן גאָס, מיין קינד!..

מירל

כ׳וועל, זיידע, ניט געהן — כ׳האָב מורא. כ׳קאָן זיך פון אָרט ניט ריהרען, די פיס זענען מיר ווי אונטערגעהאקט...

מנשה

ווען דאָס גרעסטע אומגליק, האָט ער געזאָגט, וועט קומען, יעמאָלט וועט זיך דאָס גליק בעווייזען... ווער וויים דעם גרונד צום אומ־גליק?! וואו איז דער סוף? ווען מיין טאָכטער איז געשטאָרבען, האָב איך געמיינט, אז כ׳האָב שוין דעם בעכער ביז צום גרונד נעטרונקען. איז ביי מיר די שיין פון מיינע אויגען אויסגעלאָשען געוואָרען. האָט דער טייך דיין טאטען פערנומען...

מירל

זיידע, שווייג! בעסער שווייג... ווען דו רעדסט, פאלט אויף מיר אן אימה אָן. איך האלט פערמאכט די אויגען, איך זאָל מעהר ניט זעהן. מיר דוכט, איך זעה די מאמע...

מנשה

מיין קינד! עפען דיינע אויגען. מיר האָט דער וואָס אין הימעל

מיינע אויגען פערלאָשען. דיר האָט ער דאָס ליכט געשענקט. עפען די אויגען און פיהר דיין זיידען אויף דער גאַס ארויס. וואו ביזטו?

מ י ר ל

רוקט זיך צום וואנד.

שטעה אויף אַן אָרט, זיידע! כ'האָב מורא...

מ נ ש ה

ווער שרעקט דיך, מיין קינד?

מ י ר ל

כ'האָב פאר דיר אויך מורא, פאר דיר... כ'וועל צו דיר ניט געהן...

מ נ ש ה

וואָס איז מיט דיר?! איך דערקען נישט דיין קול! דיין קול איז פערענדערט געוואָרען. וואו ביזטו? נעהם מיך פאר'ן האנד; דאָס איז דאָך דיין זיידע, וועלכען דער, וואָס אין הימעל האָט גע־שטראָפט פאר אייך אלעמען. דיין נשמה איז ריין. דאָפּעלט ריין איז דיין נשמה. פאר איהר האָבען אלע ערב געוועזן: דיין מאמע מיט איהרע יונגע יאָהרען. דיין טאַטע מיט'ן גאנצען לעבען זיי־נעם און איך מיט מיין שיין. קום צו מיר.

מ י ר ל

שטעהט ביים וואנד בלאָס און קוקט איהם אָן אָהן ווערטער.

מ נ ש ה

וואו ביזטו?... וואס רופסטו זיך נישט אָב?... קוקט מיט זיינע אויס־געלאָשענע אויגען אין אַלע זייטען. מיין קינד, וואו ביזטו?! פאר וואָס איז דיין זים קול אנטשוויגען געוואָרען?...

מ י ר ל

זיידע! מאך צו דיינע אויגען, איך שרעק זיך. זיי קוקען אויף מיר פינסטער... פערמאך...

מ נ ש ה

איך זוך דיך, מיין קינד. איך קוק אין דעם ווינקעל, וואו עס שיינט די ליכטיגע זון. פון דער קמיע אויף דיין הארצען שלאָגט צו מיר א ווארימע ליכטיגקייט. און איך הויב אָן זעהן יעדען

ווינקעל פון מיין שטוב. געהט צום אָרט, וואו מירל שטעהט. אַט זעה איך דיך, מיין ליעב קינד, איך זעה, ווי דו שטעהסט און ציטערסט.

מירל

רוקט זיך צום וואנד אין דער שטיל.

מנשה

וואס בעדייט עס, מיין קינד? ווילסטו דיין אלטען זיידען פערלאָזען? קום, איך וויל מיך אָן דיר אָנהאַלטען. דיין נשמה איז ריין — בעשיץ מיך אויך. איך זעה אויף דיין הארצען ווי גן־עדן ליכט: די שטראַהלען פון זיין ליעבען נאָמען.

מירל

קוקט מיט גרויס שרעק אויף איהר קמיע.

זיידע, איך ריהר עס!

מנשה

איך פערשטעה נישט, מיין ליעב קינד, ווער עס רעדט אין דיר...

מירל

אָבער איך קאָן ניט אויסהאַלטען. איך טהו עס אויס.

מנשה

מיין קינד! די גאַנצע ערד ציטערט אונטער מיר! די הימלען ברעכען זיך!...

מירל

געהט שטיל אריין אין צימערל.

מנשה

איך הער, ווי דער טייך בייזערט זיך, מיט ווייסען שוים איז דאָס וואסער בעדעקט... דאָס וואסער וואקסט. געהט אין צימערל. וואו ביזטו, מיין קינד? זאָל דיר דיין מאַמע קומען צו הילף — איהר נשמה איז שוין געלייטערט געוואָרען אין הימעל. זאָל דיין טאַטע דיר צו הילף קומען — ריין איז זיין נשמה, הייליג איז ער אויפ'ן הימעל ארויף.

מ י ר ל

רוקט זיך מיט שרעק ארויס פון צימערל און קריכט אויף די הרובע.

מ נ ש ה

אין צימערל.

מיין קינד, וואו ביזטו? איז דיין קול אין גאנצען פערשטומט גע־וואָרען?

מ י ר ל

וויל אָברייסען פון האַרצען די קמיע. בלייבט זיצען פערצווייפעלט.

מ נ ש ה

דאָס גאַנצע ליכט האָט זיך פאַר איין מאָל אויסגעלאָשען!... מיין קינד! וואו ביזטו? ! וואָס שווייגסטו? ! האָסט וואָס מורא׳די־געם בעגאַנגען — כאַפּ זיך צוריק! האָסט געריהרט דאָס ליכט פון דיין האַרצען. וואו ביזטו? וואָס האָסטו געטהאָן. עס גיט אַ שטאַרקער קלאַפּ אין וואַנד. די ערד ציטערט פאַר צאָרן. בייזע רוחות האָבען זיך גענומען ארום מיין שטוב טראַגען... ס׳איז פינס־טער ארום; אפשר האָט זי גאָר די שטוב פערלאָזען?... עס גיט ווידער א קלאַפּ אין וואַנד. הייליגע מלאכים! קומט ראַטעוועט מיר מיין קינד! דאָס וואַסער אונטער מיינע פיס!... טרייבט עס דער טייך זיינע כוואַליעס צו מיר אין שטוב אריין?...

מ י ר ל

זיידע! עס פלייצט דאָס וואַסער אין שטוב אריין!

מ נ ש ה

דו האָסט דעם הימעל אויפגעריהרט: דער בעכער פון צאָרן גרייט זיך. כ׳וועל פּרובען אליין פון דאַנען דעם וועג זוכען, כ׳וועל מיך אפשר ביז צום בערגעל דערשלאָגען.

ער עפענט די טיר, דאָס וואַסער רייסט זיך אריין אין שטוב. פייפט שטאַרק דער ווינד. די טיר איז אָפען. דער ווינד פערלעשט די ליכט.

מ י ר ל

זיידע! דו האָסט דאָס ליכט פערלאָשען! מיר זיצען אין דער פינס־

טער... באַבע! באַבע! מיר טרינקען זיך, באַבע!

מ נ ש ה

רוקט זיך צו דער הרובע.

העלף מיר! דיין ליכטיגער פנים שיינט פאַר מיר ווידער... קומט איהר, הייליגע מלאכים!

מ י ר ל

זיידע, שווייג... כ'זעה וואָס דורכ'ן פענסטער... כ'זעה, ווי דאָס וואסער הויבט זיך; שווייג... באַבע! באַבע! מיר טרינקען זיך!

מ נ ש ה

מיט אַ לויטערער שטים.

עס ווערט ליכטיגער ארום. איך זעה, ווי עס עפענען זיך די הימ־לען. איך זעה זיין ליעבען נאָמען, ער קומט מיר צו הילף. איך בין זיכער... וואו ביזטו, מיין קינד?

דער ווינד פייפט, די קריעס קלאַפּען אין וואַנד.

מ י ר ל

זיידע! איך אנטלויף!

זי שפּרינגט פון דער הרובע, עס הערט זיך אַ פּליעסק פון דעם וואסער.

איך געה נאָך דיר, מיין קינד, איך געה נאָך דיר.

שטיל. ווייכע שטראהלען הויבען אָן צו שלאָגען אין שטוב אַריין דורכ'ן פענסטער. דאָס וואַסער אין שטוב ווערט בעלויכטען ווי פון דעם שיין פון דער לבנה.

מ י ר ל

איך זעה עפּעס רופט אונז. מאכט מיט די הענד... רופט...

מ נ ש ה

איך שפּיר, ווי ווארעמע שטראהלען פאַלען אויף מיין קאָפּ...

מ י ר ל

מען ווינקט צו אונז, מיר זאָלען גיכער געהן.

מ נ ש ה

איך זעה, ווי ס'ווערט טאָג ארום אונז.

מ י ר ל

לאָמיר גיכער אַרויסגעהן, דאָס וואַסער איז מיר שוין ביז די קניה. איך גיי דורכ'ן פענסטער, גלייך צו די פייערן.

מ נ ש ה

דאָס איז ער מיט זיינע שלוחים דיר אנטקעגנגעקומען — גיי גלייך אַנטקעגן די פייערן...

מ י ר ל

עפנט דעם פענסטער און קריכט אַרויס.

מ נ ש ה

קלויבט זיך צום פענסטער.

דאָס גליק הויבט זיך אָן. וואַרעם איז מיר צווישן די קריגס אייז. ליכטיג — און דער פינסטערער נאַכט. מיין קינד, פערלאָז מיך נישט!...

ער קריכט אַרויס. שטיל. די שיין ווערט פערשוואונדען. חושך. דער ווינד רייסט דורך פענסטער אין טיר. קריגס קלאַפּען פון אַלע זייטען. עס קנאַקען די ווענד. עס פאַלט די סטעליע. עס הערט זיך אַ גרויס געריוש פון דעם וואַסער און מיט שפּעקליכען ליאַרעם פאַלט די גאַנצע שטוב איין.

צווייטער אקט.

נאַכט. דער ווינד טרייבט שטיקער וואָלקען. פון צייט צו צייט רייסט זיך ארויס פון צווישען די וואָלקען אַ בלייכער שיין פון דער לבנה און עס בעווייזט זיך ניט קיין הויכער בארג בעוואקסען וואו ניט וואו מיט בוימלעך. עס הערט זיך דאָס פליעסקען פון וואסער. פון צייט צו צייט טראָגען זיך מיט'ן ווינד פון ווייטען אויסגעשרייען, מאַנכע טרויעריגע, רופען צו הילף.

מנשה

זיין קול דערנעהנטערט זיך אליץ צום בערגעל.

עלענד... עלענד, נאָר איך מיט מיינע אויסגעלאָשענע אויגען. טרוקען! כ'האָב מיך צו א בארג דערשלאָגען... גרויסער גאָט! האָסט מיך נישט פערלאָזען... בארג ארויף געהט עס אליץ. טרוקענע ערד. העכער ביז צום שפיץ וועל איך זיך פערקלייבען; דאָרטען וועל איך שוין אינגאנצען זיכער זיין.

אין דעם בלאסען שיין פון דער לבנה בעווייזט ער זיך אויף דעם שפיץ בערגעל.

מירל

געהט איהם נאָך שטיל.

מנשה

ציטערט פון קעלט.

דאָס וואסער האט זיך צו מיין לייב דערשלאָגען — אַן אלטער פאַראַמשטשיק.. כ'האָב שטענדיג געוואוסט, ווי פון בייז זיך אויסמיידען; וואו זאָל איך מיינע פערפראָרענע פיס ווארעמען?

מ י ר ל

געהט אָב אָן אַ זייט און זעצט זיך שטיל, ציטערט פון קעלט.

מ נ ש ה

פון ווייטען הערען זיך קולות. זאָל עס איהר קול זיין? זי האָט דעם גאנצען הימעל אויפגעריהרט. וואָס ווארימער עס ווערען מיר מיינע גליעדער, אלץ מעהר שפּיר איך, אז זי פעלט מיר. מיט איהר צוזאמען בין איך נאָך דורכ׳ן פענסטער געקראָכען... דאָרטען האָט זיך נאָך מיין גוף אָן איהרען אָנגעריהרט. אין וואָס פאר א זייט האָט זי דער רוח פערטראָגען? ס׳הערט זיך אַ פּליעסק אין וואסער. זאָל זי דאָרט זיין? מירל!.. מיין קינד, מירל!... איך האָב זי גע־שראָקען מיט מיינע רעד. זי האָט מיך געשראָקען מיט איהר גע־דאנקען. זיכער בין איך פון וואסער, אבער ניט זיכער איז מיין הארץ געבליבען. עס פעהלט מיר, אלץ פעהלט מיר... דאָפּעלט וואָ־רימער וואָלט מיר איצט זיין, ווען זי וואָלט מיט מיר געווען... איה־רע אויגען האָבען דאָפּעלט געלויכטען, געשיינט פאר מיינע אויך. איהר יוגענד האָט מיר מיין עלטער פערטריבען. מירל!... מיין קינד!...

מ י ר ל

געהט צו נעהענטער, שטעלט זיך אַנטקעגען דעם אַלטען.

מ נ ש ה

וואו איז פערפאַלען געוואָרען דער שיין, נאָך וועלכען איך בין אזוי זיכער געגאנגען? קעהר מיר צוריק אום מיין קינד!... וואָ־רימער ווערט מיר, ווען איך טראכט פון איהר. דאָפּעלט ווארימער וואָלט מיר אצונד זיין, ווען זי וואָלט געעזסען נעבען מיר.

ציטערט פון קעלט.

מ י ר ל

זיידע, וואָס וויינסטו?

מ נ ש ה

הא?... וואָס?... ווער רעדט?... דאכט זיך א קול. הערט זיך צו. די לבנה גיסט איהם אָב מיט אַ מאַטען שיין. ס׳גיסט זיך ליכט איבער

מיין אלטען קאָפּ. ברייטער וועל איך מיינע אויגען עפענען, אפשר וועל איך וואָס זעהן. ווער רעדט? וואו בין איך? העכער, אבער אַלץ פינסטער. אפשר האָט זי צו הילף גערופען? דער ווינד האָט איהר קול געבראכט און הייסט מיר געהן זי ראטעווען?... פּרובט געהן און פאלט גלייך. געפּראַרען די פיס, ביז די קניה געפראַרען. דאָס לייב פערגליווערט. דאָס הארץ שמעלצט זיך. דאָס לעצטע מאָל ווײנט דאָס הארץ מיינס.

מ י ר ל

שטעלט זיך נאָך נאָהענטער.

וויין ניט, זיידע.

מ נ ש ה

מירל! דיין קול איז עס? ביזטו נאָהענט נעבען מיר?

פויזעט אויף אַלע פיער.

מ י ר ל

כ'בין ניט ווייט פון דיר, זיידע.

מ נ ש ה

מיין קינד! איך הער קלאָר דיין קול. דיר איז קאלט — קום צו מיר; איך וועל דיר ביי מיין אלטען הארץ אַנווארעמען. קום, כ'וויל דיך מיט מיינע הענד ארומנעהמען, מיין קינד.

מ י ר ל

מיר איז קאלט, זיידע...

מ נ ש ה

מיט גרויס שמחה. ער הויבט זיך פון אָרט און פאלט צוריק.

מיין קינד, איך קאָן צו דיר נישט געהן, קום צו מיר. מיין לעצטען פונק ווארעמקייט וועל איך דיר אוועקגעבען.

מ י ר ל

שרעק מיך ניט, וועל איך געהן צו דיר.

מ נ ש ה

איך הער, ווי דו ציטערסט פון קעלט — דערנעהנטער זיך צו מיר...

מ י ר ל

זי ווארפט זיך אין זיינע אָרעמס.

אַט בין איך, זיידע, ווארעם מיך!

ציטערט.

ביז די קניה זענען שוין מיינע פיס פערפראָרען. ביי מיין הארצען וועל איך דיך ווארימען. בעהאלט די הענד דיינע. גיב מיר דיינע פיס, כ׳וועל זיי מיט מיין הויך דערווארימען...

מ י ר ל

וואו זענען מיר, זיידע?

מ נ ש ה

ווייט פון דעם וואסער שפיר איך, נאָך פון דעם ווינד נישט בע־שיצט. איך בין געגאנגען נאָך דעם שיין, וואָס האָט פאראויס מיר דעם וועג בעלויכטעז, און דו האָסט מיינע אויסגעלאָשענע אויגען פאר א וועגווייזער גענומען... איז דיר ווארעם, מיין קינד?

מ י ר ל

ביי דיר אונטער די פּאָלעס איז אויך קאלט. דער ווינד בלאָזט דאָרט אויך.

מ נ ש ה

נעהענטער צום הארצען טוליע זיך.

מ י ר ל

איך האָב געהערט, ווי אונזער שטוב איז איינגעפאלען — וואו וועלען מיר איצטער געהן?

מ נ ש ה

מיר וועלען אונזערע נשמות און לייבער צו גאָט איבערגעבען.

מ י ר ל

דו ביזט גלייך געגאנגען, ווי דו וואָלסט דעם וועג געוואוסט.

מ נ ש ה

ס׳ווערט מיר אלץ קעלטער און קעלטער און דאָס הארץ ווארעמער און ווארעמער.

מ י ר ל

אז עס וועט טאָג ווערען, וועלען מיר געהן אונזער שטוב זוכען.

מ נ ש ה

ציטערט אויף.

מיין קינד!

מ י ר ל

שרעק מיך ניט. איך וויל מיך אָנוואַרימען.

מ נ ש ה

איך שפיר, אז דיין הארץ איז אין גאנצען געשטאָרבען..

מ י ר ל

זיידע, איך וועל צוריק אין וואסער לויפען — רעד ניט!

מ נ ש ה

איך שפיר, א שטיק אייז האלט איך צו מיין הארצען געדריקט.

מ י ר ל

רייד צו מיר ווי אין שטוב, כ'וויל מיך אָנוואַרעמען.

מ נ ש ה

עס פריהרט... קאלט.. קאלט...

מ י ר ל

שוויינ, זיידע, איך וועל מיינען, אז דו שלאָפסט און איך וואַרעם מיך נעבען דיר.

מ נ ש ה

נעהם מיינע הענד און פיהר זיי אויף דיין הארצען. איך קאָן מיט זיי ניט ריהרען. איך וויל זעהן... איך וויל...

מ י ר ל

שווייג... שווייג...

מ נ ש ה

איך וויל דאָס אמת'ע פייער אויף דיין הארצען געפינען.

מ י ר ל

איך האָב די קמיע אין וואסער אָנגעוואוירען.

מ נ ש ה

פערלאָרען?!

מ י ר ל

עמיצער האָט זי ביי מיר פון הארצען אראָבגעריסען... כ'האָב מיר געשראָקען.

מ נ ש ה

פערלאָרען... פערלאָרען...

מ י ר ל

שפּרינגט אָב פון איהם.

מ נ ש ה

דעם בעכער פון צאָרן אין גאנצען געטרונקען, אבער דאָס גליק נישט דערוואַרט זיך. קעלטער ווערט מיין הארץ; שווערער ווערט מיר מיט מיין צונג צו ריהרען.

מ י ר ל

נא, איך וועל דיך צודעקען.

וואַרפט אויף איהם איהר טוך.

מ נ ש ה

מיט שמחה.

דער צדיק! זיין הייליגער פּנים בעוויזט זיך פאַר מיר... וועמען געהסטו ראטעווען — מיך, צו מיין קינד?... אָ, דערבאַרעם זיך...

מ י ר ל

רייסט אראָב פון זיך נאָך וואָס און וואַרפט אויפ'ן אַלטען.

מ נ ש ה

וואַרימע פליגעל פון הייליגע מלאכים בעשיצען מיך... ברענענדיגע אויגען קוקען מיר גלייך ביז'ן הארץ אריין... וואַרימער... וואַרי־מער...

א ש ט י מ ע

טראָגט זיך פון ווייטען מיט'ן ווינד.

ראַ—טע—וועט! איך—געה—ביז—האַלז—אין—וואַ—סער!

מ י ר ל

שרייט.

א—הער! דאָ—איז—טרוקען!

מ נ ש ה

פון הימעל הער איך קולות פון די מלאכים... פון גן־עדן, הער איך, גיסט זיך דער הייליגער געזאַנג...

ד י ש ט י מ ע

נעהענטער.

ראַ—טע—וועט! איך ווער פער—פראָרען.

מ י ר ל

אהער, דאָ איז טרו־קען!

מ נ ש ה

מיט שמחה.

טאַכטער מיינע! איך זעה דיך... צווישען אלע צדיקים און צדקניות ביזטו... גלייך פון הימעל געהסטו... דיין פנים לויכט... דיינע אוי־גען פונקלען ווי די ליכטיגע שטערען... ווארימער... ווארימער...

ד י ש ט י מ ע

גאָר נאָהענט

וואו—הין—זאָל—איך—געהן?

מ י ר ל

גלייך! גלייך!

מ נ ש ה

שירה אין הימעל... ס'איז פריהמאָרגען... דער גאנצער הימעל האָט אויפגעוואכט. שירה זאָגט דער צדיק צווישען אלע מלאכים...

עס פליעסקעט דאָס וואסער גאָר נאָהענט.

ד י ש ט י מ ע

זענען מענשען פארהאן נאָהענט?

מ י ר ל

שטעהט און קוקט אין דער ווייט.

מ נ ש ה

זינגט.

דער ליכטיגער טאָג קומט אָן... גאָט'ס חסד איז נאָהענט... איך זינג צו זיין נאָמען... איך אכפער זיינע מעשים....

ד י ש ט י מ ע

ווער איז דאָרט? רופט זיך ווער אָב!

מ י ר ל

מענשען!... מענשען!...

עס בעווייזט זיך אַ פיגור פון אַ מענשען, ציטערט פאַר קעלט; עס קלאַפּט איהם אַ צאָהן אָן אַ צאָהן.

מ נ ש ה

זינגט מיט אַ דומפּפען קול.

זיין ליכטיגער נאָמען... זיין חסד און רחמים...

ד ע ר א ו נ ב ע ק א נ ט ע ר

ווער איז דאָ?

מ י ר ל

מענשען, מענשען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

מענשען? דאָ זענען מענשען?

מ י ר ל

ציטערט פון קעלט און שרעק.

מיט'ן וואַסער געקומען, ביז'ן האַלז געקראָכען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

ווער איז דאָרט?

מ י ר ל

מיין זיידע. ער ווערט געפראָרען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

ווערט געפראָרען?

מ י ר ל

געפראָרען... קאָן זיך ניט דערוואַרמען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

בויגט זיך צו צום אַלטען.

געפראָרען, ער ליגט טויט...

מ י ר ל

מיט שרעק.

אך, זיידע!

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

ניטאָ קיין סימן פון לעבען, ביז טאָג וועט אפשר פון אונז אויך מעהר ניט בלייבען.

מ י ר ל

אך, זיידע, זיידע, שטעה אויף! זיידע, ב'ווייס, וואו די קמיע איז, זיידע!

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

אומזיסט דיין וועקען... איהם וועסטו שוין לעבעדיג ניט מאכען. לאָמער בעסער איינער דעם אנדערען וואַרימען ביז טאָג...

מ י ר ל

ברעכט אויס מיט אַ ביטער געוויין. איהר קול ציטערט פאר קעלט.

זיידע!... זיידע!... זיידע!... האָסט מיך אליין אין דער פינסטע־רער נאכט געלאָזען... זיידע!

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

זעה, ווי דיין קול ציטערט פון קעלט און שרעק. דער אלטער ליגט שוין אָהן אַ סימן פון לעבען. טרעט אָב פון איהם. מיט שרעק און קעלט בלאָזט פון איהם.

מ י ר ל

איך וועל מיך לעגען נעבען איהם און שטארבען...

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

איך וועל דיך נישט לאָזען שטארבען. דער אלטער איז געשטאָר־בען, ווייל דאָס בלוט איז שוין אין זיינע אָדערן לאנג ווי אייז געווען... איך וועל דיך נישט לאָזען שטארבען, אויב איך בין איצ־טער לעבען געבליבען.

מ י ר ל

זיידע! נעהם מיך!...

ד ע ר   א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

די גאנצע נאכט האָט מיר דער טייך אויף א באלקען פון א צו־בראָכענעם פּאראָם געטראָגען און האָט מיך אויף א ברעג ארויס־געשליידערט... כ'ווייס אליין ניט, ווי ווייט ער האָט מיך פון מיין היים פערטראָגען — נאָר דאָס האָב איך געפיהלט, אז ער האָט מיך אויף די צווייטע זייט ארויסגעוואָרפען. לאָמיר זיך ביידע טוליען איינער צום אנדערען און ווארימען זיך...

מ י ר ל

רוקט זיך אָב.

כ'קאָן דיך ניט... כ'טאָר עס ניט... כ'וויל נעבען זיידען מיינעם זיצען, ביז איך וועל געפראָרען ווערען.

ד ע ר   א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

איך וועל דיך איבערגעוואלד ווארימען און דו וועסט מיך איבער־געוואלד ווארימען. וואָס ליגט עס אויף דעם אלטען? ׳טרוקענע בגדים... איהם זענען זיי שוין איבריג. מען קאָן זיי זי־כער פון איהם אראָבנעהמען.

מ י ר ל

ריהר ניט! ריהר גיט!

ד ע ר   א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

עלטער מיט פראָסט וועסטו שוין נישט דערווארימען. קום, נאריש קינד. קום צו מיר, ווען ס'וועט נאָר טאָג ווערען, וועסטו זעהן, ווי דער חשק צום לעבען וועט זיך אין דיר שטארקען... אומזיסט ווילסטו לעבעדיג מאכען א קערפּער פון אן אלטען מאן, וואָס איז געפרוי־רען געוואָרען... קום צו מיר, זעה, ווי דו ציטערסט פון קעלט. זעה, ווי ס'קלאַפּט דיר א צאָהן אָן א צאָהן... קום, לאָמיר צוזאמענפּרע־סען אונזערע לייבער און ווארעמען זיך. ווען ס'וועט ווערען טאָג, וועלען מיר זיך צו א שטוב דערקלייבען... קום!

מ י ר ל

איך שרעק מיך פאר דיר.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

ניט שרעק זיך פאר מיר. איך בין א מענש... מיך האט דאס וואסער אהער געבראכט. ס׳איז פינסטער ארום. ווייל איך ווייס ניט, וואו איך בין, קאן איך דיר ניט זאגן, פון וואנען איך בין.

מ י ר ל

קאלט... קאלט... כ׳וועל דערפרארען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

נאריש קינד! אומזיסט שלעפסטו אויף זיך דעם טוידט, בעת דאס לעבען רופט אונז. ביז טאג איז שוין ניט ווייט. ברייט אויס זיינע הענד. קום צו מיר. ניט שרעק זיך פאר מיר. דאס לעבען קאנען מיר נאר ביידע איינער דעם אנדערען שענקען... ווייניג ווארימקייט איז אין דיר געבליבען דו זאלסט קאנען פאר׳ן פראסט שטארקער זיין. לאמיר אונזער ווארימקייט צוזאמענמישען — נעהם מיך ארום.

מ י ר ל

דער זיידע ליגט טויט.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

און מיר מוזען לעבען! לעבען!...

ער כאפט זי פעסט ארום.

מ י ר ל

לאז מיך! לאז...

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

מיט געוואלד וועל איך דיר מיין לעבען געבען און מיט געוואלד וועל איך ביי דיר דיין לעבען נעהמען — דריק מיך צו זיך...

מ י ר ל

דעם זיידענס בלינדע אויגען קוקען אויף מיר... די קמיע... לאז מיך... דער צדיק...

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

דער זיידע איז טויט... מיר בעדארפען לעבען... פעסטער, אט אזוי... פעסטער...

מ י ר ל

א שטראם הייסע בלוט איז דורך מיינע אדערן דורכגעלאפען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

דאס קעהרט זיך צוריק דאס לעבען צו דיר. איך בין פון יענער זייט טייך. פון דארט האב איך דיר דאס לעבען געבראכט...

מ י ר ל

מיינע גליעדער געהן מיר אב.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

מיר מוזען נאך הארץ צו הארץ דריקען, וועט ערשט רעכטווארעם זיין.

מ י ר ל

דו הערסט, עס קלאפט שוין ניט מעהר ביי אונז א צאהן אן א צאהן.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

איך הער, אז דיין קול ציטערט שוין נישט מעהר.

מ י ר ל

לאמיר אפשר פּרובען דעם זיידען ווארימען?

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

איהן קען מען נישט ווארים מאכען.

מ י ר ל

ס'איז גאר ליכטיגער געווארען אין די אויגען מיינע.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

דיין קינדערש בלוט האט אין מיינע אדערן דאס בלוט צושמאלצען.

מ י ר ל

כ'האב די קמיע פערלארען. דער זיידע האט געזאגט, אז אין הארצען האב איך זי געדארפט טראגען. דער זיידע...

דער אומבעקאנטער

זעהסטו, ער איז געשטאָרבען, דער טויט איז געווען שטארקער פון איהם. מיר וועלען לעבען... ש־ש־ש!

מירל

וואָס הערסטו?

דער אומבעקאנטער

איך הער, ווי דיין הארץ קלאַפּט פון שמחה.

מירל

מיר הויבט שוין אָן היים צו ווערען.

דער אומבעקאנטער

ווי א פאַנצער זענען געווען מיינע קליידער געפראָרען; ווי א פאַנ־צער זענען אויף דיר דיינע געפראָרען. אונטער דעם פאַנצער האָט זיך דאָס לעבען צופלאַקערט... אַך, לעבען... לעבען..

מירל

ווען כ'פלעג זיך צום זיידען טוליען, איז מיר אזוי ווארים ניט געווען. נאָך איידער דו ביזט געקומען, האָב איך מיך צו זיין הארץ געטוליעט, נאָר ס'האָט מיט פראָסט געטראָגען.

דער אומבעקאנטער

זעהסט, ווי א גרויער פאַס בעווייזט זיך דאָרט לינקס?

מירל

אויף דער ערד?

דער אומבעקאנטער

ניין, אויפ'ן הימעל.

מירל

וואָס בעדייט עס?

דער אומבעקאנטער

דאָס פערנעהמט זיך שוין אויף טאָג. באַלד וועט ליכטיג ווערען און מיר וועלען זיך צו הייזער פערקלייבען.

מירל

ווייגט.

איך האָב ניט וואוהין. איך האָב געזעהן, ווי דאָס וואסער האָט אונ־
זער הויז פערטראָגען. דער זיידע איז פערפראָרען.

דער אומבעקאַנטער

דו ווערסט געהן צום לעבען. דאָס לעבען וועט דיר שוין אין הייזער
ברענגען. א הילצערנעם הייזעל איז מסתמא אייערס געווען, אז דאָס
וואסער האָט געקענט פערטראָגען — דאָס לעבען וועט דיך אין
פּאַלאַצען ברענגען... שעהנע פּאַלאַצען און בריליאַנטענע שלעסער
געפלאַסטערט אין גאָלד און בעפּוצט מיט פּערל און רובינען. דאָס
וואסער וועט זיך אהין ניט פערקלייבען און דאָס פייער וועט אויך
צו זיי קיין שליטה ניט האָבען... זעהסט, דער פראָסט האָט פון
דיין זיידען א שטיק אייז געמאכט, און צו אונז האָט ער קיין
שליטה ניט...

מירל

דו רעדסט, איך פערשטעה עס גאָר ניט... דער זיידע האָט שטענדיג
אנדערש גערעדט. עפּעס אנדערש פלעגט ער רעדען יעדעס מאָל
אין אָבענד. איך פלעג האלטען מיין קאָפּ ביי איהם אין שויס, און
ער פלעגט מיר דערצעהלען... איך פלעג איהם בעסער פערשטעהן,
נאָר פון זיינע ווערטער איז מיר קיינמאָל אזוי ווארים ניט גע־
ווען. כאָטש ביי אונז אין שטוב איז קיינמאָל קיין פראָסט ניט
געווען. דער ווינד איז אויך קיינמאָל אהין ניט צוגעקומען...

דער אומבעקאַנטער

ניט שטענדיג דאַרף מען פערשטעהן — בעסער, אז מען פיהלט.
פיהלסט, ווי דאָס לעבען קלאַפּט אין דיינע אָדערן, ווי מיט פוי־
קען? פיהלסט, ווי אין דיין הארצען קאָכט ווי דער טייך איצטער,
וואָס האָט הייזער פערטראָגען און מיך צו דיר געבראַכט.

מירל

פאר'ן זיידען האָב איך מורא געהאט. ער פלעגט מיט זיינע בלינדע
אויגען קוקען אויף מיר. קוקען... קוקען.. פון זיי האָט עפּעס ארויס־

געקוקט און מיך געשראָקען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

הא, דיין זיידע איז בלינד געווען! — פון זיינע אויגען האָט דער טויט אליין ארויסגעקוקט און האָט דיך געשראָקען. דו טאָרסט ווענען טויט ניט טראכטען — לעבען... לעבען...

מ י ר ל

ער איז בלינד געווען, נאָר ער איז אליין געגאנגען. איך בין איהם נאָכגעגאנגען. ער האָט זיך אליין צום בערגעל דערשלאָגען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

דאָס האָט איהם דער טויט געפיהרט; בעלויכטען זיין וועג מיט א שווארצען פייער.

מ י ר ל

איך האָב אויך דעם פייער געזעהן. איך האָב מיך אויך צו איהם געצויגען. איך האָב געמיינט, אז דאָס איז דער צדיק מיט מלאכים ווי דער זיידע פלעגט אלץ זאָגען. אפילו אין די שפּיצען פינגער איז מיר אויך ווארים געוואָרען... זעהסט, ס'איז שוין ליכטיג.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

פערמאַך נאָך די אויגען א וויילע און פיהל... זעהסט וואָס?

מ י ר ל

איך זעה שעהנע פּאַלאַצען אויף א הויכען בארג שטעהן...

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

דאָס וועלען דיינע זיין.

מ י ר ל

וועמעס זענען זיי איצט?

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

קיינעמס ניט. פריי בויט זיי דאָס לעבען אויס און ווער עס וויל קען זיי בעקומען. דו קענסט זיי אויך בעקומען... דו מיט דיין קינדערש בלוט קענסט צו זיי דערגרייכען...

מ י ר ל

אז איך פערמאַך די אויגען, פיהל איך, אז איך זיץ אויפ'ן הימעל,

ארום פליהען מלאכים. ס'איז אזוי ליכטיג, ווי דער זיידע פלעגט שטענדיג דערצעהלען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

דעם זיידען דיינעם פלעגט זיך עס אויף נאך דעם טויט חלומ'ן, דו קענסט עס אין לעבען בעקומען... זעהסט, ס'איז שוין גאנץ ליכ־טיג. עס זעהט זיך שוין די גאנצע געגענד ארום. דורכאויס מיט וואסער פערגאסען, נאר רעכטס ווייזט זיך א שמאלער פאס טרו־קענע ערד. ער ציהט זיך ביז צום בארג אונזערען. מיט דעם וועג וועלען מיר זיך פון דאנען לאזען.

מ י ר ל

איך וועל נאך האלטען פערמאכט די אויגען און דו רעד... רעד...

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

און דו?

מ י ר ל

איך וועל פיהלען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

פיהלסטו?

מ י ר ל

אלץ פיהל איך... איך פיהל, איך זעה, איך פיהל, איך זעה...

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

איז גוט. אבער דער וועג איז א שווערער און א לאנגער, ביז מיר וועלען זיך פון דאנען ארויסקלייבען... דער טאג לייכט שוין, און מיר וועלען זיך באצייטען פון דאנען לאזען. געדריקט לייב צו לייב וועלען מיר געהן און אויפ'ן וועג וועל איך דיר גאר שעהנעס דער־צעהלען... לאמיר געהן.

מ י ר ל

און דער זיידע?

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

מיר וועלען זאגען מענשען, וועלכע האבען אן עסק מיט טויטע ווע־לען זיי איהם צום קבר ברענגען.

מ י ר ל

ווילסטו, איך זאָל איהם לאָזען?

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

מיר וועלען זאָגען מענשען, וועלכע האָבען אַנ'עסק מיט טויטע, וועלען זיי איהם צום קבר ברענגען.

מ י ר ל

אבער מיין זיידע איז ער דאָך!

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

ער הויבט זיך אויף און האַלט זי פעסט ארומגענומען.

מ י ר ל

וואוהין פיהרסטו מיך?!

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

צום לעבען, קום!

מ י ר ל

לאָז מיך. מיך ציהט צום זיידען מיינעם, ער ווינקט צו מיר, כ'קען איהם ניט לאָזען...

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

פיהרט זי.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

קום, איך וועל דיר אויפ'ן וועג גאָר שעהנעס דערצעהלען.

מ י ר ל

ברעכט אויס מיט אַ געוויין.

זיידע! זיידע! איך קען דיך ניט לאָזען!...

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

דאָס לעבען רופט — דאָס לעבען... איך וועל דיך לאָזען, אבער דיין נשמה איז ביי מיר — זי וועט שוין דיין גוף אויך מיטציהען...

געהט פון בארג.

מ י ר ל

גערט איהם ניט ווילענדיג נאָך. וויינט יאָמערליך.

זיידע!... זיידע!... איך געה און וויים ניט וואוהין... ראטעווע מיך!...

זי ווערט פערשוואונדען אונטערען בארג... איהר קול הערט זיך נאָך שרייענדיג „זיידע"... זיידע!"...

ד ר י ט ע ר א ק ט.

ביים ברעג טייך. זומער פאר־נאכט. דער ברעג איז בעדעקט מיט א ווייסען זאמד און בעוואקסען מיט לאנגע שיטערע גראז, וואו ניט וואו א געל בלומעל. פון ווייטען, אנט־קעגען זעהט זיך דער צווייטער ברעג, בעוואקסען געדיכט מיט יונגע בוימלעך. פון דארט טראגט זיך דאס צווימשע־רען פון פויגלעך. עס לאזט זיך אראב די זון און דער גאנ־צער הימעל איז רויט. פון דער אנדער זייט הימעל שווי־מען ארוים דיקע כמארעס און עס קלייבט זיך אויף א רעגען.

מ י ר ל

שטעהט שטיל און קוקט גלייך צום זון־אונטערגאנג מיט גרוים בענקעניש אויפ'ן געזיכט.

אך! דארטען איז דאס גאנצע גליק; דארטען איז עס. וואלט דער טייך אזוי ברייט ניט געווען, וואלט איך איהם אריבערגעשפרונ־גען; ווען דאס וואסער וואלט דא ניט אזוי פינסטער געווען, וואלט איך אפשר... ווי דעם זיידענ'ס אויגען אין יענער נאכט זעהט דאס וואסער אויס...

י א כ נ ע

קומט אן פון ווייטען, שלעפט א קלאץ.

מ י ר ל

ניין, ביי טאג קאן ער ניט קומען... ביי נאכט האט איהם דאס וואסער מיט געוואלד געבראכט צו מיר. דער טאג האט איהם פון מיר אבגעריסען. גלייך מיט זונענאויפגאנג איז ער פון מיר פער־שוואונדען געווארען. באלד פערגעהט די זון. רויט דער הימעל— ס'ברענט...

י א כ נ ע

שרייט פון וויטען.

וואס שטעהסטו דארט ? ! אויף וועמען ווארסטו דארט ? !

מ י ר ל

דער טייך, דער פינסטערער טייך שרעקט מיך יעדעס מאל, ווען כ'וויל זיך אויף יענער זייט אריבערקלייבען, און זי... וואס וויל זי פון מיר ?

י א כ נ ע

עס ווערט נאכט, וואס שטעהסטו דארט ?

מ י ר ל

וואס האט זי מורא פאר דער נאכט ! וואס שרעקט איהר די נאכט?

י א כ נ ע

ווארפט אראב דעם קלאץ.

זאג, וואס ווילסטו דא ? קום א היים, עס ווערט נאכט. מארגען דארף מען פריה אויפשטעהן. בעגינען, נאך איידער דער האן וועט קרייען, וועלען מיר זיך אויסקלייבען און פאהרען צום צדיק.

מ י ר ל

זאג, פון וועלכער זייט דארף ער אנקומען, דער צדיק ?

י א כ נ ע

ווייזט אויף הינטער זיך.

פון דארטען.

מ י ר ל

מיט פערדרוס.

זעהסטו, דארטען פערגעהט יעדען טאג די זון, און איך קאן דעם טייך ניט אריבערגעהן.

י א כ נ ע

וועה איז מיר און ווינד. משוגע, משוגע; בעשטראפט מיט ביידע הענד.

מ י ר ל

וואס פאר א באלקען טראגסטו עס ?

י א כ נ ע

אז דיין פערשטאנד האָט דער וואָס אין הימעל ביי דיר צוגענו־מען... כ׳האָב עס אין פעלד געפונען. כ׳האָב עס דערקענט — פון אונזער שטוב.

מ י ר ל

פון אונזער שטוב? נעהם וואַרף עס אין טייך אריין. זאָל עס דאָס וואסער פערטראָגען, כ׳וועל עס באלד אליין...

י א כ נ ע

ניט דערוועג זיך עס צו טהאָן!

מ י ר ל

געהט אָב אין אַ זייט.

דאָס לעבען... דאָס לעבען... וואו זענען זיי, די פאלאצען, וואָס ער האָט געזאָגט? פריי בויט דאָס לעבען אונטער׳ן הימעל גאָלדענע פאלאצען אין בריליאנטען און רובינען געפלאסטערט... אָהן איהם וועל איך זיי ניט געפינען... אָהן איהם קאָן איך אפילו דעם טייך ניט אריבערגעהן, און ער איז דאָרט אויף יענער זייט. פון יענער זייט טייך איז ער געקומען, ביי נאכט, אין דער פינסטער האָט ער זיך בעוויזען און מיין געפראָרען לייב געוואָרעמט. צו דער אַלטער. געה א היים! איך וויל אין דער נאכט אליין מיט דיר ניט בלייבען... געה דיר, געה — אָדער א ניט, העלף מיר דאָ א פראָם אויסבויען, וועל איך מיר אויף יענער זייט אריבערקלייבען.

י א כ נ ע

די הייליגע נשמה פון דיין מאמען, זאָל פאר דיר ביים כסא־הכבוד בעטען.

מ י ר ל

די מאמע איז דעם זיידענס א טאָכטער געווען, געה, איך שרעק זיך פאר איהר.

י א כ נ ע

דער הייליגער נאָמען פון דיין טאטען דעם קדוש זאָל דאָרט אין הימעל פאר דיר תפילה טהאָן.

מ י ר ל

באבע, לאז מיך!

י א כ נ ע

דער כשר׳ער נאמען פון דיין זיידען דעם קדוש זאל דעם גאנצען הימעל אויפריהרען און פאר דיך בעטען.

מ י ר ל

אויב דו שווייגסט ניט, שפרינג איך באלד אין טייך אריין, אט דא. וואו דאס וואסער איז פינסטער און שווארץ... ווי זיס איז דער געזאנג דארט צווישען די בוימלעך, — אלץ איז אויף יענער זייט. נאך זיין פערשווינדען זענען דארט די בוימלעך אויסגע־וואקסען... אפשר האט ער זיי אליין פערפלאנצט? אפשר זיצט ער דארט אליין אוןווארט אויף מיר?...

י א כ נ ע

שלעפט זי פאר׳ן ארבעל.

קום, עס וועט באלד א רעגען געהן.

מ י ר ל

יעדעס מאל דוכט זיך מיר, אז ביי נאכט איז ער געקומען און האט א בריק אויסגעבויט, איך זאל קענען גלייך אריבערגעהן, זיך לאזען צו יענע פאלאצען. רייסט אויס עטליכע געלע בלימלעך און ווארפט זיי אין טייך. טראג עס, טראג עס, וואסער. טראג עם ווייטער, גלייך צו איהם... זאגט איהם, אז מיר איז ווידער קאלט. זאגט איהם, אז כ׳ווער פערפרארען ווי אין יענער נאכט, ווען דאס וואַ־סער האט אונז אויף א בערגעל פערטראגען... זאגט איהם, אז כ׳האב ביי זיך אין הארצען זיין ווארעמקייט בעהאלטען, נאר איך קאן שוין מעהר ניט, כ׳קאן עס שוין מעהר ניט אויפהאלטען. ווען דער לעצטער הויך וועט ארויסגעהן, שטארב איך... איך ווער א שטיק אייז, ווי דער זיידע יעמאלט. טראכט א ווײַלע. וואס ווארסטו דא? דיך האט דער זיידע אויף דער וועלט געלאזען, דו זאלסט מיך שרעקען? אין דיינע אויגען איז אזוי פינסטער, ווי ביים זיידען אין יענער נאכט.

יאכנע

איך וועל רופען מענשען. מען וועט דיך בינדען און מיט געוואַלד צום צדיק פיהרען.

מירל

שפּאַצירט אום ביים ברעג, זינגט.

אין פּאַלאַצען רובינען פול
שטעהט א הויכער שעהנער שטול,
ווי א מלאך זיצט ער דאָרט.
ווי א מלאך זיצט ער דאָרט....

יאכנע

מיט שווארצע, געדיכטע וואָלקען ווערט דער הימעל פערצוויגען, באלד וועט א שלאַקסרעגען גיסען, און דו וועסט א נאַקעטע אונ־טער׳ן הוילען הימעל בלייבען.

מירל

מיט שמחה.

א רעגען וועט באלד געהן! די כמארעס ווערען שטארקער, געדיכ־טער און שווארצער... ס׳וועט א רעגען גיסען — א מבול וועט ווערען... ס׳וועט ווידער אלע בריקען אראָבטראָגען, ווי יעמאָלט, ווען איך בין נאָך א קינד געווען... מיט׳ן וואסער וועט ער קומען, אלע פּאַלאַצען — דאָס גאנצע לעבען וועט ער מיט זיך ברענ־גען.

יאכנע

אָט דונערט שוין ערגיץ, קום גיכער א היים, כ׳וועל דאָ מיט דיר נישט בלייבען.

מירל

באלד, באלד וועט עס געשעהן. איך הער שוין די דונערן, באלד וועט זיך דער הימעל שפּאַלטען, פייערדיגע בליצען וועלען אומ־לויפען, כ׳וועל זיצען און ווארטען.

זעצט זיך ביים רעכטען ברעג און קוקט אריבער ווייט פון זיך.

י א כ נ ע

זעצט זיך פון ווייטען.

נישט גוטע, מלאכי חבלה האבען זי ארומגערינגעלט און לאזען זי נישט רוהען. וואלט ווער ס'איז דורכגעהן, וואלט מען זי מיט געוואלד פון דאנען צוגענומען.

מ י ר ל

אך! ווען איך וואלט קאנען קוקען, קוקען ביז אויף יענער זייט וועלדעל!... דארטען ערגיץ זיצט ער — קום! קום! איך שפיר, אז דו ביזט ניט ווייט פון מיר — קום! באלד וועט זיך דאס וואסער פון די ברעגעס ווידער ארויסכאפען — איך שפיר עס, די דונערען זאגען מיר אן. *ווארפט א בליק צו דער אלטער.* וואס ווארטסטו?

י א כ נ ע

קוקט זי שארף אן אהן ווערטער.

מ י ר ל

באלד וועט א רעגען גיסען, עס וועט פלייצען פון אלע זייטען — געה בעהאלט זיך אין שטוב. ווילסט זיך אויך אריבערקלייבען אויף יענער זייט? דארט איז פאר דיר גאר נישטא. בלייב שוין דא... געה א היים, געה. וואס היטסטו מיך? ! ווען ס'וועט פול ווערען דער טייך, וועל איך מיר אויף יענער זייט אריבערקלייבען. *געהט אום מיט גרוים שמערצען אויפ'ן געזיכט.* עס ציהט מיר אלע גלידער, עס ציהט מיר מיינע הענד, מיינע פיס... ס'ציהט מיר מיין הארץ! איך קאן שוין מעהר נישט אויסהאלטען. פינסטערער, פינסטערער...

י א כ נ ע

טהוט אויס פון איהר האלז א קמיע, געהט צו שטיל צו מירלען און טהוט איהר אן אויפ'ן האלז. העלף מיר, רבונו של עולם! רייס זי ארויס פון די מלאכי הבלה, וואס האבען זי פערכאפט אין זייערנעץ...

מ י ר ל

ווארפט די קמיע אין וואסער אריין.

י א כ נ ע

גוואלד! וואס וועט איצטער זיין? וויל קריכען אין טייך. וואס האסטו געטהאן?!

מ י ר ל

אליין וועל איך מיט'ן וואסער אוועקלאזען, ביז כ'וועל מיך אויף יע־נער זייט אריבערקלייבען.

י א כ נ ע

פערפאלען, פערפאלען, צום גרונד געגאנגען.. כ'וועל לויפען רופען מענשען, מען זאל זי פון דאנען וואס גיכער צונעהמען... דא ביים טייך איז א נעץ פאר איהר געשפרייט.

לויפט אוועק מיט אלע כחות.

מ י ר ל

איצטער בין איך אליין געבליבען... איצטער וועל איך אליין מיט'ן וואסער אוועקלאזען. שלעפט דעם באלקען צום ברעג און ווארפט איהם אין וואסער. זאל ער געהן אהין, וואוהין דאס גאנצע שטיבעל איז פערשוואומען. זי איז נאך מענשען געגאנגען, און איך וועל מיך בעהאלטען... כ'וועל מיך דער פינסטערער נאכט איבערגעבען. עס בליצט. זי ציטערט אויף. עס בליצט! קיינער איז מיט מיר ניטא... וואס זעה איך עס פון וויטען?! מיט'ן וואסער... א פייערעל שווימט און ארום איהם מענשען... אפשר שווימט ער מיט די גאלדענע פאלאצען... ווי גיך!... דאס וואסער טראגט זיי... טראגט זיי... האלט! האלט אב! עס בעווייזט זיך א פייער אויפ'ן טייך... דאס גאנצע וואסער ווערט בעלויכטען.

א ש ט י מ ע

פון טייך ארויס.

נישט ווייט א דארף, מענשען?

מ י ר ל

האלט אב, האלט?

צ ו ו י י ט ע ש ט י מ ע

האלט אב דאס געהילץ!

ע ר ש ט ע ר

פון א נאָהענטען דאָרף?

מ י ר ל

ווי גוט! דאָס געהילץ האָט איהר געבראַכט א פּראַם צו בויען? מאכען א וועג צו יענע פּאַלאַצען?...

צ ו ו י י ט ע ר

זי איז משוגע.

מ י ר ל

ניט לאָזט זיך גלייך מיט'ן וואַסער... דאָס וואַסער וועט אייך פערטראָגען. דאָס וואַסער האָט אַלץ פערטראָגען... מיין טאַטען, איהם... די קמיע...

צ ו ו י י ט ע ר

פון וואַנען ביזטו?

מ י ר ל

ווייזט אויף יענער זייט טייך.

איך בין פון דאָרטען, איך בין דאָ, נאָר איך בין דאָרטען... זעהט עס וועט באַלד א מבול ווערען... איהר זעהט דעם הימעל... ווען דאָס וואַסער וועט זיך הויבען, וועל איך אריבער אויף יענער זייט...

צ ו ו י י ט ע ר

וואָס דאַרפסטו אויף יענער זייט? קום מיט אונז.

מ י ר ל

איהר פאָהרט מיט'ן וואַסער... איהר קאָנט ניט וויסען, וואָס אויף יענער זייט איז.

ע ר ש ט ע ר

זי איז משוגע, לאָזט דאָס געהילץ!

דאָס פייער פערשווינדעט.

מ י ר ל

שטעהט אַ ווייילע און קוקט אין דער זייט, וואו דאָס פייער פערשווינדט. זעהר אונרוהיג.

אַלץ פערשווינדט פון מיר, אַלץ פערשווינדט; אַלץ איז צו מיר אין

דער פינסטער געקומען און אין דער פינסטער ווערט אלץ פון מיר פערשוואונדען... מיין הארץ האָט ער פון מיר צוגענומען און זיינס האָט ער ביי מיר געלאָזען... מיין הארץ האָט זיך קיין מאָל אזוי ניט געריסען. מיין הארץ האָט קיין מאָל אזוי ניט געבענקט. מיין הארץ האָט ניט געוואוסט, אז אויף יענער זייט איז אלץ פארהאן... מיין הארץ האָט ער ביי מיר פערנומען און מיך אויף דער זייט געלאָזען... אפשר האָב איך מיט דער קמיע מיין הארץ פערלאָרען? ווען איך פלעג זיצען מיט'ן זיידען, איז מיין צונג שטום געווען. איך בין נאריש געווען און מיין הארץ איז רוהיג געווען. איך קאָן שוין מעהר ניט אויסהאלטען... עס דונערט. דער הימעל בייזערט זיך אויף מיר. וואָלט שוין א רעגען גיסען! עס דונערט און קיין רעגען איז נאָך אלץ ניטאָ... וואָס האָבען די מענשען נאָר וואָס געוואָלט פון מיר? וואוהין האָבען זיי מיך געוואָלט פיהרען? וואוהין געהט דאָס וואסער?... פינסטערער, פינסטערער ווערט ארום... דעם זיי־דענס אויגען בלאָנדזשען שוין ווידער ארום פאר מיר... זיי קוקען מיר שוין אָן פון אלע זייטען — וואָס ווילען זיי פון מיר? ! אך, דאָרטען ווינקען צו מיר זיינע אויגען... ליכטיגע... שיינען ווי צוויי שטערען. ליכטיגע און דעם זיידענס אויגען — און וואָס ווילען זיי פון מיר? ! עס דונערט שטאַרקער. קאלט... מיר ווערט קאלט. דער פראָסט כאפט מיך ארום...

י א כ נ ע

איהר קול הערט זיך פון ווייטען.

מיט געוואלד. בינדען, מיט געוואלד זי פון דאנען צונעהמען.

קומט אָן; מיט איהר נאָך אַ פּאָר מענשען.

מ י ר ל

זיי געהען. מיט געוואלד... כ'וועל מיך נישט לאָזען! צוריק וועל איך ניט געהן!...

ע ר ש ט ע ר

מיט געוואלד וועלען מיר זי צום צדיק פיהרען. בינדען!

י א כ נ ע

ראטעוועט מיר מיין קינד! ראטעוועט מיר מיין קינד!

מ י ר ל

לאזט מיר! איך האב קיין נשמה ניט... לאזט מיר צום לעבען...

ע ר ש ט ע ר

נעהמט מירלען פאר׳ן האנד.

קום מיט מיר.

מ י ר ל

כ׳וועל שטארבען, ווען איהר נעהמט מיך נאר צו פון דאנען!

י א כ נ ע

נעהמט זי צו וואס גיכער!

ע ר ש ט ע ר

וויל זי פיהרען.

מ י ר ל

עס ווערט מיר פינסטער אין די אויגען! לאזט!

י א כ נ ע

ראטעוועט, ראטעוועט, נעהמט זי צו פון דאנען!

עס דונערט.

מ י ר ל

ווערט זיך שטארק.

איהר רייסט מיך פון לעבען אב... כ׳בין שוין אזוי ווייט פון מיין היים פערגאנגען... מיט שמחה. זי זעהט וואס פון ווייטען. דו ביזט דא! קום שוין גיכער!... ער רופט!... גיכער קום, רייס מיר ארויס פון זייערע הענד, כאפ מיך ארום ווי יעמאלט ביי נאכט.. איך ווער ווידער פערפראָרען. גיכער... זיי רייסען מיך פון דיר אב!... ער געהט און נאך איהם אלע גאלדענע פאלאצען; ליכטיגע פאלאצען! אהער! אהער! —

י א כ נ ע

אום גאטעס ווילען נעהמט זי צו פון דאנען..

ע ר ש ט ע ר

איך שרעק מיך.

צ ו ו י י ט ע ר

גאָט איז מיט אונז! זאָלען מיר זי נאָר נעהמען.

ער נעהמט זי פעסט אָן.

מ י ר ל

שרייט פערצווייפעלט.

ראַטעווע מיך! ראַטעווע מיך... רייס מיך פון זיי...

זיי פיהרען זי אַוועק מיט געוואלט. איהר יאָמערליכער געשריי ווערט אַלץ שוואכער און שוואכער... עס בליצט און דונערט.

מ י ר ל

לויפט מיט אַלע כחות גלייך צום טייך — שרייט:

ביזט געקומען! נעהם מיך ארום שטארקער, שטארקער... איך שפרינג צו דיר — מיין גליק! מיין לעבען... כאַפּ מיך!

וואַרפט זיך אין טייך אריין. אַ בליץ בעלייכט די גאַנצע געגענד. פון ווייטען זעהט זיך יאכנע און די מענשען, לויפען צום טייך מיט ווילדע אויסגעשרייען.

ע נ ד ע.

גרינע פעלדער

1916

פערזאנען:

דוד נח
רחל
הערש בער
צינע — זייערע קינדער
אברהם יעקב
אלקנה
גיטעל
סטערע, זייער טאָכטער.
לוי יצחק

ע ר ש ט ע ר א ק ט.

אויפ'ן ישוב ביי דוד נח'ן. אָנהייב פריהלינג. ארום האַל־בען טאָג. רעכטס — אַ דאָרפּיש שטיבעל. לינקס — אַ שטאַל. אין הינטערגרונד ציהט זיך אַוועק אַ קארטאָפּעל גאָרטען. עט־ליכע פּרוכט־בוימער גרינען. ביים צוים פון גאָרטען — אַ ברונען.

ר ח ל

זיצט פאַר'ן שטוב, צושניידט קארטאָפּעל אין צווייען.

ד ו ד נ ח

קומט אָן פון גאָרטען.

ר ח ל

וואס, שוין איינגאנצען פערזועצט אזוי גיך?

ד ו ד נ ח

בע, סטערע איז געקומען; פּלייסען זיך, ווער פריהער וועט קאנטשען.

ר ח ל

סטערע? א בעלנות געוועזן.

ד ו ד נ ח

א וואזשנע מויד. מעהר בריה פון צינען.

ר ח ל

וועלען מיר נאך זעהן טאקי, ווער ס'וועט א בעסערען שרוך טהאן.

ד ו ד נ ח

האָרעוועט ווי אן אייזעל. איך וואלט נישט סדאנזשען אזא זאך צו דזשוויגען אויף די פּלייצעס.

ר ח ל

קיין עין הרע בלוט און מילך. וואס מיינסטו, טאקי א גרויסע הילף פאר אלקנה׳ן.

ד ו ד נ ח

דאס זאג איך דאך. און אז זי קומט אהער צו קריכען אזוי אפטער, מוז דאך עם עפעס בעטייטען.

ר ח ל

אלקנה וואלט חשק האבען.

ד ו ד נ ח

כע־כע, דו מיינסט טאקי?

ר ח ל

אלקנה מיינסטו, וואלט נישט וועלען הערש בערען פאר אן איי־דעם? ער וואלט שוין אפשר ערגעץ נדן אויך אויסגעקראצט... כ׳לעבען זיי געהען אהער.

א ל ק נ ה און ג י ט ע ל

קומען אן.

סקאצעל קומט.

ד ו ד נ ח

וואוהין פאהרסטו, אלקנה?

א ל ק נ ה

א גאט העלף. כ׳וויים, געוואר ווערען וואס מען הערט עפעס אין דער וועלט. כ׳וויים, אביסעל זיך דורכפאהרען אין די דערפער.

ר ח ל

וואס מאכט עפעס די בהמה, הינקעט נאך אלץ?

ג י ט ע ל

ווען נאר דאס אליין וואלט געווען, וואלט שוין נישט אויסגעמאכט.

ר ח ל

ווארום וואס חלילה?

ג י ט ע ל

שמעקט איהר נישט דער עסען.

ד ו ד נ ח

דאָס איז נישט גוט.

ג י ט ע ל

כ'האָב געזאָגט נאָך פאַר פּסח, אַז מען זאָל זי פאַרקויפען: כ'האָב פיינט, אַז מען בעדאַרף אַ בהמה געבען אונטער דער נאָז — נו, האָט ער מיר נישט געפאָלגט. האָט זי אָנגעהויבען צו הינקען: אַ צולאָג צו די צרות.

א ל ק נ ה

וועסט צו איהר נישט צולעגען דער באָבעס ירושה.

ג י ט ע ל

ווי זאָגט מיין מאַמע: אַז גאָט זיצט אויבען — איז זאָל איך מיר לעגען אין דרערד אַריין?

א ל ק נ ה

אַז מיין אידענע וואַרפט אַן אום־חן אויף אַ זאַך איז שוין נישט איבערצומאַכען.

ר ח ל

איך בין אויך אַזוי: זאָל מיר גאָט נישט שטראָפען פאַר די רייד.

ג י ט ע ל

וואָס האָב איך מיר דאָ צו לייקענען?

א ל ק נ ה

זי האָט אויפ'ן מלמד אויך געוואָרפען אַן אום־חן, האָב איך איהם געמוזט דורך טרייבען. געהען טאַקי די קינדער אַרום פּוסט און פּאָס.

ר ח ל

האָט איהר דאָ אייער סטערען געזעהען?

א ל ק נ ה

וואָס, גאָר דאָ איז זי?

ג י ט ע ל

זי האָט געזאָגט, אַז זי וועט געהן צינען אַביסעל העלפען ביי די

קארטאפעל, דערפאר וועט הערש בער אמאל עפעס אלקנה׳ן צוהעל־
פען.

ר ח ל

מיר האבען טאקי נאר וואס גערעדט פון איהר.

ג י ט ע ל

צו ווייסט איהר גאר וואס פאר א גאלדען קינד דאס איז. ווען ציניע
זאל זי נאר נישט צולאזען.

ר ח ל

וואס הייסט?

א ל ק נ ה

כא־כא — ציניע איז א גרויסע שטיפערקע.

ר ח ל

איהר זאלט אזוינס זאגען...

ד ו ד נ ח

איך האב אויך געזאגט דאס אייגענע. האסט זי צופיעל צולאזען.
טאקי א בת־יחידה, אבער וואס הייסט — ציטריג?

ר ח ל

איי געה, ווייסט שוין אפילו נישט וואס דו רעדסט. ווי פאלט
איהר גאר אויס, גיטעלשו, אזעלכעס צו זאגען?...

ג י ט ע ל

איך האב דאך גאר נישט געמיינט.

ר ח ל

כ׳וויים נאך נישט ווער ס׳וועט א שעהנערען שדוך טהאן.

א ל ק נ ה

כא־כא־כא, ווייבער: ווי קוואקעס זיינען זיי מיט זייערע קינדער:
מיינע — דיינע; דיינע — מיינע.

ד ו ד נ ח

פארהאן וואס צו הערען וואס זיי באלאבאטשען דארטען.

ג י ט ע ל

אט, איז סטערע געקומען איהר העלפען — וואס זאל מען זיך נא־

רעז: צינע וואלט עס נישט געטהאן.

דוד נח

טע־טע — דאס זעהסטו, אלקנה, רעדט שוין דיין אידענע נאריש־קייטען. דוד־נח'ס א קינד איז טאקי — דוד נח'ס א קינד.

רחל

דאריבער האט עס טאקי מיר א שטאך געטהאן אין הארצען.

אלקנה

קום, אידענע. וועסט נאך לענגער בלייבען, וועסטו נאך מעהר נארישקייטען רעדען. וואס נישט, דוד נח?

גיטעל

איך האב חלילה גאר נישט געמיינט. אזעלכע קינדער ווי צינע הלואי, רבונו של עולם, זאל זיין ביי אלע אידען. א גוטען טאג.

אלקנה

וואלט איך שוין אזא זארג האבען מיט דער בהמה ווי איך האב שוין א זארג מיט דיין צינען, עך, וואלט איך נאר א גרויסען זוהל געהאט... קום שוין, אידענע, קום א גוטען טאג.

געהן ביידע אוועק.

דוד נח

ווייסט, מיין ווייב וואס איך וועל דיר זאגען? אז דו האסט א לאנגע צונג.

רחל

זעה נאר, איך בעט דיר, איך גאר האב א לאנגע צונג?

דוד נח

נו, האט זי א לאנגע צונג; וואס איז די נפקא מינה?

רחל

איך ווייס דאך, אז דיר ארט נישט, אז מען זאל רעדען אויף דיינע קינדער וואס איז דער קארט.

דוד נח

איך וויל מיט איהם נישט אנרייסען.

ר ח ל

וואס האט זי צו זאגען, אז זינע צולאזט איהר סטערען? בעדארף נאך האלטען פאר א גרויסען כבוד, וואס זינע חבר'ט זיך מיט איהר טאכטער.

ד ו ד נ ח

מען וואלט אהן איהר, מעלד איך דיר, אויך פערזעצט די קארטא־פעל.

ר ח ל

דאס ברענט דאך מיר ווי א פייער. זי בעדארף עס מיר אין די אוי־גען נישט רעדען קיין שלעכטס אויף מיין קינד. זי ווייסט אז סטערע איז נישט געקומען העלפען זינען, נאר עפעס אנדערש.

ד ו ד נ ח

כ'ווייס נישט וואס דו רעדסט היינט.

ר ח ל

סטערע איז געקומען, ווייל הערש בער איז אין גארטען. נו, פער־שטעהסטו שוין?

ד ו ד נ ח

טאקע, מיינסט מיט אן אמת?

ר ח ל

וואס דען?

ד ו ד נ ח

זי מיינט הערש בערען?

ר ח ל

ווארום וואס, ער האט דאך א גילדערנע הארץ.

ד ו ד נ ח

זעה נאר, און מיר איז גאר נישט איינגעפאלען... אבער וואלט דאך אלקנה רעדען מיט מיר.

ר ח ל

ער ט'נאך רעדען. האסט דאך געזעהן ווי ער האט געשוויגען די גאנצע צייט. א ניט מיינסטו וואלט מען זי געלאזען געהן אהער.

דוד נח

אויב אזוי איז דאך טאקע אנ׳עולה וואס זי האט אזעלכעס געזאגט אויף צינען.

רחל

וועלען מיר טאקע זעהן. אז עס וועט קומען צו עפעס — וועל איך נישט וועלען... ס׳דו דיר זעהן.

חיים דוד

בע—בע—כ׳האב גאר נישט געוואוסט, אז דו קענסט אזוי ווע־רען אין כעס.

רחל

איך בין עס איהר א בעלן צו פרעגען: צינע! צינע!

חיים דוד

אט טשעפע זי נישט; לאז איהר דארט קאנטשען.

צינע

בעוויזט זיך אויף דער אנדערער זייט צאם.

האסט מיך גערופען, מאמע?

רחל

קום נאר אהער, מיין קינד.

צינע

קלעטערט אריבער דעם צאם.

ווייסט, מיר זענען שוין באלד פארטיג מיט דער ארבייט.

רחל

איך קום אויך באלד אונטער.

צינע

וואס בעדארפסטו מיך האבען?

רחל

נעהם דיר א שטיקעל ברויט מיט פוטער; ביזט דאך אודאי הונ־געריג.

צינע

פעריכט מיר די סטעננגע אין די האר; מיינע הענט זענען אין

בלאָטע אויסגעשמירט.

ר ח ל

קושט זי פלעכטענדיג די רויטע סטענגעס אין די האָר.

ד ו ד נ ח

האסט דאָך עפּעס געוואָלט פרעגען באַנ'איהר.

ר ח ל

אז דו שטעהסט דאבייִ קען איך נישט רעדען.

צ י נ ע

אוי, וואָס איז עס?

ר ח ל

גאָר נישט; כ'האָב מיר נאָר וואָס צעווערטעלט מיט גיטלען.

צ י נ ע

פאר וואָס?

ר ח ל

אזוי; איבער דיר.

צ י נ ע

איבער מיר גאָר?

ר ח ל

געה דוד נח אין גאָרטען אריין.

צ י נ ע

אוי, מאמע, וואָס אי דאָס?

ר ח ל

גאָר נישט, מיין קינד? וואָס קוקסטו אזוי מאָדנע? איך זאָג דאָך גאָר נישט.

ד ו ד נ ח

כע כע, פריהער זיך צעווערטעלט און איצטער האָט זי שוין חרטה.

געהט אַוועק.

ר ח ל

וואו איז הערש בער?

צ י נ ע

ער העלפט זעצן.

ר ח ל

וואס האסטו אזוינס געערדט מים סטערען?

צ י נ ע

איך? גאר נישט.

ר ח ל

דו האסט זי געבעטען אז זי זאל דיר קומען העלפען? וואס טהוט זי איצטער?

צ י נ ע

זי זעצט קארטאפעל.

ר ח ל

דו האסט געבעטען אדער הערש בער?

צ י נ ע

איז אליין געקומען. איך האב איהר געזאגט, אז איך וועל איהר אויך העלפען. און, אז זי איז געקומען העלפען הערש בערען טא וואס זשע איז?

לאכט זיך פלוצלונג פערגאנדער.

ר ח ל

וואס לאכסטו?

צ י נ ע

פאלט דער מוטער אויפ'ן האלז; קושט זי און לאכט.

ר ח ל

אבי איך בעדארף זיך פאר דיר אננעהמען.

צ י נ ע

אזוי גאר, קוקסט זיך שוין אונטער צו אזוינע זאכען וואס מען בע־דארף נישט?

ר ח ל

איי גנה, טשעפע זיך אב פון מיר. ווארום גיטעל איז טאקע גע־רעכט, וואס זי זאגט, אז דו צולאזט סטערען.

צ י נ ע

איך גאר? א שאד וואס איך בין דא נישט געוועז. איך וואלט איהר שוין וויסען וואס צו ענטפערען. זי מיינט טאקע, אז סטערע איז גאר א הינדעלע. א־א, איך בעדארף נאך ביי איהר הייצען אין פעטשערע.

לאכט ווידער.

ר ח ל

וואס שוין ווידער?

צ י נ ע

איך לאך, וואס דו ביזט עפעס ברוגז און פרעגסט זיך נאך אויף אזוינע מארנע זאכען.

ר ח ל

וואס נישט? איך בין א מאמע דאריבער וויל איך וויסען.

צ י נ ע

איך האב זי גערופען אהער ווייל כ'האב געוואוסט אז זי וויל עס.

ר ח ל

אבי אוך האב געמיינט, אז זי איז אליין געקומען.

ד י נ ע

וואס איז דער חילוק? אבי זי האט איהם געגעבען א קוש.

ר ח ל

ווער?

ד י נ ע

זי האט געמיינט, אז איך זעה נישט.

ר ח ל

וואס?

צ י נ ע

זיי זיינען זיך ביידע געוועזן אזוי איינגעבויגען אין דער בראזנע, זייט ביי זייט: כ'האב מיר געמאכט, אז איך זעה נישט.

ר ח ל

נו, און ער?

צ י נ ע

ער האָט זיך פערשעמט: האָט זיך אומגעקוקט צו איך זעה נישט.

ר ח ל

איך וואָלט עס אויף איהר קיינמאָל נישט געגלויבט.

צ י נ ע

אַ־אַ, איך מעג זיך נאָך לערנען ביי איהר.

ר ח ל

האָט עס חלילה אפשר אברהם יעקב געזעהן?

צ י נ ע

ער איז נישט געוועזן אין גאָרטען.

ר ח ל

עס פעהלט מיר נאָך חלילה, אז ער זאָל אזוינע זאכען זעהן.

צ י נ ע

זאָג עס נישט דעם טאַטען ווארום...

ס ט ע ר ע

קומט אָן.

וואָס האָסטו זיך בעהאַלטען, צינע, ווילסט איך זאָל אליין פערזע־צען דיין גאָרטען?

צ י נ ע

קום אהער; סיי ווי שוין באַלד נישטאָ וואָס צו זעצען.

ר ח ל

א שעהנעם דאנק דיר, סטערעלע, וואָס דו ביזט געקומען צוהעל־פען אביסעל. אז גאָט וועט געבען מע וועט באַנ'אייך קאָשען די היי וועלען מיר אלע ארויסקומען אייך העלפען.

ס ט ע ר ע

איהר ווייסט, איך בין אפשר באַלד אזוי שטאַרק ווי הערש בער.

צ י נ ע

האָסט זיך געשטייערט מיט איהם?

ס ט ע ר ע

איך האָב אליין ארויסגעקאַטשעט דעם גרויסען שטיין וואָס איז

געלעגען באנ׳אייך אין דער בראזנע.

ר ח ל

האסט נישט בעדארפט דזשוויגען אזא משא. טאמער חלילה עפעס, וועט שפעטער די מאמע האבען צו מיר טענות.

ס ט ע ר ע

ס׳וועט מיר שוין גאר נישט זיין.

ר ח ל

את דאס ביסעל קארטאפעל וועל איך שוין אליין פערזעצען.

פערנעהמט אויף׳ן פלייצע אביסעל קארטאפעל אין זעקעל און געהט אוועק.

צ י נ ע

קוק מיר נאר אן גלייך אין די אויגען, סטערעלע!

ס ט ע ר ע

וואס?

צ י נ ע

וואס ביזטו אזוי רויט געווארען?

ס ט ע ר ע

וואס?

צ י נ ע

איי, סטערעלע, כ׳האב אלץ געזעהן.

ס ט ע ר ע

וואס האסטו געזעהן?

צ י נ ע

נעהמט זי ארום און קושט זי.

נאר, ס׳מאכט נישט אוים; כ׳האב דער מאמען אויף דערצעהלט.

ס ט ע ר ע

זאל איך צער האבען אויב איך וויים וואס דו רעדסט.

צ י נ ע

דו האסט אלעמען געזאגט, אז איך האב דיך גערופען, דו זאלסט מיר קומען העלפען.

ס ט ע ר ע

ווער האָט עס דיר געזאָגט? מיין מאַמע האָט מיר אַליין געהייסען געהן.

צ י נ ע

דיין מאַמע האָט זיך דאָ צעווערטעלט מיט מיין מאַמען.

ס ט ע ר ע

וואָס דו זאָגסט!

צ י נ ע

האָסט זיך אַזוי דערשראָקען: וואָס אַרט דיר, אַז מיין מאַמע און דיין מאַמע װעלען זיין ברוגז?

ס ט ע ר ע

אָבער וואָס זאָגסטו, אַז דו האָסט אַלץ געזעהן?

צ י נ ע

כ'האָב טאַקע געזעהן ווי דו האָסט געגעבען הערש בערען אַ קוש.

ס ט ע ר ע

ס'איז נישט אמת!

צ י נ ע

נאַרעלע, איך האָב אַליין געזעהן. ווען דו האָסט אַזאַ גרויסען ברודער וואָלט איך אפשר אויך געטהאָן.

ס ט ע ר ע

זאָגסט אַ ליגען!

צ י נ ע

סטערעלע, נאַרעלע, וואָס ביזטו אַזוי צושראָקען?

ס ט ע ר ע

דו ביזט אַ שלעכץ, צינע זאָג איך דיר.

צ י נ ע

נאַרעלע, ער איז דאָך מיין ברודער.

ס ט ע ר ע

איך וועל זיין מיט דיר דעם גאַנצען לעבען ברוגז.

צ י נ ע

איך קען רופען הערש בערן און פרעגען.

ס ט ע ר ע

פרוב עס נאר טהאן.

צ י נ ע

איך האב אפילו דער מאמען אויך דערצעהלט.

ס ט ע ר ע

וועמעס מאמען?

צ י נ ע

מיין מאמען. וואס מיינסטו, אזא נאר בין איך, וואס כ׳וועל געהן דיין מאמעו דערצעהלען. איך האב גאר נישט דיין מאמען אזוי שטארק ליעב איך זאל איהר אזוינע זאכען דערצעהלען.

ס ט ע ר ע

ניין, דו זאגסט א ליגען.

צ י נ ע

וואס איז מיט דיר, סטערעלע? איך האב דאך אליין געזעהן.

ס ט ע ר ע

ס׳איז א ליגען, אז דו האסט דער מאמען דערצעהלט.

צ י נ ע

אויף מיינע נאמנות, איך האב דערצעהלט.

ס ט ע ר ע

ווישט די טרערען.

דעם גאנצען לעבען וועל איך מיט דיר נישט רעדען.

צ י נ ע

סטערעלע, נארעלע, וואס וויינסטו? כ׳האב דאך דיר אזוי ליעב. סטערע, וואס וויינסטו?

נעהמט זי ארום און ווישט איהר מיט׳ן שירץ די טרערען פון די באקען.

ס ט ע ר ע

האסט עס מיר נישט בעדארפט טהאן אזא זאך.

צ י נ ע

כ'האָב נישט געטאָרט קוקען ווי דו האָסט איהם געגעבען אַ קוש? באשר ער איז אַ לעקעש און געוואַרט, אַז דו זאָלסט עס טהאָן.

ס ט ע ר ע

שיסט אויס מיט אַ געלעכטער.

ער איז אַזוי רויט געוואָרען!

צ י נ ע

לאַכט אויף אויפ'ן הויכען קול.

ס ט ע ר ע

נאַר איך זאָג דיר פונדעסטוועגען, אַז דו ביזט אַ שלעכץ און דו פערגינסט מיר נישט.

צ י נ ע

איי ווייס איך דאַרט וואָס דו רעדסט.

ס ט ע ר ע

ווי טהוסטו עס אַזאַ זאַך? איך וועל מיר שעהמען די אויגען צו בע־ווייזען פאַר דיין מאַמען.

צ י נ ע

איך האָב אפשר טאַקע נישט בעדאַרפט דערצעהלען.

ס ט ע ר ע

נו, זעהסטו שוין.

צ י נ ע

קוק מיר נישט אַזוי אָן, סטערעלע. איך ווייס טאַקע נישט, וואָס כ'האָב עס געטהאָן. כ'האָב געהערט אַז דיין מאַמע האָט זיך עפּעס צעווערטעלט מיט מיין מאַמען האָב איך געוואָלט... איי כ'ווייס אליין נישט פאַר וואָס כ'האָב עס געטהאָן. ביזט מיר מוחל, סטע־רעלע?

ס ט ע ר ע

איך בין אין כעס.

צ י נ ע

נאַרעלע, פריהער אָדער שפּעטער.

ס ט ע ר ע

לאכט און וויינט.

מיר וואָלט עס נישט געאַרט ווען ער וואָלט עס געטהאָן... ניין, איך בעדאַרף מיט דיר זיין ברוגז אויף שטענדיג. אויף שטענדיג.

צ י נ ע

ווען דו האָסט אַ גרויסען ברודער וואָלט איך געמאַכט, אַז די גאַנצע וועלט זאָל וויסען, אַז איך האָב איהם ליעב. וואָס איז זיך דאָ פאַרהאַן פאַר וואָס צו שעהמען?

ס ט ע ר ע

ניין, צינעלע, אַז קיינער ווייסט נישט איז בעסער. מיר וואָלט געוועזן אַזוי גוט ווען קיינער ווייסט נישט. איך וועל זיך איצטער שעהמען אפילו פאַר איהם אליין.

צ י נ ע

איך וועל איהם דערצעהלען, וואָס דו האָסט מיר געזאָגט.

ס ט ע ר ע

עס מיר נישט אוים מיין האַרץ, צינעלע.

צ י נ ע

איך וועל איהם זאָגען אַז ער איז אַ גרויסער לעקעש און נאַר.

ס ט ע ר ע

איך וועל מיר אפשר אין וואַסער אריינוואַרפען אויב דו טהוסט עס. קיינער האָט נישט געטאַרט וויסען.

צ י נ ע

איך האָב עס גאָר נישט געגלויבט אויף דיר.

ס ט ע ר ע

וויינט אין דער שטיל.

צ י נ ע

אפשר האָב איך זיך טאַקע בענאַרישט. ווייסט, סטערעלע?

ס ט ע ר ע

מיר וואָלט נישט געאַרט די גאַנצע זאַך, ווען דיין מאַמע וואָלט מיר גאָר נישט פיינד האָבען.

צ י נ ע

דאס זאגסטו נישט גוט.

ס ט ע ר ע

איך ווייס, אז דיין מאמע קען מיר נישט אנזעהן.

צ י נ ע

געה שוין געה. ווייסט, אז איך בין דיר מקנא. וואס ארט מיר וואס דו וויינסט? אבי דיר איז טאקע גוט.

ס ט ע ר ע

לאכט דורך טרערען

אוי, כ'וועל מיר אזוי שעהמען.

צ י נ ע

שא, זעה נאר, וועמען פיהרט עס אהער אברהם יעקב? זעה, אין גארטען.

ס ט ע ר ע

וואס, א פרעמדער מענש? איך וועל אנקלויפען.

צ י נ ע

זעה נאר, גאר א פרעמדער.

פון גארטען קומען אן און דערנעהנטערען זיך צום צאם, אברהם יעקב און א יונגער מאן, פרום געקליידט און מיט א פרום פנים. טראגט א פעקעל אויפ'ן פלייצע. קלעטערט אונגעשיקט אריבער דעם פּליט.

צ י נ ע

האלט זיך איין נישט צו לאכען.

ס ט ע ר ע

שיסט אויס מיט אן אבגעהאקטען געלעכטער.

א ב ר ה ם   י ע ק ב

אט דאס איז די שטוב.

פ ר ע מ ד ע ר

א גאט העלף.

א ב ר ה ם   י ע ק ב

די מאַמע האָט געזאָגט, אַז זיי זאָלען אַריינגעהן אין שטוב. קומט אַריין.

גערען ביידע אין שטוב.

צ י נ ע   און   ס ט ע ר ע

כאַפּען זיך אַרום און שטיקען זיך פון געלעכטער.

ס ט ע ר ע

ס׳אי אפשר אַן עבירה, וואָס מיר לאַכען אַזוי פון אַ פרעמדען מענשען.

צ י נ ע

ווער קען עס זיין? ער האָט אפילו קיין קוק נישט געגעבען אויף אונז.

ס ט ע ר ע

האָט זיך געשעהמט.

צ י נ ע

ס׳אַרא בלייך פּנים ער האָט!

ס ט ע ר ע

מוז אַרומגעהן איבער דער וועלט.

צ י נ ע

בעטען נדבות מיינסטו?

ס ט ע ר ע

כ׳בין אַ בעלן אַ קוק טהאָן אין פענסטער.

פער׳גנב׳עט זיך צום פענסטער.

צ י נ ע

נו?

ס ט ע ר ע

ער האָט אַראָבגעוואָרפען דעם פּעקיל.

צ י נ ע

ער רעדט מיט אברהם יעקב׳ן!

ס ט ע ר ע

ער קוקט זיך ארום.

צ י נ ע

דו שטעה אזוי און איך וועל זיך פאר׳גנב׳ענען הינטער דיר.

ס ט ע ר ע

זעהסט איהם. קוק, ווי אברהם יעקב האָט גאָר פאר איהם קיין מורא נישט.

ר ח ל

קומט אָן.

וואָס שטעהט איהר הינטערען פענסטער?

צ י נ ע

ווער איז עס, מאמע?

ר ח ל

א פרעמדער מענש. בעט זיך אין שטוב אריין אויף א נאכט־לעגער.

ס ט ע ר ע

הערסט?

ר ח ל

זעהט אויס, ווי נאָך היינט נישט געגעסען.

צ י נ ע

לאכט.

ר ח ל

ווי פאלסטו עס אויס צו לאכען פון א פרעמדען מענשען?

צ י נ ע

ער זעהט אויס אזוי מאָדנע. איז נאָך גאָר א אינגעל. איך שעהם זיך אריינצוגעהן אין שטוב.

ד ו ד נ ח

קומט אָן.

וואו איז ער דער מענש?

ר ח ל

איז אין שטוב.

ד ו ד נ ח

נעהם איהם אויף ווי ס'בעדארף צו זיין. אפשר מאכען איהם אז עסען.

געהט אריין אין שטוב.

צ י נ ע

מאדנע מענשען דא אויף דער וועלט. זעהן גאר אוים אנדערש ווי מיר. ער האט שווארצע האר, אמת?

ס ט ע ר ע

און שווארצע אויגען אויך.

צ י נ ע

ער האט געהאלטען די אויגען אראבגעלאזען.

ס ט ע ר ע

מסתמא האט ער שווארצע אויגען.

צ י נ ע

און אזא בלייך פנים.

ס ט ע ר ע

ס'אי אן איידעלער פנים. א שטאדטיגער מענש איז שוין אזוי.

צ י נ ע

און געהט אום צופום איבער דער וועלט.

ס ט ע ר ע

אפשר איז עס גאר נישט קיין ארימאן? אפשר איז ער גאר... וואס האסטו זיך אזוי פערטראכט, צינע?

צ י נ ע

ווער קען ער טאקע זיין דער מענש? אפשר האט ער געהערט, אז איך האב געלאכט?

ס ט ע ר ע

אודאי האט ער געהערט. נאר ער ט'ראף נישט פערשטעהן, אז פון איהם האבען מיר עס געלאכט.

ה ע ר ש ב ע ר

קומט אן.

ס ט ע ר ע

איך בעט דיר, צינעלע, זאג איהם גאר נישט.

צ י נ ע

האסט געזעהן דעם פרעמדען מענשען?

ה ע ר ש ב ע ר

דאס גאר געה איך טאקע א קוק געבען.

ס ט ע ר ע

איך בין אויף דיר אין כעס.

ה ע ר ש ב ע ר

וועסט זיך מיט מיר איבערבעטען.

צ י נ ע

הערש בער, דו ביזט א לעקעש.

ה ע ר ש ב ע ר

וואס בין איך?

ס ט ע ר ע

געדענק, צינע.

ה ע ר ש ב ע ר

דו וועסט באלד ביי מיר כאפען.

ער יאגט נאך צינען אין שפאס, זי אנטלויפט.

צ י נ ע

דו ביזט א לעקעש!

ס ט ע ר ע

איך וועל העלפען זי כאפען: אט אזוי פערלויף צום ברונעם!

צ י נ ע

שפרינגט אריבער דעם צוים און פערשווינדט.

ה ע ר ש ב ע ר

זי וועט שוין ביי מיר איהרס קריגען. זאג, וואס האט זי געמיינט?

ס ט ע ר ע

איך ווייס שוין, וואס זי האט געמיינט.

ה ע ר ש ב ע ר

דיין טאטע וועט נאך היינט דא זיין?

ס ט ע ר ע

איך וויים נישט. אויב דו ווילסט איהם זעהן קענסטו אריבערקו־מען צו אונז.

ה ע ר ש ב ע ר

דיין טאטע האט פליגען אין נאז, פערשטעהסט? ער קען נאך אמאל זאגען, אז סע שטעהט איהם נישט אן.

ס ט ע ר ע

וואס מיינסטו?

ה ע ר ש ב ע ר

איך מיין שוין וואס איך מיין. וואס בעדארף איך ארומגעהן פוסט־און־פאס און דו אויך, אז די אויגען זאלען ארויסקריכען פון קאפ.

ס ט ע ר ע

מיינסט טאקע, אז איך וויל דיך פאר א חתן? דאס, באשר דו האסט זיך מיר ארונטערגעבויגען אונטער דער סאמע נאז — טא וואס האב איך געקענט מאכען?

ה ע ר ש ב ע ר

מען ווייסט שוין. אט קום נאר אהער.

ס ט ע ר ע

צינע האט זיך ווידער געמוזט ערגעץ פער׳גנב׳ענען און הערט זיך איין. זי האט פריהער אויך געזעהן און האט דערצעהלט דער מא־מען.

ה ע ר ש ב ע ר

אט, נאך עפעס.

ס ט ע ר ע

אויף מיינע נאמנות! זי האט מיר אליין דערצעהלט.

ה ע ר ש ב ע ר

אט, דורע נישט די קאפ; זי האט דיר אבגענארט, קענסט איהר נאך נישט.

ס ט ע ר ע

וועסטו היינט אריינקומען צו אונז?

ה ע ר ש ב ע ר

דיר שטעהט נישט אַן זאָגסטו דאָך.

ס ט ע ר ע

געה נאר אביסעלע אוועק פון אנטקעגען פענסטער, אַט אזוי...

זי ווארפט זיך איהם אויפ'ן האַלז.

צ י נ ע

איהר שטימע פון הינטערען צוים:

הערש בער, דו ביזט א לעקעש!

ס ט ע ר ע

צינעלע, איך בין שוין אויף שטענדיג מיט דיר ברוגז...

פערשעהמט, צוטומעלט, שפּרינגט אריבער דעם צאָם און אנ־טלויפט.

צ י נ ע

קומט אָן.

ה ע ר ש ב ע ר

וואס האסטו עפּעס אונטערצוקוקען?

צ י נ ע

שעהם זיך טאקע. זי האָט דיך אזוי ליעב און דו מאכסט זי ווי א לעקעש. וואָלסט שוין ווארטען, איך זאָל דיר געבען א קוש. ווען דאָס איז אויף מיר, וואָלסטו מיר שוין נאָכגעלאָפען — וואס ארט דיר!

ה ע ר ש ב ע ר

זעה נאר, שוין לאנג ביזטו אזא חכמה?

צ י נ ע

איך האָב דערצעהלט דער מאמען, אז דו האָסט איהר א קוש גע־טהאָן.

ה ע ר ש ב ע ר

זי האָט דאָך עס מיר גאָר געטהאָן.

צ י נ ע

זעהסטו שוין, אז דו ביזט א לעמעש.

ה ע ר ש ב ע ר

אבער, וואס האסטו אויסצוטראכטען ליגענס?

צ י נ ע

דו ווייסט דאך, אז ס'איז אן אמת.

ה ע ר ש ב ע ר

אויב ס'איז מאלע אמת, אז די האסט דערציילט דער מאמען וועל איך דיך מאכען ווי א ביטערען עפעל.

צ י נ ע

וועלען מיר מאלע זעהן.

ה ע ר ש ב ע ר

דו האסט מיר נישט, וואס אנגעטרעטילט.

ד י נ ע

קענסט מיר נישט פארזייערען... אז דו מאכסט אזוי, אז די זאל דיר נאכלויפען און וויינען ווען דו ליעבסט זיך און איהר, ביזטו נישט א לעמעש?

ה ע ר ש ב ע ר

ווער וויינט?

צ י נ ע

לאכט זיך פונאנדער אויפ'ן הויכען קול.

ה ע ר ש ב ע ר

ביזט א משוגענע און ס'איז נישטא וואס צו רעדען מיט דיר.

ר ח ל

קומט ארויס פון שטוב.

אי, בארא מענטש האב איך! נאך נאר א קינד, וואלסטו דיר זעהן, און פעריל שיטען זיך פון זיין מויל.

צ י נ ע

מאלע... ב'וויל אריינגעהן אין שטוב.

ר ח ל

אז דו ווערסט זיך האלטען ווי א מענש, קענסט זיך נאך פונאנדער־לאכען.

צ י נ ע

איך זאג דיר צו, מאמע. איך וועל אזוי נאר דורכגעהן אין דער אנדערער שטוב.

געהט אריין אין שטוב, ווי פער׳גנב׳ענענדיג זיך.

ר ח ל

וואס שטעהסטו אזוי, הערש בער?

ה ע ר ש ב ע ר

איהר גליק, וואס דו ביזט ארויסגעקומען. איך האב איהר שוין גע־וואלט גוט מכבד זיין.

ר ח ל

וואו איז סטערע?

ה ע ר ש ב ע ר

מסתמא א היים געגאנגען.

ר ח ל

סאי טאקע אמת, וואס צינע דערצעהלט?

ה ע ר ש ב ע ר

צוטומעלט.

וואס?

ר ח ל

מסתמא האט זי אויסגעטראכט.

ה ע ר ש ב ע ר

וואס אויסגעטראכט?

ר ח ל

הא? כ׳האב גאר נישט געמיינט.

ה ע ר ש ב ע ר

טא וואס זשע רעדסטו, און מען קען מיינען כ׳ווייס וואס?

א ב ר ה ם י ע ק ב

קומט ארויס.

ווייסט מאמע ווי אזוי מען רופט איהם? לוי יצחק.

ר ח ל

טאקע א שעהנער נאמען.

א ב ר ה ם י ע ק ב

דער טאטע האט איהם געפרעגט ווי אזוי מען רופט איהם — האט ער געזאגט.

ד ו ד נ ח

קומט ארויס.

וואו ביזטו, רחל? הערסט וואס איך וויל דיר זאגען — אז דער מענש געפעלט מיר.

ר ח ל

נאך די מילך איהם אויף די ליפען.

ד ו ד נ ח

איך האב מיט איהם גערעדט. ער וואלט זיך דא אבשטעלען.

ר ח ל

וואס ט'ער דא טהאן?

ד ו ד נ ח

ווייסט וואס? — א וואויל-געלערענטער. די קינדער וועלען פון איהם עפעס כאפען. האסט געמענט הערען ווי ער רעדט.

ה ע ר ש ב ע ר

איך וועל שוין אזוי אויך מיין שטעטעל בעשטעהן.

א ב ר ה ם י ע ק ב

איך וועל ביי איהם לערנען.

ה ע ר ש ב ע ר

מסתמא אזא לעקעש ווי דער אמאליגער מלמד, וואס האט נישט געקענט א פערד דעם עק פערבינדען.

ד ו ד נ ח

ווען דו וואלסט נישט האבען אזא פערשטאפטע קאפ האט נאך

יענער מלמד אויך געקענט זיין פאר דיר געגוג.

ר ח ל

טא וואס זשע טהוט מען?

ד ו ד נ ח

מע וועט איהם אבשטעלען אויף איבער נאכט דערווייל.

א ב ר ה ם י ע ק ב

טאקע, מאמע, זאל ער בלייבען ביי אונז.

א ל ק נ ה

קומט אן.

א גאט העלף! וואס שטעהט איהר עפעס אזוי?

ד ו ד נ ח

א מענש איז דא דורכגעגאנגען. רעדט ווי עפעס רעכטס, ממש דער קאפ ברענט אויף איהם. מען שמועסט דא, אפשר איהם אבשטע־לען פאר א מלמד.

א ל ק נ ה

וואו איז ער? איך גיב צושטייער!

ד ו ד נ ח

א בחיר — א מענש.

א ל ק נ ה

איך גיב צו שטייער!

ל ו י י צ ח ק

קומט ארויס.

א ל ק נ ה

אט דאס איז ער? נאך גאר א שנעק.

ר ח ל

ממש די שכינה רוהט אויף איהם.

א ל ק נ ה

זיי זשע מוחל, שלום עליכם.

ל ו י י צ ח ק

עליכם שלום.

א ל ק נ ה

פון ווייט?

ל ו י י צ ח ק

נישט פון גאַר נאָהנט.

ד ו ד נ ח

דאָס דערקענט מען.

א ל ק נ ה

וואוהין געהט מען עפּעס?

ל ו י י צ ח ק

אַזוי געה איך מיר איבער דער וועלט. אָנקומען אין אַ שטאָדט פון שעהנע אידען וועל איך מיר אָבשטעלען.

א ל ק נ ה

אפשר דאָ אויפ'ן ישוב זיך אָבשטעלען?

ד ו ד נ ח

דאָס זאָג איך דאָך.

ל ו י י צ ח ק

וואָס וועל איך דאָ טהאָן אויפ'ן ישוב?

ד ו ד נ ח

קיין עין הרע נאָך אידען פאַרהאַן אין דער געגענד. מיר האָבען אַ מנין אַלע שבת.

א ל ק נ ה

פיינע אידען דאָ פאַרהאַנען. ס'לערנען מיט מיינע קינדער; מיט אַט דעם אידענס קינדער. מע ט'דיר האַלטען בכבוד. פיין אויס־קליידען; געבען צו עסען און סוף זמן — נאָך אַביסעל מזומן אויך.

ר ח ל

צו עסען, געלויבט איז דער אויבערשטער, פעלט נישט ביי מיר.

א ל ק נ ה

וואו פעלט עס אויפ'ן ישוב צו עסען? קינדער, וואוילע קינדער, נאָר ס'האָט זיך נישט געמאַכט עפּעס אַ מלמד — אַ מענש.

ד ו ד נ ח

לעג זיך איבער. אַט, דער זוהן מיינער, כאָטש שוין א גרויסער בחור פונדעסטוועגן האָט ער נישקשה פון א קעפּעל. אז ער ט'וועלן קען ער נאָך עפּעס דערגרייכען.

ל ו י י צ ח ק

די קינדער זיינען גרויסע און איך...

ד ו ד נ ח

אז מען איז א מענש מאכט נישט אויס. וועלן א מלמד צוריק נישט אבגעבען. ווערסט האָבען דרך־ארץ פאר'ן רבין, הא, אברהם יעקב?

ר ח ל

האָסט זיך דען פערגעסען, אז ער האָט שטענדיג געוואָלט לערנען.

א ל ק נ ה

זאָלען זיך די מיידלעך לערנען דאווענען.

ל ו י י צ ח ק

פאר זיי האָב איך נישט קיין תורה.

ר ח ל

זינדיגע ווייבער, נישט אויסגערעדט זאָל עס זיין.

א ל ק נ ה

איכ'ל דיר געבען די בייטש, און אז מיין חברה וועלן נישט פאָלגען ווערסטו כוואשטשען די ביינער און שוין. כא־כא־כא.

ה ע ר ש ב ע ר

איך וואָלט שוין געגעבען א כוואשטשע.

א ב ר ה ם י ע ק ב

צו מיר ט'מען נישט בעדארפען קיין בייטש.

ל ו י י צ ח ק

זיינען נאָך אידען פארהאנען אין דער געגענד?

ד ו ד נ ח

ווייסט ווי דען? וואו זיינען עס נישטאָ קיין אידען?

א ל ק נ ה

ארענטליכע אידען. שבת — א פיינער מנין.

ד ו ד נ ח

עסען איז פארהאנען צו זאט אויפ'ן ישוב; מילך, פוטער, קעז.

א ל ק נ ה

מיט א קארטאפעל קען מען זיך אויך נישט סם'ען.

ר ח ל

ווס מען ווארפט ארויס ביי מיר קען נאך א מענש לעבען.

א ל ק נ ה

מיין אידענע וועט וועלען ער זאל זיין ביי מיר שבתים.

ד ו ד נ ח

זעהסטו, פון שבת לאז איך איהם נישט אב.

ל ו י י צ ח ק

איך וואלט וועלען האבען צייט פאר זיך אליין אויך צום לערנען.

א ל ק נ ה

כ'קען שווערען, אז דאס וועט נאך זיין אמאל א רב אויך!

ד ו ד נ ח

דער טאג איז גרויס. אז מען פוילט זיך נישט אויפצושטעהן אבי־סעל בעגינען — קען מען אלצדינג סדאנזשען. אט, האבען שוין די קינדער א גארטען קארטאפעל פערזעצט און ס'איז נאך קאם האל־בער טאג.

א ל ק נ ה

אט וואס, איך געה אהיים און אין נאוועגד וועל איך אהער ארי־בערברענגען מיינע חברה, זאל ער זיי פערהערען. וועסט שוין אליין איבעררעדען מיט איהם. וויפיל מע בעדארף — גיב איך צושטייער. א גוטען טאג!

געהט אוועק.

ד ו ד נ ח

עסט, רחל, געהן מאכען אנ'עסען. אפשר וועט ער עפעס איבער־כאפען.

ל ו י י צ ח ק

קוקט זיך ארום.

א שעהנער טאָג דאָ באַנ'אייך.

ד ו ד נ ח

ווייסט ווי דען? קיין עין־הרע פיינע אידען אויפ'ן ישוב.

ה ע ר ש ב ע ר

איך וויל טאקע עסען. פון רעדען וועט גאָר נישט ארויסקומען.

א ב ר ה ם י ע ק ב

צו לוי יצחק'ן.

איהר ווילט זעהן דעם גאָרטען מיט קארטאפעל, וואָס מיר האָבען היינט פערזעצט?

ר ח ל

געה ס'דו ווייזען דעם רבי'ן די קעלבעלאך אין שטאַל.

געהט אין שטוב.

ה ע ר ש ב ע ר

שוין צום שטוב געהענדיג, צו דער מוטער.

ס'וועט לאנג נעהמען ביז דו, מאמע, וועסט איהם אבפאשען.

ר ח ל

וואָס, כ'וועל איהם זשאַלעווען עסען?

געהן אריין אין שטוב.

ל ו י י צ ח ק

ווער איז געווען דיין מלמד ביז אהער?

א ב ר ה ם י ע ק ב

שוין לאנג דאָ נישט געווען קיין רבי.

ל ו י י צ ח ק

אבער ווער איז געווען דער לעצטער?

א ב ר ה ם י ע ק ב

אַן אַלטער איד.

ל ו י י צ ח ק

נישט געהאט פאר איהם קיין דרך ארץ.

א ב ר ה ם   י ע ק ב

יעמאָלט געוועזן נאָך קליינע קינדער. נישט געהאט קיין שכל.

ל ו י   י צ ח ק

דו געפעלסט מיר.

א ב ר ה ם   י ע ק ב

קומט, מיר וועלען זעהן די קעלבלאך. דערנאָך וועלען מיר געהן עסען, קומט.

געהען ביידע אַוועק אין שטאַל.

צ י נ ע

קומט ארויס. פער'גנבעט זיך צום שטאל, קוקט דורך א שפאלט.

ל ו י   י צ ח ק

קומט ארויס פון שטאַל נאָך איהם א ב ר ה ם   י ע ק ב.

א ב ר ה ם   י ע ק ב

מיר האָבען נאָך א קעלבעל, א גרעסערס, איז עס אויפ'ן לאַנקע.

ל ו י   י צ ח ק

א שעהנער טאָג באנ'אייך.

מערקט נישט צינען, וואָס האָט זיך בעהאלטען הינטער'ן שטאַל זוען זיי געהען פערביי אין שטוב אריין.

צ י נ ע

קומט ארויס, רופט שטיל.

אברהם יעקב! אברהם יעקב!

יענער הערט נישט. זי בלייבט אליין. טהוט זיך אַ ריס פון אָרט ווי זי וואָלט וועלען לויפען אין שטוב אַריין; שוין ביים שוועל בלייבט זי שטעהן אַ ווייילע, פערטראכט זיך. נעהמט אָן אין אַ קאָשעק קארטאָ־פעל און געהט אַוועק אין גאָרטען.

ר ח ל

איהר שטימע הערט זיך פון שטוב רופען:

צינע — צינ־נע...

צווייטער אקט.

ביי דוד נח'ן אין שטוב. אנהויב זומער. ארום האלבען טאג.

ל ו י י צ ח ק

זיצט ביי א ספר פערטראכט. הויבט זיך אויף פון ארט, געהט אום אויף און אב.

א ב ר ה ם י ע ק ב

קומט אריין.

אט בין איך. געמיינט, אז היינט וועלען מיר נישט לערנען.

ל ו י י צ ח ק

מיט וואס איז היינט אנדערש ווי שטענדיג?

א ב ר ה ם י ע ק ב

היינט קאשעט מען די היי.

ל ו י י צ ח ק

טהוען עס דאך די גוים.

א ב ר ה ם י ע ק ב

ס'אי אבער גוט צו זיין אויפ'ן לאנקע. פאר וואס טהוט איהר זיך קיין מאל נישט אוים בארוועס?

ל ו י י צ ח ק

אויף אלץ איז פארהאן א צייט.

א ב ר ה ם י ע ק ב

וועלען מיר טאקע היינט לערנען?

ל ו י י צ ח ק

אויב דער טאטע וועט גאר נישט זאגען, און דו ווילסט נייעט.

א ב ר ה ם י ע ק ב

דער טאַטע ווייסט גאָר נישט.

ל ו י י צ ח ק

איך וויים אויך, אז דרויסען איז שעהן: מיינסט, איך וויים נישט?

א ב ר ה ם י ע ק ב

מיר'ן נישט לערנען. מיר'ן אזוי עפּעס רעדען. רעדט מיט מיר עפּעס, רבי.

ל ו י י צ ח ק

רופט מיך ביים נאָמען. ביזט דאָך גרעסער פון מיר... דברים־בטלים ווילסטו זאָל איך מיט דיר רעדען?

א ב ר ה ם י ע ק ב

איהר ווילט ווערען א רב. סאי טאקע גוט צו ווערען א רב, ס'אי עפּעס שווער?

ל ו י י צ ח ק

ווי פאר וועמען.

א ב ר ה ם י ע ק ב

איך וואָלט געקענט ווערען א רב?

ל ו י י צ ח ק

ס'איז פאר קיינעם נישט שווער. נאָר דו האָסט דאָך ליעב בעסער צו זיין אין פעלד; איז אזוי אויך גוט.

א ב ר ה ם י ע ק ב

נישט — איך האָב ליעב; באשר ס'איז זומער איז שווער צו זיין אין שטוב, אז דאָרט איז אזוי גוט. איהר זענט שוין ווי אַן אַלטער איד.

ל ו י י צ ח ק

אז מע וויל ווערען א רב בעדאַרף מען אבקערען דעם געדאנק דער־פון, ווייל ס'איז מבטל דעם געדאנק.

א ב ר ה ם י ע ק ב

רעדט מיט מיר פון גאָט.

ל ו י   י צ ח ק

וואָס הייסט? ווייסט דען נישט, אז גאָט איז אומעטום?

א ב ר ה ם   י ע ק ב

יאָ, ער איז אין הימעל און אויף דר׳ערד. איך מיין, אז ס׳וואָלט געווען שלעכט אָהן גאָט. ער מאכט דאָך, אז די גראזען זאָלען וואקסען. ס׳אי זעהר גוט וואָס א גאָט איז פאַרהאַנען אויף דער וועלט. מענשען וואָלטען אפשר געווען גזלנים, ווען נישט גאָט.

ל ו י   י צ ח ק

ווי ווילדע חיות.

א ב ר ה ם   י ע ק ב

איהר האָט אמאָל געזעהן א וואָלף?

ל ו י   י צ ח ק

ס׳אי געשריבען: „זאב טורף“; א וואָף פערצוקט.

א ב ר ה ם   י ע ק ב

פאַר־אַ־יאָהרען האָט א וואָלף ביי אונז צוריסען א פערד.

ל ו י   י צ ח ק

אזוי, א פערד צוריסען!

א ב ר ה ם   י ע ק ב

ער איז אומגעגאנגען אויפ׳ן לאַנקע געפּענטעט. ס׳אי געווען בייּנאכט, אויף מאָרגענס האָט מען איהם געפונען א טוידטען; זיין האלז געווען אויסגעגעסען. מען האָט דערקענט דעם וואָלפ׳ס ציינער.

ל ו י   י צ ח ק

אָט זעהסטו שוין.

א ב ר ה ם   י ע ק ב

וועלף ווייסען נישט, אז א גאָט איז פאַרהאַנען; א מענש איז טאַקע א קלוגע בעשעפעניש.

ל ו י   י צ ח ק

דאָך געשריבען: „כי בצלם אלהים נברא האדם“ — אין דעם פאַרעם פון גאָט איז בעשאפען געוואָרען דער מענש. גאָט האָט פון זיין

גרויסקייט צום מענשען איבערגעגעבען.

א ב ר ה ם י ע ק ב

אָבער אַ מענש וואָלט נישט געקענט בעשאפען די וועלט.

ל ו י י צ ח ק

דערפאַר קען אַ מענש חרוב מאַכען אַ וועלט.

א ב ר ה ם י ע ק ב

אזוי!

ל ו י י צ ח ק

ווייסט, אברהם יעקב, אז כ'וועל מיר אפשר שוין לאָזען פון דאַנען.

א ב ר ה ם י ע ק ב

אייך איז דען שלעכט ביי אונז?

ל ו י י צ ח ק

ס'איז נישט קיין תכלית. כ'האָב דאָ נישט קיין ספרים. דאָ פעלט מיר אַלצדינג. דאָ פעלט מיר דער קול פון די לומדי־תורה יעדען בעגינען אין בית־המדרש. פעלט מיר דער תואר־פנים פון די שעהנע אידען, צוליעב וועמעס זכות די וועלט האָט אַ קיום.

א ב ר ה ם י ע ק ב

איך וואָלט אזוי וועלען מיטגעהן מיט אייך: איך וועל אויך אויפשטעהן פאַרטאָג לערנען.

ל ו י י צ ח ק

האָסט דאָך נאָר וואָס געזאָגט, אז דיך ציהט אין פעלד אריין.

א ב ר ה ם י ע ק ב

ס'אי טאקע אמת: נאָר מיר דאַכט זיך אויס, אז אויף דער וועלט איז עפּעס מאָדנע. אַמאָל טרעפט, אז סע פאָהרט דורך אַ איד אַ פרעמדער, זעהט ער אויס אזוי אנדערש. פאַר אַ יאָהרען איז דאָ דורכגעפאָהרען עפּעס אַ רב, האָט ער געהאַט אזא לאַנגע, ווייסע באָרד! כ'האָב אויפ'ן דאָרף קיין מאָל אזא אידען נישט געזעהן, אַ פולע שול מיט אזוינע אידען מוז טאַקע זיין זעהר שעהן.

ל ו י י צ ח ק

אוודאי איז עס שעהן.

א ב ר ה ם י ע ק ב

לעהרענט מיר אוים אנצושרייבען מיין נאמען.

ל ו י י צ ח ק

דערצו בעדארף מען פריהער קענען אנשרייבען דעם אלף־בית.

א ב ר ה ם י ע ק ב

כ'וועל אריינברענגען א ברעטעל מיט א שטיקעל קרייט און איהר ט'מיר טאקע ווייזען ווי אזוי.

לויפט ארוים.

ל ו י י צ ח ק

פערקוקט זיך אין פענסטער, ווי ער וואלט אימעצען בעמערקען; ער אײלט צום טיש, גראבט איין די אויגען אין ספר.

צ י נ ע

קומט אריין, בארוועס. ס'קליידעל פערשטעקט ביים זוים. אריינ־קומענדיג פעריכט זי עס. פערנעהמט זיך אנלעגען א פייער אויפ'ן קוי־מען. ווענדט זיך צו איהם:

די מאמע האט געפרעגט, אויב איהר ווילט עסען?

ל ו י י צ ח ק

ס'איז רעכט אזוי אויך.

צ י נ ע

איהר ווילט פאסטען?

י ו ל י צ ח ק

א מענש בעדארף זיך נישט געוואוינען אזוי צו'דער אכילה.

צ י נ ע

אז איהר וואלט עסען אזוי פיעל ווי איך וואלט איהר האבען מעהר כח.

ל ו י י צ ח ק

צוליעב וואס בעדארף מען עס האבען כח?

צ י נ ע

נישט גוט, אז מען האט נישט קיין כח. איהר וואלט זיך נישט גע־קענט שטייערען מיט הערש בערן.

לוי יצחק

א איד בעדארף זיך נישט שטייערן.

צינע

פאר וואס נישט? א איד בעדארף זיין אזוי שטארק ווי א גוי. זי וויל איבערברעכען א צווייג אויפ׳ן קניה; זי קען נישט. ווענדט זיך צו איהם. ס׳איז צו לאנג, פאלט אראב פון קוימען. אפשר ט׳איהר עס קענען איבערברעכען?

לוי יצחק

נאך וואס ברעכען אויף דער קניה, אז מען קען עס טהאן מיט א האק?

צינע

אז מען זאל טהאן אלץ ווי מען בעדארף... איך בין נישט קיין שטאדטישע.

לוי יצחק

אויפ׳ן דארף בעדארף מען אויך זיין א מענש.

דינע

אביסעל פערשעמט.

מיין מאמע זאגט טאקע, אז איך בין צופיעל צולאזען. סטערע איז טאקע בעסער פון מיר.

לוי יצחק

ווער?

ליבע

סטערע. אלקנה׳ס מיידעל. זי האט מיר געזאגט, אז זי האט גע־רעדט מיט אייך. מיין ברודער וויל זי פאר א כלה.

לוי יצחק

וואס פאר א ברודער?

צינע

דער עלטערער: הערש בער.

לוי יצחק

מאטע־מאמע שוין דורכגעקומען צווישען זיך?

צ י נ ע

ווארום וואָס, זי געפעלט אייך?

ל ו י י צ ח ק

הא?

צ י נ ע

סטערע געפעלט אייך?

ל ו י י צ ח ק

נישט שעהן צו פרעגען אזא זאך?

צ י נ ע

פאר וואס איז נישט שעהן. איך פערשטעה נישט, פאר וואָס ס'איז נישט שעהן.

ל ו י י צ ח ק

איך קלעהר גאָר אוועקצוגעהן פון דאנען.

צ י נ ע

אייך איז נישט גוט ביי אונז.

ל ו י י צ ח ק

מיר איז דאָ וואויל, נאָר איך ברענג נישט קיין נוצען מיט מיין זיין. די קינדער ווילען נישט לערנען.

צ י נ ע

לערענט מיט מיר, איך וועל זיך לערנען ווי א אינגעל.

ל ו י י צ ח ק

ס'איז נישט רעכט. ווייבער זיינען פטור פון צו לערנען תורה. פאַר זיי לערענט שוין דער מאַן.

צ י נ ע

וואָס?

ל ו י י צ ח ק

הא?

צ י נ ע

איך זאָג דאָך אייך, לערענט מיט מיר, אז קיינער זאָל נישט ווי־סען. אודאי, קיינער בעדארף נישט וויסען. איהר ט'זעהן ווי

ס'וועט זיין גוט.

ל ו י   י צ ח ק

גישט רעכט.

צ י נ ע

פאר וואס נישט רעכט? מיין ברודער מיט סטערען מעגען?

ל ו י   י צ ח ק

וואס, ער לערענט מיט איהר?

צ י נ ע

ניין; זיי האבען זיך ליעב. זיי האבען זיך זעהר ליעב. ס'איז זעהר שעהן, אז מען האט זיך ליעב... קיינער ט'נישט וויסען ווען איהר וועט מיט מיר לערנען. מיר קענען זיך בעהאלטען אין פעלד, אדער גאר אויפן בוידעם.

ל ו י   י צ ח ק

כ'וועל נאך אפשר היינט פון דאנען אוועק.

צ י נ ע

איך'ל נישט לאזען.

ל ו י   י צ ח ק

מען קען מיך נישט האלטען מיט געוואלד.

צ י נ ע

אדרבא זאגט, פאר וואס אייך איז נישט גוט ביי אונז? אפשר האט איהר א שלעכטען געלעגער — הא, זאגט, אפשר? געפעלט אייך מיין שלאפבאנק, וועל איך אייך אבטרעטען. זאגט, פאר וואס ווילט איהר פון אונז אוועק?

ל ו י   י צ ח ק

דאס וועל איך דעם טאטען זאגען. ער האט מיך דא אבגעשטעלט.

צ י נ ע

אבער איך בעט אייך, אז איהר זאלט נישט אוועק פון אונז. איך בעט אייך זעהר...

ל ו י   י צ ח ק

דו לערענסט דאך סיי ווי נישט, טא וואס איז די נפקא מינה?

צ י נ ע

א, ווען איך וואָלט עס געקענט מאַכען אַזוי, אַז אייך זאָל זיין גוט ביי אונז! ווייסט איהר גאָר וואָס, אַז איהר וועט אָבעסען ט׳איהר ארויסקומען אין פעלד און איהר ט׳זעהן ווי אַזוי איך שאַר צונויף די היי. איך נעהם אַן אַזא גרויסען בונט היי אויפ׳ן קאָפּ אַז מען זעהט גאָר די פיס ארויס. זאָגט מיר, וואָס איהר האָט ליעב צו עסען?

ל ו י י צ ח ק

שמייכעלט אין פערלעגענהייט.

צ י נ ע

זאָל זיך אייך אויסדאַכטען אַז איהר זענט מיין מאַן און איך אייער ווייב און איך האָב אייך זעהר ליעב און איך וויל איהר זאָלט מיר זאָגען וואָס ס׳איז געשמאַק.

ל ו י י צ ח ק

ס׳אי דאָך אָבער נישט אַזוי.

צ י נ ע

וואָס, נישט אַזוי? זאָל זיך אייך אויסדאַכטען, מיר זענען אַ פּאָר־פאָלק, איך שטעה ביים קוימען און וויל וויסען וואָס מיין מאַן האָט ליעב... אוי דאָס איז אַזוי שעהן... אוי, איך רעד נאַרישקייטען. איך זעה, אַז איהר שעהמט זיך פון מיינע רייד. זייט ביי אונז, איך בעט אייך.

א ב ר ה ם י ע ק ב

קומט אַריין.

אַט האָב איך אַ ברעטעל מיט אַ שטיקעל קרייט: דער רבי וועט מיר לעהרנען ווי אַזוי אויפצושרייבען מיין נאָמען.

צ י נ ע

איך וויל אויך, רבי: שרייבט אָן מיין נאָמען. איך וויל זעהן ווי אַזוי מיין נאָמען קוקט אויס אָנגעשריבען.

ל ו י י צ ח ק

שרייבט אָן מיט גרויסע אותיות „אברהם יעקב“.

צ י נ ע

ס'איז מיין נאָמען אזוי לאנג?

ל ו י י צ ח ק

דאָס מאכט — אברהם יעקב.

צ י נ ע

איך בעט אייך, שרייבט אָן מיין נאָמען — צינע.

ל ו י י צ ח ק

שרייבט.

צ י נ ע

אוי, מאמעלאך! אָט וועל איך אָבמעקען און איהר שרייבט אָן נאָך אמאָל.

א ב ר ה ם י ע ק ב

ביזט א משוגענע.

צ י נ ע

שרייבט, איך בעט אייך.

ל ו י י צ ח ק

שרייבט אָן.

צ י נ ע

מעקט ווידער אָב.

איצטער נאָך אמאָל: כ'האָב אזוי ליעב צו זעהן ווי איהר שרייבט.

ל ו י י צ ח ק

מאכסט זיך נאַריש.

צ י נ ע

איך זעה שוין, אז איהר וועט נישט אוועקפאָהרען, איך...

א ל ק נ ה

קומט אריין.

א גאָט העלף, רבי. איך בין געקומען דיך צוגעהמען צו מיר א היים.

צ י נ ע

פאר וואָס?

א ל ק נ ה

ס'אי שוין מיין עסק.

ל ו י י צ ח ק

איך וויל אינגאנצען אוועק פון ישוב.

א ל ק נ ה

מיינע קינדער געהן אום פוסט און פאס. איך קען דיך נישט אוועק־לאזען.

ל ו י י צ ח ק

פאלגען נישט אן עלטערען.

א ל ק נ ה

איך וועל זיין דאביי און כ'וועל זיי מיט דער בייטש מכבד זיין טאמער פאלגען זיי נישט... וואס קען איך מאכען? מע איז שטענ־דיג פעריאגט און ס'איז נישטא קיין צייט ווען אפילו אבצושמייסען א קינד.

ל ו י י צ ח ק

שמייסען קינדער איז נישט נויטיג.

א ל ק נ ה

דאס, זעהסטו, בין איך שוין נישט מסכים. מע האט מיך אויך געשמיסען: א ניט איז טאקע געווען שלעכט.

צ י נ ע

זאגט עפעס אין דער שטיל אברהם יעקב'ן, ער געהט שטיל ארויס. מיט גרויס אונרוהיגקייט הערט זי זיך צו צום שמועס.

ל ו י י צ ח ק

איהר בעדארפט האבען צו די קינדער אן עלטערען מענשען. וועלען זיי האבען פאר איהם דרך־ארץ.

א ל ק נ ה

אבער געזונד זאלסטו זיין — דו געפעלסט מיר — ווי זאגט מיין אידענע, וואס האב איך מיר צו נארען? אויפ'ן ישוב פראסטע אבער ארענטליכע אידען: קענסט דא קריגען א כלה — א פיינע אידישע טאכטער. בא־כא־כא, אויפ'ן ישוב ווערט מען נישט פער־

פאלען. שא, וואס אי דאס אויפ'ן ברעטעל? לעהרענסט דעם אינ־
געל שרייבען: אליין געשריבען וואס? בעטראכט דאס ברעטעל. א שאד
וואס כ'האב נישט מיינע ברילען.

צ י נ ע

קוקט פון דער זייט בייז צו איהם.

א ל ק נ ה

וואזשנע אותיות; קוקען פשוט פון ברעטעל אראב.

נ ח ד ו ד

קומט אריין.

צ י נ ע

טאטע, ווייסט אז...

א ל ק נ ה

א גאט העלף, דוד נח; כ'וויל דעם מענשען פון דאנען צונעהמען.

ד ו ד נ ח

דער אינגעל האט מיר שוין געזאגט. וואס הייסט?

א ל ק נ ה

אזוי ניך געלאפען אנזאגען.

ד ו ד נ ח

וואס פעלט איהם דען ביי מיר אין שטוב? א שלעכטער געלע־
גער? אדער אפשר קארג צו עסען? און דאס וואס כ'האב צוגע־
זאגט קען מען מיר טרויען. צו יום־טובים דערציהען — וואס
הייסט?

א ל ק נ ה

אבער דו פערשטעהסט נישט פון וואס דא איז די רייד. איך זאג,
אז ס'אי גלייכער, ער זאל זיין ביי מיר.

ד ו ד נ ח

דאס מיין איך דאך, אז איך וועל איהם נישט אבלאזען.

א ל ק נ ה

מיינע קינדער זיינען שקצים און אז דער מלמד וועט זיין דאביי
וועלען זיי מעהר אבשיי האבען.

ד ו ד נ ח

ווייסט—אבשיי האָבען? ווי האָט מען עס נישט קיין אבשיי?

א ב ר ה ם י ע ק ב

קומט אריין.

ד ו ד נ ח

זאָג מיר נאָר, צוליעב דיר געהט עס א מענש אוועק? איך וועל נעהמען א שטעקען און דיר צוברעכען די ביינער!

ל ו י י צ ח ק

ניין, נישט צוליעב איהם. הלואי וואָלטען אלע קינדער זיין ווי ער.

ר ח ל

קומט אריין.

וועה איז מיר, דער רבי געהט אוועק?

ד ו ד נ ח

הערסט דאָך, אלקנה וויל איהם נעהמען צו זיך.

ר ח ל

איהר טאָרט נישט טהאָן אזא זאַך.

א ל ק נ ה

לאָמיר פרעגען א מענשען: וואָס זאָגסטו, רבי?

ל ו י י צ ח ק

איך טראַכט, אז גלייכער געהן אהין וואו כ'האָב בעדאַרפט. בין אָב־געווען א חודש, אפשר שוין מעהר ווי א חודש צייט — גענוג.

ר ח ל

סטייטש, וואָס הייסט?

ל ו י י צ ח ק

איך וועל שיקען אַן עלטערען מענשען צו אייך.

ד ו ד נ ח

דיך ווילען מיר. מען רעדט פון דיר אין דער גאַנצער געגענד.

א ל ק נ ה

דאָס זאָג איך דאָך אויך.

ר ח ל

געה צו, אברהם יעקב, בעט דעם רבי'ן ער זאל דא בלייבען מיט אונז.

ד ו ד נ ח

עס נארישקייטען, אז סע האט זיך שוין געמאכט אזוי; מע נעהמט נישט און מע פערשעהמט א דארפישען מענשען.

ר ח ל

מישטעהנס געזאגט, אויפ'ן דארף פערגעסט מען אין גאט און אין זיין געבאט. כ'בין געוועזן אין זיבעטען הימעל וואס ביי מיר אין מיין שטוב — כ'וויים דארט וואס.

ד ו ד נ ח

זעהסטו דאך, האסט א מענשען געגעבען שלעכט צו עסען, געהט ער אוועק.

ר ח ל

כ'וויים דארט וואס דו רעדסט; כ'האב דען פאר זיך פריהער גע־נומען? אדער אפשר פריהער די קינדער געגעבען?

א ל ק נ ה

דאס טענה איך דאך, זאל ער געהן צו מיר אויב דא געפעלט איהם נישט.

ד ו ד נ ח

דאס, אלקנה, טהוסטו אן עולה.

ר ח ל

אלקנה וויל זיך קריגען מיט אונז — זאל זיין אזוי.

ל ו י י צ ח ק

קריגט זיך נישט אידען איבער מיר. מיר פעלט באנ'אייך גאר נישט. מיר איז דא צו גוט. איך עס און טרינק נישט פערדינטערהייד. איך וויל נישט אזוי.

ד ו ד נ ח

אט לאז געמאכט. פערשעהמסט א דארף־מענשען. ווען כ'וואלט געוואוינט אין שטאדט, האט מען נאך אמאל א זכיה א לערנער

ביי זיך אין שטוב צו האלטען. כ'וואָלט געגאַנגען אין בית־המדרש אריין און געזוכט, ווי איהר זעהט מיך לעבען. אויפ'ן דאָרף, אז א איד וויל זיין א איד — קען ער נישט. כ'האָב דעם גרעסערען גע־שטאָפּט אין קאָפּ אריין און ס'איז נישט געקראָכען.

א ל ק נ ה

כאַ־כאַ־כאַ, אין קאָפּ ליגט פערד, שעטשקע, קאַרטאָפּליעס.

ר ח ל

וואָס איז איצטער? אפשר ארום יום־טובים...

א ל ק נ ה

כ'האָב נישט קיין צייט — וואָס בלייבט?

ד ו ב נ ח

מע טאָר נישט א מאָך טהאָן מיט'ן האנט אויף א דאָרף־מענשען. אַט געה אביסעל ארוים אויפ'ן לאָנקע, זעה וואָס דאָרפישע מענ־שען טהוען. געהען נישט ארום לעדיג. לערנען נישט קיין תורה, אבער זעהן נישט ארום פוסט און פאַס. געה, אברהם יעקב פיהר דעם רבין ארוים אויפ'ן לאָנקע.

ר ח ל

געה מיין קינד.

א ב ר ה ם י ע ק ב

וועט איהר געהן, רבי?

ל ו י י צ ח ק

מע קען געהן אביסעל.

געהען ביידע ארויס.

ר ח ל

שרייט נאָך.

בעוויז איהם מיין קינד ווי שעהן קאָרען וואַקסט!

א ל ק נ ה

וואָס שווייגסטו אזוי עפּעס, צינע? האָסט געזעהן סטערען?

צ י נ ע

ניין.

א ל ק נ ה
זיינעןביידע פיינע סחורות.
צ י נ ע
אבי מיין מאמען געפעל איך.
א ל ק נ ה
הערסט, דוד נח? ווי ס'לערענט זיך צו ענטפערען און עלטערען מענשען. ווען סטערע זאל מיר אזוי ענטפערען וואלט זי שוין ביי מיר געכאפט א חלק. הייגטיגע קינדער... קים, דוד נח.

ער און דוד נח געהען ארויס.

צ י נ ע

קוקט אין פענסטער, מיט א זייט אבגעווענדט פון דער מוטער און ווישט די טרערען.

ר ח ל
איך האב געמיינט. אז איהם איז גוט ביי אונז, ווען איז מיר, צום סוף — נא דיר... זעה נאר, וואס וויינסטו?
צ י נ ע

כליפעט.

ר ח ל
וואס וויינסטו, שטיק נאר? הערסט זיך איין וואס אלקנה זאגט? באשר כ'האב מיר איינגעהאלטען. עפעס איז ער מיר גאר נישט דער אייגענער אלקנה די לעצטע צייט. געווארען אזא מין נישט־פערגינער. כ'וואלט מיר נאך געוואונשען צו זיין אין זיין שטאנד.
צ י נ ע

זיצט ביים פענסטער, אראבגעלאזען דעם קאפ און ווישט די טרע־רען.

ר ח ל
איך פערשטעה דאך גאר נישט וואס דו וויינסט. זעה נאר כ'בעט דיר, וואס איז די מעשה?
צ י נ ע
האסט נישט געהערט, וואס אלקנה האט דא גערעדט.

רחל

טאַ וואו ביזטו געווען אין דער וועלט? האָסט נישט קיין מויל? האָסט איהם געקענט ענטפערען אזוי, אז ער זאָל שוין האָבען צו געדענקען.

ציונע

לאָז איהם נישט אוועקפאָהרען.

רחל

טאַ דאריבער בעדאַרף מען וויינען? ס'איז מיר א שאָד צוליעב אברהם יעקב'ן.

ציונע

בעהאַלט איהר קאָפּ ביי דער מוטער אויפ'ן שויס.

איך וויל, ער זאָל בלייבען ביי אונז. ער איז מאַמע אזא פיינער מענש.

רחל

האָסט דאָך געלאַכט פון איהם.

ציונע

כ'האָב נישט פערשטאַנען.

רחל

טאַ וואָס קען איך טהאָן; וואָס קען איך מאַכען?

ציונע

אז דו פערשטעהסט נישט, מאַמע.

רחל

וואָס האָב איך דען צו פערשטעהן?

ציונע

אז ער רעדט קען איך אפשר אויסגעהן.

רחל

אַט דאָס מיינסטו גאָר, מיין קינד?...

ציונע

איך בין שוין נישט קיין קינד. איך פערשטעה שוין אַלצדינג. איך האָב קיין מאָל אזא מענשען נישט געזעהן.

ר ח ל

כ'האב גאר מורא צו טראכטען אזוי הויך.

צ י נ ע

טא וואס וועט זיין? וואס וועט זיין!

ר ח ל

דער מענש וועט נאך זיין ערגעץ א רב; און וואס זיינען מיר, מ'ע־שטעהנס געזאגט, ווערט אויף דער וועלט?

צ י נ ע

טא פאר וואס קען איך נישט זיין זיין ווייב?

ר ח ל

הא?

צ י נ ע

כ'וועל אפשר אויסגעהן, אויב ער וועט אוועק פון אונזער שטוב.

ר ח ל

קינד מיינס, ס'ציטערט מיר אזש אין הארצען. איך הער וואס דו רעדסט, וועה איז מיר.

צ י נ ע

בין איך נישט ווערט צו האבען אזא מאן?

ר ח ל

ניין, נישט דאס. וועה איז מיר, וואס איז א דארפישער מענש?

צ י נ ע

און, אז כ'בין א דארפישע טא וואס איז? וואס מע וועט מיר הייסען וועל איך טהאן. אז מע וועט מיר זאגען ווי אזוי מע בע־דארף זיין פרום — וועל איך.

ר ח ל

אין שטאדט קען א אידישע טאכטער דאוונען, גאט בעטען און דא־מעשטעהנס געזאגט.

צ י נ ע

טא וועל איך אויך קענען. כ'האב געוואלט ער זאל מיט מיר רע־דען, האב איך איהם אנגעריסען ווינפערלאך האב איך זיך גע־

שעהמט איהם צו געבען. כ'האב איהם געפרעגט וואס ער האט ליעב וועל איך איהם קאכען.

ר ח ל

אט זעהסטו — דאס איז די מעשה! איצטער פערשטעהע איך שוין פאר וואס ער וויל פון אונז אוועקפאהרען. ווי פאלסטו עס אוים צו טהאן. ביזט אזוי בארוועס צו איהם געגאנגען, וועה איז מיר.

צ י נ ע

וואס זאל איך טהאן? וואס קען איך מאכען? פאר וואס קען איך צו איהם נישט זיין אזוי ווי סטערע איז צו הערש בערען?

ר ח ל

אידען טהוען נישט אזוי. איך קען גאנצענע נעכט מיט אן אויג נישט צו מאכען זינד דו האסט מיר דערצעהלט. איך האב דעם טאטען אפילו אין די אויגען נישט אנגעזעהן ביז פאר דער חתונה.

צ י נ ע

כליפעט, ווישט די טרערען.

ר ח ל

וועה איז מיר, דער קאפ האט זיך מיר אזש פערדרעט. אפשר זאל איך עס דערצעהלען דעם טאטען; אפשר ט'ער וויסען ווי אזוי צו רעדען מיט איהם.

צ י נ ע

נייז, נישט דעם טאטען. כ'האב מורא ער זאל דערפון וויסען. כ'וועל אפשר נישט אויסהאלטען אויב ער וועט אוועק.

ר ח ל

פריהער פאר אלץ, מיין קינד, זאלסטו נישט ארומגעהן בארוועס פאר איהם אין די אויגען, מען טאר נישט אזא זאך.

צ י נ ע

אפשר אנטהאן אן אנדער קליידעל?

ר ח ל

כ'וויים, אפשר.

ד י נ ע

פרעהליך.

איך ווייס שוין וואס צו טהאן טאקי; איך ווייס...

ר ח ל

וואס אי מיט דיר? וואס איז מיט אמאל די שמחה אויף דיר?

ד י נ ע

איך ווייס שוין אלץ וואס צו טהאן.

ר ח ל

אז דו וועסט זיין פערשייט וועט ער אפילו נישט וועלען זיך אומ־קוקען אויף דיר.

צ י נ ע

נעה, מאמע, זעה וואו זיי זיינען אלע; איך וועל אליין קענען אב־קאכען דעם וואַרימעס.

ר ח ל

זאל איך דעם טאטען גאר נישט זאגען?

צ י נ ע

ניין, מאמע, איך בעט דיר.

ר ח ל

ווישט אב א טרער; געהט צו צינען גיט איהר א קוש און בלאזט איהר דריי מאל אב. געהט ארויס.

צ י נ ע

וואשט דעם פנים און פלעכט איבער די האר. טהוט אן א טיכעל אויפ׳ן קאפ אזוי, אז מען זאל די האר נישט ארויסזעהן — און קוקט אריין אין עמער וואסער צו זעהען דארט איהר געזיכט. נעהמט אראב דאס טיכעל און שפיגעלט זיך ווידער אין עמער. פערדרעט די צעפ אויף הינטען און שפיגעלט זיך. דאך בלייבט ביי איהר — מאכען פון ביידע צעפ איינעם; וויקעלט איהם ארום קאפ און באלד אבער בלייבט ביי איהר, אז זי זאל איהם לאזען פאלען פון איהר פלייצע אראב. טהוט אן שיך און זאקען. ווישט די טרערען.

ה ע ר ש ב ע ר

קומט אריין.

פארטיג עסען?

צ י נ ע

באלד וועט זיין פארטיג.

ה ע ר ש ב ע ר

כ'האב נישט קיין צייט צו ווארטען.

צ י נ ע

וואס טהוסטו?

ה ע ר ש ב ע ר

כ'האב גענוג וואס צו טהאן; מיינסט כ'דרעה זיך ארום פוסט און פאס?

צ י נ ע

ביזט א שלעכטער ברודער.

ה ע ר ש ב ע ר

וועל איך אריינקומען שפעטער.

צ י נ ע

כ'האב דיר טאקע עפעס צו דערצעהלען.

ה ע ר ש ב ע ר

כ'וויים שוין דיינע מעשיות.

צ י נ ע

ווייסט שוין טאקע נישט. ווערסט זיך שוין בעטען ביי מיר, איך זאל דערצעהלען.

ה ע ר ש ב ע ר

איז נישט; מיין באבעס דאגה.

צ י נ ע

דו האסט טאקע נעכטען סטערען נישט געזעהען.

ה ע ר ש ב ע ר

דו האסט זי געזעהען?

צ י נ ע
כ׳האב גערעדט מיט איהר.
ה ע ר ש ב ע ר
זי האט עפּעס געזאגט?
צ י נ ע
נעהמט אַרום זיין האַלז און קוקט איהם אין די אויגען.
זי וויינט, זי קלאגט; זי קען אהן דיר נישט לעבען.
ה ע ר ש ב ע ר
כא־כא, א מוידילע!
צ י נ ע
זי זאגט, אז זי וועט אפשר משוגע ווערען.
ה ע ר ש ב ע ר
דאס זאגסטו א ליגען. ווי אזוי האסטו זי נעכטען געזעהען?
צ י נ ע
אודאי; כ׳בין דארט געווען.
ה ע ר ש ב ע ר
זאגסט א לינען; זי האט מיר ביינאכט נעכטען געפרעגט, וואס דו בלאזט זיך עפּעס אויף איהר.
צ י נ ע
כ׳האב טאקע מיט איהר נישט גערעדט.
ה ע ר ש ב ע ר
כא־כא, זעהסטו, אז דו ווילסט מיר פערדרעהען א קאפּ.
צ י נ ע
האב טאקע חתונה מיט סטערען; דיר וועט זיין גוט.
ה ע ר ש ב ע ר
ווילסט זיין א שדכנטע? דיר וועט דערפון גאר נישט ארויסקומען.
צ י נ ע
ביזט דאך מיינער א ברודער.
ה ע ר ש ב ע ר
טא געה רעד מיט איהר, וואס רעדסטו מיט מיר?

צ י נ ע

זי געהט דאך אויס פאר דיר.

ה ע ר ש ב ע ר

שוין בעדארפט צו זיין. האט זיך אנגעהויבען צו בלאזען.

צ י נ ע

מסתמא האט זיך איהר טאטע אריינגעמישט.

ה ע ר ש ב ע ר

זאג, פון וואנען ווייסטו?

צ י נ ע

איך וויים שוין.

ה ע ר ש ב ע ר

וואס רעדסטו היינט עפעס אזוי? האסט עפעס אבגעמאכט מיט סטערען? זאג. — וועסט מיר קריכען אין וועג אריין, זאג איך דיר, אז ס'וועט דיר מעהר נישט פעהלען.

צ י נ ע

שטיק נאר; וואס דו רעדסט. ביזט דאך מיין ברודער — בין איך דיר א שונא?

ה ע ר ש ב ע ר

איך וויים, אז דו ביזט מיר נישט קיין שונא. דאריבער פרעג איך דאך — פאר וואס זי בלאזט זיך? איך זאג איהר, אז מע וועט אבקאשען די היי וועלען מיר פאהרען אין שטאדט אריין און וועל איהר אננעהמען אויף א קלייד — האט זי אויסגעגלאצט אויף מיר אזא פאר אויגען, פונקט ווי זי וואלט מיך גאר נישט קענען. און דו זאגסט, אז דו האסט גערעדט מיט איהר.

צ י נ ע

כ'האב געוואלט, אז דיר זאל טהאן הנאה.

ה ע ר ש ב ע ר

א'ז נישט. זי מיינט, אז כ'וועל איהר טאקע נאכלויפען. פעהלען גאר מיידען אויפ'ן דארף.

צ י נ ע

אבער אזא בריה ווי סטערע...

ה ע ר ש ב ע ר

עך מיר א בריה!

צ י נ ע

האסט געזעהען ווי זי וואשט גרעדט? אז זי פּראטשעט די גרעט ביים טייך הערט מען אזש ביי אונז. באשר איצטער שעהמט זי זיך. אבער, אז זי וועט זיין דיין ווייב וועט זי דיר קריכען אונטער די נעגעל. איז אפשר נאך אמאל אזוי שטארק ווי איך. האסט געזעהען איהרע הענט? זיינען אפשר נאך אמאל אזוי גראב ווי מיינע.

ה ע ר ש ב ע ר

אויב דו ביזט אזא גוטע שוועסטער, טא רעד מיט איהר.

צ י נ ע

איך זאל מיט איהר רעדען? שעהמען זאלסטו זיך. וואס ליגסטו דא אין שטוב אב יעדען אווענד? קענסט נישט אבעסען קיין וועטשערע און געהען אהין? וואס בעדארף זי זיצען אליין און אויסקוקען די אויגען נישט געשטויגען און נישט געפלויגען?

ה ע ר ש ב ע ר

זעה, פון וואנען ווייסטו עס אלץ?

צ י נ ע

פון וואנען איך וויים? איך פערשטעה!

ה ע ר ש ב ע ר

ביזט א פיינע חברה׳טע. איך וועל איהר דערצעהלען וואס דו האסט מיר געהייסען טהאן.

צ י נ ע

בעדארפסט זיך שעהמען איהר אזוינס צו דערצעהלען. זי בעדארף וויסען, אז איך האב דיר געהייסען געהען צו איהר?

ה ע ר ש ב ע ר

זי איז א מויד א פייער: איך וויים עס.

צ י נ ע

רעד אַב מיט איהר, אַז זי זאָל אַרויסקומען היינט ביינאַכט אין אונ־זערע היי.

ה ע ר ש ב ע ר

דו וועסט אויך אַרויסקומען?

צ י נ ע

נאָך וואָס בעדאַרפסטו מיך?

ה ע ר ש ב ע ר

זי וועט נישט וועלען אַרויסקומען, אַז דו ס'נישט זיין.

צ י נ ע

זאָלסטו איהר זאָגען, אַז איך וועל אויך זיין.

ה ע ר ש ב ע ר

אָבער דו וועסט קומען?

צ י נ ע

איך וועל אפשר נישט קומען. דו וועסט מיט איהר אַלץ אָברעדען. מע קען ווינטער פּראַווען אַ חתונה.

ה ע ר ש ב ע ר

אויף מיינע נאמנות, דו ביזט אַ כוואַט. אַבי כ'האָב געמיינט, אַז דו קריכסט מיר אין וועג אַריין. דערפאַר, אַז כ'וועל פאָהרען אויפ'ן יריד ברענג איך דיר פּאַטשערקעס.

צ י נ ע

ברענג בעסער פאַר איהר.

ה ע ר ש ב ע ר

פאַר איהר האָב איך צייט. וואָס האָב איך צו ברענגען גלאַט אַזוי? כ'וועל ברענגען, אַז מע וועט בעדאַרפען.

ד י נ ע

זאָג איהר, זי זאָל נישט פאָלגען איהר טאַטען, טאָמער מישט ער זיך אַריין.

ה ע ר ש ב ע ר

כאַ־כאַ, דו לערענסט מיר טאַקע שעהנע זאַכען.

צ י נ ע

טאַ זאָלסט איהר זאָגען זי זאָל ארויסקומען אין אונזערע היי... שאַ אַט איז זי!

ס ט ע ר ע

קומט אריין.

אַ גאָט העלף; מיין טאַטע איז דאָ נישטאַ?

צ י נ ע

געווען און אוועקגעגאנגען.

ס ט ע ר ע

שוין לאנג?

צ י נ ע

בעדאַרפסט איהם טאַקע אַזוי נויטיג האָבען?

ס ט ע ר ע

כ'האָב געזעהען, ווי אברהם יעקב געהט אום מיט'ן רבין אויפ'ן לאַנקע.

צ י נ ע

ער געפעלט דיר?

ס ט ע ר ע

כ'האָב אויף איהם נישט געקוקט.

צ י נ ע

שווער זיך.

ה ע ר ש ב ע ר

אַ־אַ, ווי זי איז רויט געוואָרען!

ער כאַפּט זי אָרום, זי רייסט זיך ארויס פון איהם.

צ י נ ע

לאָז מיר נאָר, איך וועל זי כאַפּען.

ס ט ע ר ע

לאָזט זיך נישט.

פאַר וואָס ווילסטו מיר כאַפּען?

צ י נ ע
קום אהער, הערש בער, לאז איהר זיך נישט ארויסרייסען!

ס ט ע ר ע
ווע לען מיר שוין טאקע זעהען.

רייסט זיך ארוים מיט א קלינגענדיגען געלעכטער לויפט זי ארוים פון שטוב.

צ י נ ע
ביזם א לעקעֿש. געה ארוים, זאג איהר, אז זי זאל ארויסקומען אין די הייֿ.

ס ט ע ר ע
איך בעדארף זי נישט. זי איז א שלעכין. איך זאג דיר, אז זי איז א שלעכין. גיב מיר בעסער עסען, ט'גלייכער זיין.

ד ו ד נ ח, ר ח ל

קומען אריין.

צ י נ ע
שוין פארטיג אנבייסען.

ד ו ד נ ח
ער איז דאך טאקע גאר קיין נאר נישט.

צ י נ ע
וועמען מיינסטו, טאטע?

ר ח ל
ער מיינט אלקנה'ן.

צ י נ ע
וואס אי, מאמע? כ'בעט דיר.

ר ח ל
איי טשעפע זיך אב פון מיר. וואס האט דא געטהאן די מיידעל?

צ י נ ע
זי איז געקומען פרעגען אויף איהר טאטען.

נ ח ד ו ד
האסט איהר געקענט זאגען, אז ער איז שוין אוועק אהיים. אזא

זאך... זעהסטו, דאס איז שוין אנ׳עולה. כ׳האב געמיינט, אז ער איז מיר א גוטער פריינד.

רחל

ער האט מעהר שכל פון דיר.

ציננע

וואס איז עס, מאמע? פון וואס רעדט איהר?

רחל

ט׳זיין רעכט, אז דו וועסט עס נישט וויסען.

דוד נח

וועסט פאר איהם מאכען היינט אן אנדער געלעגער. שטאפּ צו דעם זאק מיט פרישע היי. זאל ער האבען א ווייכערען געלעגער.

ציננע

אפשר גאר מיין בעט זאל ער נעהמען?

דוד נח

דאס וואלט אפשר געוועזן נישט קרום. וועסט נאר אריינלעגען פרישע היי.

ציננע

וואו ל׳איך שלאפען? איך׳ל אפשר געהען צוריק שלאפען מיט דער מאמען.

הערש בער

זעה נאר, ס׳ארא ווארע זיי מאכען פאר איהם.

דוד נח

האסט א פויערשע קאפּ און ווייסט אפילו נישט וואס פאר א זכיה מיר האבען.

הערש בער

וואס קאכסטו דארט?

ציננע

רעטשענע קאשע מיט מילך.

דוד נח

זעה רחל צי ס׳איז גענוג מילך אין טעפּעל.

צ י נ ע

געגוג, געגוג, כ׳ווייס שוין אליין.

ר ח ל

האסט אנגעטהאן שיך? גוט האסטו געטהאן, מיין קינד.

צ י נ ע

איך וועל דערלאנגען צום טיש.

ל ו י   י צ ח ק   און   א ב ר ה ם   ה ע ר ש

קומען אריין.

ר ח ל

מע קען זיך שוין געהען וואשען.

גרייט צום טיש, דערלאנגט שווארץ און ווייס־ברויט.

א ב ר ה ם   י ע ק ב

דער רבי זאגט, אז זיהם געפעלט ביי אונז.

ר ח ל

געלויבט איז דער אויבערשטער.

ל ו י   י צ ח ק

אז מען וויל אזוי שטארק, נו, וועל איך שוין בלייבען ביז איבער יום־טובים.

ד ו ד   נ ח

ס׳וועט דיר נישט באנג טהאן.

דער עולם וואשט זיך, געהט צום טיש, מאכט א מוציא און קייט דעם ברויט.

ר ח ל

גיסט אן פאר יעדען א פאליווען שיסעלע קרופניק.

צ י נ ע

דערלאנגט מיט א בעזונדערע כונה.

ה ע ר ש   ב ע ר

מע האט זיך ארומגעזעצט ארום טיש פונקט ווי שבת.

ר ח ל

געלויבט איז דער אויבערשטער.

זי גיסט אָן אַ שיסעלע פאר לוי יצחק'ן. ווען ציגע איז שוין מיט דעם אין העלפט וועג, רופט זי איהר צוריק מיט א וואונק און גיסט אריין אין שיסעל נאָך אביסעל מילך.

צ י נ ע

האלטענדיג די שיסעלע אזוי בויגט זי זיך צו דער מוטער און גיט איהר אַ קוש. געהט פאָרזיכטיג, מיט יראת־הכבוד צום טיש.

דריטער אקט.

בײַ דוד נח׳ן פאַר׳ן שטוב, סוף זומער. פאַרנאַכט. פון שטוב דערטראָגט זיך לוי־יצחק׳ס שטימע; ער לערענט.

צינע

זיצט פאַר׳ן שוועל און שלאָגט פּוטער. בלײַבט אַלע װײַלע שטיל און הערט זיך אײַן צום געזאַנג װאָס ציהט פון שטוב. זי דערמאָנט זיך אין עפּעס און לױפט אין גאָרטען אַרײַן.

לוי יצחק

קומט אַרויס. בעטראַכט די פּוטער־קאַלטשוקע; פּרובט א ציה טהאָן דעם שטעקען; זעהט װי אַרום שטעקען זענען שטיקלאַך פּוטער אָנגע־קלעבט. ס׳דערהערט זיך פון גאָרטען צינעס אונרוהיגער אויסגעשרײ און אַ געררויש צווישען די צווייגען פון אַ בוים. ער בלײַבט א רגע דערשראָ־קען; מאַכט עטליכע טריט צום גאָרטען, קלעטערט שנעל אַריבער אַהין און באַלד אײַלט ער צוריק אין שטוב אַרײַן.

צינע

בעווײַזט זיך אַ בלאַסע און האַלט זיך בײַם זײַט. זי קלעטערט אַריבער דעם צאַם און דערנאָהנטערט זיך צו איהר פריהערדיגען פּלאַץ, בײַם שוועל. בעטראַכט אַ בלוט־צײכען אויפ׳ן אָרעם.

לוי יצחק

קומט אַרויס, טראָגט אַ קוואַרט װאַסער.

כ׳טראָג דיר א טרונק װאַסער. האָסט זיך צושלאָגען?

צינע

נעהמט פון זײַן האַנט און טרינקט.

ל ו י י צ ח ק

איך האָב זיך דערשראָקען צוליעב דיר.

צ י נ ע

איך בין אראָבגעפאַלען פון שפּיץ בוים.

ל ו י י צ ח ק

בעדארפסט בענשען גומל.

צ י נ ע

איך האָב זיך דערשראָקען און אראָבגעפאַלען.

ל ו י י צ ח ק

אט איז בלוט אויפ'ן האַנט.

צ י נ ע

עס קלאַפּט מיר אַזוי דאָס האַרץ.

ל ו י י צ ח ק

נאַכסאַל בעדאַרף מען קלעטערען אויף אַ בוים.

צ י נ ע

כ'האָב געהערט ווי איהר לערענט בין איך געגאַנגען אייך אַנרייסען עפּעל.

ל ו י י צ ח ק

פאַר וועמעס וועגען?

צ י נ ע

פאַר אייערט וועגען. מיינט איהר, כ'האָב נישט אַנגעריסען? בעקומט פון איהר שירץ צוויי רויטע עפּעל. איהר זעהט, ווי שמחת־תורה עפּעל. צוליעב אייך בין איך אראָבגעפאַלען פון בוים; כ'האָב געקענט גע'הרג'עט ווערען.

ל ו י י צ ח ק

זאָל גאָט אויסהיטען.

צ י נ ע

וואָס אַרט אייך, אַז כ'וואָלט גע'הרג'עט געוואָרען?

ל ו י י צ ח ק

כ'האָב דאָך אַ אידיש האַרץ.

צ י נ ע

נאָט אייך די צוויי עפּעל.

ל ו י י צ ח ק

פאַר ראש השנה א ברכה מאכען — נישט רעכט.

צ י נ ע

און אז מע וויל א עפּעל און מע קען זיך נישט איינהאַלטען?

ל ו י י צ ח ק

מע בעדאַרף קענען גובר זיין דעם יצר הרע.

צ י נ ע

די עפּעל וואַקסען זומער: קען מען זיך דען אַזוי לאַנג איינהאַל־טען? איך עס אויף אַלע טאָג אפשר צעהן עפּעל, און גאַר נישט. כ׳האָב גאָר נישט געוואוסט אז מע טאָר נישט.

ל ו י י צ ח ק

אָט זאָג איך, אז מען טאָר נישט.

צ י נ ע

ווער איז ער דער יצר־הרע?

ל ו י י צ ח ק

ער זיצט אין מענשען. אָט האָט ער דיך געשיקט אויפ׳ן הויכען בוים רייסען עפּעל און טאַקע באַלד בעשטראָפט געוואָרען.

צ י נ ע

איי, איהר ווייסט נישט פאַר וואָס כ׳בין אַראָבגעפאַלען פון בוים.

ל ו י י צ ח ק

פאַר וואָס ווייס איך עס עפּעס נישט?

צ י נ ע

איהר ווייסט נישט. איהר ווייסט שוין טאַקע גאָר נישט. ווען איהר ווייסט ווי איך בין געוואָרען גאָר אַנאַנדער צינע... נו, פאַר וואָס בין איך אַראָבגעפאַלען פון בוים?

ל ו י י צ ח ק

אודאי נישט אין מישנע. אין מישנע צובלוטיגט מען זיך נישט קיין האַנט.

צ י נ ע

כ׳וויל אייך עפּעס ווייזען.

לויפט אין שטוב אריין.

ל ו י י צ ח ק

בעטראַכט די צוויי עפּעל וואָס זענען געבליבען געבען איהם אויף דרערד. שמעקט זיי.

צ י נ ע

קומט ארויס. ברענגט אַ ברעטעל, אויף דעם איז אָנגעשריבען מיט קרייט אותיות.

ל ו י י צ ח ק

וואָס איז עס?

צ י נ ע

לייענט איבער וואָס דאַ איז אָנגעשריבען.

ל ו י י צ ח ק

ס׳איז דאָך נישט אברהם יעקב׳ס כתב.

צ י נ ע

מיינער...

ל ו י י צ ח ק

קוקט פערוואונדערט צו די אותיות. לייענט.

„צינע בת ר׳ נח“...

צ י נ ע

נו, ווער האָט עס געשריבען?

ל ו י י צ ח ק

נישט אברהם יעקב.

צ י נ ע

מעקט עס אָב.

ל ו י י צ ח ק

נאכמאָל זאָל איך עס טהאָן? נישט גוט א נאָמען אָבצומעקען.

צ י נ ע

איך בעט אייך מעקט עס אָב; ווישט אָב, אָט אזוי...

לוי יצחק

כע־כע, מאכט זיך קינדיש. נו, אט האב איך שוין אבגעמעקט.

ציני

איצטער פערמאכט די אויגען.

לוי יצחק

טהוט עס.

ציני

בעקומט פון קעשענע א שטיקעל קרייט און שרייבט.

לוי יצחק

שוין?

ציני

נאך איין ביסעלע האלטס פערמאכט. אט שוין. נו, וואס איז גע־שריבען?

לוי יצחק

מיין נאמען... לוי יצחק... ווער האט עס געשריבען?

ציני

איך.

לוי יצחק

ס'קען נישט זיין געמאלט.

ציני

ס'האט שוין יא געקענט זיין געמאלט.

לוי יצחק

איך וועל עס אבמעקען און שרייב עס נאך אמאל.

ציני

טא פערמאכט ווידער די אויגען.

לוי יצחק

פערמאכט די אויגען.

ציני

שרייבט ווידער מיט גרויסע אותיות אויף זיין נאמען, און ווען ער האלט אזוי פערמאכט די אויגען פער'גנב'עט זי זיך שטיל צו איהם

און גיט איהם אַ קוש. אנטלויפט אין שטוב אריין.

ל ו י י צ ח ק

איבערראשט פון דעם, וואָס ס'איז געשעהן. ער וויל אריינגעהן אין שטוב, נאָר, שוין ביים שוועל כאַפּט ער זיך, אַז ער בעדאַרף אין שטוב אריין נישט געהען. ער נעהמט דאָס ברעטעל, ווישט אָב זיין נאָמען און שליידערט עס אוועק. בלייבט זיצען אויף דעם אייגענעם בענקעל וואו זי איז פריהער געזעסען. דער קאָפּ אראָבגעלאָזען, פערטראַכט.

א ל ק נ ה

קומט אָן.

גאָט העלף, רבי: גאַר אליין?

ל ו י י צ ח ק

קוקט איהם אָן צושטרייט.

א ל ק נ ה

וואָס אי דאָס? פערשפּאַרט אין דער היים זאָלסט פּוטער שלאָגען— אַ שעהנער תכלית.

ל ו י י צ ח ק

קוקט איהם אָן נישט פערשטעהענדיג.

א ל ק נ ה

דאָס שלאָגסטו די פּוטער?

ל ו י י צ ח ק

איך מעג אויך שלאָגען פּוטער, מה רעש?

א ל ק נ ה

איך בין געקומען דיר פרעגען אַ שאלה.

ל ו י י צ ח ק

איך טאָר נישט פּסק'ענען קיין שאלות.

א ל ק נ ה

וואָס איז די נפקא מינה? אבי מע ווייסט. אַזאַ שאלה קענסטו מיר אויך פּסק'ענען.

ל ו י י צ ח ק

למשל?

אלקנה

וואָס טהוט מען אז א טאָכטער פאָלגט נישט א טאַטען?

לוי יצחק

הא?

אלקנה

די עלטערע האָט זיך עפּעס אריינגענומען אין קאָפּ — כאַטש שריי־חי וקים.

לוי יצחק

אפשר איז זי גערעכט.

אלקנה

וואָס הייסט — א קינד גערעכט, ווען דער טאַטע זאָגט — נישט?

לוי יצחק

עס טרעפט אמאָל, אז אן עלטערער איז אויך אומגערעכט.

אלקנה

אָבער אנטקעגען א טאַטען, אז מע האָט א העזה? אָט דאָס פרעג איך.

לוי יצחק

אמאָל בעדאַרפען טאַטע־מאַמע אויסהערען וואָס אן עלטער קינד רעדט.

אלקנה

ניין, דאָס בין איך נישט מסכים. אין דער תורה שטעהט געשריבען, אז מען בעדאַרף האַלטען עהרלאַך טאַטע־מאַמע — אמת, שטעהט אזוי געשריבען?

לוי יצחק

ווער ווייסט עס דען נישט?

אלקנה

דאַריבער זאָג איך דאָך, אז א מויד בעדאַרף פאָלגען דעם טאַטען. וואָס דוד נח איז נישטאָ?

לוי יצחק

נישטאָ.

א ל ק נ ה

כ'האָב פּיינד אַן עם־הארץ: וואָס האָב איך מיר דאָ צו נאַרען? כאַטש איך בין אַליין נישט געלערענט פונדעסטוועגען ווייס איך, וואָס הייסט אַ מענש און וואָס הייסט — אַ דבר־אחר.

ל ו י י צ ח ק

מען טאָר אַזוי אויף אַ אידען נישט רעדען.

א ל ק נ ה

וואָס איז זיך דאָ פאַרהאַן צו שעהמען? דוד נח איז אַ גאַרנישט און זיין זוהן איז אַ גאָר נישט.

ל ו י י צ ח ק

פיינע אידען: איך האָב צו זיי גאָר נישט.

א ל ק נ ה

איך רעד עס טאַקע מכח דיר: האַלטען דיך נישט מיט געגוג כבוד. נישט אַזוי האַלט מען אַ פרעמדען מענשען.

ל ו י י צ ח ק

זיי טהוען מיר נישט אָן חלילה קיין אום־כבוד.

א ל ק נ ה

דאָס אינגעל איז טאַקע נישט אין איהם גערעטען: אברהם יעקב'ן מיין איך. אָבער ער אַליין איז אַ גאָר נישט. האָט די טאָכטער צו־לאָזען. ביי מיר וואָלט זי נישט אומגעגאַנגען אַזוי פערשייט.

ל ו י י צ ח ק

דאָס איז מיר נישט נוגע צו וויסען: ס'הייסט לשון־הרע.

א ל ק נ ה

ביזט טאַקע אַ למדן, אַ פרומער, אָבער זעהסט נישט וואָס זיי טהוען מיט דיר.

ל ו י י צ ח ק

וואָס זאָל איך רען זעהען? אידען. אַלע אידען גלייך.

א ל ק נ ה

טאָ וואָס זאָל איך טהאָן, אז מיין טאָכטער האָט זיך איינגעקלאַפּעט אין זיין זוהן דעם בורילע? כ'האָב זי געשלאָגען ענטפּערט זי אנט־

קענגען, דאָס בין איך געקומען איבערשמועסען.

לוי יצחק

ער איז אַן עהרליכער בחור. וועט זיין אַ פרומער איד.

אלקנה

כאַ־כאַ, איך האָב טאַקע געוואָלט, אַז דו זאָלסט זיין ביי מיר אין שטוב. מע וואָלט דיך ביי מיר בעסער צוגעזעהען. אפשר וואָלטען זיך די קינדער עפּעס אָבגעלערענט. נו, זענען זיי דיר פערלאָפען דעם וועג. אַלץ אַ מזל זאַך.

לוי יצחק

איהר זענט אין כעס, ר׳ אלקנה, און איהר רעדט לשון־הרע. איהר זענט אַ שעהנער איד. דוד נח איז אייך נישט קיין שונא, און די קינדער לעבען בשלום — טאָ פאַר וואָס טהוט איהר אזא זאַך?

אלקנה

ביזט אפשר גערעכט. אַ איד בעדאַרף אזוי נישט זיין. וואָס זאָל איך מאַכען? סע ברענט אין האַרצען. און טאַקע ווייל כ׳בין אַ איד אַן עם־הארץ. די זיהן — וועט שוין קיין לייט פון זיי נישט זיין; טאָ פאַר וואָס זאָל איך עפּעס נישט קריגען פאַר דער טאָכטער אזוי איי־נעם פון דער פּרעמד, וואָס זאָל בעשעהנען אַ שטוב? עס מאַכט זיך אַ יום־טוב; סע מאַכט זיך אַ שבת; און טאַקע, אַז מע קומט אין שטאָדט אריין אויף ימים נוראים; וואָס אי דאָ שייך? איך וואָלט מיר ביז דער לעצטער העמד געלאָזט קאָסטען.

לוי יצחק

אין וואָס געוועגדט זיך דען? מע פאָהרט אין שטאָדט אריין מען פרעגט זיך נאָך. אין שטאָדט פאַרהאַנען שעהנע יונגע לייט.

אלקנה

ווער ווייסט דעם וועג?... ווער קען עס בעווייזען? ווען איז עס גאָר אין קאָפּ געלעגען? דאָ ערשט האָבען זיך מיר די אויגען גע־עפענט.

לוי יצחק

הא?....

א ל ק נ ה

פערשטעהסט נישט וואָס כ'מיין? איך זאָג, דו זאָלסט וועררען מיין איידעם. מיין סטערע, די עלטערע; מיט א כשר הארץ. כ'האָב זי היינט געוואָלט שלאָגען, נאָר ס'האָט מיר פערדראָסען, ס'אי אפילו נישט מיין געראנק — ס'אי מיין אידענע. זי האָט מיך אהער אריבערגעשיקט. וואָס האָב איך צו לייקענען כא־כא. ווען דו זאָגסט מיר וואו דיין טאטע־מאמע וואוינען, וואָלט איך געוועזן א בעל שפאנען א פערד און זיך אריבערכאפען צו זיי... קענסט מיר אפשר זאָגען א וואו זיי וואוינען?

ל ו י י צ ח ק

זענען שוין אויפ'ן עולם האמת.

א ל ק נ ה

וואָס איך הער!

ל ו י י צ ח ק

אויפ'ן עולם האמת; שוין לאַנג.

א ל ק נ ה

א קיילעכדיגער יתום, עפּעס א קליינינקייט! און ס'וועט זיין אז עולה אז כ'וועל דיך איינלאָזען.

ד ו ד נ ח

קומט אָן.

א גאָט העלף, אלקנה, וואָס טהוט מען עפּעס איצטער דאָ?

א ל ק נ ה

אָט אזוי, מע שמועסט.

ד ו ד נ ח

ווער שלאָגט עם פוטער? מיין אידענע אין דער היים, זעה איך.

א ל ק נ ה

כ'האָב געמיינט, אז מע האָט ביי דיר מכבד געוועזן דעם רבין, שלאָגען פוטער.

דוד נח

כע־כע, מיין אידענע ווייסט נאך, ווי אזוי א מענשען בכבוד צו האל־טען.

לוי יצחק

געהט אוועק הינטערען שטוב.

דוד נח

איז גאר קיינער נישטא אין שטוב? כ׳בין א בעלן צו זעהן.

ער קוקט אין פענסטער.

אלקנה

דאכט זיך, די מיידעל איז אין שטוב.

דוד נח

קום אריין אין שטוב: וואס ס׳דו שטעהן דרויסען?

אלקנה

כ׳קלייב מיר שוין אוועקצוגעהן.

דוד נח

וואוהין ביזטו דען געגאנגען?

אלקנה

טאקע אהער. כ׳האב געוואלט מיט׳ן מלמד זיך דורכרעדען.

דוד נח

ווארום וואס, די קינדער פאלגען איהם טאקע נישט?

אלקנה

געטראכט רעדען מכח עפעס אנדערש, הערסט, ער איז דאך א קיילעבדיגער יתום. נו, זאג — בעראך מען גאר האבען טאטע־מאמע?

דוד נח

אין שטאדט קען מען אלצדינג דערווייזען.

אלקנה

ער קען מיינען, אז כ׳האב גערעדט אויף דיר לשון־הרע...

דוד נח

וואס האט ער עפעס צו מיינען?

א ל ק נ ה

וואו איז ער אוועקגעגאנגען? ער איז א גרויסער נאר. כ'האב דא גערעדט מיט איהם און ער האט מסתמא נישט פערשטאנען.

ר ח ל

קומט אן.

א גאסט. שוין באלד א וואך צייט נישט געזעהען. וואס מאכט עפעס גיטעל?

א ל ק נ ה

קרעכצט צוביסלאך.

ר ח ל

טהוט איהר נאך אלץ וועה אין א זייט? בעדארפט פרעגען ביי אי־מעצען אין דארף. הארעוועט איבער די כחות.

ג י ט ע ל

קומט אן.

ר ח ל

אט א גאסט. מיר רעדען דא איצטער פון אייך.

ג י ט ע ל

ווי זאגט מיין מאמע: אז גאט איז אין הימעל זאל איך מיר לעגען אין דרערד אריין? כ'האב עס געהאט א שווארץ יאהר פון מיין טאכ־טער...

ר ח ל

וואס אי דען חלילה?

ג י ט ע ל

וואס אי דען...

א ל ק נ ה

א שאד וואס איך בין אוועק פון שטוב; זי וואלט שוין פון מיר גוט געכאפט.

ר ח ל

אזא יאהר מיר וואס פאר א קינד עס איז.

ג י ט ע ל

איך ווייס, אז זי געפעלט אייך.

ר ח ל

אודאי געפעלט זי מיר. וואס וואלט מיר געפעלט ביי גאט ווען איך האב צו צינען כאטש נאך א דריי טעכטער ווי סטערע...

ג י ט ע ל

דו הערסט, אלקנה?

ד ו ד נ ח

א בריה א מיידעל; וואס קען מען דען האבען צו איהר? מיט א יאהר איגנגער פון צינען און, קיין עין־הרע, נאך אמאל אזוי גרויס ווי זי.

ג י ט ע ל

צו אלקנה'ן.

וואס האסטו מורא צו זאגען? כ'ווייס נישט פאר וואס דו האסט דא מורא צו האבען. איך האב איבערגעלאזען די שטוב און געקומען אהער. ווארום איך וויל עס נישט אוועקלאזען אין דער לאנגער באנק אריין.

ר ח ל

איך פערשטעה דא גאר נישט, גיטעל, וואס איהר רעדט.

ג י ט ע ל

כ'וויל, אז הערש בער זאל זיך פון איהר אבטשעפען.

ד ו ד נ ח

וואס ט ש ע פ ע ן ז י ך?... וואס האסטו צו איהם, צו הערש בער'ן מיין איך?

א ל ק נ ה

כ'האב צו איהם גאר נישט. ער איז דיר דיינער א זוהן. דיר געפעלט ער און מיר — נישט.

ר ח ל

און מיר ארט נישט, אז ער געפעלט אייך נישט. געזעהען אמאל

ג י ט ע ל

נא זאל ער אבער סטערען נישט פערדרעהען דעם קאפ.

ד ו ד נ ח

וואס, אלקנה, סע שטעהט דיר נישט אן צו זיין מיין מחותן?

א ל ק נ ה

מיר שטעהט נישט אן, אז דיין זון זאל זיין מיין איידעם.

ד ו ד נ ח

טא וואס ביזטו געקומען מיר עס צו זאגען? איך וויים פון גאר נישט. קענסט הערש בערען צו זיך אין שטוב נישט ארייגלאזען. ס'אי דיר דיינע א זאך.

ר ח ל

איך זעה נאך נישט, אז ער זאל איהר אזוי נאכלויפען. איך וויים נישט וואס איהר האט צו מיין קינד.

א ל ק נ ה

איך וועל רעדען קלארע דבורים.

ג י ט ע ל

וואס האסטו זיך צו שעהמען?

א ל ק נ ה

איך וויל דעם פרעמדען יונגען מאן, דעם מלמד פון די קינדער. פערשטעהסט, ער פאסט פאר סטערען.

ג י ט ע ל

און איהר האט איהם ארייגגעכאפט צו זיך אין שטוב.

א ל ק נ ה

דיין טאכטער מאכט איהם קאליע.

ד ו ד נ ח

וואס מיינסטו?

א ל ק נ ה

כ'האב איהם געטראפען זיצען דרויסען.

ר ח ל

וואס דרויסען? ווען דרויסען?... וואס מיר האט זיך גע'חלום'ט די נאכט און יענע נאכט... וואס ווילט איהר דא? וואס זענט איהר געקומען רעדען רשעות אויף מיינע קינדער?

ד ו ד נ ח

'שא, 'שריי נישט. מען קען דאך מיט גוטען, ווי מענישען, זיך דורכ־רעדען. איך פערשטעה דאך נישט די גאנצע מעשה דא. ער רעדט דאך פון הערץ בערען גאר — נישט פון דער מיידעל. וואס קען ער גאר האבען צו דער מיידעל?

ר ח ל

הערסט דאך וואס מע רעדט צו דיר... איך בין זי א בעלן צו פרע־גען... צינעלע? קום נאר ארויס אויף א מינוט!

צ י נ ע

קומט ארויס; אביסעל צומומעלט.

א ל ק נ ה

איי, וואס דרעט איהר א קאפ? געה אין שטוב אריין, צינע. ס'וועט דיר נישט שאדען, אז כ'האב עפעס חלילה אויסגערעדט אויף דיר. די מאמע וויל עס נישט ליידען.

צ י נ ע

וואס בעדארף מען מיר?

ר ח ל

וואו ביזטו געווען, ווען אלקנה איז געקומען?

צ י נ ע

אין שטוב.

ר ח ל

איך האב עס אויף אייך נישט געגלויבט, אלקנה.

נ י ט ע ל

איז נישט; בין איך בדלות.

ד ו ד נ ח

אבער וואס איז זיך דא פארהאן צו קריגען? איך זאג, אז מע בע־דארף פרעגען די קינדער.

א ל ק נ ה

איך האב נישט וואס צו פרעגען ביי קיינעם. מיין טאכטער וועט טהאן דאס וואס איך וועל הייסען.

ד ו ד   נ ח

זאָל זיין אַזוי.

ר ח ל

געה, מיין קינד, אין שטוב אריין.

צ י נ ע

וואָס האָט איהר מיך בעדאַרפט?

ג י ט ע ל

זאָג מיר נאָר צינע, וואָס רעדט מיט דיר סטערע?

צ י נ ע

זי רעדט מיט מיר — אַלץ רעדט זי מיט מיר. כ'קען דען אָנגעדענ־קען וואָס?

א ל ק נ ה

הערסט, מיין ווייב, ווי קלוג ס'איז בעלייטעז, אָט ווער עס פיהרט אַראָב דער קליינער מיינער פון וועג, זי וועט שוין ביי מיר וויסען ווי אַזוי צו געהען אהער! איך געה אהיים און וועל צו איהר אויס־לאָזען אַלע בייזע חלומות.

לאָזט זיך געהן.

ד ו ד   נ ח

אן עולה אלקנה. כ'האָב דיך געהאַלטען פאַר א בעסערען טאַטען. וואוהין איז ער אנקלאָפען?

צ י נ ע

געהט בעסער אהיים, גיטעל; זעהט ער זאָל זי נישט טשעפען, וואָ־רום זי איז גאָר נישט שולדיג.

ג י ט ע ל

איך וויל דיר, צינעלע, גאָר נישט זאָגען, באשר די מאַמע שטעהט דאַביי... ווייטער...

ר ח ל

געהט זיך געזעגענדערהייט פון דאַנען. כ'האָב נישט געשיקט נאָך אייך. כ'האָב געמיינט טאַקע, אז איהר זענט מיר גוטע פריינד.

קום אין שטוב אריין, דוד נח, כ'האָב נישט וואָס צו רעדען מיט איהר.

געהען בידע אין שטוב אַריין.

ניטעל

הער זיך איין, צינע, דיין מאמע מיינט, אז איך ווינש איהר שלעכטס: איך בין דיר נישט קיין שונא. איך וויל דיר זאָגען, די מאמע זאָל נישט הערען, אז איך וויים אלץ וואָס דו האסט גערעדט מיט סטערען.

צינע

כ'האָב נישט קיין מורא. כ'האָב נישט גערעדט אזעלכע זאכען, וואָס כ'זאָל מיר בעדארפען שרעקען.

גיטעל

אָט געהט טאקע הערש בער: כ'וויל מיט איהם רעדען פּראָסטע דבורים.

הערש בער

קומט אָן.

וואָס איז עפּעס אלקנה ברוגז? כ'האָב איהם גערופען האָט ער זיך נישט אומגעקוקט.

גיטעל

ער וויים פאר וואָס ער איז ברוגז.

הערש בער

און וואָס בלאָזט איהר זיך אויף מיר? איך האָב אייך קיין שטיי־נער אין גאָרטען נישט געוואָרפען.

גיטעל

דו וואָרפסט שוין יאָ שטיינער, זאָל איך מיר דיר זאָגען.

הערש בער

וואָס דרעט איהר אַ קאָפּ? פרעג איך אייך; איהר האָט א בעסערען חתן פאר סטערען? וואָס האָט איהר אָנגעהויבען קריכען אין וועג אריין? וואָס ווילט איהר, איך זאָל אייך צוצאָהלען פאר סטערען? איך בעדארף אפשר פאָהרען אויף אַ יריד, אז איך האָב ליעב סטע־

רען און סטערע האָט מיך ליעב... וואָס מישט איהר זיך, פרעג איך אייך?

ג י ט ע ל

אזוי גאָר; אזוי ווייט האלט עס שוין?

צ י נ ע

יא, אודאי.

ג י ט ע ל

קוקט זיי נאָר אָן; וואָס איז דאָס פאר אַן אַנשיקעניש אויף מיר, בעט איך אייך?

ה ע ר ש ב ע ר

איהר ווילט נישט — איז ניטט. איז ווי איהר ווילט זיך. און זאָגט אלקנה'ן, אז טאָמער הויבט ער אויף א האנט אויף איהר וועל איך איהם ווייזען ווי אזוי א טאַטע צו זיין.

ג י ט ע ל

הערט גאָר, הערט נאָר, כ'בעט אייך.

ה ע ר ש ב ע ר

טאָ הערט נישט, אויב איהר ווילט נישט. קום אין שטוב אריין צינע.

געהט אריין אין שטוב.

ג י ט ע ל

איך גלויב דאָך מיינע אויערען נישט. איך געה עס דערצעהלען אלקנה'ן...

געהט אַוועק.

א ב ר ה ם י ע ק ב

קומט אָן.

צ י נ ע

גוט, אברהם יעקב'ל, וואָס דו געהסט. כ'האָב שוין די אויגען אויס־געקוקט נאָך דיר. אָט נא דיר א קוש און זאָג נישט דעם רבין, אז דו האָסט מיר אויסגעלערענט אַנצושרייבען זיין נאָמען און מיין נאָמען.

א ב ר ה ם י ע ק ב

הא, וואס זאגסטו?

צ י נ ע

איך בעט דיר, אט, נא דיר נאך א קוש, גוט? אט געהט ער זאג איהם גאר נישט.

לויפט אריין אין שטוב.

ל ו י י צ ח ק

קומט אן.

וואו ביזטו געוועז, אברהם יעקב?

א ב ר ה ם י ע ק ב

כ'בין געגאנגען זעהען צו דער פערד איז נישט פערקראכען ערגעץ אין א בלאטע.

ל ו י י צ ח ק

פאר וואס האט זיך די שוועסטער אויסגעלערענט אנצושרייבען מיין נאמען?

א ב ר ה ם י ע ק ב

כי־כי — זי האט מיר געזאגט, אז זי איז מקנא וואס איך לערען ביי איך. זי וויל אויך לערנען זאגט זי.

ל ו י י צ ח ק

האסטו, הייסט עס, איהר אויסגעלערענט.

א ב ר ה ם י ע ק ב

כ'האב נישט געטארט? זי האט געוואלט, אז איך זאל איהר לער־נען דאוונען — האב איך מורא. אפשר טאר מען נישט.

ל ו י י צ ח ק

דאוועגען מעגען ווייבער לערנען. ווייבער בעדארפען אויך קענען דאוונען.

א ב ר ה ם י ע ק ב

כ'וועל איהר געהען זאגען.

ל ו י י צ ח ק

ווארט נאר אביסעל.

א ב ר ה ם י ע ק ב

זי וועט זיך זעהר פרעהען.

לויפט אין שטוב אריין.

ה ע ר ש ב ע ר

קומט ארויס.

גוט, וואס איהר זענט דא, רבי; איך וויל אייך עפעס פרעגען. האט נישט קיין פאריבעל.

ל ו י י צ ח ק

פאר וואס נישט?

ה ע ר ש ב ע ר

איהר קענט דאך עפעס די תורה, זאגט מיר ווי איז דער דין, אז איך האב מיר אויסגעקליבען א ווייב און איהרע טאטע־מאמע האבען זיך עפעס אריינגענומען אין קאפ און ווילען נישט?

ל ו י י צ ח ק

וואס הייסט זיי ווילען נישט — ס׳מוז דאך זיין פאר וואס?

ה ע ר ש ב ע ר

ווילען נישט — און שוין. געהט מאכט מיט זיי.

ל ו י י צ ח ק

בעדארף מען מאכען אזוי, אז זיי זאלען זיין צופרידען.

ה ע ר ש ב ע ר

זיי האט פערדרעט דער קאלטאן אין קאפ און — געה מאך מיט זיי.

ל ו י י צ ח ק

אידען קענען זיך דורכשמועסען. מסתמא איז דאך פאראן א שכל דאביי.

ה ע ר ש ב ע ר

וואס פאר א שכל? קיין שום שכל נישטא. איהר טאטע איז אן עקש׳ן

און די מאמע א בהמה און נאר... נישטא קיין שום שכל. האבען זיך איינגע'עקשנ'ט.

ל ו י י צ ח ק

מע בעדארף מיט זיי רעדען מיט גוטען. נעבען זיי צו פערשטעהן.

ה ע ר ש ב ע ר

דאס זענט איהר אפשר גערעכט. אפשר האב איך טאקע גערעדט אביסעל נישט גוט. נאר געה וויים וואס דו טהוסט. אפשר ט'איהר זיך, רבי, אריינמישען; אפשר ט'ער האבען אבשיי פאר אייך, רבי. כ'מיין אלקנה'ן. איך וויל נעהמען זיין טאכטער פאר א ווייב. האט ער פערדרעט דעם קאפ.

ל ו י י צ ח ק

וואס קען איך דא העלפען?

ה ע ר ש ב ע ר

ער וועט האבען אבשיי. איהר קענט דאך זי. איהר האט דאך זי געזעהן. אויפגעוואקסען אינאיינעם. איך וויל זי נעהמען ווי זי שטעהט און געהט. — היינט געה און מאך מיט זיי.

ל ו י י צ ח ק

אליין איז די גלייכסטע זאך. מע בעדארף רעדען אליין, מיט גוטען, מיט א שכל.

ה ע ר ש ב ע ר

מיט איהם וואלט איך שוין אויסגעקומען. נאר.די מאמע איהרע האט פערדרעט די נאז.

ל ו י י צ ח ק

זאל דיין מאמע רעדען מיט איהר.

ה ע ר ש ב ע ר

די מאמעס האבען זיך צוקריגט.

ל ו י י צ ח ק

ווארט ביז ראש־השנה; זיי וועלען זיך איבערבעטען. עשרת ימי־תשובה, מען האט חרטה טאמער טהוט מען א קרומע זאך.

הערשבער

איהר רעדט, רבי, ווי א צדיק. אבער איך קען נישט ווארטען אזוי לאנג. איך וויל געהען צו זיי אין שטוב און זיי האבען אנגעזאגט, אז כ'זאל נישט. איך ווייס פאר וואס, רבי; ס'איז אזוי נאר איך קען עס אייך נישט זאגען. ס'מאכט נישט אויס, אז איהר ט'נישט וויסען.

לוי יצחק

וואס קען איך דען וויסען?

הערשבער

איך ווייס, רבי, אז איהר ווייסט פון גאר נישט, דאריבער זאג איך דאך. זי ווייסט אויך פון גאר נישט. דאס דרעהען זיי איהר א קאפ. זי וויל נישט הערען דערפון. איהר קענט זיך ארייגלעגען אין דעם.

לוי יצחק

איך פערשטעה דוקא נישט, פאר וואס איך קען דא העלפען.

הערשבער

איך וואלט נישט וועלען, אז דער טאטע זאל עס הערען; איהר פערשטעהט — ער וויל אייך פאר אנ'איידעם.

לוי יצחק

וועמען?

הערשבער

אלקנה וויל אייך פאר אן איידעם.

לוי יצחק

וואס הייסט?

הערשבער

ער האט דאך א מיידעל, סטערע; איהר קענט זי, רבי.

לוי יצחק

איך פערשטעה עס נישט.

הערשבער

פערשטעהט איהר נישט. ער דרעט זיך אום דא ארום אייך.

וואס קומט ער צונ'איך דוקא ווען קיינער איז נישטא? דאס איז די גאנצע מעשה.

לוי יצחק

נישט דאס מיינט ער מסתמא.

הערש בער

איהר זאגט איהם, אז איהר ווילט נישט זיין טאכטער.

לוי יצחק

מיר איז א חדוש די גאנצע זאך.

הערש בער

כ'האב געזאגט דעם טאטען און דער מאמען, אז איהר ווייסט נייטש פון וואס צו זאגען.

לוי יצחק

ס'איז מיר א גרויסער פלא.

צינע

בעוויזט זיך אין טיר, הערט זיך אין דער שטיל איין וואס מען רעדט.

הערש בער

איך זאג אויך, אז אהן טאטע־מאמע זאל מען אזא זאך נישט טהאן; אבער וואס קומט ארויס? געה מאך מיט זיי.

לוי יצחק

מיר איז עס א גרויסער פלא.

הערש בער

נעהמט נישט פאר אומגוט, רבי...

דוד נח

קומט ארויס. כאפט צינען ביים אונטערהעריען זיך; זי ווערט פער־שעהמט, בעהאלט זיך הינטער דער טיר.

הערש בער

וואלט נאך עפּעס וועלען זאגען, טהוט א מאך מיט דער האנט, געהט אוועק אין שטוב.

ד ו ד נ ח

אן עקשן אַט דער אלקנה. א איד זאָל זיין אזא עקשן. א סך מאָל מיט איהם זיך געקריגט. די ווייבער — אויך דאָס אייגענע. ווען נישט יום־כפּור וואָלט מען שטענדיג ארומגעגאנגען ברוגז. כ׳פרעג: פאר וואָס? קען מען דער נישט לעבען אין שלום? פאר וואָס זאָלען זיך אידען גלאט קריגען? וואָס זאָגט איהר, רבי?

ל ו י י צ ח ק

נאָר אויף אחדות און שלום שטעהט די וועלט.

ד ו ד נ ח

כ׳האָב עס געהערט אמאָל: דער רב פון שטאָדט האָט עס געזאָגט אין א דרשה. נאָר מיר, ברוך השם, בעדארף מען עס נישט דערמאָ־נען. איך בין מיר א איד וואָס וויים, אז קיין ווערדע אויף דער וועלט האָט מען נישט. מיין אידענע וואָלט זיך יא אמאָל וועלען ארויס־כאַפּען פון די האָלאָבליעס, נאָר איך דערלאָז נישט. אז מען לעבט פערוואָרפען אויפ׳ן דאָרף, וויפיעל פעהלט, אז מען זאָל ווערען חלילה ווי גוים? גוים קריגען זיך און אידען — קריגען... כ׳האָב מיר מיין שכל.

ל ו י י צ ח ק

אזוינע אידען ווי איהר מעגען זיין אין דער שטאָדט אויך.

ד ו ד נ ח

כע־כע, מע ווערט אביסעל פערגרעבט אויפ׳ן ישוב; אבער, אז עס קומט צו אנ׳עולה טהאָן — כאַפּט מען זיך. מען ווייסט, געלויבט איז דער אויבערשטער, פון דאנען אהין. כאָטש אין שטאָדט גיט מען דעם ישוב׳ניק נישט אָב דעם גרויסען כבוד. מילא, מע קען דאָך זיך נישט גלייכען צו א שטאָדט־מענשען. א שטאָדט־איד איז טאַקע א איד. רעדט אוים א ווָארט מיט א רב; הערט א קדושה אין דער צייט און קען געבען א נדבה, אז דער וואָס אין הימעל העלפט.

ל ו י י צ ח ק

איהר זענט א פיינער איד; נישטאָ זיך וואָס צו שעהמען מיט אזוינע אידען.

ד ו ד נ ח

מיין טאטע, זאָל זיין אין גן־עדן, אויף א דאָרף־מענש געוועזן. נישט געוואוסט ווי אזוי די קינדער מדריך צו זיין. וואָס ט'מען געקענט מאכען? אבי ווי עברי אויסגעלערענט. ביי מיר אין שטוב טאָקי איז ער געשטאָרבען. כ'האָב איהם געפיהרט אין שטאָדט אריין און ס'האָט זיך שוין פון שטאָדט נישט געוואָלט אוועקפאָהרען. נו, מסתמא וויל אזוי דער וואָס אין הימעל, אז לעבען זאָל מען ווייט פון אידען און צו קבר־ישראל כאָטש קומען צווישען אידען. נישטאָ וואָס צו מאכען. מילא דער עלטערער, שוין אזוי אבגעלאָזען די לייטשעם; אבער דער איינגערער האָט געקענט זיין א מענש. כ'האָב געטראכט, ווען אלקנה זאָל וועלען געבען צו שטייער; נו. הער איך דאָך, אז זיינע איינגלאָך קריכען אין די אויגען אריין. כ'וואָלט דיר פונדעסטוועגען זאָגען: אַט פאָהר שוין נישט אוועק. זאָל שוין זיין ווי ס'איז.

ל ו י י צ ח ק

איך פאָהר נישט אוועק, רב דוד נח. איך קלייב אייך זאָגען, אז איהר זאָלט זיך מישב זיין אפשר...

ד ו ד נ ח

וואָס אי דאָ פאָרהאַן צו רעדען. אויב נישט אלקנה, וועל איך אליין — מיט אלע מיינע כחות. וואָס הייסט?...

ל ו י י צ ח ק

כ'מיין איהר זאָלט זיך פריהער מישב זיין.

ד ו ד נ ח

כ'האָב מיר גאָר נישט וואָס צו מישב זיין.

ל ו י י צ ח ק

כ'מיין, אז איהר זאָלט מיך נעהמען פאַר אן איידעם. דאָס מיין איך.

ד ו ד נ ח

אַביסעל צוטומעלט.

הא... וואָ...

לוי יצחק

מיין טאטע־מאמע זענען אויפ'ן עולם האמת; א ניט וואָלט איך זיי געשיקט רעדען פאר מיר.

דוד נח

יא, צינע, מיין קינד.

לוי יצחק

איהר פערשטעהט... אז אויב... איהר בעדארפט מסכים זיין.

דוד נח

מסכים, מסכים. ביי איהר בעדארף מען גאָר נישט פרעגען.

לוי יצחק

מע בעדארף ביי דער מוטער פרעגען.

דוד נח

איך מיין, פרעגען דער מוטער כע... כע... מיין קינד מיין איך, וועט פאָלגען, א כשר קינד... רחל! רחל! קום נאָר ארויס אויף א ווייל‍ע!

לוי יצחק

פונדעסטוועגען....

דוד נח

רופט.

רחל, רחל, זיי זשע מוחל.

רחל

קומט ארויס.

מיר האָבען א גאָט אין הימעל, וואָס?

דוד נח

אַט איז די מאמע; צי דו ביזט מסכים פרעגט ער.

רחל

גאָט אין הימעל, וואָס נאָך קען איך פערלאנגען פאר מיין קינד?

ווישט די טרערען.

דוד נח

דו פערשטעהסט דאָך גאָר נישט פון וואָס צו זאָגען...

ר ח ל

וויסט, איך וויים נישט? ווי ווייסט עס נישט א מאמע? אלץ ווייס איך... נעהמט ארום לוי יצחק'ן און קושט איהם. איך וועל דיר זיין ווי א מאמע. וואס נאך קען איך אויסבעטען ביי דעם וואס אין הי־מעל. ווי זאגט מען עס איהר אן? מאמעלאך, זי וועט עס אפשר נישט אויסהאלטען.

א ל ק נ ה, ג י ט ע ל, ס ט ע ר ע

קומען אן.

א ל ק נ ה

וואו איז דיין זוהן, דוד נח?

ד ו ד נ ח

איך בעט דיר, אלקנה, קריג זיך נישט איצטער מיט מיר.

א ל ק נ ה

וואו איז דיין זוהן? כ'וויל אז סטערע זאל איהם פאר מיר אין די אויגען זאגען, אז זי וויל איהם נישט קענען.

ס ט ע ר ע

מיט פערוויינטע אויגען.

זאל איך צער האבען אויב איך וויים וואס מע וויל פון מיר האבען.

ה ע ר ש ב ע ר

קומט ארוים.

ג י ט ע ל

אט איז ער אליין.

ר ח ל

פערשטערט מיר נישט מיין שמחה, גיטעלשו.

ג י ט ע ל

באנ'אייך איז א שמחה און מיר איז פינסטער און ביטער.

ה ע ר ש ב ע ר

סטערע, גוט וואס דו ביזט געקומען — זאג דעם אמת!

א ל ק נ ה

זי האט נישט וואס צו זאגען.

ה ע ר ש ב ע ר

פאר דער גאנצער וועלט זאָג דעם אמת, סטערע! איך האָב נישט קיין מורא!

ר ח ל

שא, שריי נישט אזוי, מיין קינד.

ה ע ר ש ב ע ר

איך בין שוין אין כעס. איך לאַף פון אזוינע טאטע־מאמע! סטערע איז מיט מיר אין דאָרף געוואקסען. אין איין פעלד אויסגעוואקסען און זי איז מיינע! זאָג, סטערע; זאָג האָב קיין מורא נישט.

א ל ק נ ה

וואָס זאָגסטו צו זייז קאָפּ, גיטעל? ער האָט דאָך נישט געקענט צוויי מיט צוויי איבערצעהלען, זעה נאָר סארא צונג! ווי ער קען זיך עס אויס׳טענה׳ן כא—כא—כא.

ה ע ר ש ב ע ר

איך וויים נישט צי איך רעד גוט צי — שלעכט. איך האָב געפרעגט דעם רבין: כ׳האָב געזאָגט, אז כ׳וויל זיך נישט שטעלען טאטע־מאַמע אנטקעגען. דער רבי האָט געהייסען — מיט גוטען. כ׳האָב געוואָלט עס טהאָן היינט ביינאכט, טאָ וואָס זענט איהר אראָבגעקומען, זי געבראכט צו שלעפען מיט פערוויינטע אויגען? וואָס האָט איהר זי צו מאכען וויינען אומזיסט און אומנישט?!

ר ח ל

אזא יאָהר אויף מיר ווי ער איז גערעכט.

ה ע ר ש ב ע ר

די טרערען ווארגען איהם.

איהר האָט נישט פאר וואָס איהר צו פערביטערען די יאָהרען. איך קען נישט זעהען, אז זי וויינט...

ס ט ע ר ע

צעוויינט זיך אויפ׳ן הויכען קול.

ג י ט ע ל

שא, שטיק נאָר; ער האָט זיך צערעדט און זי...

א ל ק נ ה

כא־כא־כא... איך שטעה און איך הער... וואס אי דאס מיט דיר אלקנה?

ה ע ר ש ב ע ר

אין איין פעלד זענען מיר אויסגעוואקסען — וואס קריכט איהר אין וועג אריין? הא? כ'נעהם זי ווי זי שטעהט און געהט. וואס ווילט איהר נאך? א סוף מיט אנ'עק זאל עס נעהמען!

א ל ק נ ה

איך גיב דיר נדן אויך, הערש בער. אז דו רעדסט אזוי האב איך דיך ליעב. כ'האב געמיינט אפשר... נו איז נישטא וואס צו רעדען. עסט שאנעוועז מיין טאכטער... נו שוין... ווייז נישט. וועמען זאל עס אין קאפ אריין, אז הערש בער זאל קענען א טרער לאזען... ס'האט מיר אזש אליין... אלע ווישען די אויגען. גיב א האנט, דוד נח.

נעהמען זיך ארום, כליפען, די ווייבער וויינען אויפ'ן הויכען קול.

צ י נ ע און א ב ר ה ם י ע ק ב

קומען ארויס, קוקען פערוואונדערט; הויבען אויך אן ווישען די אויגען.

ר ח ל

נעהמט ארום צינען, קושט זי.

קינד מיינס, ביזט דאך א כלה געווארען.

צ י נ ע און ס ט ע ר ע

כאפען זיך ארום און קושען און האלזען זיך לאנג.

א ל ק נ ה

געהט צו לוי יצחק'ן, נעהמט זיין האנט.

זאל זיין מיט מזל. וועסט האבען א כשר'ע אידישע טאכטער. כאטש צווישען גוים געוואקסען, אין מיטען פעלד...

ג י ט ע ל

מען זעהט דאָך, אז אפילו אויפ׳ן דאָרף פערלאָזט אויך נישט דער וואָס אין הימעל...

פאלט רחל׳ען אויפ׳ן האלז.

ע נ ד ע.

אינהאַלט פון אַלע פינף בענדער.

ע ר ש ט ע ר   ב א נ ד :

געשריבען אין יאָהר

ראזשינקעס מיט מאנדלען — — — — — — — — 1915
אויפ'ן שוועל — — — — — — — — 1915
בעבעלע — — — — — — — — — — 1915
א זאווערוכע — — — — — — — — — 1915
איינזאמע וועלטען — — — — — — — — 1905
אליהו הנביא — — — — — — — — 1914
אין דער פינסטער — — — — — — — — 1907
פונקען — — — — — — — — — — 1913
קברים בלומען — — — — — — — — 1906
א לעבען פאר א לעבען — — — — — — — 1915

צ ו ו י י ט ע ר   ב א נ ד :

די פוסטע קרעטשמע — — — — — — — — 1911
דעם שמידס טעכטער — — — — — — — — 1915
א פערווארפען ווינקעל — — — — — — — — 1913

ד ר י ט ע ר   ב א נ ד :

דער לעצטער — — — — — — — — — 1910
ביים ברעג — — — — — — — — — — 1910
דער תקיעת כף — — — — — — — — — 1907
דאס קינד פון דער וועלט — — — — — — — 1913

פיערטער באנד:

	געשריבען אין יאָהר
נבלה	1905
יואל	1908
די ערד	1907
צווישען טאָג און נאכט	1906
אויפ'ן שייד וועג	1907

פינפטער באנד:

בארג אראָפּ	1904
וואו דאָס לעבען פערגעהט	1904
אויף יענער זייט טייך	1906
גרינע פעלדער	1916

ב. מאטענקא

61076

Toronto Jewish Public Library

THIS BOOK MAY BE KEPT

21 DAYS

and may be renewed once, if no application has been registered for it. A fine of 4 cents a day is charged, if the book is kept after the last date stamped below. No book will be issued while a fine remains unpaid.

JUL 4 '66
SEP 13 '71
OCT 7 '71
OCT 28 '71

טעאטער

פרץ הירשביין

דראמען 2873

טעאט.

2873